

ehuru avsaktande ökning så att genomsnittet för den återstående delen av innevarande budgetår (4 kv. 1958—2 kv. 1959) kan väntas ligga knappt 3 procent över tredje kvartalets nivå och 7 procent högre än under motsvarande nio månader 1957/58. Förutom dessa direkta utgiftshöjningar, som faller både på försvarsområdet och den civila verksamheten, räknar man med en fortsatt mindre stegring av sådana beställningar till näringslivet som leder till utgifter först under nästkommande budgetår. För *delstaternas* och *kommunernas* del väntas ingen ändring av de senaste årens utgiftstrend, som inneburit en ökningstakt på 9—10 procent om året. Från de offentliga utgifterna torde således utgå en fortsatt konjunkturstimulans under den närmaste framtiden.

I den händelse expansionen inom näringslivet skulle intensifieras kraftigt — vilket dock med hänsyn till den allttjämt relativt matta investeringsbenägenheten knappast syns troligt — kan det tänkas att den offentliga utgiftspolitikerna kommer att betraktas som riskabel med hänsyn till penningvärdeutvecklingen. Redan under det första skedet av återhämtningen har det uppstått farhågor för en prisstegringsvåg. Detta sammanhänger med att konsumtionspriserna under hela nedgångsperioden fortsatt att stiga. Först i augusti bröts denna trend, som från juli 1957 till samma månad 1958 innebar en höjning av konsumentprisindex med 2,6 procent, och en svag nedgång registrerades. Denna, som främst föranleddes av en sänkning av livsmedelspriserna, har sedan under hösten följts av en stabilisering av prisläget. Partiprisnivån har varit relativt oförändrad ända sedan våren 1958, då de föregående årens successiva stegring upphörde.

Diskontot, som så sent som i augusti 1957 ytterligare höjdes i syfte att dämpa de förefintliga prisstegringstendenserna och som sedan under trycket av aktivitetsminskningen i näringslivet nedjusterades i fyra omgångar — samtidigt som stora statspapperköp och mildrade kassareservbestämmelser ökade kredittillgången — har i samband med återhämtningen höjts två gånger och låg i december 1958 i de olika Federal Reserve-bankerna på 2 1/2 procent; kreditåstramningen har emellertid präglats av stor försiktighet.

Betalningsbalansen för de senaste kvartalen visar, att ett oväntat stort guld- och dollarutflöde ägt rum under 1958 (tabell 2). Delvis kan emellertid den kraftiga ökningen av omvärldens guld- och dollarreserver sättas i samband med vissa speciella förhållanden såsom den lätta kapitalmarknaden i Förenta staterna, som möjliggjort ett utvidgat upptagande av utländska lån, samt en viss tillfällig ansvällning av livsmedelsimporten. Till väsentlig del har emellertid valutaavtappningen på omkring 2,6 miljarder dollar under de tre första kvartalen stått i samband med en kraftigare nedgång av den amerikanska exporten än av importen. Jämfört med motsvarande period 1957 var exporten av varor och tjänster exkl. militära hjälpleveranser under de tre första kvartalen 1958 2,9 miljarder dollar mindre medan importen under samma tid endast sjunkit med 0,3 miljard dollar. Huvudparten av exportnedgången avsåg utförseln till Västeuropa och Japan samt Kanada, medan importminskningen som i första hand gällt metaller och andra rå-

Tabell III: 2. Förenta staternas betalningsbalans tredje kvartalet 1957—tredje kvartalet 1958

Miljarder dollar

	1957		1958		
	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.
Export av varor och tjänster (exkl. militära hjälpleveranser).....	6,3	6,6	5,6	5,9	5,5
Import av varor och tjänster.....	5,3	5,1	4,9	5,2	5,3
Bytesbalansens saldo.....	1,0	1,5	0,7	0,7	0,3
Fel och uteslutningar.....	0,4	-0,1	0,2	0,1	0,2
avgår: kapitalrörelser, netto.....	0,5	0,7	0,8	1,2	0,6
ekonomisk hjälp.....	0,5	0,8	0,7	0,7	0,8
Ökning (+) eller minskning (-) i andra länders guld- och dollarreserver genom transaktioner med Förenta staterna.....	-0,3	+0,1	+0,6	+1,1	+0,9
därav: Västeuropa.....	-0,2	+0,5	+0,6	+0,7	+1,1
Latinamerika.....	0	-0,2	0	0	-0,2

Källa: Survey of Current Business.

varor framför allt drabbat Kanada och Latinamerika. Jämförelsen påverkas dock vad beträffar exporten till främst Västeuropa av den i början av 1957 starkt uppdrivna utförseln i samband med Suez-krisen.

2. Västeuropa

De relativt dramatiska ändringarna i den amerikanska konjunkturen har inte haft någon motsvarighet i Västeuropa. Konjunkturförsvagningen, som långsamt gjort sig gällande här, har emellertid undan för undan blivit alltmer märkbar. Siffrorna för industriproduktionens utveckling ger vid handen en under loppet av 1958 allt tydligare tendens till stagnation inom samtliga viktigare OEEC-länder (tabell 3). För hela OEEC-området är nedgången från första till tredje kvartalet cirka 1 procent; om man jämför de säsongrensade produktionssiffrorna för januari och september 1958 blir minskningen något större.

Tabell III: 3. Industriproduktionen i vissa OEEC-länder 1957—1958

Index: 1 kv. 1957 = 100. Säsongrensade siffror

	1957			1958		
	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.
Belgien.....	99	94	98	94	89	..
Danmark.....	98	96	95	98	97	96
Frankrike.....	101	104	107	111	109	109
Italien.....	101	102	102	102	101	103
Nederländerna.....	98	98	94	96	97	98
Norge.....	103	103	102	96	100	99
Storbritannien.....	103	104	101	101	99	97
Sverige.....	101	102	102	102	101	101
Västtyskland.....	101	100	102	103	102	103
Österrike.....	103	103	106	106	105	106
Hela OEEC-området	101	102	102	103	102	102

Källa: OEEC, General Statistics samt den officiella statistiken för olika länder.

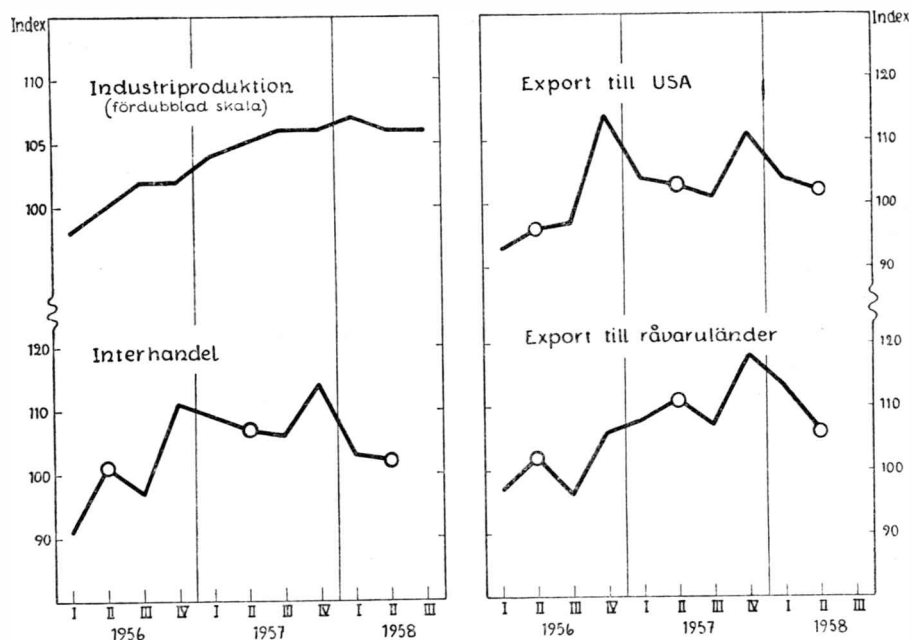
Efter att i juli ha återhämtat den svaga nedgången under vårmånaderna har den samlade industriproduktionen i OEEC-området åter sjunkit under augusti och september. Den franska expansionen har successivt dämpats för att i september övergå i en stagnation. Också i Västtyskland har öknings-takten sjunkit under året men visade i oktober en påtaglig återhämtning. Den säsongrensade brittiska indexsiffran var visserligen oförändrad från augusti till september men visade i förhållande till industriproduktionen föregående år en fortsatt nedgång; från september till oktober sjönk produktionen något och understeg samtidigt nivån från oktober 1957 med drygt 3 procent. I Belgien och Norge sjönk produktionsnivån under loppet av tredje kvartalet likaledes i förhållande till 1957, medan man däremot kunde notera en mindre uppgång i Nederländerna och Danmark under september. Även i Finland har industriproduktionen fallit och man räknar för hela 1958 med en minskning på 5 procent jämfört med 1957.

Den dämpade industriproduktionen återspeglar försämrade avsättnings-möjligheter såväl inom Europa som på de transoceana marknaderna. Till största delen har de olika ländernas exportproblem härrört från en sam-mankrympning av den inomeuropeiska handeln. Medan exporten inom det europeiska OEEC-området värdemässigt beräknas ha varit ungefär 4,2 procent lägre under de första två kvartalen 1958 än under motsvarande period föregående år, har den övriga exporten sjunkit med endast ca 0,6 procent (diagram 5). Förändringen i den inomeuropeiska exporten har främst legat på volymsidan men även exportpriserna har visat en viss nedgång. Av de olika västeuropeiska länderna har bara Västtyskland ökat värdet av sin import från OEEC-länderna i någon nämnvärd utsträckning, medan Frankrike och Nederländerna svarar för den största nedskärningen, 14 respektive 17 procent. Som nämnts i avsnittet om Förenta staterna har den europeiska exporten till denna marknad varit opåverkad av recessio-nen. Förändringen mellan 1957 och 1958 (januari—juni båda åren) ut-gjorde + 0,2 procent; det kan nämnas att den brittiska exporten till För-enta staterna under de första tio månaderna var omkring 12 procent större 1958 än 1957. Av speciellt intresse är utvecklingen av exporten till råvaru-länderna, vilkas exportinkomster sjunkit i takt med prisfallet och den all-männa efterfrågeavmattningen på råvarusidan. Av allt att döma har sedan sommaren 1958 den brittiska exporten till dessa länder sjunkit, medan ut-förseln från t. ex. Västtyskland legat inte oväsentligt högre än under 1957. Den påtagliga nedgången för Storbritanniens del kan till en del återföras till importnedskärningar i det yttre sterlingområdet, som utgör en viktig avnämare av de brittiska exportprodukterna. Efterfråge- och prisnedgången på råvaruområdet har drabbat flera av dessa länder speciellt hårt; så t. ex. har för Australien, Sydafrika och Nya Zeeland inkomsterna från ullexporten värdemässigt sjunkit med mer än en tredjedel mellan första halvåret 1957 och 1958. Den totala OEEC-exporten till Latinamerika, det yttre sterling-området och vissa andra stater låg under första kvartalet 1958 närmare 5 procent över nivån under samma period 1957. Därefter har emellertid en

nedgång ägt rum så att siffrorna för andra kvartalet kom att ligga knappt 5 procent lägre än 1957. Liksom under tidigare nedgångsperioder har således råvaruländernas import från Västeuropa först med en eftersläpning på i runt tal ett halvt år reagerat för de fallande exportinkomsterna.

Diagram III: 5. Industriproduktion och utrikeshandel inom OEEC-länderna 1956—1958

Kvartalsindex: 1956=100

Anm. Råvaruländer: Yttre sterlingområdet, OEEC-ländernas »overseas territories», Latinamerika samt vissa andra länder i Afrika och Asien.

För industriproduktionen säsongsrensad volymindex, för de andra ej säsongsrensad värdeindex.

Källor: OEEC, General Statistics och Foreign Trade, serie 1.

Exportutvecklingen för de olika västeuropeiska länderna har under höstmånaderna varit splittrad. För Storbritanniens del fortsatte nedgången jämfört med 1957 fram till oktober men övergick i november i en viss ökning. Den exportorderstatistik, som görs för verktyg och instrument, pekar dock på en inom detta område fortsatt minskning. Den franska exportnedgången har däremot upphört och i oktober—november förbytts i en viss ökning. I Västtyskland har man noterat en stegring i exportens ökningstakt efter den relativa avmattningen under andra kvartalet. Samtidigt har emellertid *orderingången* från exportmarknaden, som var oförändrad mellan andra hälften av 1957 och första hälften av 1958, under juli och augusti avtagit med ungefär 5 procent jämfört med samma månader 1957.

Den stagnation i investeringsefterfrågan, som kunde iakttas i olika länder under 1957, bl. a. som följd av en åtstramning av den ekonomiska poli-

tiken, har präglat utvecklingen även under 1958 utan att någon mera allmän minskning därför ägt rum. Utvecklingen har varit relativt oenhetlig mellan de skilda länderna. I Västtyskland har den offentliga byggnadsverksamheten och bostadsbyggandet stimulerats av räntesänkning och ökade kreditmöjligheter, så att antalet arbetstimmar i dessa branscher i september låg 10 procent högre än ett år tidigare. Denna expansion, som dock inte syns ha haft någon motsvarighet i fråga om företagens byggnadsinvesteringar, har verkat aktiverande på byggnadsmaterialproducenterna. Även i Frankrike har bostadsproduktionen ökat och väntas för 1958 resultera i bortåt 10 procent fler lägenheter än 1957; en nedgång i igångsättningen har emellertid samtidigt ägt rum. Med undantag för dessa två länder samt Sverige har bostadsbyggandet och den övriga byggnadsverksamheten i Väst-europa stagnerat. I Storbritannien låg antalet färdigställda bostadslägenheter 10 procent lägre under de tre första kvartalen 1958 än under samma period 1957. En nedgång i igångsättningen förebådar en fortsatt minskning. Tillståndsgivningen för fabriksbyggnader har samtidigt sjunkit med en tredjedel, medan däremot den offentliga byggnadsvolymen syns öka något. I Belgien tyder en utvidgning av byggnadstillståndsgivningen på en förbättring av den under större delen av 1958 låga byggnadsproduktionen medan i Finland utvecklingen av tillståndsgivningen tyder på en minskad byggnadsverksamhet.

Stagnationen inom det västeuropeiska näringslivets investeringsefterfrågan har inte endast kommit till uttryck inom byggnadsverksamheten. Efterfrågan för investeringar i maskiner och utrustning syns med undantag för Sverige och Tyskland ha försvagats ganska påtagligt. I Frankrike har avmattningen i likhet med dämpningen av industriproduktionen kommit förhållandevis sent och knappast hunnit ta sig uttryck i någon faktisk minskning av investeringsutgifterna. I Belgien däremot har företagens investeringsefterfrågan sjunkit sedan mitten av 1957 och visade under hösten 1958 alltfjämt en vikande tendens. Siffrorna för Storbritannien åter tyder på att den ökning av industrins investeringar, som ägt rum under första hälften av 1958, skall ha förbytts i en nedgång under senare delen av året; investeringsplanerna för 1959 anger en ytterligare nedgång. Å andra sidan kan investeringsaktiviteten inom bl. a. distributionen, som var mycket hög under första delen av 1958, tänkas ha fortsatt. Den avtagande efterfrågan inom industrin belyses också av orderstockarna för t. ex. maskiner och instrument, som sjunkit mer än vad som förklaras av minskad exportefterfrågan. I syfte att neutralisera efterfrågebortfallet genomföres under budgetåret 1959/60 en tioprocentig utvidgning av de offentliga investeringarna, vilka svarar för närmare hälften av de totala fasta investeringarna. Från våren 1959 kan man således räkna med en expansion inom detta område. Den privata investeringsverksamheten i Danmark steg i mitten av 1958 och torde i slutet av sommaren ha legat på fjolårsnivån. I Finland beräknas för hela 1958 de privata investeringarna minska med 6 procent jämfört med 1957.

Det trots allt relativt hävdade läget för de fasta investeringarna kontrasterar i viss mån mot nedgången i industriproduktionen, som om man bortser från textilindustrin huvudsakligen varit koncentrerad till basindustrierna. Detta förhållande förklaras främst av lagerfluktuationer, som liksom i Förenta staterna utgjort en väsentlig faktor i konjunkturavmattningen. Inom stålindustrin har kapacitetsutnyttjandet sjunkit framför allt under sommaren, när konsumenterna och grossisterna tärt på sina lager. Denna utveckling syns ha varit särskilt markerad i Storbritannien och Västtyskland. Den brittiska stålproduktionen har skurits ned med nära 9 procent under januari—oktober jämfört med samma tid 1957. Takten i produktionsminskningen har gradvis ökat under året. Den lagernedskärning som ägt rum anses endast ha utgjort omkring en fjärdedel av det uppskattade lageröverskottet. Även i Västtyskland, som tillsammans med Storbritannien svarar för mer än hälften av den västeuropeiska stålproduktionen, har nedgången varit betydande. Den växande inhemska stålkonsumtionen tillsammans med bl. a. vissa öststatsbeställningar har däremot stimulerat till fortsatta produktionsökningar i Frankrike. För tiden januari—oktober 1958 redovisades en närmare 6 procent större total produktionsvolym än för samma tid 1957; under höstmånaderna syns dock en aktivitetsnedgång ha ägt rum. Även i andra stora producentländer, t. ex. Italien och Belgien, har produktionen varit inte oväsentligt lägre än under 1957.

Inom den västeuropeiska kolbrytningen har produktionsnedskärningen — delvis som en följd av ökad oljeförbrukning — fram till hösten genomgående släpat efter i förhållande till den sjunkande konsumtionen med en ofrivillig lagerökning som följd. Man befinner sig alltså i ett tidigare skede av lagercykeln än stålindustrin. En ytterligare produktionsnedgång torde därför inte kunna undvikas under den närmaste framtiden även om en viss konsumtionsökning skulle äga rum. En sådan skulle kunna inträffa i samband med en återhämtning av stålframställningen. En viss optimism har härvidlag gjort sig gällande framför allt i Västtyskland, där stållagren nu börjat sjunka och där man vidare ämnar genomföra en omfattande ökning av järnvägsinvesteringarna för att därmed stimulera stålindustrin och dess efterfrågan på kol. Med hänsyn till den allmänna trögheten på investeringsområdet och den dämpade exportefterfrågan är det osäkert om någon mera spridd uppgång kan ske under de närmaste månaderna.

Den kraftiga expansionen under 1958 inom den västeuropeiska bilindustrin har delvis berott på efterfrågeökningen på den amerikanska marknaden, delvis också på förbättrad avsättning på hemmamarknaden. Även om ökningen på hemmamarknaden till viss del hänförs till distributionen har hushållens stegrade bilinköp utgjort den viktigaste orsaken. I fråga om andra varaktiga konsumtionsvaror har utvecklingen i de olika länderna varit oenhetlig. Den västtyska produktionen har vuxit kraftigt från 1957 till 1958 och med hänsyn till den goda ordertillströmningen räknar man inte med någon egentlig avmattning under den närmaste framtiden. I andra

länder har efterfrågan och produktion i dessa branscher varit svagare. Medan den franska utvecklingen närmast präglats av en stagnation har man i Storbritannien noterat en tydlig nedgång i konsumenternas köpbägenhet under sensommaren jämfört med samma tid 1957. Sedan dess har emellertid regleringarna av avbetalningshandeln upphävts samtidigt som möjligheterna att få personliga lån i bankerna förbättrats, vilket redan stimulerat till en märkbar konsumtionsexpansion.

Förutom den allmänna nedgången inom kol- och stålindustrierna har de påtagligaste depressiva impulserna förmedlats av den västeuropeiska textilindustrin, vars produktion vid mitten av 1958 beräknas ha varit omkring 12 procent mindre än vid samma tid året dessförinnan. Lagersituationen syns sedan dess inte ha undergått någon egentlig förbättring och man kan knappast heller räkna med något större produktionsuppsving under de kommande månaderna.

Återverkningarna på arbetsmarknaden av den allmänna efterfråge- och produktionsstagnationen har övergått från minskat övertidsarbete, tillfälliga permitteringar o. d. till en — åtminstone i vissa länder — betydande ökning av den registrerade arbetslösheten även om denna i och för sig alltså är relativt liten. Av de större länderna visar Storbritannien den kraftigaste ökningen. Novembersiffran på 2,4 procent av arbetsstyrkan var nästan en procentenhet högre än ett år tidigare; stegringen under vintermånaderna väntas föra upp arbetslöshetssiffran till omkring 3 procent, vilket motsvarar 700 000 arbetslösa. I Nederländerna och Belgien låg höstsiffrorna väsentligt högre än under 1957 men visade samtidigt en mer än säsongsmässigt betingad tillbakagång jämfört med läget tidigare under året. Den franska arbetslösheten beräknas under augusti 1958 ha varit 11 procent högre än föregående år samtidigt som den genomsnittliga arbetstiden i industrin reducerats. I Västtyskland har arbetslösheten reducerats fortlöpande under tredje kvartalet. Under oktober och november steg den åter men låg alltså jämt under nivån motsvarande månader 1957. Antalet korttidssysselsatta har däremot stigit.

Det ändrade arbetsmarknadsläget med tilltagande arbetslöshet och kortare arbetstid har självfallet inte kunnat undgå att påverka *lönebildningen*. De — sinsemellan svårjämförbara — uppgifter om löneutvecklingen inom industrin i de olika västeuropeiska länderna, som föreligger för 1958, pekar på en långsammare stegringstakt än under 1957. I Storbritannien har veckolönerna stigit med knappt 3 procent från januari till oktober medan ökningen under samma tid 1957 var 5 procent. Den västtyska och franska löneutvecklingen har präglats av en större uppgång än den brittiska men har i större utsträckning motsvarats av en fortsatt produktivitetsstegring. I den västtyska industrin var lönerna omkring 7 procent högre i augusti 1958 än ett år tidigare. I Danmark har indexanknytningen av lönerna inte medfört någon reglering under sommaren, medan borttagandet av subventionerna i Norge via den resulterande indexhöjningen fick till följd en löneflyftning på omkring 3 procent.

Tabell III: 4. Prisutvecklingen december 1957—september 1958

Procentuella förändringar

	Konsumentpriser			Partipriser		
	Dec. 1957- mars 1958	Mars 1958- juni 1958	Juni 1958- sept. 1958	Dec. 1957- mars 1958	Mars 1958- juni 1958	Juni 1958- sept. 1958
Belgien	- 1	1	0	- 3	- 2	- 1
Danmark	¹ 2	² 0	³ 1	0	0	0
Frankrike	6	2	1	1	1	- 1
Italien	1	3	- 1	- 1	0	- 2
Nederländerna	0	- 1	- 2	- 1	- 2	- 2
Norge	2	4	2	- 1	0	0
Schweiz	0	1	0	- 2	- 1	- 1
Storbritannien	0	2	- 2	0	0	0
Sverige	2	0	0	- 1	- 1	- 1
Västtyskland	1	0	- 1	0	0	0

¹ Avser perioden januari 1958—april 1958.² Avser perioden april 1958—juli 1958.³ Avser perioden juli 1958—oktober 1958.

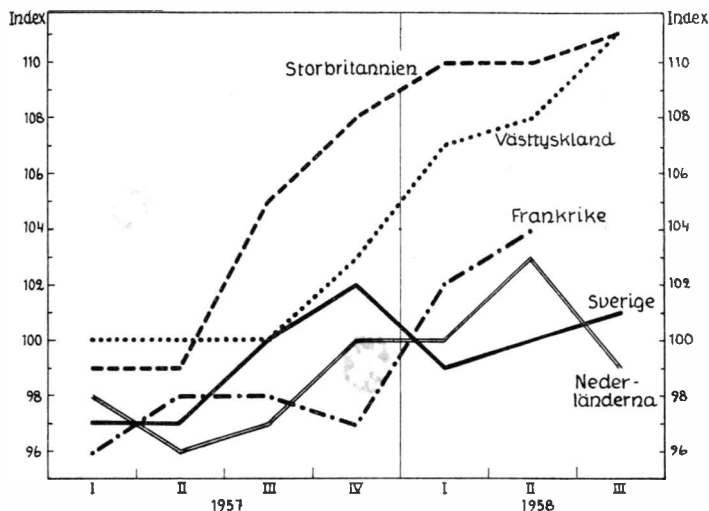
Källa: Den officiella statistiken för olika länder och OEEC, General Statistics.

Under intryck av förändringar både på efterfråge- och kostnadssidan har prisutvecklingen åtminstone delvis gått i andra spår under 1958 än tidigare. De fallande råvarupriserna har tillsammans med den lugnare löneutvecklingen och efterfrågeavmattningen medfört en ofta ganska avsevärd nedgång i partipriserna. Som framgår av tabell 4 har dessa prissänkningar endast delvis motsvarats av en prisnedgång i konsumtionsledet. Stelhet i prisbildningen och den hävdade konsumtionsefterfrågan på de flesta varor och tjänster har hållit tillbaka prissänkningarna. En tydlig och under loppet av 1958 alltmer markerad tendens till prisstabilisering efter den tidigare uppgången kan dock utläsas ur de olika indexserierna för konsumtionspriserna, även om i vissa länder, t. ex. Norge och Frankrike, förändringar i subventions- och skattepolitiken bidragit till prishöjningar. Även i dessa länder har man emellertid under hösten noterat en långsammare ökningstakt i konsumentprisindex.

En väsentlig förbättring av valutaläget har noterats för Västeuropa i dess helhet. Gynnsammare terms of trade tack vare råvaruprisfallet och avsaktande import från länderna utanför Europa som en följd av det lugnare tempot i den västeuropeiska ekonomin har i de flesta länder mer än väl uppvägt exportnedgången. Terms of trade mellan OEEC-länderna och den övriga världen hade mellan första halvåret 1957 och 1958 förbättrats med närmare 6 procent. OEEC-områdets totala guld- och valutareserver beräknas vid mitten av 1958 ha varit omkring 18 procent större än vid samma tid 1957. Ökningen har fördelat sig så att de länder, som under 1957 stod inför mer eller mindre markerade betalningskriser, har fått de största förbättringarna. Medan Storbritannien i särskilt hög grad har gyn-

Diagram III: 6. Terms of trade i vissa OEEC-länder 1957—1958

Index: 1956 = 100

Källa: OEEC, General Statistics.

nats av utvecklingen av bytesförhållandet, har volymmässiga förändringar spelat stor roll för ökningen av valutabehållningarna i Danmark och Nederländerna, där exportvärdet trots sänkta exportpriser var högre under de första åtta månaderna 1958 än 1957. Den franska importvolymnedgången, som mera torde återspegla den drastiska importregleringen än en i och för sig minskad importefterfrågan, har medfört en minskning av underskottet i handelsbalansen. Vid årsslutet devalverades francen med omkring 18 procent. Samtidigt signalerades en liberalisering av importen och en stramare ekonomisk politik. Innebörden av dessa åtgärder för utvecklingen under 1959 är ännu svår att överblicka. Den västtyska valutaställningen har oavbrutet förstärkts. Genom att de spekulativa kapitalrörelserna 1958 gått i motsatt riktning jämfört med 1957 har tillskottet reducerats till 2 miljarder D-mark under de första nio månaderna mot 6 miljarder 1957. I Storbritannien har en omkastning i motsatt riktning i kapitalrörelserna varit en bidragande orsak till det starka valutainflödet; i oktober uppnådde man en total guld- och valutabehållning som låg 72 procent över bottenivån i september 1957.

Den allmänna förbättringen av det västeuropeiska valutaläget har utgjort en viktig förutsättning för den inträffade uppluckringen och omläggningen av den strama antiinflationspolitiken. De olika ländernas diskontosatser har successivt sänkts från 5 procent och mera till mellan 3 och 4 1/2 procent. Särskilt uppmärksammas har sänkningen av det brittiska diskontot från 7 till 4 procent inom loppet av åtta månader blivit. Räntesänkningarna

har i stor utsträckning gått hand i hand med valutainströmningen, som tillåtit medföra en avsevärd höjning av banklikviditeten.

Den lättare kreditpolitiken har under större delen av 1958 utgjort huvudmomentet i anpassningen av den ekonomiska politiken till konjunkturavmattningen. Samtidigt har man emellertid på olika håll också genomfört finanspolitiska lättnader och ökat de offentliga utgifterna även om den skedda utgiftsexpansionen i flera fall varit motiverad av annat än de rent konjunkturrella förhållandena. Benägenheten att ta bort de restriktioner, som tidigare införts i inflationsbekämpande syfte, har av allt att döma varit särskilt stor i Storbritannien. De offentliga utgifterna har i Västtyskland visat en stigande tendens under andra hälften av året. I flera länder har budgetutvecklingen gått mot växande underskott som en följd av fallande skatteinkomster och efterfrågestödjande utgiftshöjningar. Så är t. ex. fallet i Belgien och i viss mån i Nederländerna. Arbetslöshetsbekämpande åtgärder har i olika former vidtagits i Norge, Finland och Italien.

Sammanfattningsvis kan sägas att hittills har konjunkturavmattningen i Västeuropa varit av ungefär samma styrka i de större länderna. Beroende på skillnader i utgångsläget har avmattningen tagit formen av en i vissa avseenden ganska markerad nedgång i Storbritannien respektive en minskning av expansionstakten i Västtyskland och Frankrike. I de mindre länderna har utvecklingen delvis följt ett annat mönster. Nederländerna och Danmark syns sålunda ha passerat en bottenpunkt i sin produktion redan mot slutet av 1957. I andra länder såsom Sverige och Italien har produktionen däremot under senare tid legat kvar på en praktiskt taget oförändrad nivå.

Den framtida utvecklingen är starkt beroende av den amerikanska konjunkturen. Om denna — som för tillfället syns troligt — kommer att successivt förbättras om än i relativt långsam takt, kan man räkna med en så småningom inträdande förbättring av läget på råvarumarknaderna och därmed så småningom också av de råvaruproducerande ländernas efterfrågan på europeiska produkter. Under loppet av 1958 har det genomsnittliga prisläget på råvarumarknaderna stabiliserats. Den prisuppgång, som ägde rum under senhösten — från mitten av oktober till mitten av november steg både Reuter's och Moody's indices med 2—3 procent — syns emellertid mindre ha återspeglat en påtaglig amerikansk efterfrågeökning än vissa andra mer eller mindre extraordinära faktorer såsom stora ryska och kinesiska kautschukköp och strejker vid vissa koppargruvor. När dessa faktorer sedan upphörde att verka och det i stället tillkom faktorer som verkade i motsatt riktning (minskning av de statliga kopparlagren i Storbritannien, begränsning av den amerikanska införseln av bly och zink) inträffade en prisnedgång, som förstärktes av de allt tydligare utbudsöverskotten för olika agrara råvaror (t. ex. kaffe, vete och textilråvaror). Även om denna prisavmattning skulle vara tillfällig, vittnar den ändå om den labilitet som alltfjänt präglar råvaruområdet och som trots den ökade ame-

rikanska konsumtionen av industriråvaror knappast kan väntas övergå i en bestående återhämtning förrän de amerikanska förbrukarna åter börjar bygga upp sina råvarulager. Då råvaruländernas importbenägenhet vanligen påverkas först med en viss eftersläpning kan den europeiska exporten tänkas fortsätta att krympa under första hälften av 1959 även vid en sådan förbättring av den amerikanska konjunkturen. Utvecklingen i Storbritannien, vars utrikeshandel mera direkt än andra länders är beroende av det transoceana efterfrågeläget och som samtidigt spelar stor roll för det europeiska varuutbytet, syns kunna bli avgörande för riktningen och styrkan i den västeuropeiska konjunkturen. Som nämnts har den brittiska exporten under andra halvåret 1958 i växande omfattning fått känna av inkomstbortfallet i råvaruländerna inom sterlingområdet och en fortsatt nedgång kan väntas äga rum. De konjunkturstimulerande åtgärder som vidtagits har beträffande den privata konsumtionen getts en sådan form att de verkat omedelbart; bl. a. vad beträffar bilinköpen har en avsevärd expansion ägt rum efter införandet av de nya avbetalnings- och lånebestämmelserna. På investeringssidan är läget annorlunda. Efterfrågan på kredit är relativt låg och den föreslagna ökningen av de offentliga investeringarna låter vänta på sig till in på 1959. Medan man i Västtyskland och Frankrike syns räkna med en — trots lagerstockningar och produktionsbegränsningar inom viktiga områden — relativt väl hävdad konjunktur, föreligger därför betydande risker för att den brittiska ekonomin kanske fram till mitten av 1959 skall karakteriseras av en tillbakagång.

Vad som hittills sagts tyder på att den västeuropeiska konjunkturen första halvåret 1959 troligen kommer att präglas av samma stagnation och konjunktursplittring som sista halvåret 1958. Under andra halvåret 1959 bör emellertid efterfrågeminskningen från råvaruländerna — under intryck av återhämtningen i Förenta staterna — ha upphört att verka depimerande på den västeuropeiska ekonomin. I Storbritannien kan samtidigt den offentliga utgiftsökningen förväntas ha slagit igenom med full styrka och vändpunkten i den privata investeringskonjunkturen möjligen ha passerats. Den västtyska expansionen kommer sannolikt att fortsätta om än i dämpad takt och den franska ekonomin kan efter att ha genomgått den nuvarande anpassningen till en ny ekonomisk politik ha stabiliserats på en alltfjämt relativt hög aktivitetsnivå. Den västeuropeiska konjunkturen skulle med andra ord ha kommit in i en ny uppgångsperiod. Det kommer emellertid då att finnas anledning att i god tid uppmärksamma risken för vissa länder — och framför allt för Storbritannien och Frankrike — att ånyo råka in i betalningssvårigheter. En av aktivitetshöjningar och av en eventuell lagerökning betingad importökning kan nämligen förväntas gå hand i hand med den stegring av råvarupriserna, som en åtstramning på råvarumarknaden rimligen bör medföra. Västeuropa skulle alltså få betala tillbaka det valutainflöde, som förut uppkommit just tack vare förbättringen av terms of trade. På längre sikt kan detta — om inte effektiva motåtgärder vidtas — ånyo komma att sätta en broms för återhämtningen.

IV. Utrikeshandeln

1. Handeln med olika länderområden

Den svenska exportens speciella beroende av den västeuropeiska konjunkturen framträdde tydligt 1958. Mot en exportminskning till EPU-länderna på ca 630 miljoner kronor står en ökning på övriga områden med 70 miljoner kronor. Konjunkturedgången i Förenta staterna har däremot inte haft någon direkt dämpande verkan på svensk export; exporten dit ökade något från 1957 till 1958. Råvaruländernas försvagade köpkraft har hittills endast gjort sig gällande för vissa länder.

Av en värdemässig minskning av importen på drygt 700 miljoner kronor svarade dollarområdet för ungefär 60 procent och Västeuropa för drygt 30 procent. Underskottet i handelsbalansen gentemot dollarområdet minskade starkt från 1957 till 1958 samtidigt som underskottet gentemot EPU-området ökade. Varuutbytet med Östeuropa balanserade 1958 och överskottet på Sydamerika och övriga länder var något mindre än 1957. Handelsbalansens utveckling gentemot vissa områden och länder framgår av tabell 1.

Exporten till så gott som samtliga *västeuropeiska* länder var mindre 1958 än 1957. De enda väsentliga undantagen var Danmark och Finland. Av exporten till Danmark visade maskingruppen den största ökningen; till Finland ökade framför allt bilar, maskiner samt järn och stål.

Tabell IV: 1. Utrikeshandelns fördelning på områden och länder 1957—1958

Miljoner kronor

	Import		Export		Handelsbalans	
	1957	1958 prel.	1957	1958 prel.	1957	1958 prel.
EPU-länder	9 031	8 800	8 487	7 855	— 544	— 945
Dollarländer ¹	2 191	1 760	878	955	— 1 313	— 805
Övriga länder	1 345	1 290	1 697	1 690	+ 352	+ 400
Totalt	12 567	11 850	11 062	10 500	— 1 505	— 1 350
Storbritannien	1 741	1 735	1 980	1 840	+ 239	+ 105
Västtyskland	2 769	2 775	1 569	1 485	— 1 200	— 1 290
Frankrike, Saar	387	440	572	470	+ 185	+ 30
Norge	463	375	1 090	1 080	+ 627	+ 705
Nederländerna	849	885	671	510	— 178	— 375
Förenta staterna	1 608	1 280	529	575	— 1 079	— 705

¹ Exkl. Colombia.

Anm. Importen av flytande bränslen har i övre delen av tabellen fördelats efter inköpsland; i nedre delen efter ursprungsland. Till EPU-länder har förts OEEC-länder, sterlingområdet utom OEEC samt Indonesien.

Speciellt markant var exportnedgången på Nederländerna, Storbritannien och Frankrike och i samtliga fall svarade skogsprodukterna för den största minskningen. Nedgången av exporten till Västtyskland var störst för järnmalm, smör och spannmål, medan utförseln av papper och maskiner ökade.

Minskningen av importen från EPU-länderna var störst från Belgien, Norge och nederländska kolonier, medan importen från t. ex. Frankrike och Nederländerna ökade. Den lägre importen från Belgien hänförde sig till minskad import av järn- och metallvaror samt bränslen. Lägre import av flytande bränslen förklarar importnedgången på de nederländska kolonierna. Importen av maskiner och livsmedel från Nederländerna ökade. En stark stegring av bilimporten från Västtyskland samt en ökad maskinimport uppvägde ungefär de importminskningar, som kom till stånd för främst kol och koks samt järn och stål.

Det mest karakteristiska för handeln på *dollarområdet* var att importvärdet minskade för så gott som samtliga varugrupper med undantag för gruppen maskiner. Bilexporten visade en fortsatt stark ökning; järnmalmsexporten minskade däremot. Totalt sett ökade exporten något.

Bakom den från 1957 till 1958 i det närmaste oförändrade handelsbalansen på *Sydamerika* låg stora förändringar för de skilda länderna. Sålunda gav varuutbytet på Colombia 1958 ett stort överskott jämfört med ett underskott 1957, beroende på det gångna årets jagarleveranser. Däremot försämrades handelsbalansen med Argentina väsentligt på grund av en ökad import av bl. a. spannmål, samtidigt som exporten av bilar på grund av skärpta importrestriktioner minskade avsevärt. Med Brasilien förbättrades handelsbalansen huvudsakligen beroende på de sänkta kaffepriserna men även till följd av en viss ökning i exporten dit av bilar och maskiner. Mot en i det närmaste oförändrad import från Uruguay och Chile stod en exportminskning av framför allt massa och papper och beträffande Chile även av maskiner.

Vad beträffar *Östeuropa* gick importen av bränslen och tackjärn från Sovjetunionen och bränslen från Polen ned. Exporten av livsmedel och massa till Östtyskland minskade.

2. Bytesbalansen och valutareserven

Preliminärt beräknas bytesbalansen 1958 ha gett ett underskott på 175 miljoner kronor vilket är något sämre än utfallet för 1957. Detta är resultatet av en minskning av sjöfartsnettot som inte helt uppvägdes av en förbättring av handelsbalansen. För 1959 beräknas underskottet i bytesbalansen öka till 500 miljoner kronor, vilket nästan helt beror på en försämring av handelsbalansen (tabell 2).

Från 1957 till 1958 minskade både exportens och importens volym med 2 procent. Bytesförhållandet med utlandet förbättrades dock under samma tid med 1 procent. Både export- och importpriserna föll; nedgången var 3 respektive 4 procent. Exportens värde minskade med 5 procent medan nedgången för importen var 6 procent. I miljoner kronor beräknas exporten ha

Tabell IV: 2. Bytesbalansen 1957—1959

Miljoner kronor

	1957	1958 prel.	1959 prognos ¹
Export av varor, fob.....	11 062	10 500	10 250
Import av varor, cif.....	12 567	11 850	11 900
Handelsbalansens saldo	— 1 505	— 1 350	— 1 650
Sjöfartsnetto.....	1 405	1 225	1 200
Övriga tjänster m. m. netto.....	— 30	— 50	— 50
Bytesbalansens saldo	— 130	— 175	— 500
Kända kapitaltransaktioner ²	— 33	— 25	0
Valutareservens teoretiska förändring.....	— 163	— 200	— 500
Förskjutningspost.....	+ 236	..	..
Valutareservens faktiska förändring	+ 73	..	..

¹ Prognosen baseras på en bedömning av tendenserna i nuläget och förutsättningen om en oförändrad finanspolitik.

² Statliga kapitaltransaktioner och värdepappershandeln.

minskat med ca 560 och importen med nästan 720 miljoner kronor. Förbättringen i handelsbalansen blev ungefär 160 miljoner kronor.

För 1959 förutses en oförändrad exportvolym (tabell 3). Bestämmande för exportutvecklingen under året blir i första hand investeringskonjunkturen i de västeuropeiska länderna på såväl byggnads- som anläggningsområdet samt dessutom lagersituationen för våra viktigaste exportprodukter. I nuvarande läge tyder inget på att investeringarna kommer att öka i våra avnämamländer 1959. Ett mera positivt inslag i bilden utgör lagersituationen i avnämamländerna för vår export av skogsprodukter. Lagren tycks under 1958 ha skurits ned, så att de 1959 bättre kan komma att avspegla den faktiska konsumtionen. En inte oväsentlig del av svensk export går till råvaruländerna. På grund av sjunkande export, omfattande industrialiseringsprogram och otillräckliga valutareserver har några länder fått tillgripa importrestriktioner. Avsättningssvårigheterna på dessa marknader kan komma att förstärkas under 1959.

Importvolymen förutses öka med 2 procent från 1958 till 1959. Beräkningen bygger på förutsättningen om en real konsumtionsökning av samma moderata omfattning som för 1958. Vidare förutses maskininvesteringarna och industriproduktionen bli ungefär oförändrade. Importens volymökning kan främst hänföras till en större import av bränslen och flygplan; övriga ökningsar antas bli av mera blygsam omfattning.

För både export- och importpriserna räknar man med en nedgång med 2 procent; bytesförhållandet blir i så fall oförändrat. För exporten betyder prisetfallet en värdemässig minskning på 250 miljoner kronor, medan för importens del volym- och prisförändringarna nästan tar ut varandra. Importvärdet beräknas öka med 50 miljoner kronor och försämringen av handelsbalansen uppgår därigenom till 300 miljoner kronor.

Tabell IV: 3. Utrikeshandelns värde-, volym- och prisutveckling 1956—1959

Procentuella förändringar från föregående år

	1957	1958 prel.	1959 prognos
Export (fob): värde	+ 10	— 5	— 2
volym	+ 9	— 2	0
pris	+ 1	— 3	— 2
Import (cif): värde	+ 10	— 6	0
volym	+ 7	— 2	+ 2
pris	+ 3	— 4	— 2
Exportpriser			
Importpriser	— 2	+ 1	0

Export- och importberäkningarna för 1959 beskrivs mer ingående i följande avsnitt.

Nedgången i sjöfartsnettot på ca 180 miljoner kronor från 1957 till 1958 förklaras huvudsakligen av det fall i fraktsatserna som inträffade i slutet av 1957 och som till stor del fortsatte i början av 1958. Fraktläget syns där efter ha stabiliserat sig på den lägre nivån. Det tycks för närvarande inte finnas anledning att räkna med några nämnvärda förändringar i fraktläget för 1959. En risk för ökad fartygsuppläggning torde dock föreligga, varigenom ett beräknat tonnagetillskott för handelsflottan till viss del motverkas. Vidare kan det förutses, att de långtidschartrade fartyg, för vilka kontrakten utgår 1959, erhåller sämre villkor i de nya kontrakten än de nu löpande. Mot denna bakgrund syns man få räkna med ett i stort sett oförändrat sjöfartsnetto för 1959 i förhållande till 1958. Bytesbalansens saldo skulle därför, jämfört med 1958, komma att visa en försämring på några hundratal miljoner kronor.

Statliga kapitaltransaktioner och värdepappershandeln 1958 gav enligt preliminära kalkyler ett underskott på 25 miljoner kronor. Den totala valutareserven var i slutet av november 92 miljoner kronor högre än vid årets början. Riksbankens valutareserv ökade under december månad med 11 miljoner kronor, varför man skulle kunna anta att den totala valutareserven för hela året kommer att visa en ökning med 100—150 miljoner kronor. I så fall skulle man få en positiv förskjutningspost 1958 på 300—350 miljoner kronor.

Med hänsyn till oklarheten beträffande förskjutningspostens innebörd och förändringar är det svårt att uttala sig om valutareservens förändringar under 1959. Den svenska valutareserven har under en följd av år hållits anmärkningsvärt stabil även då man kalkylerat med en kraftig minskning. Detta sammanhänger med att förskjutningsposten, som bl. a. inkluderar förskjutningar mellan varu- och betalningsströmmarna, representerat en pluspost i betalningsbalansen, vars värde under vissa år uppgått till nära 500 miljoner kronor.

Tabell IV: 4. Guld- och valutareserven december 1955—december 1958

Miljoner kronor

	31/12 1955	31/12 1956	31/12 1957	31/3 1958	30/6 1958	30/9 1958	31/12 1958
1. Riksbankens valutareserv:							
Guld	1 426	1 376	1 134	1 052	1 053	1 053	1 053
Dollar	733	999	1 193	1 218	1 233	1 375	1 386
EPU-valutor	303	235	93	23	40	19	21
Övriga valutor	— 32	— 162	— 59	— 38	— 14	0	— 15
Summa	2 430	2 448	2 360	2 255	2 313	2 447	2 445
2. Affärsbankernas valutabehållning	121	317	478	403	257	425	..
Summa totalt	2 551	2 765	2 838	2 657	2 570	2 872	..

3. Exportutvecklingen för olika varugrupper

Skogsindustriprodukter

Skogsindustriprodukternas andel av det totala exportvärdet minskade från 38 procent 1957 till 35 procent 1958. Samtliga varugrupper bidrog till denna utveckling; tillbakagången var dock störst för trävarorna.

År 1957 var ett mycket gynnsamt år för den svenska *trävaru*exporten. Marknaden för sågade och hyvlade trävaror karakteriserades 1958 av bris-
tande prisstabilitet. Redan i början av året gick Sovjetunionen ut med sänk-
ta priser, vilket resulterade i en avvaktande hållning från köparsidan, då
ytterligare prissänkningar väntades. Sådana kunde också noteras och den
genomsnittliga exportprisnivån låg 1958 något lägre än föregående år. Det
pressade prisläget fördröjde de svenska försäljningarna så att det beräknade
utbudet inte fann avsättning under 1958. Totalt syns konsumtionen av så-
gade och hyvlade trävaror i Västeuropa ha minskat något 1958. Byggnads-
verksamheten minskade på våra två största marknader, Storbritannien och
Nederländerna. En del av konsumtionen togs från lager i köparländerna,
varför en lagernedskärning ägde rum.

Förbrukningsuppskattningarna för 1959 syns peka på en oförändrad eller
något ökad konsumtion i Västeuropa och läget på kreditmarknaderna utgör
inte längre något incitament till ytterligare lagernedskärningar; en något
ökad utförsel har därför antagits för 1959. Exportvärdet torde dock komma
att bli något mindre på grund av en lägre genomsnittlig prisnivå.

Minskningen av *massa*exporten hänförde sig 1958 i första hand till den me-
kaniska massan, huvudsakligen beroende på det alltfjämt skärpta läget på
tidningspappersmarknaden samt att lageravvecklingar torde ha ägt rum i
avnämrländerna. För 1959 förutses en mindre återhämtning i exportkvan-
titeten, men till en lägre genomsnittlig prisnivå. Minskningen i exporten av
kemisk massa från 1957 till 1958 hänförde sig till dissolvingmassan, för vil-

ken en väsentlig kvantitativ nedgång kom till stånd. Främsta orsaken var det pressade läget på den västeuropeiska textilmarknaden. Utförseln av papperscellulosa var av ungefär samma omfattning 1958 som 1957. Den internationella marknaden präglas ännu av att den samlade produktionskapaciteten har ökat mer än konsumtionen, vilket hämmat våra avsättningsmöjligheter. Även på detta område syns en lagerförtäring i köparländerna ha skett. För 1959 beräknas en viss stegring i exporten av papperscellulosa till en lägre genomsnittlig prisnivå än 1959; en viss ökning i exportvärdet väntas dock för kemisk massa.

Exportvärdet för *papp och papper* var 1958 något lägre än 1957. För tidningspapper var emellertid värdet oförändrat då en lägre genomsnittlig prisnivå uppvägdes av en mindre uppgång i exportkvantiteten. Den svenska produktionskapaciteten för tidningspapper kommer 1959 att bli betydligt större än föregående år. Avsättningsförhållandena i utlandet bedöms bli något bättre; för 1959 har räknats med en viss kvantitativ exportökning till lägre genomsnittspriser. Exporten av annat papp och papper gick något tillbaka 1958. För 1959 räknas inte med någon kvantitativ ökning. Lägre genomsnittliga exportpriser väntas ge ett något mindre utförselvärde. *Wallboard*exporten var 1958 ungefär lika stor som 1957 och för 1959 räknas endast med en smärre kvantitetsökning. Beräkningsresultatet för skogsindustriprodukter innebär en ökning i exportvärdet med 50 miljoner kronor 1959 i förhållande till 1958.

Järnmalm

Försäljningarna av järnmalm var 1958 av ungefär samma omfattning som 1957. De faktiska leveranserna låg emellertid på en inte oväsentligt lägre nivå. Den låga aktiviteten inom de flesta sektorerna på järn- och stålområdet och en strävan att skära ned lagren var den närmaste orsaken till att de försålda kvantiteterna inte togs ut av köparna. Exporten till bl. a. Västtyskland gick ned; leveranserna till Förenta staterna var av ganska blygsam omfattning och bestod närmast av eftersläpande kvantiteter från 1957. De genomsnittliga exportpriserna låg på en något högre nivå 1958 än 1957. För 1959 är läget fortfarande oklart men mot bakgrund av konjunkturläget syns en ungefär oförändrad volym jämfört med 1958 samt något lägre genomsnittspriser trolig.

Järn och stål

Redan 1957 gjorde sig den vikande investeringskonjunkturen kännbar för exporten av handelsfärdigt järn och stål, vilken visade en minskning jämfört med föregående år. En ytterligare nedgång — dock av mindre omfattning — kom till stånd även 1958. I första hand syns de billigare kvaliteterna ha drabbats. För 1959 beräknas en oförändrad exportkvantitet till lägre genomsnittspriser.

Tabell IV: 5. Exporten av varor 1957—1959

Miljoner kronor

	1957	1958 prel.	1959 prognos	Procentuell förändring	
				1957—1958	1958—1959
Livsmedel m. m.....	520	455	370	— 13	— 19
Trävaror.....	1 343	1 055	1 020	— 21	— 3
Massa, papper etc.	2 828	2 640	2 725	— 7	+ 3
Järnmalm, järn och stål m. m.....	2 536	2 305	2 165	— 9	— 6
Maskiner, transportmedel och instrument.	2 887	3 070	2 945	+ 6	— 4
Övrigt	948	975	1 025	+ 3	+ 5
Summa	11 062	10 500	10 250	— 5	— 2
därav: skogsindustriprodukter.....	4 171	3 695	3 745	— 11	+ 1
verkstadsprodukter ¹	3 514	3 685	3 590	+ 5	— 3

¹ Ur grupp XV: stat. nr 1346—1362, 1395, 1396, 1399, 1400, 1403—1404: 1, 1433—1554, 1556—1570: 3, 1626—1663: 2 samt grupperna XVI—XIX.

Maskiner, instrument och transportmedel

Exporten av maskiner och instrument har under senare år expanderat kraftigt, bl. a. som en följd av den tidigare rådande investeringskonjunkturen. Redan i slutet av 1957 fanns tecken på att denna utveckling skulle komma att brytas under 1958. Exportvärdet blev detta år också något mindre än föregående år, varvid exportutvecklingen visade en viss försvagning under senare delen av året. Exportvärdet för varaktiga konsumtionsvaror (exkl. bilar) ökade emellertid något även 1958, medan minskningen hänförde sig till varor av investeringskaraktär. Inom sistnämnda grupp var dock utvecklingen splittrad, om man ser till varornas olika användningsområden. Nedgången hänförde sig så gott som uteslutande till maskiner för byggnads- och anläggningsverksamhet, medan andra investeringsmaskiner levererades i något större utsträckning än 1957. Mot bakgrund av det rådande konjunkturläget i Västeuropa syns avsättningsmöjligheterna 1959 komma att bli sämre än 1958. En avsevärd del av maskinexporten riktar sig dock till andra länder. Även om man på vissa marknader torde kunna räkna med en ökad avsättning, har andra områden av valutaskäl svårigheter att tillgodose sina importbehov. De försämrade avsättningsmöjligheterna avtecknar sig bl. a. i en inte oväsentlig nedgång i orderstockarna och minskad orderingång under 1958. Mot denna bakgrund har räknats med en väsentligt större minskning av exporten av maskiner och instrument 1959 än vad som blev fallet 1958. Exporten av fartyg ökade avsevärt 1958 och en viss ökning kan väntas även för 1959. Bilexporten visade 1958 i likhet med 1957 en stor uppgång. Förenata staterna är nu den avgjort största enskilda marknaden och var också der mest expansiva 1958. En viss ytterligare ökning i bilexporten förutses även för 1959, dock inte av samma omfattning som under det gångna året.

Livsmedel

Värdet av livsmedelsexporten minskade väsentligt 1958 jämfört med 1957. Volymmässigt syns emellertid en svag ökning ha ägt rum. Smöröverskottet på världsmarknaden resulterade i en stark nedgång i exportkvantiteten för denna vara och en samtidig reduktion av exportpriserna nedbringade exportvärdet 1958 till knappt hälften mot 1957. Det relativt ogynnsamma skördeutfallet för brödsäd 1957 återspeglades 1958 i en väsentlig nedgång i exporten av råg och vete. Vidare må nämnas en väsentlig uppgång i exporten av fläsk och levande svin. Det totala värdet av livsmedelsexporten 1959 beräknas bli lägre än 1958 beroende på en lägre exportvolym. Smörexporten förutses komma att ligga kvar på en låg nivå; vidare torde den låga rapsskörden 1958 komma att föra med sig en exportminskning. En reducerad export av fläsk och levande svin väntas.

Totalexportens sammansättning och utveckling 1957—1959 framgår av tabell 5.

4. Importutvecklingen för olika varugrupper

Som framgår av tabell 6 var det mest expansiva inslaget i importen både 1956—1957 och 1957—1958 ökningen i importen av varaktiga konsumtionsvaror. Detta berodde framförallt på en ökad import av televisionsapparater. I motsats till 1957 var det 1958 väsentligen endast gruppen konsumtionsvaror som expanderade. Medan den ökade importen av konsumtionsvaror 1957 överensstämde med den allmänna importökningen, kontrasterade ökningen för 1958 mot en allmän minskning av importen. Från 1957 till 1958 (januari—oktober) ökade konsumtionsvarornas andel av totalimporten från 24 till 28 procent. Den minskade råvaruimporten berodde bl. a. på den lageravveckling som ägde rum inom landet 1958.

Bränslen

Trots en nedgång i bränsleimporten 1957 jämfört med 1956 kom tack vare en av olika anledningar minskad förbrukning en lageruppläggning till stånd för såväl fasta som flytande bränslen. Förbrukningen av fasta bränslen minskade ytterligare något 1958. I förening med en lagernedgång främst i början av året resulterade detta i en stark minskning i importen av såväl kol som koks. För flytande bränslen syns endast en mindre lagerökning ha kommit till stånd, varför den ökade importen närmast motsvarades av en ökad förbrukning. En inte oväsentlig del av importökningen torde emellertid kunna förklaras av en ovanligt stor eftersläpning i tullredovisningen.

Den totalt något större bränsleimporten 1958 infördes till väsentligt lägre genomsnittspriser än 1957 och importvärdet blev därför betydligt mindre 1958 än 1957. Någon lagerförtäring i nämnvärd omfattning av fasta bräns-

Tabell IV: 6. Importen 1956—1958, uppdelad efter användning

Miljoner kronor

	1957	Procentuell förändring 1956—1957	Procentuell förändring jan.—okt. 1957—1958
<i>Konsumtionsvaror</i>	3 086	+ 11	+ 9
därav: ej varaktiga	2 043	+ 5	+ 3
varaktiga	1 043	+ 25	+ 20
<i>Råvaror</i>	4 693	+ 8	— 10
därav: för konsumtionsvaruproduktion	1 879	+ 3	— 8
för kapitalvaruproduktion	2 081	+ 12	— 15
övriga råvaror	733	+ 9	— 2
<i>Maskiner och redskap</i>	2 056	+ 22	— 3
<i>Bränslen och drivmedel</i>	2 400	+ 6	— 20
<i>Övrig import</i>	332	— 2	+ 23
Totalt	12 567	+ 10	— 5

Källa: Konjunkturinstitutet.

len förutses inte för 1959. Trots en något lägre beräknad förbrukning förutses en viss ökning av importen. En inte oväsentlig ökning i importen av flytande bränslen förutses för 1959, vilken delvis kommer att gå till en påbjuden ökad lagerhållning. En något lägre genomsnittlig prisnivå beräknas inte komma att uppväga den väntade kvantitativa ökningen i den totala bränsleimporten.

Oädla metaller och arbeten därav

Efter en stark uppgång i importvärdet 1957 för gruppen oädla metaller och arbeten därav föll importvärdet 1958 tillbaka till en nivå inte oväsentligt lägre än 1956. Uppgången 1957 hänförde sig främst till handelsfärdigt järn och stål, vilket resulterade i en lageruppläggning. 1958 syns lagren ha skurits ned i samma omfattning, som de ökade 1957. Lageravtappningen bidrog till att reducera såväl importen som produktionen; importnedgången var dock den mest markanta. Importkvantiteten 1958 låg på en avsevärt lägre nivå än 1957. För 1959 har förutsatts en konsumtion av ungefär samma omfattning som 1958. Någon ytterligare lageravtappning har inte antagits; en viss ökning av importen till lägre priser har beräknats bli följden. Importvärdet för järn- och metallmanufaktur var 1958 av ungefär samma storlek som 1957. För 1959 har beräknats en viss nedgång. Beträffande metallerna må nämnas att de låga priserna 1958 jämfört med 1957 väsentligt bidrog till ett minskat importvärde. För bly och nickel var även importkvantiteterna mindre än 1957, medan däremot importen av koppar ökade.

Tabell IV: 7. Importen av varor 1957—1959

Miljoner kronor

	1957	1958 prel.	1959 prognos	Procentuell förändring	
				1957—1958	1958—1959
Livsmedel m. m.	1 861	1 825	1 815	— 2	— 1
Mineraliska och fossila ämnen.	2 615	2 100	2 220	— 20	+ 6
Kemiska produkter, färger m. m.	773	760	780	— 2	+ 3
Hudar, skinn, pälsverk, kautschuk	336	310	300	— 8	— 3
Textilvaror.	1 227	1 150	1 120	— 6	— 3
Oädla metaller och arbeten därav.	1 704	1 445	1 440	— 15	— 0
Maskiner, transportmedel och instrument.	3 180	3 325	3 325	+ 5	0
Övrigt.	871	935	900	+ 7	— 4
Summa	12 567	11 850	11 900	— 6	+ 0

För 1959 förutses inga större kvantitativa förändringar i metallimporten med undantag för en viss ökning i nickelimporten. Bl. a. beroende på högre importpriser på koppar förutses importvärdet för metallerna komma att bli något större 1959 än 1958.

Maskiner, instrument och transportmedel

Importvärdet för maskiner och instrument ökade inte i samma utsträckning 1958 som 1957, trots att industrins maskininvesteringar expanderade i snabbare tempo det gångna året. En orsak torde vara den stagnerande maskinexporten, vilken även verkar återhållande på importen. Den avgjort starkaste expansionen 1958 visade importen av varaktiga konsumtionsvaror. Till avgörande del föll denna uppgång på ökad import av televisionsapparater.

För 1959 beräknas industrins maskininvesteringar komma att minska något. Vidare har som tidigare nämnts exporten av maskiner och instrument förutsetts komma att gå tillbaka. Mot denna bakgrund och med hänsyn till en trolig fortsatt ökning i importen av varaktiga konsumtionsvaror förutses en oförändrad import av maskiner och instrument för 1959.

Antalet nyregistrerade bilar var 1958 något lägre än 1957. Trots detta ökade importen av bilar och sammansättningsdelar avsevärt. Importökningen resulterade i en lageruppgång, som, oavsett ett eventuellt oförändrat antal nyregistrerade bilar 1959, antas utgöra ett incitament till en lägre bilimport. Då antalet nyregistrerade bilar 1959 emellertid snarast kan komma att minska har en väsentligt lägre import av bilar och sammansättningsdelar beräknats. Såväl fartygs- som flygplansimporten var 1958 väsentligt mindre än 1957. För 1959 förutses en viss ytterligare nedgång i importen av fartyg, medan däremot importen av flygplan beräknas komma att stiga väsentligt. Efter en importökning 1958 av vapen och ammunition beräknas denna komma att minska 1959.

Textilvaror

Konsumtionen såväl som produktionen av färdigtextilier minskade 1958 medan importen ökade något. Den svaga importökningen 1958 uppvägdes av en något lägre genomsnittlig prisnivå och importvärdet blev ungefär oförändrat. Trots att en något ökad konsumtion förutses för 1959 väntas en viss minskning i importen. Importvärdet för textilråvaror och garner låg 1958 väsentligt lägre än 1957 beroende på såväl volymminskning som på en lägre genomsnittlig prisnivå. De lägre priserna hänförde sig främst till de två kvantitativt viktigaste importråvarorna, ull och bomull. För ull kunde noteras en större importkvantitet 1958 än 1957, medan förhållandet var det motsatta för bomull och de flesta andra textilråvarorna. För 1959 har inte räknats med några väsentliga importökningar; för ull och bomull har förutsatts nedgång i den kvantitativa importen. Genomsnittspriset för ull beräknas komma att ligga lägre 1959 än 1958, medan det för bomull väntas komma att ligga något högre. Importvärdet för textila råvaror och garner beräknas komma att sjunka ytterligare 1959.

Livsmedel

1958 infördes en jämfört med 1957 ungefär oförändrad volym livsmedel men till något lägre genomsnittspriser. De låga kaffepriserna uppvägs mer än väl en väsentlig ökning i importkvantiteten. Lägre importvärden visade vidare framför allt kött, kopra, fett, oljor och vax samt drycker och tobak, medan importvärdena för bl. a. brödsäd, fodersäd, kakao samt frukter och bär ökade. För 1959 förutses en volymmässigt något större livsmedelsimport till något lägre genomsnittspriser. Med hänsyn till de låga priserna förutses importvärdet för kaffe komma att minska även 1959. Importen av brödsäd beräknas bli mindre, medan en viss uppgång i importen av fodersäd och kött förutses.

Tabell 7 visar importvärdets fördelning på varugrupper 1957 och 1958 samt beräknad fördelning för 1959.

5. Den gemensamma marknaden och förhandlingarna om ett frihandelsområde

Den 1 januari 1958 trädde det s. k. Romavtalet mellan de sex länderna Västtyskland, Frankrike, Italien, Belgien, Nederländerna och Luxemburg i kraft. År 1958 har dock huvudsakligen varit en intern organisationsperiod: den gemensamma marknadens kommission och domstol har utsetts och börjat fungera, dess församling — som är gemensam med Euratom och Kol- och stålunionen — har haft sina första sammanträden, och en redan betydande administration har växt upp i Bryssel. Den 1 januari 1959 genomfördes emellertid enligt avtalet vissa åtgärder som direkt berör utomsläande länder. En tullsänkning med 10 procent på samtliga bastullar trädde i kraft med avseen-

de på den interna handeln, och vidare sammanslogs de bilaterala importkontingenterna internt till globaler samtidigt som de höjdes med i genomsnitt 20 procent.

De förhandlingar som förts om ett frihandelsavtal omfattande samtliga OEEC-länder har ännu icke lett till resultat. Målet för detta arbete — att avvecklingen av handelshindren skulle ske i samma takt inom hela OEEC — har således icke nu kunnat uppnås. De åtgärder den gemensamma marknadens länder enligt tidtabellen genomförde vid 1959 års ingång innebär därför viss diskriminering av utomstående länders export. De sex har dock beslutat att komplettera nämnda åtgärder med sådana avseende utomstående länder, att verkningarna av de första stegen mot den fullständiga tullunionen mildras gentemot dessa.

Sexstatsmarknaden skall ha en gemensam yttre tullmur, vilken i princip skall utgöras av det aritmetiska mediet av de tullsatser som länderna tillämpade den 1 januari 1957. Allmänt sett medför detta en höjning av tullnivån i Västtyskland och Benelux och en motsvarande nedskärning av de franska och italienska tullsatserna. Av den svenska exporten (1956) till de sex av hel- och halvfabrikat (råvaror är i allmänhet tullfria) faller cirka 40 procent på Benelux och 30 procent på Västtyskland; endast cirka 20 resp. 10 procent faller på Frankrike och Italien. Genomförandet av en gemensam tulltaxa kommer att innebära en ökad tullbelastning på den svenska exporten. Detta blir emellertid inte aktuellt under 1959 — den gemensamma tulltaxan är ännu varken färdigräknad eller färdigförhandlad och det första konkreta steget mot dess tillämpning skall tas vid utgången av 1961.

Av större betydelse för de utomståendes exportsituation är tullavvecklingen inom sexstatsmarknaden. Borttagandet av tullhindren mellan länderna — samtidigt som de yttre bibehålls eller skärps — utgör en stimulans för samhandeln och en relativ försämring av utomstående exportörers villkor. Denna »preferens», som inom vart och ett av de fyra tullområdena hittills funnits för hemmaproducerade varor, utsträcks till att gälla alla sexstatsvaror. Så blir exempelvis den svenska exportens konkurrenssituation i Belgien vis-à-vis en belgisk konkurrent oförändrad (i det fall den yttre tullen inte höjs) men gentemot en tysk konkurrent som också säljer på Belgien blir den försämrad. Fullt inträder denna effekt först vid övergångstidens slut, d. v. s. om 12 à 15 år, men det första tullsänkingssteg som togs på nyåret 1959 är också första steget mot utbildandet av dessa nya preferenser.

Två förhållanden verkar emellertid denna gång mildrande. Sålunda har Västtyskland redan ensidigt och gentemot alla länder genomfört så stora tullsänkningar under basnivån att ytterligare sänkning erfordras endast för ett fåtal varor. Vidare har de sex beslutat att jämsides med att de genomför interna tullsänkningar låta de sänkningar, som ligger på en nivå ovanför den kommande gemensamma tulltaxans, gälla emot alla GATT-länderna. Så torde bli fallet med huvuddelen av de sänkningar som Frankrike och Italien utför. Allmänt sett uppkommer skillnader vid tullbehandling av sex-

statsvaror och av utomstående länders exportvaror huvudsakligast i Benelux, som enligt Romfördraget sänker med 10 procent från en i allmänhet låg nivå. Då Benelux' tullar för ifrågavarande varor ligger vid 10—15 procent är alltså den »preferensökning» som nu uppstår 1 å 1,5 procent av varuvärdet.

Romfördragets krav om utökning av importkontingenterna kan — med den höga liberaliseringsgrad som uppnåtts i OEEC-handeln — synas vara en fråga av underordnat intresse. Huvuddelen av Frankrikes import var emellertid under 1958 reglerad. För länderna inom OEEC råder alltså för 5 å 10 procent av utrikeshandeln en importkontroll, som i vissa fall dock kan vara mera formell än reell. En avveckling av existerande importregleringar enbart gentemot medlemsländerna skulle uppenbarligen såtillvida vara starkt diskriminerande, som ökade försäljningsmöjligheter skulle öppnas vilka utan hänsyn till konkurrensläge skulle vara förbehållna medlemmarna (en tulldiskriminering kan i varje fall överkommas av en konkurrensstark vara eller genom priskoncessioner). Om avvecklingen av de kvantitativa restriktionerna finns tämligen fasta OEEC-regler. De nu enligt Romavtalet aktuella åtgärderna har också föreslagits bli kompletterade med kontingentökningar gentemot de andra OEEC-länderna. På grund av frågans bordläggning vid OEEC-behandlingen i december och det franska frilistningsbeslutet omedelbart före nyåret 1959 är det emellertid ännu oklart om full jämställdhet kommer att uppnås beträffande kontingenter. Enligt Romfördraget skall för varor, som inte alls eller till endast ringa omfattning fått importeras, öppnas kontingenter uppgående till 3 procent av inhemsk produktion. Frankrike som släppt in mycket få utländska bilar skall t. ex. öppna en kontingent om 20 000 stycken. Det är tveksamt i vad mån dessa s. k. nollkontingenter kommer att gälla utanför de sex. Vidare kommer dessas interna kvot höjningar att ske i global men de externa i bilateral form.

Det sätt på vilket sexstatsmarknadens tillkomst (och speciellt åtgärderna per den 1 januari 1959) kommer att påverka den svenska exporten, sammanhänger i första hand med storleken och sammansättningen av vår export till detta område. Det är endast en tredjedel av vår export som går till de sex, och det är endast en tredjedel av denna andel som består av hel- och halvfabrikat. Det är alltså omkring en niondel av vår export som på ett mera direkt sätt kan bli berörd av förändrade tullförhållanden (= 1,1 miljard kronor 1956). Det skall vidare noteras att vissa av dessa exportvaror är så föga priskänsliga eller har av annat skäl så fast fotad ställning på de sex' marknad, att de inte allvarligt kommer att beröras av tullavvecklingen. Men många av varorna i denna exportmiljard säljs i priskonkurrens med starka sexstatsproducenter. För dessa kan genom den interna tullavvecklingen komma att krävas oacceptabla priskoncessioner. Nu är det emellertid fråga om en förändring om endast 1 å 1,5 procent vid marginalen, en försämring som främst berör vår export på Benelux. Det framgår därav, att den per den 1 januari 1959 inträdande marknadsförändringen i och för sig inte utgör någon allvarlig rubbning av de svenska pro-

duktionsförutsättningarna. I vikande exportmarknader kan den extra pris-konkurrensen dock tänkas kunna få kännbara konsekvenser.

Det vore emellertid ett allvarligt misstag att stanna vid den mera direkta påverkan av vår export, som de ändrade tull- och kontingentförhållandena åstadkommer. Det saknas inte anledning att betrakta åtgärderna per den 1 januari 1959 såsom de första stegen på en väg som något längre fram skulle kunna medföra svårigheter för svensk export. Det är troligt att en avsevärd del av vår nuvarande export till de sex inom exempelvis verkstadsområdet inte längre skulle vara bärkraftig när den interna tullavvecklingen och den externa tullanpassningen helt genomförts. Redan nu har dessa långtidsperspektiv en reell innebörd. Under 1959 kommer industri- och affärsmän inom och utom sexstatsmarknaden att nödgas besluta om investeringar och andra förhållanden av långtidsbetydelse. Det är rimligt att tro att de därvid mera kommer att ledas av vad de ser ske rörande den tidsinställda gemensamma marknaden mellan de sex än av eventuella möjligheter och förhoppningar beträffande frihandel mellan de sjutton. För det svenska näringslivet får denna diskontering negativa effekter på två sätt. På efterfrågesidan inträffar det förhållandet att köpare inom sexstatsmarknaden finner anledning att snarast ställa om från osäker import till fasta framtidsförbindelser på den blivande stora hemmamarknaden. Härtill kan bidra överväganden om så konkreta ting som pris och tull för kommande leveranser av reservdelar. På utbudssidan innebär situationen, att konkurrensföretag inom sexstatsmarknaden redan nu kan investera och planera på europamarknadsbas. De svenska företagen har inför ovissheten här om antingen att uppskjuta de stora besluten tills vidare och därmed förlora tid eller att också de satsa på sexstatsmarknaden genom att exempelvis bygga utomlands i stället för i Sverige. Det är därför av största intresse att framtidsperspektiven snarast möjligt klarläggs.

V. Den offentliga verksamheten

1. Kommunerna

Kommunernas löpande inkomster ökade mycket kraftigt från 1956 till 1957 främst till följd av en uppgång i skatteintäkterna vilken delvis förklaras av att kommunerna under 1957 till följd av fastighetsbeskattningens omläggning tillfälligt erhöll »dubbel» fastighetsskatt. Enligt särskild lagstiftning skulle emellertid kommunerna till 1957 års utgång ha gjort en extra fondavsättning motsvarande minst den »extra» fastighetsskattens belopp. Under 1958 inträdde däremot en påtaglig försämring av kommunernas finansiella förhållanden. Som framgår av tabell 1 ökade de löpande inkomsterna med endast 185 miljoner kronor (rad 19), medan utgifterna steg

Tabell V: 1. Städernas, köpingarnas, landstingens och landskommunernas beräknade inkomster och utgifter 1957—1959

Miljoner kronor

	1957	1958	1959	Förändring	
				1957— 1958	1958— 1959
<i>Inkomster</i>					
1. Ianspråktaget överskott från tidigare år	217	196	218	— 21	+ 22
2. Ianspråktaga fondmedel	402	857	460	+ 455	— 397
3. Upplåning (ej tillfällig)	382	537	702	+ 155	+ 165
4. Skatter	4 439	3 918	4 269	— 521	+ 351
5. Statsbidrag	1 161	1 848	1 961	+ 687	+ 113
6. Övriga inkomster	1 213	1 232	1 297	+ 19	+ 65
7. Summa inkomster	7 814	8 588	8 907	+ 774	+ 319
<i>Utgifter</i>					
8. Täckande av underskott från tidigare år	42	54	63	+ 12	+ 9
9. Fondavsättningar	766	539	553	— 227	+ 14
10. Återbetalning av lån	252	272	295	+ 20	+ 23
11. Låmnade lån, aktieteckning	50	36	20	— 14	— 16
12. Bruttoinvesteringar och fastighetsköp	1 803	1 873	2 010	+ 70	+ 137
13. Räntekostnader	216	242	272	+ 26	+ 30
14. Folkpensioneringskostnader	282	307	347	+ 25	+ 40
15. Löner och pensioner	2 595	2 810	2 967	+ 215	+ 157
16. Övriga utgifter	1 872	2 035	2 140	+ 163	+ 105
17. Anslag för oförutsedda utgifter	—	—	255	—	+ 255
18. Summa utgifter	7 878	8 168	8 922	+ 290	+ 754
19. Löpande inkomster (rad 4—6)	6 813	6 998	7 527	+ 185	+ 529
20. Utgifter (rad 12—17)	6 768	7 267	7 991	+ 499	+ 724
21. Saldo (finansiellt sparande)	+ 45	— 269	— 464	— 314	— 195

Anm. Uppgifterna omfattar ej den kyrkliga kommunen eller kommunernas affärsdrivande verk. Uppgifterna för 1957 bygger på den i november 1957 utförda undersökningen och uppgifterna för 1958 och 1959 på den i november 1958 utförda undersökningen.

Källa: Statistiska centralbyråns prognosstatistik.

med ca 500 miljoner (rad 20). För att finansiera utgifterna kunde emellertid kommunerna ta i anspråk den under 1957 avsatta »extra» fastighetsskatten, vilket i tabellen avspeglas i en kraftig ökning av ianspråktagna fondmedel (rad 2). Att ökningen i de kommunala löpande inkomsterna inte blev större än 185 miljoner kronor trots de starkt ökade utdebiteringarna — från 12,60 kronor 1957 till 13,68 kronor 1958 — samt skatteunderlagets fortsatta tillväxt, sammanhänge med att de slutavräkningsmedel, som utbetalades under 1958 blev väsentligt mindre än de som utbetalades under 1957, bl. a. till följd av bortfallet av den »extra» fastighetsskatten. Det kan i detta sammanhang förtjäna påpekas, att kommunerna fick full kompensation av staten för det skattebortfall som orsakades av höjningen av de kommunala ortsavdragen till i nivå med de statliga. Detta kommer i tabell 1 till uttryck i en förskjutning mellan skatter och statsbidrag. Härigenom har statsbidragen kommit att uppgå till inemot hälften av de kommunala skatterna.

Även om utgiftsökningen väsentligt översteg ökningen i de löpande inkomsterna var den dock betydligt mindre än under 1957 och även mindre än vad kommunerna planerade vid framläggande av statförslagen för 1958. Räknat i fasta priser kan investeringarna beräknas ha ökat med inemot 5 procent och den kommunala konsumtionen med 4 procent från 1957 till 1958.

Enligt de uppgifter som lämnats till statistiska centralbyrån planerar kommunerna en fortsatt utgiftsexpansion under 1959. Investeringarna uppges komma att öka med 7 procent. I investeringsutgifterna ingår härvid inte affärsverkens och de kommunala bolagens och stiftelsernas utgifter. Utgifterna för löner och pensioner och »övriga utgifter», vilka tillsammans närmast motsvarar vad som brukar innefattas i begreppet kommunal konsumtion, väntas öka med inemot 6 respektive 5 procent. De anförda procenttalen ger i huvudsak uttryck för den planerade utgiftsökningen beräknad till 1957 års priser. Härtill kommer att i 1959 års kommunala utgiftsstater upptagits ett belopp av 255 miljoner kronor för oförutsedda utgifter. Detta belopp är i första hand avsett att möta eventuella pris- och lönehöjningar.

I vilken utsträckning de planerade utgiftsökningarna skall kunna genomföras är givetvis beroende på vilka möjligheter kommunerna har att finansiera projekten. Inkomsterna för kommunerna under 1959 låter sig förutsägas ganska exakt. Skatteintäkterna, som beräknas på grundval av skatteunderlaget vid 1958 års taxering, kan beräknas öka med omkring 350 miljoner kronor. Denna ökning beror, förutom på skatteunderlagets ökning, på att utdebiteringarna höjts med i genomsnitt 53 öre till 14,21 kronor per skattekrona.¹ Statsbidragen ökar med omkring 110 miljoner kronor vari enligt uppgifter från länsstyrelserna ingår en höjning av skatteersättningen för skattebortfallet till följd av ortsavdragsreformen från ca 580 till

¹ Uppgifterna för Stockholms stad i tabell 1 är grundade på stadskollegiets statförslag. Om detta hade genomförts skulle den genomsnittliga utdebiteringen för hela landet blivit 14,25 kronor.

610 miljoner kronor. Det kan i detta sammanhang påpekas, att kommunerna skall få full kompensation för skattebortfallet även under 1960. Under de därpå följande fem åren kommer emellertid statsbidraget att successivt minskas i en del kommuner samt helt avvecklas i de beträffande skatteunderlaget bäst ställda kommunerna. Sammanlagt beräknas de löpande inkomsterna komma att öka med omkring 530 miljoner kronor från 1958 till 1959.

Den planerade utgiftsökningen för investeringar m. m., räntekostnader, folkpensioneringskostnader, löner och pensioner samt »övriga utgifter» skulle uppgå till omkring 470 miljoner kronor. I och för sig skulle sålunda kommunerna med viss marginal för löne- och prisstegringar kunna finansiera de planerade ökade utgifterna vid oförändrad prisnivå utan att i större utsträckning än under 1958 behöva använda fondmedel eller öka upplåningen. Eftersom egna fondmedel inte finns disponibla i samma utsträckning som under 1958 får man dock — om planerna skall kunna genomföras — räkna med en väsentlig förskjutning mot ökad upplåning.

Hittills har endast kommunerna tagna som helhet behandlats. Det är dock givet att de ekonomiska förhållandena är mycket skiftande för olika kommuner. De snabbast tillväxande kommunerna har också de största behoven av utbyggnad av vägar, skolor, sjukhus m. m., vilket trots ökande skatteunderlag medför finansieringsproblem. Å andra sidan har också en del kommuner med inga eller obetydliga utbyggnadsbehov ekonomiska svårigheter till följd av sjunkande skatteunderlag. Mellan dessa båda ytterligheter finns en rad kommuner med tämligen stabila ekonomiska förhållanden. Det är inte minst dessa kommuner som svarar för den stadiga uppgång i kommunernas likvida tillgångar som redovisas i tabell 2. Då utbyggnadsbehoven för de sistnämnda kommunerna inte är särdeles stora kan ökningen i kommunernas likvida tillgångar inte utan vidare tas till intäkt för att finansiella förutsättningar finns för den planerade utgiftsexpansionen för kommunerna tagna som helhet.

Erfarenhetsmässigt har planerna visat sig överskatta de faktiska utgifterna. Som ett rimligt antagande om den kommunala expansionen mellan 1958 och 1959 i vad avser konsumtionsutgifter har räknats med samma ök-

Tabell V: 2. Vissa uppgifter angående kommunernas tillgångar

Miljoner kronor

	31/12 1956	30/9 1957	31/12 1957	30/9 1958
Innestående i bank.....	1 671	1 957	1 912	2 099
därav: i affärsbank	1 169	—	1 264	—
i sparbank	425	—	554	—
i jordbrukskreditkassa	73	—	89	—
i postsparbank m. m.	4	—	5	—
Innestående på postgiro	76	80	72	84
Summa	1 747	2 037	1 984	2 183

Källa: Statistiska centralbyråns prognosstatistik, november 1958.

ningstakt som enligt nu föreliggande uppgifter skulle ägt rum från 1957 till 1958, d. v. s. 4 procent. Detta procenttal anger den beräknade ökningen räknat i 1958 års priser och motsvarar omkring 180 miljoner kronor. Beträffande investeringsutvecklingen hänvisas till kapitel VI.

2. Staten

I de följande tabellerna över statsfinanserna har en viss bruttoredovisning av inkomster och utgifter skett. Detta innebär att de här redovisade inkomsterna och utgifterna till sina belopp överstiger statsbudgetens. Avgränsningen gentemot statens kapitalfonder har bibehållits. Detta innebär att inkomsterna av statens kapitalfonder redovisas endast till den del överskottsmedel inlevereras till statskassan och investeringarna i kapitalfonderna redovisas endast till den del de finansierats genom tillskott från budgeten i form av avskrivningsmedel eller investeringsbemyndiganden. De investeringar som finansierats med inom fonderna disponibla medel ingår således inte i uppgifterna om statens investeringar i tabell 5.

Ökningen av statens behållna inkomster av direkta skatter, som mellan 1957/58 och 1958/59 uppskattas till ca 120 miljoner kronor, beräknas bli relativt obetydlig mellan 1958/59 och 1959/60. De direkta skatteinkomsterna beräknas komma att öka med 80 miljoner kronor eller 1 procent mellan 1958/59 och 1959/60 mot 1,8 procent mellan 1957/58 och 1958/59. Uppbördssystemets konstruktion spelar en betydande roll för utvecklingen av statens behållna inkomster av direkta skatter. Det är härvid främst saldot mellan de kvarstående skatterna och de överskjutande skatterna samt förändringarna i de slutavräkningsbelopp som utbetalas till kommunerna som är av betydelse. Budgetåret 1957/58 översteg inbetalningarna av kvarstående skatt utbetalningarna av överskjutande skatt med ca 130 miljoner kronor. Under budgetåren 1958/59 och 1959/60 beräknas däremot förhållandet vara det motsatta och den överskjutande skatten vara 125 respektive 350 miljoner kronor större än den kvarstående. Den reducerande effekten härav på statens behållna inkomst av direkta skatter mellan 1957/58 och 1958/59

Tabell V: 3. Statens inkomster 1956/57—1959/60

Miljoner kronor

	1956/57	1957/58	1958/59 prognos	1959/60 prognos
Direkta skatter	5 990	6 670	6 790	6 870
Indirekta skatter	4 320	4 860	5 450	5 630
Inkomst av kapital och rörelse	570	720	660	710
1. Räntor och utdelningar	330	380	300	340
2. Inkomst från affärsverk	240	340	360	370
Övriga inkomster	200	230	230	260
Summa	11 080	12 480	13 130	13 470

Källa: Riksräkenskapsverket.

motvägs emellertid helt av en minskning av utbetalningarna av slutavräkningsmedel till kommunerna mellan de båda åren. Minskningen beror på att i beloppet utbetalade slutavräkningsmedel under kalenderåret 1957 ingick »dubbel» fastighetsskatt som en följd av omläggningen av fastighetsbeskattningen. Från 1958/59 till 1959/60 kommer ingen motsvarande minskning av slutavräkningsmedlen att äga rum.

De indirekta skatterna beräknas stiga med närmare 600 miljoner kronor och representerar därmed den enda mer betydande statliga inkomststegringen mellan budgetåren 1957/58 och 1958/59. Ökningen sammanhänger delvis med de höjningar av energiskatten på bensin och motorsprit samt av omsättningsskatten på spritdrycker och vin och av cigarrettskatten, som genomfördes under första hälften av 1958. Sammanlagt svarar dessa höjningar för inemot hälften av den totala stegringen av de indirekta skatterna. Mellan budgetåren 1958/59 och 1959/60 beräknas de indirekta skatterna komma att öka med 180 miljoner kronor eller drygt 3 procent.

Statens ränte- och utdelningsinkomster domineras av räntorna på bostadsutlåningen och avkastningen av statens aktieinnehav, främst i LKAB. En betydande minskning av dessa inkomster förutses för budgetåret 1958/59 och denna beror i stort sett på en lägre avkastning av aktieinnehavet i LKAB. För budgetåret 1959/60 förutses en stegring av statens inkomster av kapital och rörelse med i runt tal 50 miljoner kronor, varvid man vid beräkningarna utgått från den på hösten 1958 gällande lönenivån och, vad angår post- och televerken, från oförändrade taxor.

Statens totala inkomster beräknas från 1957/58 till 1958/59 öka med 5 procent och förutses mellan 1958/59 och 1959/60 komma att öka med ca 2,5 procent.

Statens löpande *utgifter* har sammanställts i tabell 4. Av de totala utgifterna på driftbudgeten utgör inkomstöverföringarna från staten till andra sektorer i samhällsekonomin omkring hälften. Bland inkomstöverföringarna har inkluderats statens utbetalningar till sjukförsäkringsavgifter, vilka direkt utbetalas från inkomstskattetiteln. Inkomstöverföringarna till hushållen beräknas mellan 1957/58 och 1958/59 stiga med över 400 miljoner kronor, huvudsakligen till följd av höjningarna av barnbidrags- och folkpensionsbeloppen i januari respektive juli 1958. Från 1958/59 till 1959/60 beräknas ökningen bli mindre och är i huvudsak av automatisk natur. Subventionerna består nästan uteslutande av jordbrukssubventioner och bostadsrabatter samt överföringar till statens järnvägar för täckande av dess underskott på trafiksvaga bandelar. Detta driftsbidrag utgick för första gången på våren 1958 och bidrog därmed till subventionsökningen 1956/57—1957/58 med 100 miljoner kronor. Inkomstöverföringarna till kommuner domineras av statens bidrag till avlöning av lärare och till polisväsendet. De stora höjningarna under budgetåren 1956/57—1958/59 hänger dock samman med utbetalningar av komensationer till kommunerna för det skattebortfall, som uppstod i samband med höjningen av de kom-

Tabell V: 4. Statens löpande utgifter 1956/57—1959/60

Miljoner kronor

	1956/57	1957/58	1958, 59 prognos	1959/60 prognos
<i>Inkomstöverföringar</i>	5 570	6 640	7 590	7 910
1. Räntor	450	570	610	680
2. Subventioner	580	780	830	760
3. Utbetalningar till sjukkassor	640	710	750	840
4. Direkta inkomstöverföringar till hushåll och organisationer	2 540	2 790	3 240	3 300
5. Inkomstöverföringar till kommunerna....	1 360	1 790	2 160	2 330
<i>Konsumtion</i>	2 690	2 970	3 230	3 430
1. Löner och pensioner	1 850	2 060	2 250	2 380
2. Övrigt	840	910	980	1 050
Summa	8 260	9 610	10 820	11 340

Källa: Riksräkenskapsverket.

munala ortsavdragen vid 1958 års ingång och för vilket staten skall ge full kompensation under åren t. o. m. 1960.

Statens konsumtion, varmed avses dess ianspråktagande av varor och tjänster för löpande ändamål, består till mer än två tredjedelar av löne- och pensionsutgifter. Av de totala lönerna i statens konsumtion hänförde sig 1957/58 närmare en tredjedel till försvaret, ungefär 15 procent till skolväsendet och likaledes ca 15 procent till läkar- och polislöner m. m. under inrikesdepartementets huvudtitel. Av de övriga konsumtionsutgifterna består i det närmaste hälften av omkostnader i försvaret och drygt en fjärdedel av omkostnader under kommunikations- och inrikesdepartementens huvudtitlar. Konsumtionsutgifterna, som från 1956/57 till 1957/58 steg med över 10 procent, beräknas mellan 1957/58 och 1958/59 stiga med ca 9 procent. Räknat på kalenderår kan ökningen mellan 1957 och 1958 uppskattas till ca 8 procent i löpande priser och ca 4 procent i volym. Mellan 1958 och 1959 beräknas konsumtionen stiga med 4 procent i volym. Beträffande investeringsutvecklingen hänvisas till kapitel VI.

En sammanfattande bild av den statliga ekonomiska verksamheten ges i tabell 5. Uppgifterna om inkomstöverföringarna till och från staten har hämtats ur tabellerna 3 och 4. Skillnaden mellan dessa inkomstöverföringar representerar den för konsumtion och investering disponibla inkomsten. Speciellt ur kreditmarknadssynpunkt är saldot mellan å ena sidan statens disponibla inkomster och å andra sidan konsumtions- och investeringsutgifterna av betydelse. Detta saldo, som brukar kallas statens finansiella sparande, utgör ett mått på statens finansieringsöverskott eller finansieringsunderskott och anger i vilken utsträckning staten ställt medel till förfogande på kreditmarknaden för övriga sektorer (vid positivt finansiellt sparande) eller vad den tagit i anspråk från övriga sektorer på kreditmarknaden (vid negativt finansiellt sparande). Det finansiella sparandet motsva-

Tabell V: 5. Statens ekonomiska verksamhet 1956/57—1959/60

Miljoner kronor

	1956/57	1957/58	1958/59 prognos	1959/60 prognos
A. Inkomstöverföringar till staten.....	11 080	12 480	13 130	13 470
B. Inkomstöverföringar från staten	5 570	6 640	7 590	7 910
C. Disponibel inkomst (A—B)	5 510	5 840	5 540	5 560
D. Konsumtion	2 690	2 970	3 230	3 430
E. Bruttoinvesteringar	2 600	2 690	3 370	3 460
F. Finansiellt sparande (C—D—E)	220	180	— 1 060	— 1 330
G. Utlåning	1 060	1 270	1 240	1 170
H. 1. Insättningar i riksbanken	440	280	— 1 000	..
2. Överföring till folkpensioneringsfonden	—	—	550	—
I. Diverse transaktioner	60	170	— 40	— 10
J. Upplåning (G+H+I—F)	1 340	1 540	1 810	2 490
K. Upplåning exkl. H.	900	1 260	2 260	2 490

ras därför av nettoförändringen i statens finansiella tillgångar och skulder. Statens finansiella sparande, som budgetåren 1956/57 och 1957/58 var positivt med 220 respektive 180 miljoner kronor kan 1958/59 och 1959/60 beräknas bli negativt med i runt tal 1 060 respektive 1 330 miljoner kronor. I den mån det finansiella sparandet inte är tillräckligt för statens utlåningsverksamhet finansieras denna med upplåning.

Den statliga utlåningsverksamheten domineras av bostadsutlåningen. Därtill kommer det stora medelsbehovet för inlösen av aktier i LKAB. Vissa andra statliga transaktioner av placeringskaraktär har sammanförts i posten H i tabell 5. De domineras av insättningarna av medel på bundna räkningar i riksbanken av överskottsmedel från LKAB, som reserverats för framtida investeringar i bolaget, av vissa konjunkturpolitiskt betingade inkomster samt av medel för framtida pensionsändamål. Under loppet av budgetåren 1955/56—1957/58 insattes på dessa räkningar sammanlagt 1 190 miljoner kronor, vilka till ett beopp av 1 100 miljoner kronor tagits i anspråk under våren och sommaren 1958. Av detta belopp har 100 miljoner kronor utlånats till LKAB och 550 miljoner kronor överförts till folkpensioneringsfonden samt 450 miljoner kronor använts för reducering av riksgäldskontorets skuld till riksbanken. De återstående 90 miljonerna skall återföras till LKAB först efter budgetåret 1958/59. Den statliga upplåningen med avdrag för dessa avsättningar samt för förändringarna på riksgäldskontorets och statsverkets checkräkningar i riksbanken (enligt riksgäldskontorets redovisning) har redovisats på rad K i tabell 5. Detta belopp motsvarar det statliga utgiftsöverskottet (jfr tabell 6 post A).

3. Kreditmarknadsaspekter

Statsskuldens förändring — upplåningen enligt J i tabell 5 — och det inkomst- eller utgiftsöverskott, som ligger bakom denna kan tas till utgångspunkt för en analys av utvecklingen på kreditmarknaden. Den statsfinan-

siella utvecklingen kännetecknas av en betydande säsongvariation med stora inkomstöverskott under vårhalvåret och stora utgiftsöverskott under hösthalvåret (se tabell 6). Växlingarna per halvår mellan inkomst- och utgiftsöverskott sammanhänger framför allt med förskjutningar på driftbudgetens inkomstsida och då huvudsakligen med inbetalningarna av kvarstående skatt och fyllnadsskatt under vårhalvåret och utbetalningarna av den överskjutande skatten under hösthalvåret. De i och för sig kraftiga utslagen härav förstärks ytterligare av att huvuddelen av bilskatterna inbetalas under första halvåret. Därtill kommer att inkomstöverföringarna från staten under de senaste åren regelmässigt varit större under andra än under första halvåret samt att utgifterna för inlösen av aktier i LKAB infaller under hösten.

I en redovisning av statsfinansernas samband med utvecklingen på kreditmarknaden kan det vara skäl att först frångilja de förändringar i statskulden, som är av huvudsakligen bokföringsmässig natur. Dessa har sammanförts under B i tabell 6 (jfr H i tabell 5). Posterna under A kan sägas representera statens kassamässiga utgiftsöverskott gent emot marknaden. I tabell 7 ingår detta såsom en av de faktorer, som bestämmer utvecklingen av *affärsbankernas likviditet*.

Den markanta säsongvariationen i affärsbankslikviditeten är främst betingad av nyssnämnda variationer i det statliga utgiftsöverskottet. Men även valutareserven har en viss säsongvariation, och denna går i samma riktning som det statliga utgiftsöverskottet. Övriga likviditetspåverkande faktorer — allmänhetens sedelinnehav, statens upplåning på marknaden utanför affärsbankerna och riksbankens transaktioner — verkar som regel i någon mån utjämnande. Per helår har, som framgår av tabellen, affärsbankernas likvida tillgångar ökat väsentligt under senare år. För 1959 framstår en fortsatt ökning som sannolik, framför allt därför att det statliga utgiftsöverskottet kan väntas bli minst lika stort som 1958.

Sedan det s. k. utlåningstaket avlägsnades i juli 1957 har den fortgående ökningen av affärsbankernas likviditet gett möjligheter till ökning av *utlåningen* inom ramen för de av riksbanken rekommenderande likviditetskvoterna, vilka kvarstått oförändrade. Under 1958 har också affärsbankerna ökat sin utlåning betydligt (se diagram II: 3). Nettokreditgivningen till näringsgrenarna *industri, handel och samfärdsel* under tiden november 1957 — november 1958 uppgick enligt Svenska bankföreningens maj- och novemberstatistik till ca 400 miljoner kronor. Motsvarande siffra för närmast föregående år är endast ca 30 miljoner kronor, trots att företagssektorns finansiella sparande kan beräknas ha varit mindre 1957 än 1958. Denna förskjutning i förhållandet mellan företagens finansiella sparande och deras bruttoskulder till affärsbankerna kan vara betingad, förutom av den normalisering av kreditstrukturen som får förutsättas ha skett efter utlåningstakets avskaffande, av förändringar i det sammanlagda finansiella sparandets fördelning på överskotts- och underskotts företag.

Med den likviditetsutveckling, som är att räkna med för 1959, och förut-

Tabell V: 6. Statsskulden i belysning av statsverkets och riksgäldskontorets transaktioner, 1956—1958

Förändringar per halvår, miljoner kronor

	1956		1957		1958	
	I	II	I	II	I	II
Statsskulden	— 604	+ 1 489	— 148	+ 2 277	— 733	+ 1 489
Statsverkets och riksgäldskontorets transaktioner						
A. Kassamässigt utgiftsöverskott gentemot marknaden						
1. Driftbudgeten ¹	— 1 332	+ 1 106	— 986	+ 1 550	— 1 587	+ 1 381
2. Kapitalbudgeten ²	+ 529	+ 296	+ 327	+ 796	+ 521	+ 833
3. Rörliga krediter	— 31	+ 59	+ 124	— 169	+ 144	— 268
4. Diverse	— 6	+ 9	— 32	+ 10	— 5	0
Summa A	— 840	+ 1 470	— 567	+ 2 187	— 927	+ 1 946
B. Övrigt						
1. Till folkpensioneringsfonden överförda steriliseringsmedel..	—	—	—	—	—	+ 550
2. Statsmedel i riksbanken						
a. Steriliseringsmedel	+ 246	—	+ 459	—	+ 275	— 1 000
b. Statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar..	— 10	+ 19	— 40	+ 90	— 81	— 7
Summa B	+ 236	+ 19	+ 419	+ 90	+ 194	— 457
Summa A + B	— 604	+ 1 489	— 148	+ 2 277	— 733	+ 1 489

¹ Driftbudgeten och transaktioner vid sidan av riksstaten (steriliseringsmedel ingår ej).

² Under första halvåret 1958 överfördes till LKAB som lån från staten 100 miljoner kronor av i riksbanken tidigare steriliserade statsmedel. Beloppet betraktas här som utgift det halvår överföringen till LKAB ägde rum.

satt i stort sett oförändrad inriktning av kreditpolitiken torde i varje fall affärsbankernas kreditkapacitet inte komma att resa några hinder för företagen att realisera sina investeringsplaner.

Bostadskreditgivningen har förlupit med mindre friktion under 1958 än under 1957. De utestående beloppen av affärsbankernas byggnadskreditiv och postens byggnadslån låg vid utgången av december 1958 på i stort sett samma nivå som vid utgången av december 1957, trots ökat bostadsbyggande, och på en något lägre nivå än vid utgången av juni 1957. Främst sammanhänger detta med det relativt stora utrymme stadshypotekskassan och bostadskreditkassan erhållit på obligationsmarknaden sedan mitten av 1957. Dessa kassors kreditgivning uppgick under adertonmånadersperioden juli 1957—december 1958 till ca 1 200 miljoner kronor mot ca 600 miljoner kronor under adertonmånadersperioden omedelbart dessförinnan. Som framgår av tabell 8¹ utgjorde kreditmarknadens sammanlagda bostadskreditgivning 1958 ca 1 900 miljoner kronor mot ca 1 750 miljoner kronor 1957. De av staten utbetalade lånen till bostäder samt nettot i fråga om förskotten

¹ Uppställning och användning av denna tabell har behandlats i den reviderade nationalbudgeten 1958, sid. 106 ff.

Tabell V: 7. Affärsbankernas likvida tillgångar 1956—1958

	1956		1957		1958	
	I	II	I	II	I	II Upp- skattning
A. Affärsbankslikviditeten påverkande faktorer						
1. Totala valutareseven	- 278	+ 493	- 163	+ 236	- 268	+ 380
2. Statens kassamässiga utgiftsoverskott ¹	- 840	+ 1 470	- 567	+ 2 187	- 927	+ 1 950
3. Statens upplåning utanför riksbanken och affärsbankerna (-) ²	+ 237	- 447	- 15	- 540	+ 16	- 130
4. Vissa riksbankens transaktioner ³ ..	- 99	- 64	+ 84	- 188	+ 11	- 180
5. Allmänhetens sedelinnehav (-)	+ 190	- 454	+ 122	- 343	+ 316	- 500
6. Affärsbankernas köp av andra obligationer än statens	+ 163	+ 33	+ 25	+ 352	+ 78	+ 80
Summa A	- 627	+ 1 031	- 514	+ 1 704	- 774	+ 1 600
B. Affärsbankernas likvida tillgångar						
1. Kassa (sedlar)	- 20	+ 35	- 15	+ 36	- 10	+ 50
2. Riksbanksgiro minus upplåning i riksbanken	- 491	+ 314	- 118	- 65	- 379	+ 400
3. Obligationer och skattkamarväxlar ..	- 18	+ 387	- 199	+ 1 391	- 164	+ 900
4. Valutor	- 98	+ 295	- 182	+ 342	- 221	+ 250
Summa B	- 627	+ 1 031	- 514	+ 1 704	- 774	+ 1 600

¹ Avser utgiftsoverskottet gent emot marknaden. De statliga steriliseringsmedel, som placerats i riksbanken eller uttagits därifrån, ingår sålunda ej.

² Förändringar i utestående belopp av statsskulden hos andra än riksbanken och affärsbankerna.

³ Förändringar av riksbankens innehav av andra obligationer än statens, riksbankens utlåning till allmänheten, förändringar i tillgodohavanden å checkräkning i riksbanken för andra än staten (riksgäldskontoret och statsverket) och affärsbankerna (-), riksbankens finansiella sparande (-) m. m.

uppgick till omkring 1 050 miljoner kronor under 1958 mot ca 950 miljoner kronor under 1957. Det sammanlagda beloppet för amorteringar och inlösen av lån ökade emellertid mer, varigenom den statliga nettoutlåningen till bostäder blev något lägre 1958 än 1957.

Kommunerna hade ett större negativt finansiellt sparande 1958 än 1957. Deras upplåning på kapitalmarknaden ökades också från 1957 till 1958. Medan kommunernas obligationsskuld under 1957 nedgick med ca 50 miljoner kronor, har den under de tre första kvartalen 1958 ökat med ungefär samma belopp, varpå även under fjärde kvartalet kommunobligationer emitterats. Upplåningen i kapitalmarknadsinstituterna — sparbankerna, försäkringsbolagen och posten — har emellertid spelat den största rollen (uppskattningsvis 200 miljoner kronor). Affärsbankernas kreditgivning till kommunerna har under 1958 liksom under 1957 varit obetydlig. Kommunernas sammanlagda upplåning i kreditinstituterna samt upplåning mot obligationer kan uppskattas till ca 300 miljoner kronor för 1958 mot endast ca 50 miljoner kronor 1957 (se tabell 8). Vid sidan av upplåningen på obligationsmarknaden och i kreditinstituterna har kommunerna under 1958 liksom

Tabell V: 8. Kapitalmarknadsdata för 1956—1958

Förändringar i utestående belopp, miljoner kronor

	1956	1957	1958 Uppskattning
A. Efterfrågan			
1. Den privata sektorn	+ 2 440	+ 2 810	+ 2 780
Bostads- och byggnadskrediter i öppna marknaden	+ 1 480	+ 1 750	+ 1 900
Jordbrukslån	+ 110	+ 190	+ 160
Näringslivets reverslån i kapitalmarknadsinstitutet	+ 200	+ 250	+ 230
Industri- och trafikbolags m. fl. obligationslån	— 20	+ 50	+ 20
Upplåning mot aktier i öppna marknaden	+ 400	+ 260	+ 300
Övrig privat upplåning i kapitalmarknadsinstitutet	+ 270	+ 310	+ 170
2. Kommunerna ¹	+ 430	+ 50	+ 300
3. Staten ²	+ 620	+ 1 620	+ 1 020
Summa A	+ 3 490	+ 4 480	+ 4 100
B. Utbud			
1. Kapitalmarknadsinstitutens placeringsbehov ³	+ 2 250	+ 2 570	+ 2 550
Försäkringsbolag	+ 900	+ 1 010	+ 1 000
Sparbanker	+ 860	+ 1 010	+ 1 100
Posten	+ 420	+ 470	+ 380
Jordbrukskasseorganisationen	+ 70	+ 80	+ 70
2. Allmänhetens m. fl. kapitalmarknadsplaceringar	+ 370	+ 290	+ 350
Obligationer och aktier	+ 340	+ 250	+ 350
Diverse utlåning till staten	+ 30	+ 40	0
Summa B	+ 2 620	+ 2 860	+ 2 930
C. Efterfrågan ulöser utbud (A—B)	+ 870	+ 1 620	+ 1 200
1. Kapitalmarknadsinstitutens tillfälliga upplåning	+ 10	+ 20	0
2. Nettoexport av obligationer och aktier	— 50	0	0
3. Riksbanken	+ 180	+ 290	+ 330
Statens nettoskuldsättning i riksbanken	+ 240	+ 250	+ 330
Riksbankens köp av hypoteksobligationer	— 60	+ 40	0
4. Affärsbanker	+ 730	+ 1 310	+ 870
a) Kapitalmarknadsplaceringar avseende den privata sektorn och kommunerna	+ 560	+ 490	+ 230
Obligationer	+ 230	+ 390	+ 160
Aktier	+ 10	0	0
Bostadskrediter	— 90	0	+ 70
Byggnadskreditiv	+ 440	+ 70	+ 50
Jordbrukskrediter (per 30/11)	— 10	+ 20	0
Kommunlån (per 30/11)	— 20	+ 10	+ 10
b) Affärsbankernas totala kreditgivning till staten	+ 170	+ 820	+ 580
Summa C	+ 870	+ 1 620	+ 1 200
Summa B + C	+ 3 490	+ 4 480	+ 4 100

¹ Egentliga kommunlån i kreditinstitutet och kommunernas upplåning mot obligationer.² Statens upplåning för täckning av utgiftsoverskottet gentemot marknaden.³ Kapitalmarknadsinstitutens placeringsbehov är definierat som kapitalmarknadsinstitutens totala placeringar (exkl. försäkringsbolagens »livlån» och postgirokontorets och postsparebankens »omsättningsmedel») minus tillfällig upplåning.

under tidigare år upptagit lån hos olika institutioner och fonder. Nettot av dessa krediter torde för såväl 1957 som 1958 ha uppgått till ca 75 miljoner kronor.

Den statliga upplåningen på 1 020 miljoner kronor för 1958, som redo-

visas i tabell 8, avser den upplåning, som erfordrats för täckning av det statliga utgiftsöverskottet gent emot marknaden (summan A i tabell 6). Uppskattningsvis har 580 miljoner kronor upplånats hos affärsbankerna (C 4 b) och 330 miljoner kronor hos riksbanken (C 3). Resten eller omkring 110 miljoner kronor har upplånats på kapitalmarknaden och ingår i de under B redovisade posterna. Av en jämförelse med 1957 framgår, att upplåningen 1958 varit ca 600 miljoner kronor lägre än 1957. Minskning föreligger i fråga om upplåningen på kapitalmarknaden och i affärsbankerna medan däremot en mindre ökning i fråga om nettoskuldsättningen i riksbanken inträffat.

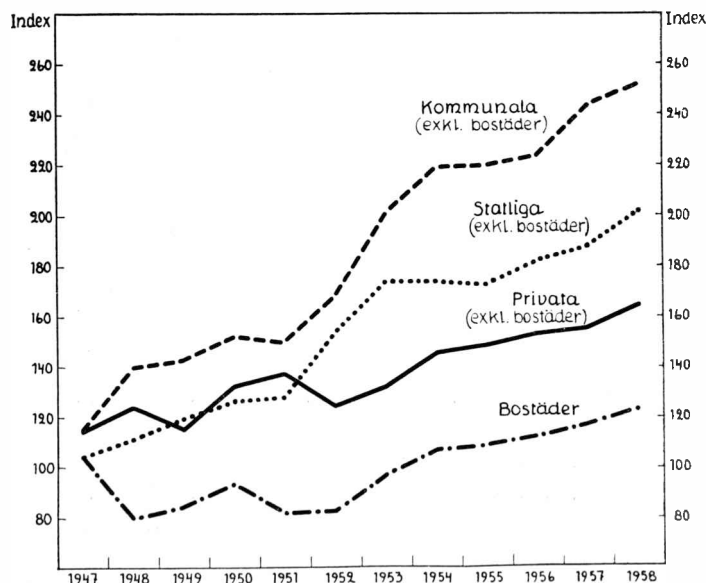
VI. Investeringarna

Enligt konjunkturinstitutets i kapitel II redovisade preliminära beräkningar var den totala investeringsverksamhetens omfattning närmare 6 procent större 1958 än 1957,¹ vilket väl motsvarar vad man räknade med i den reviderade nationalbudgeten. Det måste dock betonas att de nu föreliggande preliminära beräkningarna för 1958 är behäftade med betydande osäkerhet. Erfarenheter från tidigare år har visat, att förhållandevis betydande justeringar ofta får göras, då en mera fullständig och tillförlitlig statistik framkommer. Dessa justeringar har vissa år medfört ökningar, andra år minskningar i förhållande till de preliminära beräkningarna.

Utvecklingen under efterkrigstiden på de viktigaste investeringsområdena framgår av diagram 1. Detta ger en tämligen god bild av det växelspel som

Diagram VI: 1. Bruttoinvesteringarnas volymmässiga utveckling 1946—1958

Index: 1946 = 100

¹ Alla uppgifter i detta kapitel rörande investeringsverksamhetens utveckling från ett år till ett annat bygger, om inte annat sägs, på beräkningar i fasta priser och avser således volymutvecklingen. I de fall då öknings- eller minskningstal anges i miljoner kronor är beloppen uppskattade i 1957 eller 1958 års priser beroende på om uppgiften avser förändringen från 1957 till 1958 eller från 1958 till 1959. Skillnaden mellan 1957 och 1958 års priser är för de flesta områden obetydlig.

rått mellan å ena sidan investeringarna i det privata näringslivet och å andra sidan de offentliga investeringarna och bostadsbyggandet. Såväl de privata som de offentliga investeringarna (räknade exkl. bostadsbyggande) expanderade starkt under de första efterkrigsåren, medan bostadsbyggandet från 1947 pressades ned genom en restriktiv byggnadstillståndspolitik och till följd av brist på arbetskraft och viss byggnadsmateriel. Då den privata investeringsverksamheten sjönk under 1949 och ökningstakten i den kommunala dämpades till stor del under inverkan av en nedskärning av meddelade byggnadstillstånd, tilläts bostadsbyggandet åter öka. Till denna ökning bidrog också förbättrade byggnadsförhållanden och därmed förkortade byggnadstider. Stimulerade av Korea-konjunkturen expanderade de privata investeringarna åter under 1950 och 1951, medan bostadsbyggandet pressades ned 1951. Även de kommunala investeringarna hölls tillbaka under 1951 företrädesvis med hjälp av byggnadsregleringen, och ökningstakten i de statliga investeringarna bromsades. Under 1952 reducerades emellertid de privata investeringarna och de offentliga investeringarna kunde åter expandera, medan ökningen av bostadsbyggandet blev märkbar först från 1952 och till 1953. Från 1952 steg de privata investeringarna åter relativt snabbt under 1953 och 1954. I stället kom de statliga investeringarna att hållas tillbaka under 1954. Genom ekonomisk-politiska åtgärder av olika slag dämpades stegringstakten under 1954—1955 vad gäller såväl investeringarna inom det privata näringslivet som bostadsbyggandet och de kommunala investeringarna; de statliga investeringarna pressades t. o. m. ned något till 1955. De privata investeringarna har alltsedan 1954 ökat i ungefär samma takt som de totala bruttoinvesteringarna. Detsamma gäller bostadsinvesteringarna. Samtidigt har de statliga investeringarna sedan 1955 ökat starkare än de totala. Speciellt gäller detta det sista året. De kommunala investeringarna expanderade mycket starkt från 1956 till 1957; under 1958 syns ökningen ha varit väsentligt mindre.

De olika investeringsområdenas procentuella andel av de totala investeringarna (räknade i fasta priser) framgår av nedanstående tablå:

	1946	1951	1954	1955	1956	1957	1958
Bostäder	30,0	20,6	22,0	22,1	22,0	22,1	22,0
Övriga investeringar							
Privata	40,5	46,2	40,1	40,5	40,5	39,6	39,7
Statliga	20,0	21,3	23,7	23,3	23,6	23,6	24,0
Kommunala	9,5	11,9	14,2	14,1	13,9	14,7	14,3

Det kan konstateras att det offentliga, och då speciellt kommunerna, väsentligt ökat sin andel av den totala investeringsverksamheten under efterkrigstiden. Det privata näringslivet, vars andel steg från 1946 och nådde en topp 1951 för att senare åter falla tillbaka, har sedan 1954 svarat för i stort sett oförändrat 40 procent av de totala investeringarna eller ungefär lika mycket som 1946. Bostadsbyggandet, som reducerades starkt under perio-

den 1946 till 1951, har efter en viss återhämtning haft praktiskt taget samma utveckling som de totala investeringarna alltsedan 1954, d. v. s. svarat för oförändrat samma andel på 22 procent. Att stora skillnader förelegat mellan olika komponenter av de här diskuterade totalserierna är dock självklart. Detta belyses av diagram II: 2.

1. Utgångspunkten för investeringsprognosen för 1959

Investeringsprognosen för 1959, vilken sammanfattas i tabell 5, har liksom motsvarande prognoser i tidigare nationalbudgeter i första hand grundats dels på tillgängliga uppgifter om investeringsplanerna inom olika delar av näringslivet, hos kommunerna och hos staten, dels på uppgifter om den reglering av byggnads- och anläggningsverksamheten, som sker bl. a. med hjälp av de av arbetsmarknadsmyndigheterna meddelade igångsättningstillstånden samt vad beträffar bostäderna genom de av den statliga bostadslånegivningen uppdragna ramarna.

De under tidigare år under benämningen »realbudget för tillståndsberoende byggnads- och anläggningsverksamhet» redovisade beräkningarna har utförts även i år, även om förutsättningarna genom byggnadsregleringens omläggning under 1958 och fr. o. m. ingången av 1959 är något annorlunda. Beräkningarna har i år grundats på uppgifter över igångsättningstillstånd (inte såsom tidigare år över byggnadstillstånd) jämte andra kompletterande data framför allt från byggnadsinventeringarna. Denna omläggning kan ha inverkat störande på jämförbarheten mellan uppgifterna om igångsättningen under 1957 och 1958 och därmed mellan beräkningarna av nedlagda

Tabell VI: 1. Räkneexempel för 1959 års tillståndsberoende byggnads- och anläggningsverksamhet (exkl. bostäder)

Miljoner kronor i 1958 års kostnadsnivå

	1 Beräknad faktisk byggnads- verksam- het 1958	2 Ingående belastning på 1959 till följd av igångsätt- ningen under 1958	3 Antagen igång- sättning under 1959	4 Belastning på 1959 till följd av denna nya igång- sättning	5 Total belast- ning 1959 2/ + (4)
Jordbruk, skogsbruk och fiske	3	1	4	2	3
Industri och hantverk	450	300	425	135	435
Kraft- och belysningsverk ¹	165	150	170	2)	170
Samfärdsel	190	95	175	65	160
Handel	265	240	270	80	320
Förvaltning, sociala ändamål m. m. ...	275	230	280	70	300
Skolor, kyrkor, samlingslokaler	420	285	430	135	420
Vägar, gator, vatten- och avloppsled- ningar	490	360	500	160	520
Militära arbeten, civilförsvaret	70	40	100	45	85
Summa	2 328	1 701	2 354	712	2 413

¹ Statliga kraftverk ingår inte.

byggnadskostnader 1958 och 1959, varför siffrorna får användas med stor försiktighet.

Kalkylen ifråga, vilken redovisas i tabell 1, har kunnat grundas på faktiska uppgifter om meddelade igångsättningstillstånd t. o. m. oktober 1958. Därutöver har beräkningen fått byggas på antaganden om igångsättningen av nya byggen under 1959.

Igångsättningen av arbeten inom den diskuterade delen av den tillståndsberoende byggnads- och anläggningsverksamheten var under 1958 ca 30 procent större än under 1957. Stocken av pågående byggen ökade härigenom under 1958 och kan för de arbeten det här är fråga om uppskattas ha varit 15 à 20 procent högre vid utgången av än vid ingången av 1958. Under sådana omständigheter och med hänsyn till planerna vad beträffar bostadsbyggandet (vilka redovisas i det följande) har det inte ansetts realistiskt att räkna med att igångsättningen av här berörda arbeten skall bli lika hög under 1959 som under 1958. Utgångspunkten för den i tabell 1 redovisade kalkylen är ett antagande om att igångsättningen under 1959 skall bli av en omfattning som motsvarar genomsnittet av 1957 och 1958 års siffror. Vidare har byggnadstiderna antagits bli oförändrade under 1959. Kalkylen beräknas samtidigt innebära ett bibehållande under 1959 av stocken av pågående byggen på ungefär samma nivå som vid ingången av året. Under dessa förutsättningar skulle byggnads- och anläggningsvolymen inom här berörda område öka med drygt 3 1/2 procent från 1958 till 1959. Med en igångsättning under 1959 av samma storlek som 1958, d. v. s. sammanlagt omkring 2 650 miljoner kronor, skulle det ytterligare tillskottet, om det fördelades över året på det sätt som antagits i tabell 1, föra upp den beräknade totala ökningen från 1958 till 1959 till omkring 7 1/2 procent.

2. Investeringsutvecklingen inom olika områden 1957—1959

Bostäder

Preliminära beräkningar ger vid handen att bostadsbyggandets volym, om man bortser från underhållsverksamheten, skulle ha ökat med 7 procent från 1957 till 1958. Ökningen avser framför allt flerfamiljshusen, men gäller till en del även småhusen. De anförda uppgifterna hänför sig till det *under respektive år utförda byggnadsarbetet*. Det totala antalet *färdigställda lägenheter*, som steg från 57 000 under 1956 till 64 500 under 1957 syns däremot ha varit av ungefär samma omfattning under 1958 som under 1957. Däremot kan lägenhetsytan i de avslutade byggena antas ha varit något större. Ovissheten om byggnadstiderna för de hus som påbörjades under senhösten 1957 gör emellertid att varje uppskattning av färdigställandet under de sista månaderna av 1958 måste bli behäftad med en betydande felmarginal.

Av tabell 2 framgår att det beträffande flerfamiljshusen beräknas ha skett en ökning av igångsättningen från 1957 till 1958 med 5 000 lägenheter. I någon mån motverkas denna av en minskning av den genomsnittliga lägenhetsytan. Igångsättningen av småhusbyggen i städer och andra tätorter

Tabell VI: 2. Lägenheter i påbörjade, inflyttningsfärdiga och pågående bostadsbyggen 1954—1958

	Flerfamiljshus (inkl. tertiärbelånade rad- och kedjehus)			Småhus (exkl. tertiärbelånade rad- och kedjehus)	
	Påbörjade	Inflyttningsfärdiga	Pågående vid periodens slut	Påbörjade Totalt	Inflyttningsfärdiga. Totalt
1954.....	44 250	45 400	49 700	15 400	12 500
1955.....	44 100	41 400	52 400	15 100	15 500
1956.....	45 050	42 000	55 450	14 000	15 000
1957.....	47 900	48 600	54 750	(18 000)	15 700
1958.....	(53 000)	(47 500)	(60 250)	(17 000)	..
I månadskommunerna ¹					
1957 1 kv	7 450	13 850	49 050	800	3 800
2 kv	10 050	11 300	47 800	3 600	1 060
3 kv	13 700	9 600	51 900	3 050	1 240
4 kv	16 700	13 850	54 750	2 900	3 000
1958 1 kv	4 700	10 500	48 950	650	2 550
2 kv	14 750	10 600	53 100	3 400	2 300
3 kv	19 150	9 400	62 850	2 850	1 850
4 kv	(14 400)	(17 000)	(60 250)	..	..

Anm.: Uppgifter inom parentes avser uppskattade värden.

¹ Med månadskommuner avses de kommuner — huvudsakligen tätorter — för vilka det föreligger månadsstatistik rörande småhusbyggandet. Dessa beräknas 1957 ha svarat för 55 å 60 procent av småhusbyggandet i hela landet.

har minskat. Att döma av bostadsstyrelsens statistik över beviljade ansökningar om egnahemslån syns det sannolikt att en likartad eller till och med något större nedgång skett av igångsättningen av småhusbyggen på landsbygden. Vad flerfamiljshusen beträffar uppnåddes under 1958 en ur arbetsmarknadssynpunkt gynnsammare fördelning av igångsättningen än vad fallet var under 1957. Sålunda koncentrerades denna under 1958 starkare till andra och tredje kvartalen än under 1957, då igångsättningen kom för sent för att byggnadsarbetet skulle kunna bedrivas rationellt under vintermånaderna. Detta var en bidragande orsak till accentueringen av säsongarbetslösheten inom byggnadsfacken under januari—april 1958.

De för innevarande budgetår anvisade medelsramarna för den statliga bostadslånegivningen beräknas motsvara ungefär 43 000 lägenheter i flerfamiljshus (inräknat 1 500 lägenheter i pensionärshem med statsbidrag) samt 16 000 lägenheter i småhus. (För att möjliggöra jämförelser med uppgifterna för tidigare år har bland flerfamiljshusen inräknats tertiärbelånade rad- och kedjehus, vilka annars numera avräknas på egnahemslåneramen. Uppskattningsvis uppgår dessa under innevarande budgetår till 1 500 lägenheter.) Av nämnda 43 000 lägenheter i flerfamiljshus meddelades igångsättningstillstånd redan under andra kvartalet 1958 för 3 000 lägenheter, vilka i lånehanseende dock belastar innevarande budgetårs ram. Till de statsbelånade husen får läggas uppskattningsvis 4 000 lägenheter i inte statsbelånade hus, varav ca 2 500 i flerfamiljshus och 1 500 i småhus. I proposition nr 2/1959 angående tilläggsanslag för budgetåret 1958/59 har föreslagits en utök-

ning av låneramarna i en omfattning motsvarande ytterligare omkring 11 000 lägenheter i flerfamiljshus.

Vad flerfamiljshusen beträffar har såsom framgår av tabell 2 igångsättningen under andra halvåret 1958 uppskattats omfatta byggen med inemot 34 000 lägenheter. I kombination med ovan anförda uppgifter rörande hela budgetåret 1958/59 innebär detta att under första halvåret 1959 kan påbörjas flerfamiljshus till en omfattning av närmare 20 000 lägenheter eller ungefär lika mycket som under första halvåret 1958.

I statsverkspropositionen 1959 räknar man för budgetåret 1959/60 i första hand med ett bostadsbyggande enligt normalplanen, d. v. s. en igångsättning av byggen med allt som allt — i statligt belånade såväl som i övriga hus — 63 000 lägenheter, varav oförändrat 17 500 i småhus. Innevarande budgetår skulle, såsom framgått ovan, de nu föreslagna ramarna medge en igångsättning av sammanlagt 71 000 lägenheter (varvid de 3 000 lägenheter borträknats för vilka dispensvägen meddelades igångsättningstillstånd under andra kvartalet 1958 enligt vad som angetts ovan). Den planerade igångsättningen innevarande budgetår av 8 000 lägenheter utöver normalplanens 63 000 har belingats av sysselsättningsskäl. Ett mera definitivt ståndpunktstagande till bostadsbyggandets omfattning under budgetåret 1959/60 eller i varje fall under andra halvåret 1959, som är det som är av intresse för den här diskuterade prognosen, torde få anstå till våren och bli beroende av det då aktuella läget och utvecklingstendenserna vad gäller sysselsättningen. Sannolikt får man betrakta en igångsättning av flerfamiljshus i samma omfattning som andra halvåret 1958 såsom en övre gräns för andra halvåret 1959, om inte en påtaglig försämring av sysselsättningsläget skulle inträffa. Vid en förbättring av sysselsättningsläget kan det däremot bli fråga om en minskning av detta antal. I den i tabell 5 redovisade prognosen har antagits att igångsättningen av flerfamiljshus under andra halvåret 1959 skall bli av storleksordningen 30 000 lägenheter, d. v. s. något lägre än under 1957 och 1958.

Vad småhusbyggandet beträffar har det såsom nämnts sannolikt skett en viss minskning av antalet påbörjade småhusbyggen från 1957 till 1958. Denna minskning har inte sin grund i någon real ändring av låneramen för småhus, som (bortsett från en teknisk ändring vad gäller de tertiärbelånade rad- och kedjehusen) beräknas motsvara lika många lägenheter 1958/59 som 1957/58. Nedgången syns till en del få ses som ett utslag av en minskad byggnadsvilja. Denna minskning kommer till ett påtagligare uttryck i statistiken över antalet inkomna ansökningar om egnahemslån. Under perioden januari—november 1958 inkom sålunda 8 procent färre ansökningar (räknat efter det antal lägenheter i nybyggnadsprojekt de motsvarar) än under samma period 1957.

Det är med hänsyn till denna nedgång i byggnadsviljan tveksamt om hela den för budgetåret 1958/59 fastställda låneramen motsvarande 16 000 småhus kan komma att utnyttjas. För 1959/60 föreslås i statsverkspropositionen en oförändrad egnahemslåneram. I investeringsprognosen för 1959 har antagits att igångsättningen av småhus skall komma att begränsas till totalt

16 500 lägenheter (inkl. inte statligt belånade hus men exklusive tertiärbelånade rad- och kedjehus) under budgetåret 1958/59, medan för budgetåret 1959/60 förutsatts 17 000 à 17 500.

Med stöd av ovan redovisade antaganden och under förutsättning av oförändrade byggnadstider samt en viss ökning av bostadsunderhållet har det totala bostadsbyggandet beräknats öka med omkring 50 miljoner kronor från 1958 till 1959, vilket belopp införts i tabell 5.

Jordbruk

Nyinvesteringarna inom jordbruket beräknas ha minskat med drygt 7 procent från 1957 till 1958. Minskningen gäller utgifter såväl för inköp av traktorer, maskiner och redskap som för uppförande av nya ekonomibyggnader, vilka senare numera dock endast svarar för ca 15 procent av jordbrukets nyinvesteringar.

I prognosen har förutsatts att jordbrukets investeringar totalt kommer att ligga på samma nivå under 1959 som under 1958. Möjlighet att underbygga detta antagande med uppgifter om föreliggande investeringsplaner saknas dock.

Industri

De totala bruttoinvesteringarna inom den egentliga industrin (varmed här avses branscherna 1—11 i tabell 3) beräknas ha stigit med inte mindre än 340 miljoner kronor eller 10 procent från 1957 till 1958. Ökningen, som endast gäller nyinvesteringarna, är relativt sett ungefär lika stor för byggnads- och anläggningsverksamheten som för anskaffningen av maskiner och apparater. Ehuru den nu konstaterade ökningen är mindre än företagen själva räknade med i sina till kommerskollegium i mars 1958 uppgivna investeringsplaner, är den samtidigt inte obetydligt större än vad som mot bakgrunden av de rådande avmattningstendenserna förutsattes i den reviderade nationalbudgeten. Det bör dock i sammanhanget påpekas att tidigare erfarenheter visat, att de av industriföretagen lämnade preliminära uppgifterna, vilka ligger till grund för konjunkturinstitutets här redovisade beräkning, ofta senare ändrats inte obetydligt.

Vad byggnads- och anläggningsverksamheten beträffar kan konstateras, att även en kalkyl gjord med utgångspunkt från statistiken över meddelade igångsättningstillstånd och uppgifter inhämtade vid byggnadsinventeringarna tyder på en ovanligt stark ökning ehuru inte fullt av den omfattning som företagens egna uppgifter ger vid handen. Inte heller vad maskininvesteringarna beträffar syns den nu beräknade investeringsökningen svår att förena med andra statistiska uppgifter. I varje fall ter sig den i kapitel VII diskuterade tillförsel- och förbrukningsbalansen för verkstadsprodukter inte orimlig. Vidare kan påpekas, att medan nybyggnadsverksamheten inom industrin enligt här diskuterade kalkyler skulle ha ökat med drygt 15 procent, syns ökningen räknat på avslutade byggnadsprojekt ha varit avsevärt större. Då det kan antas, att en inte obetydlig del av nyanskaffningen av industrimaskiner är direkt förknippad med nybyggnadsprojekt kan den

starka ökningen av avslutade byggnadsprojekt antas ha verkat höjande på maskininvesteringarna.

Vidare är det sannolikt att slopandet av investeringsavgiften fr. o. m. den 1 januari 1958 varit av avgörande betydelse för investeringsökningen i varje fall då det gäller maskininvesteringarna. Dels kan avskaffandet av investeringsavgiften i och för sig ha stimulerat investeringsverksamheten. Dels, och speciellt, kan det antas att slopandet av investeringsavgiften innebar ett incitament för företagen att i de fall, då så var möjligt utan större olägenheter, förskjuta planerade maskinanskaffningar från slutet av 1957 till början av 1958 för att därigenom undgå investeringsavgift. För detta talar — utom rimligheten i antagandet i och för sig — det faktum att nyinvesteringarna i maskiner beräknas ha sjunkit från 1956 till 1957 med omkring 4 procent i fasta priser räknat. Det är dock omöjligt att avgöra vilken omfattning denna överflyttning kan ha haft och i vilken utsträckning den kan ha varit av reell karaktär. I den mån överflyttningen inte varit av reell karaktär har också en övervärdering av investeringsverksamheten 1958 kommit till stånd. Därav följer i sin tur att en i investeringsprognosen för 1959 redovisad nedgång kommer att överskatta respektive en uppgång underskatta den faktiskt inträdda förändringen.

Det viktigaste underlaget för *prognosen för industrins investeringar* utgörs av de av företagen till kommerskollegium i oktober lämnade uppgifterna om investeringsplanerna för 1959, vilka redovisas i tabell 3. För den egentliga industrin visar denna undersökning en planerad minskning av byggnads- och anläggningsinvesteringarna med omkring 15 miljoner kronor eller 2 procent. För maskininvesteringarna anges en minskning på omkring 65 miljoner kronor eller omkring 4 1/2 procent. Hänsyn får i detta sammanhang också tas till de medgivanden arbetsmarknadsstyrelsen har lämnat eller kan komma att lämna till utnyttjande av företagens investeringsfonder.

Det är första gången under efterkrigstiden som planerna för industrins *byggnads- och anläggningsverksamhet* pekar på en minskning för det framförliggande året. I regel har uppgifterna pekats på betydande expansionsplaner ehuru de, med undantag för 1958, endast kunnat realiseras till en mindre del. Detta framgår av nedanstående uppgifter om planerade och faktiska förändringar under en följd av år:

	Förändring i procent							
	1951- 1952	1952- 1953	1953- 1954	1954- 1955	1955- 1956	1956- 1957	1957- 1958	1958- 1959
Planerat i oktober								
året innan.....	+56	+20	+31	+48	+22	+12	+15	-2
Utfallsberäkning								
enl. senaste förelig-								
gande uppgifter								
Löpande priser ..	- 3	-10	+13	+11	+ 9	+ 5	+17	..
Fasta priser	- 9	- 6	+14	+ 7	+ 3	± 0	+17	..

Tabell VI: 3. Investeringsplaner för 1959 inom industrin

Ny- och ombyggnadsverksamhet respektive ny- och ersättningsanskaffning

Miljoner kronor

	Byggnader och anläggningar			Maskiner och apparater	
	Beräk- nade kost- nader 1958	Plane- rade utgif- ter 1959	Därav av- sedda att påbörjas senare än d. 1.1. 1959	Beräk- nade kost- nader 1958	Plane- rade utgif- ter 1959
1. Gruvindustri	94	96	9	77	74
2. Metall- och verkstadsindustri	398	389	107	489	608
därav: järn- och stålverk	91	118	17	126	288
järn-, stål- o. annan metallmanu- faktur	26	25	10	50	40
mekaniska verkstäder m. m.	119	118	38	173	152
skeppsvarv	74	38	7	62	47
elektroteknisk industri	45	49	15	53	50
3. Jord- och stenindustri	30	29	21	43	37
4. Träindustri	31	35	20	56	31
5—6. Massa-, pappers- och grafisk industri...	113	108	28	401	309
därav: träsliperier och cellulosafabriker..	57	53	11	170	129
pappersbruk och pappfabriker ...	40	34	12	163	138
7. Livsmedelsindustri	82	87	36	98	78
8. Dryckesvaru- och tobaksindustri	13	17	6	17	12
9. Textil- och sömnadsindustri	13	17	4	48	39
10. Läder-, hår- och gummivaruindustri	4	6	3	21	18
11. Kemisk och kemisk-teknisk industri	55	35	17	116	96
Summa	833	819	251	1 366	1 302
12. El-, gas- och vattenverk	784	917	169	165	141
Summa	1 617	1 736	420	1 531	1 443

Anm. Redovisningen innefattar inte investeringar i bostäder och bilar.

Källa: Kommerskollegiums investeringsenkät.

Det mest påtagliga skälet till att de uppgivna planerna under tidigare år inte kunnat realiseras har varit den återhållande verkan som byggnadsregleringen utövat. De senaste årens utveckling av arbetsmarknadssituationen har emellertid medgivit en stark ökning av beviljandet av byggnadstillstånd och igångsättningsstillstånd. Detta är såsom ovan framhållits en av förklaringsgrunderna till den starka investeringsökningen från 1957 till 1958, men det har också lett till att den tidigare uppdämda kön av planerade byggnads- och anläggningsprojekt avverkats. En bidragande orsak till omsvängningen kan också ha varit att företagen, med den utformning som byggnadsregleringen numera har, inte uppfattar det som lika angeläget att på ett tidigt stadium »och för alla eventualiteter» lägga in ansökan om byggnadstillstånd liksom att redovisa expansionsplaner till kommerskollegiums enkät. Det är med hänsyn till avsaknaden av direkt erfarenhet av en liknande situation mycket svårt att veta hur man skall bedöma den i den senaste enkäten framkomna siffran för 1959. Det är i och för sig tämligen sannolikt att den är mera realistisk än motsvarande prognossiffror varit för

tidigare år. Å andra sidan är det klart att en plansiffra av detta slag kan visa fel inom förhållandevis vida marginaler. Ett stöd för realismen i uppskattningen är att den överensstämmer någorlunda med de i tabell 1 redovisade beräkningarna utförda på grundval av tillståndsstatistiken, vilka pekar på en nedgång av industrins byggnads- och anläggningsinvesteringar med 3 procent.

När det gäller investeringarna i maskiner och apparater har kommerskollegiums oktoberenkät inte sällan pekat på en nedgång. Samtidigt har det dock i regel visat sig att de på hösten uppgivna planerna inneburit underskattningar — i varje fall nominellt. Förutsatta minskningar har blivit mindre eller förbytts i ökningar. Detta framgår av nedanstående sammanställning över uppskattningarna av förändringarna i den egentliga industrins nyinvesteringar i maskiner och apparater (inkl. bilar 1951—1952, exkl. bilar övriga år):

	Förändringar i procent							
	1951- 1952	1952- 1953	1953- 1954	1954- 1955	1955- 1956	1956- 1957	1957- 1958	1958- 1959
Planerat i oktober								
året innan.....	± 0	-21	- 5	+1	-2	-10	+ 7	- 5
Utfallsberäkning enl. senaste föreliggande uppgifter								
Löpande priser ..	- 4	-16	+27	+4	+7	± 0	+17	..
Fasta priser	-15	-13	+32	-2	+1	- 4	+17	..

Mot bakgrunden av dessa erfarenheter kan det synas motiverat att göra en viss uppjustering av planerna för 1959. Underskattningens storlek har i regel hållit sig i intervallet 4—10 procent. Det bör dock understrykas att plansiffrorna inte alltid visat sig vara underskattningar. Av ovan redovisade uppgifter framgår att planerna för 1952 och 1955 i stället visade sig vara överskattningar i fasta priser räknat. Det är här fråga om år då det inträtt en konjunkturavmattning eller dämpning, 1955 väsentligen under inverkan av en skärpt ekonomisk politik. Å andra sidan finns det prov på att planerna vid omsvängning till en förbättring av konjunkturen kan innebära en mycket drastisk underskattning. Detta visar siffrorna för förändringen 1953—1954, då skillnaden mellan planerad och faktisk förändring (i fasta priser) uppgick till närmare 40 procent. Detta åskådliggör det i och för sig självklara förhållandet att konjunkturutvecklingen under det år prognosen avser kan ha ett avgörande inflytande på storleken av maskininvesteringarna. En fortsatt konjunkturavmattning under 1959 skulle således kunna medföra en påtaglig reduktion av här diskuterade investeringar, medan å andra sidan en konjunkturförbättring mycket väl skulle kunna ge upphov till en betydande ökning.

Mot bakgrunden av tidigare år planerade förändringar av industrins maskininvesteringar ter sig årets siffra, — 4 1/2 procent, inte särskilt dramatisk. En närmare granskning av uppgifterna i tabell 3 ger emellertid vid

handen att samtliga där redovisade branscher utom järn- och stålverken planerar minskningar. En analys av uppgifterna för järn- och stålverken visar vidare att ökningen ligger på ett enda mycket stort projekt medan övriga företag sammantagna räknar med en nedgång av maskininvesteringarna. Borträknas ifrågavarande projekt ändras siffran för den totala planerade nedgången av industrins maskininvesteringar från 4 1/2 procent till ett tal mellan 15 och 20 procent. Det finns därför anledning att för industrin i övrigt räkna med en nedgång av maskininvesteringarna om inte en påtaglig förbättring av konjunkturen inträder under året.

Med reservation för en betydande feluppskattning — av skäl som utvecklats ovan — har i investeringsprognosen i tabell 5 antagits att industrins investeringar skall sjunka med sammanlagt 100 miljoner kronor från 1958 till 1959 eller drygt 2 1/2 procent av den motsvarande bruttoinvesteringen under 1958. Av minskningen beräknas 30 miljoner kronor falla på byggnader och anläggningar och 70 på investeringar i maskiner och apparater.

Kraftverk

Ökningen av kraftverksinvesteringarna från 1957 till 1958, vilken uppskattats till 14 procent, gäller i lika mån de privata och statliga kraftverksinvesteringarna, medan de kommunala kraft- och elverken däremot minskat sina investeringar. Med stöd av uppgifterna i kommerskollegiums investeringsenkät (grupp 12 i tabell 3) samt av uppgifter rörande kommunernas och statens investeringsplaner (vilka närmare skall kommenteras i det följande) har investeringarna i kraftverk antagits komma att öka med 75 miljoner kronor från 1958 till 1959. Ifrågavarande ökningsbelopp motsvarar väsentligen den planerade ökningen av vattenfallsverkets investeringar. I övrigt planeras en viss utvidgning av de kommunala investeringarna inom detta område, vilken dock uppvägs av en ungefär lika stor planerad minskning av de privata kraftverksinvesteringarna.

Handel

Handelns investeringar i byggnader och anläggningar har, såsom framgår av diagram II: 2, undergått en relativt sett mycket stark expansion under efterkrigstiden. Ökningen från 1957 till 1958 uppskattas till 7 procent. Prognosen för handelns nybyggnadsinvesteringar får baseras dels på de i tabell 1 redovisade beräkningarna, dels — vad beträffar handelslokaler i bostadshus — på de förut relaterade beräkningarna av byggnadsverksamheten i flerfamiljshus. Med stöd av dessa uppgifter har handelns byggnadsinvesteringar uppskattats öka med 50 miljoner kronor från 1958 till 1959.

Handelsflotta

Nyinvesteringarna i handelsflottan, vilka tillfälligt minskade 1957, syns åter ha ökat 1958. Ökningen gäller enbart leveranserna från de svenska varven, medan en nedgång inträffat för importen. Häri ingår även en viss

minskning av importen av begagnade fartyg, vilken dock mer än uppvägs av en minskning av exporten av begagnade fartyg.

För 1959 förutses en mindre ökning av fartygsinvesteringarna. Ökningen, som uppskattats till 15 miljoner kronor, faller på leveranser från svenska varv, medan nettot mellan import av fartyg — nya såväl som begagnade — och export av begagnade fartyg har antagits bli oförändrat.

Statliga investeringar

Den statliga investeringsökningen från 1957 till 1958, vilken uppskattas till 7 procent, gäller affärsverken, vägarna och de militära utgifterna för materiel. De statliga aktiebolagens investeringar har däremot undergått en viss minskning (om man bortser från den ökning som framkommer till följd av redovisningsmässig överflyttning av LKAB, vilken berörts i anmärkning till tabell II:4 b).

Vad *affärsverkens* investeringar beträffar konstateras en ökning från 1957 till 1958 framför allt inom tele-, vattenfalls- och luftfartsverken, medan däremot SJ:s investeringar beräknas ha minskat. Ifrågavarande affärsverks liksom postens investeringar regleras genom en för varje budgetår fastställd medelsförbrukningsram; vissa investeringsanslag har dock förts utanför medelsramarna. De för 1958/59 och 1959/60 föreliggande eller föreslagna budgetplanerna och medelsförbrukningsramarna beräknas medge en real investeringsökning från kalenderåret 1958 till kalenderåret 1959 på sammanlagt närmare 120 miljoner kronor för kommunikationsdepartementets affärsverk. Huvudparten av denna ökning ligger på vattenfallsverkets investeringar, som antagits stiga med i runt tal 70 miljoner kronor. På televerket kommer en ökning på omkring 30 miljoner kronor. Även luftfartsverkets investeringar beräknas öka i samband med arbetet med storflygplatsen, medan det för posten och statens järnvägar syns bli fråga om endast förhållandevis små ökningsbelopp.

De *statliga väginvesteringarna* beräknas ha ökat med omkring 10 procent från 1957 till 1958. Ökningen var helt koncentrerad till nyinvesteringarna, medan underhållsinvesteringarna snarare syns ha minskat något. Av ökningen av nyinvesteringarna som, räknat i 1957 års priser, uppgår till omkring 80 miljoner kronor, utgörs den övervägande delen av beredskapsarbeten, igångsatta i arbetslöshetsbekämpande syfte. Även om man då det gäller väginvesteringarna har anledning att räkna med en viss prisstegring under 1959 kan de olika fastställda eller föreslagna väganslagen beräknas motsvara en ökning av storleksordningen 65 miljoner kronor. Häri ingår liksom under 1958 beredskapsarbeten för bekämpande av arbetslösheten. Omfattningen av dessa beror givetvis på utvecklingen av arbetsmarknads-situationen.

De *militära investeringarna* beräknas ha ökat med 9 procent eller omkring 140 miljoner kronor från 1957 till 1958. Ökningen ligger helt på materielanskaffningen, medan investeringarna i byggnader och anläggningar beräknas ha minskat något. Enligt den av riksdagen 1958 antagna försvars-

planen skall försvarets anslag med utgångspunkt från budgetåret 1958/59 uppräknas med 2,5 procent per år samt därutöver med hänsyn till eventuella pris- och löneförändringar. Huvudsakligen såsom en eftersläpande effekt av den större anslagshöjningen mellan budgetåren 1957/58 och 1958/59 syns materielinvesteringarna emellertid komma att öka mer från kalenderåret 1958 till kalenderåret 1959. I runt tal kan ökningen av materielanskaffningen uppskattas till 80 miljoner kronor. För byggnader och anläggningar kan såsom följd väsentligen av en anslagshöjning från 1958/59 till 1959/60 förutses en ökning på uppskattningsvis 25 miljoner kronor från 1958 till 1959.

Övriga statliga investeringar gäller dels industriföretag, vilka innefattas i den tidigare diskuterade prognosen för den egentliga industrin, dels förvaltningsbyggnader, skolor, sjukhus m. m., för vilka man med stöd av föreliggande budgetförslag kan räkna med en ökning från 1958 till 1959 av storleksordningen 15 miljoner kronor.

Kommunala investeringar

Enligt konjunkturinstitutets beräkningar, grundade på av kommunerna till statistiska centralbyrån i november lämnade uppgifter, skulle de kommunala investeringarna totalt ha ökat med omkring 1 procent från 1957

Tabell VI: 4. Kommunernas samt de kommunala bolagens och stiftelsernas investeringsplaner för 1959

Miljoner kronor

	Beräknade utgifter 1958	Planerade utgifter 1959
Nybyggnader		
Bostäder.....	654	695
Skolor och kyrkor	365	399
Hälso- och sjukvård	184	241
Sociala ändamål	53	93
Gator, vägar, planteringar	244	276
Vatten, avlopp, vattenverk m. m.....	422	468
Kraft- och elverk	122	133
Gas- och värmeverk	27	30
Spårvägar och busslinjer	57	47
Hamnar, kanaler och slussar	50	46
Brandväsen, civilförsvar	24	17
Förvaltning och övriga ändamål	157	141
Summa nybyggnader	2 359	2 566
därav: nybyggnader exkl. bostäder	1 705	1 871
Övriga nyinvesteringar	254	251
Byggnadsunderhåll	445	477
Övriga underhållsutgifter	146	153
Summa bruttoinvesteringar	3 204	3 447

Anm. Som källa har använts statistiska centralbyråns kommunenkät. De siffror över kommunala investeringar, som redovisas i tabell 5 överensstämmer ej med ovanstående, emedan kommunenkätens siffror vid beräkningarna till tabell 5 justerats med hänsyn till jämförbarheten med tidigare år.

till 1958. Häri ingår då såväl de kommunala myndigheternas som affärsverkens och de kommunägda aktiebolagens och stiftelsernas investeringar. Den kommunala investeringsökningen har sålunda varit avsevärt mindre än året närmast före, då en ökning på 10 procent noterades. Denna uppbromsning får bl. a. ses mot bakgrunden av kommunernas finansiella ställning. Medan höjningen av kommunernas löpande inkomster var betydande från 1956 till 1957, då den uppgick till närmare 20 procent, har de endast ökat med 3 procent från 1957 till 1958. (Kommunernas inkomstutveckling liksom deras upplåning samt ianspråktagande av fondmedel och överskott från tidigare år kommenteras närmare i kapitel V.)

Såsom framgår av tabell 4 uppgår den av kommunerna till 1959 planerade investeringsökningen till 7 1/2 procent. Motsvarande uppgift hösten 1957 rörande planerna för 1958 var 5 procent. Sett mot bakgrunden av under tidigare efterkrigsår redovisade ökningsplaner ter sig även den i år planerade höjningen, ehuru större än föregående år, tämligen blygsam. Det syns emellertid bl. a. med hänsyn till omfattningen av den ökning av upplåningen som skulle erfordras knappast realistiskt att räkna med att kommunerna skall kunna realisera hela den nu angivna ökningen (se närmare kapitel V). Även beräkningarna i tabell 1 pekar på att investeringsökningen kan väntas bli mindre än vad kommunerna själva räknat med. För den del

Tabell VI: 5. Prognos för bruttoinvesteringarnas utveckling från 1958 till 1959

Miljoner kronor i 1958 års priser

	1958			Förändring 1958—1959		
	Byggnader och anläggningar	Övrigt	Summa	Byggnader och anläggningar	Övrigt	Summa
Bostäder.....	3 972	—	3 972	+ 50	—	+ 50
Jordbruk, skogsbruk och fiske	563	510	1 073	—	—	—
Egentlig industri.....	1 112	2 591	3 703	— 30	— 70	— 100
Kraft-, gas- och belysningsverk	818	296	1 114	+ 75	—	+ 75
Handel m. m. (endast byggnader).....	453	—	453	+ 50	—	+ 50
Samfärdsl.....	841	2 749	3 590	+ 60	+ 40	+ 100
Enskild: motorfordon.....	—	1 393	1 393	—	—	—
handelsflotta	—	725	725	—	+ 15	+ 15
övrigt.....	50	46	96	+ 15	+ 15	+ 30
Statlig.....	667	508	1 175	+ 60	+ 20	+ 80
Kommunal	124	77	201	— 15	— 10	— 25
Förvaltnings- och sociala ändamål	587	171	758	+ 70	—	+ 70
Sjuk- och hälsovård, sociala ändamål ..	290	105	395	+ 65	+ 5	+ 70
Förvaltning och diverse ändamål	297	66	363	+ 5	— 5	—
Skolor och kyrkor.....	545	77	622	+ 5	+ 5	+ 10
Väg- och gatuarbeten m. m.	1 570	73	1 643	+ 115	—	+ 115
Militära investeringar.....	163	1 502	1 665	+ 25	+ 80	+ 105
Summa	10 624	7 969	18 593	+ 420	+ 55	+ 475
därav: enskilda.....	5 494	5 212	10 706	+ 50	— 80	— 30
statliga	2 134	2 399	4 533	+ 230	+ 145	+ 375
kommunala	2 996	358	3 354	+ 140	— 10	+ 130

av de kommunala investeringarna som omfattas av beräkningarna i tabell 1 (avseende den tillståndsberoende byggnads- och anläggningsverksamheten exkl. bostäder) innebär de uppgivna planerna en ökning på omkring 10 procent från 1958 till 1959. Enligt de i tabell 1 redovisade kalkylerna skulle ökningen av dessa investeringar bli av storleksordningen 3 å 4 procent, en siffra som accepterats i den i tabell 5 redovisade prognosen. För investeringar i maskiner och transportmedel och för underhållsinvesteringar har de av kommunerna uppgivna planerna antagits komma att i stort sett realiseras. Vad bostadsbyggandet beträffar förutsätts ökningen bli något lägre än planerat. Sammanlagt innebär dessa kalkyler, att de kommunala investeringarna antagits komma att öka med 130 miljoner kronor eller 4 procent från 1958 till 1959.

VII. Produktionen och arbetsmarknaden

Det kan preliminärt beräknas, att den totala produktionen (bruttonationalprodukten till marknadspris) steg med omkring 1 procent från 1957 till 1958. Det är en betydligt lägre expansionstakt än under senare år; i själva verket torde den vara den lägsta för något år under efterkrigstiden fränsett 1951. Som jämförelse kan nämnas, att den årliga tillväxten i medeltal var 3 procent 1950—1957 och drygt 3 1/2 procent 1946—1957. Totalt sett beräknas antalet sysselsatta ha varit oförändrat 1958 jämfört med 1957, samtidigt som det genomförts en förkortning av den ordinarie arbetsveckan från 48 till 47 timmar för flertalet arbetarkategorier.

Avmattningen, som i stor utsträckning berott på att exportefterfrågan minskat och att de senaste årens stora lageruppbyggnad uteblivit, har främst drabbat industrin och skogsbruket. Produktionen har stagnerat inom båda dessa näringsgrenar. Jordbrukets produktion minskade något 1958 på grund av den dåliga skörden. Byggnads- och anläggningsverksamheten har däremot expanderat kraftigt och en produktionsstegring på närmare 7 procent har registrerats. På grund av den svaga utvecklingen på andra områden kom en obetydlig om ens någon uppgång till stånd för varuproduktionen under 1958. Tjänsterna fortsatte däremot att öka i den takt som vi varit vana vid från senare år.

Det råder för närvarande ett visst överskott på arbetskraft och kapacitet hos produktionsapparaten. Från utbudssidan syns därför inte föreligga några hinder för en produktionsökning under innevarande år av samma storlek som den som genomsnittligt gällt för 1950-talet. I nuvarande konjunkturläge är emellertid produktionens ökningstakt helt beroende av efterfrågans utveckling. Med hänsyn till avsättningsförhållandena i utlandet och efterfrågeläget inom landet kan den faktiska ökningen 1958—1959 förutses bli betydligt mindre eller omkring 1 procent.

Industrins produktionsutveckling

Den svenska industriproduktionen har i ganska nära överensstämmelse med genomsnittet för Västeuropa visat en i stort sett stagnerande utveckling sedan mitten av 1957. Möjligen kan man av den säsongrensade serie som presenterats bland konjunkturindikatorerna i kapitel II (sid. 19) utläsa en något vikande tendens under andra och tredje kvartalen 1958. Att det inte är fråga om någon större tillbakagång visas av att minskningen i den totala industriproduktionen från andra kvartalet 1957, som representerar kulminationen enligt den i detta sammanhang använda säsongrensade serien, till tredje kvartalet 1958 utgjorde 2 procent. Det är konsumtionsvarorna som genom en femprocentig nedgång nästan helt framkallat minskningen totalt. För kapitalvarornas del har den stagnation, som daterar sin början till årsskiftet 1956/57, fortsatt. Som jämförelse kan nämnas att den avmattning, som inträffade i början på 1950-talet, inleddes under fjärde kvartalet 1951

Tabell VII: 1. Industriproduktionen 1956—oktober 1958

	Procentuell förändring från motsvarande period föregående år					
	1957	1958				
		1 kv.	2 kv.	3 kv.	okt.	jan.-okt.
<i>Hela industrin</i>	3	1	-1	-1	-1	0
Kapitalvaruindustri	4	0	-1	0	-1	0
Konsumtionsvaruindustri	1	3	-2	-3	-1	-1
Malmbrytning och metallindustri	4	0	-1	0	-1	0
därav: järnmalmgruvor	4	2	-3	-10	-21	-5
järn- och metallverk	4	-5	-6	0	-2	-4
sysselsättning i verkstads- industri	2	-1	-2	-2	-2	-1
Träindustri	2	3	1	3	5	2
Massa- och pappersindustri	5	0	-7	-5	-3	-4
Livsmedelsindustri	0	10	4	1	3	5
Textil- och sömnadsindustri	1	-3	-7	-8	-5	-6
Läder- och skoindustri	7	-2	-9	-10	-11	-7

Källa: Industriförbundets index.

och nådde sin botten vintern 1952/53, då en minskning på något mer än 3 procent från det tidigare toppläget registrerades för totala produktionen.

Av tabell 1 framgår att den totala industriproduktionen under de tio första månaderna var ungefär lika stor 1958 som 1957. För helår räknat ligger det närmast tillhands att räkna med samma resultat eller möjligtvis något minskad produktion.

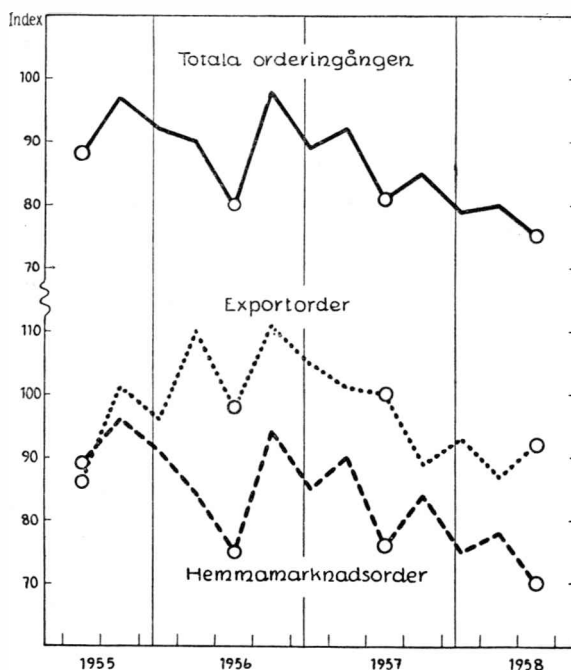
En bedömning av framtidsutsikterna för industriproduktionen har gett till resultat att stagnationen kan beräknas fortsätta in på 1959. Minskningsningar i förhållande till 1958 kommer troligen att uppstå åtminstone i början av året, delvis beroende på den relativt höga nivån vid denna tid i fjol. En rimlig uppskattning för hela 1959 kan knappast göras på nuvarande stadium. Realiseras det efterfrågeläge, som tecknats i de andra avsnitten av nationalbudgeten, skulle den totala industriproduktionen 1959 möjligen kunna bli av samma storlek som 1958.

Av nedanstående redogörelse för läget i de viktigare industrigrenarna framgår, att en viss ökning kan väntas inom områdena för byggnadsmaterial, papper samt järn och stål, medan nedgångstendenser föreligger för trävaror och textilier.

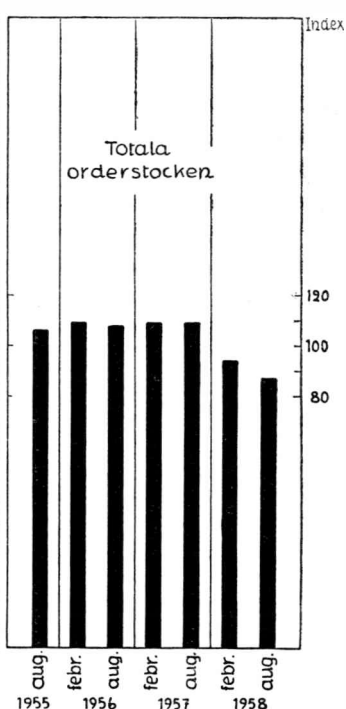
Inom *verkstadsindustrin* (exkl. varven) sjönk antalet utförda arbetstimmar från 1957 till 1958. Minskningen var dock ej större än att den bör ha uppvägs av produktivitetsstegringen, varför produktionen kan antas ha förblivit ungefär oförändrad. Under fjolåret ökade efterfrågan kraftigt på maskiner, varaktiga konsumtionsvaror och verkstadsprodukter avsedda för byggnadsområdet. Samtidigt skedde emellertid dels en ökning av importen av dessa varor, dels en minskning i lageruppgången och exporten, vilket förklarar varför produktionen blev oförändrad. Av diagram 1 framgår, att orderingången sjönk från senare hälften av 1957 till sommaren 1958 (den senaste period för vilken statistik föreligger). Nedgången gällde export- och hemma-

Diagram VII: 1. Ordergång till verkstäderna (exkl. varven) juni 1955—augusti 1958

Index för tre månadersperioder med september—november 1954=100

Diagram VII: 2. Orderstockens storlek hos verkstäderna (exkl. varven)

Index: augusti 1954=100

Anm. Ordergång och orderstock är mätta i antal arbetstimmar.

Källa: Industrins utredningsinstitut, Orderläge och sysselsättning i verkstadsindustrin, august 1958.

marknaden i ungefär samma utsträckning. Eftersom produktionen hållits uppe har resultatet blivit att orderstockarna sjunkit, vilket framgår av diagram 2. Tendensen till minskad produktion för export förstärktes mot slutet av 1958 enligt de uppgifter om sysselsättningen som Industrins utredningsinstitut sammanställer. En nedgång i exporten från 1958 till 1959 är också förutsedd. Den totala efterfrågan på den svenska verkstadsindustrins produkter kan dock beräknas bli kvar på en oförändrad nivå på grund av den väntade expansionen för byggnadsverksamheten och de varaktiga konsumtionsvarorna.

Produktionsuppgången vid *varven* fortsatte även 1958 fast i betydligt avsaknad takt. Sysselsättningen uttryckt i antalet arbetstimmar var de tio första månaderna mellan 2 och 3 procent högre 1958 än 1957. Beställningarna av nya fartyg har varit mycket få under det senaste året, varför produktionsökningen skett på bekostnad av en nedgång i orderstocken. Genom att denna har en betydande storlek är en hög sysselsättningsnivå emellertid säkerställd även innevarande år.

En klar förbättring inträdde på *järn- och stålmarknaden* under tredje kvartalet 1958. Omfattningen av den avmattning som föregick denna omsvängning framgår av att produktionen vid järn- och metallverken (efter säsongrensning) sjönk med 11 procent från tredje kvartalet 1957 till andra kvartalet 1958. Det som åstadkommit förbättringen är framför allt att lageravvecklingen hos förbrukarna syns ha upphört, samtidigt som konsumtionen av järn och stål inom verkstadsindustri och byggnadsverksamhet kan beräknas ha stigit. Genom förbättringen under andra halvåret kan man räkna med att produktionsnedgången från 1957 till 1958 stannade vid ett par procent. År 1958 kom emellertid därigenom att bli det första år under 1950-talet som inte uppvisat produktionsrekord. Vida större än de kvantitetsmässiga minskningarna har prisnedgången varit.

Med tanke på att lagersituationen är balanserad och att utsikter finns att förbrukningen av järn och stål inom verkstäderna och byggnadsområdet sammantagna inte skall sjunka är det inte osannolikt att man kan räkna med någon uppgång i produktionen 1959 jämfört med 1958.

Försvagningen i stålkonjunkturen har påverkat läget för *järnmalm*. Genom att de kontrakterade leveranserna förskjutits till en senare tidpunkt har den faktiska svenska exporten gått ner från 1957 till 1958. En produktionsnedgång har på grund därav skett vid de svenska gruvorna. Antalet anställda minskade med omkring 4 procent från oktober 1957 till samma månad i år. För 1959 förutses en ungefär oförändrad export.

De senaste årens kraftiga utbyggnad av skogsindustrierna har gjort att världens produktionskapacitet i fråga om *massa och papper* för närvarande är överdimensionerad. När därtill kommer att konsumtionen steg i avtagande takt under 1958 och massalagren dessutom minskade i köpareländerna framstår det som naturligt att konkurrensen skulle öka och en press på priserna uppstå. Den svenska exportvolymen av papper blev ungefär oförändrad 1958, medan massan fick vidkännas en nedgång. I båda fallen sjönk priserna. Genom en viss ökning av lagren kunde antalet anställda hållas ungefär oförändrat. Innevarande år väntas en mindre kvantitativ exportuppgång för både massa och papper, varför någon produktionsuppgång kan påräknas åtminstone för pappersbrukens del.

På *trävaruområdet* karakteriserades 1958 av en vikande efterfrågan i Väst-europa. Enligt tillgängliga uppgifter skulle importen till de västeuropeiska länderna ha minskat med mer än 10 procent. Konsumtionen har inte sjunkit lika mycket, varför en lagerreduktion ägt rum. Konkurrensen mellan säljareländerna har tilltagit och bl. a. skedde de ryska försäljningarna 1958 till väsentligt reducerade priser. Återverkningarna har inte uteblivit för Sveriges del och exporten sjönk avsevärt från 1957 till 1958. Produktionen har dock hållits uppe, varför lagren undergått en viss stegring. Inför 1959 är läget mycket oklart både vad gäller exportkvantiteter och priser. Mycket tyder emellertid på att den västeuropeiska trävarukonsumtionen stabiliserats. För Sveriges del har en mindre exportuppgång förutsetts. En produktionsnedgång vid sågverken är emellertid trolig.

Sedan den svaga produktionsuppgången inom *textil- och sömnadsindustrin* brutits under andra hälften av 1957 har nedgången varit betydande. En säsongrensad produktionsserie visar en minskning på omkring 10 procent från andra kvartalet 1957 till tredje kvartalet 1958. För helår räknat kan nedgången från 1957 till 1958 uppskattas till 6 procent. En följd har blivit att arbetsstyrkan minskats med drygt 7 procent under det senaste året. En klar uppfattning om textilindustrins besvärliga läge under 1958 ger det förhållandet att nedgången i lagren av färdigvaror blev liten trots den kraftiga produktionsminskningen. Konsumtionen sjönk nämligen också, fast i mindre utsträckning än produktionen. Samtidigt ökade importen något från 1957 års mycket höga nivå. De senaste årens stegring av importandelen fortsatte därmed. För 1959 har man sannolikt att räkna med en viss ytterligare begränsad nedgång i produktionen.

Vinster, produktivitet och priser inom industrin

Även om kunskaperna om industriföretagens *vinstutveckling* är begränsade, kan dock vissa grova kalkyler, som indirekt belyser utvecklingen av bruttovinsterna, göras med användande av industriberättelsernas statistik. Dessa kalkyler utgår från antagandet att bruttovinsterna åtminstone approximativt utvecklas på samma sätt som skillnaden mellan å ena sidan produktionens avsaluvärde och å andra sidan vissa kostnader, nämligen löner, bränsle, elektrisk kraft, råvaror och halvfabrikat. Detta innebär att hänsyn inte tagits till bl. a. en del löpande kostnader i samband med försäljning och förvaltning. För de på detta sätt definierade bruttovinsterna utgjorde stegringen från 1956 till 1957 10 procent, vilket är en något större ökning än de närmast föregående åren.

För 1958 föreligger ännu ej industristatistikens siffror. En uppskattning av vinstutvecklingen under fjolåret har emellertid gjorts på så sätt att 1957 års avsaluvärde, löne-, råvaru- och bränslekostnader etc. framskrivits med hjälp av olika index för förändringarna i produktion, löner och priser. Beräkningen, som är mycket osäker, tyder på att bruttovinsterna eventuellt minskat något från 1957 till 1958. Det är nämligen inte osannolikt att den absoluta nedgången i industrins avsaluvärde (stagnerande produktionsvolym och sänkta priser på färdigprodukterna) varit större än minskningen i tillverkningskostnaderna. Av kalkylerna syns vidare framgå att någon krympning av vinstmarginalerna inte skett.

Produktiviteten är av stor betydelse för kostnadsutvecklingen och därmed också för vinsterna. Efter en uppgång i produktiviteten, här definierad som förändringen i produktionen per arbetstimme för arbetare,¹ med 5 procent från 1956 till 1957, reducerades troligen ökningstakten under 1958. Visserligen föreligger ännu ej industristatistiken för fjolåret, men kalkyler med utgångspunkt från Industriförbundets index och socialstyrelsens sysselsätt-

¹ I vinstberäkningarna ovan har en uppskattning av förändringen i produktion per arbetstimme för *samtliga* anställda använts. Den på det sättet definierade produktivitetsökningen blir något lägre.

ningsstatistik tyder på att produktionen per sysselsatt arbetare inom industrien (exkl. verkstäderna) steg med 1 à 2 procent de tre första kvartalen 1958 jämfört med samma period 1957. Eftersom en reduktion av arbetstiden samtidigt skett kan produktionen per arbetstimme antas ha ökat med 3 à 4 procent.

Både indutrins färdigprodukter och de förnödenheter, som används för tillverkningen, såsom råvaror, etc., har fallit i *pris* sedan 1957. För förnödenheterna har emellertid nedgången varit något större än för färdigvarorna, varför en förbättring i industrins bytesförhållande uppstått. I oktober 1958 låg färdigvarornas priser i genomsnitt 1 1/2 procent lägre än i oktober 1957, vilket nära överensstämmer med utvecklingen av totala partiprisindex. Nedgången utgjorde 5 procent för metall- och maskinindustrivarorna, 4 procent för spånads- och textilvarorna samt 3 procent för de kemisk-tekniska varorna. Industriförnödenheternas pris hade samma tid sjunkit med 5 procent.

Jordbruket

Jordbrukets produktion (mätt som bidraget till bruttonationalprodukten) minskade enligt jordbruksnämndens beräkningar med omkring 1 procent i volym från 1957 till 1958. Produktionsminskningen berodde på att den relativt kraftiga nedgången för de vegetabiliska slutprodukterna inte uppvägdes av ökningen för animalieproduktionen. Den odlade arealen minskade för flertalet växtslag. Tillsammans med det kyliga och regniga vädret under eftersommaren orsakade detta en nedgång för de vegetabiliska slutprodukterna med 12 procent från 1957 till 1958. Nedgången för oljeväxterna är 40 procent, medan den för potatis och sockerbetor stannade vid 9 procent och för

Tabell VII: 2. Jordbrukets produktion 1957—1959

	1958 ¹ milj. kr.	Procentuell volymförändring från föregående år	
		1958 ¹	1959*
Vegetabiliska slutprodukter	810	— 12	22
därav: brödsäd	260	— 5	44
potatis och sockerbetor	350	— 9	4
oljeväxter	80	— 40	23
Animalier	3 360	2	— 2
därav: mjölk och mejeriprodukter	1 650	— 2	0
slaktdjur	1 450	8	— 1
Total bruttoproduktion	4 170	— 1	3
Avgår: förnödenheter ³	1 080	0	0
Återstår: jordbrukets bidrag till bruttonationalprodukten	3 090	— 1	4

¹ Preliminär.

² Prognos under antagande av normal väderlek.

³ Handelsgödsel, köpfoder, frakter, elektricitet, drivmedel m. m.

Källa: Statens jordbruksnämnd.

brödsäd vid 5 procent. Animalieproduktionen steg med 2 procent 1957—1958 och kom därmed att tangera en nivå som tidigare nåtts endast 1950 och 1951. Ökningen faller till största delen på kött och fläsk. Mjök och mejeriprodukter kan beräknas ha minskat med ett par procent.

Från 1958 till 1959 har jordbruksnämnden räknat med en så pass stor ökning för de vegetabiliska slutprodukterna som drygt 20 procent, förutsatt att vädret blir normalt. Som en följd därav förutses jordbrukets totalproduktion och därmed också bidraget till bruttonationalprodukten stiga med 4 procent, trots att animalieproduktionen väntas sjunka med ett par procent. Enligt kalkylen skulle nämligen kött och fläsk minska något, medan produktionen av mjök och mejeriprodukter uppskattas bli ungefär oförändrad.

Skogsbruket

Det försvagade exportläget för skogsprodukter, som satte in under 1957, har inte undgått att få återverkningar på det svenska skogsbruket. Dessa har dock fått en allvarligare omfattning först innevarande avverknings-säsong. Redan förra vintern började emellertid avverkningarna av massaved att falla under intryck av de vikande priserna för detta virkesslag. Nedgången från 1957 till 1958 kan för avverkningen uppskattas till 10 procent och för priserna till 8 procent. För sågtimret var situationen en annan. Priserna steg med omkring 5 procent, vilket tillsammans med de goda drivningsförhållandena kan beräknas ha höjt avverkningen med omkring 20 procent. Totalt kan skogsavverkningarna antas ha varit ungefär lika stora avverknings-säsongerna 1958 och 1957.

För 1959 kan man enligt skogsstyrelsens preliminära uppskattning räkna med en minskning i skogsavverkningarna med 10 procent från 1958. Innan priserna för säsongen blivit fastställda är det emellertid svårt att komma med någon säkrare kalkyl. Vidare spelar drivningsförhållandena en så pass stor roll att genom dem en ökning eller minskning med 5 å 10 procent av de planerade avverkningarna kan uppstå. Eftersom skogsvårdsarbetena väntas öka samt skogsuttagen uppskattas bli mindre än tillväxten och en pluspost därigenom tillkommer i kalkylerna beräknas skogsbrukets bidrag till bruttonationalprodukten minska mindre än avverkningarna eller med 7 procent från 1958 till 1959.

Övriga näringsgrenar

Byggnads- och anläggningsverksamheten noterade en produktionsstegring på 7 procent från 1957 till 1958 och bidrog därigenom med det största tillskottet till ökningen i totalproduktionen mellan dessa år. En närmare beskrivning av utvecklingen inom byggnads- och anläggningsverksamheten finns i kapitel VI. Enligt de där gjorda kalkylerna kan en produktionsökning på 4 procent väntas 1958—1959.

Elkraftproduktionen kan beräknas ha stigit med 3 procent från 1957 till 1958. Vattentillgången var god, varför kraftalstring med värme — ut-

över den produktion av mottryckskraft som alltid förekommer vid vissa industrier — inte behövde tillgripas mer än under några speciellt kalla veckor i början på året samt strax före vårfloden. Industrins elförbrukning ökade med endast drygt 1 procent, d. v. s. avsevärt mindre än tidigare år. Leveranserna till bostäder, jordbruk och annan detaljförbrukning steg med 10 procent, medan järnvägarnas och spårvägarnas kraftkonsumtion minskade med ett par procent.

Effekttillskottet i landets kraftstationer uppgick 1958 till 620 000 kW, vilket är en av de största kapacitetsutvidgningar som förekommit under ett år. Under 1959 beräknas tillskottet bli 560 000 kW. Vid normal väderlek skulle en betydande produktionsstegring vara möjlig. Med hänsyn till efterfrågeläget kan dock ökningen uppskattas till blott 4 procent.

Den offentliga konsumtionen fortsatte att stiga 1958. *Statens och kommunernas* bidrag till denna verksamhet kan beräknas ha ökat med 5 procent. En ungefär oförändrad stegringstakt väntas även 1959.

Bostadsnyttjandet ökar i takt med bostadsbeståndets tillväxt. Stegningen beräknas för närvarande utgöra drygt 4 procent.

Handeln och samfärdseln bidrar med mellan en femtedel och en fjärdedel av totalproduktionen inom landet. Omsättningen i handeln, den allmänna produktionsnivån, resandefrekvensen etc., bestämmer deras utveckling. Produktionsinsatsen kan emellertid beräknas endast tentativt. I kalkylerna är insatt en ökning på 1 à 2 procent för både 1958 och 1959. Även för *konsumenttjänsterna* — den arbetsinsats som görs inom de fria yrkena, service-näringarna, av arbetshjälp i hemmet, etc. — har en svag uppgång beräknats för 1958 och 1959.

Sammanfattning av produktionsutvecklingen inom olika näringsgrenar

De antagna volymförändringarna i de olika näringsgrenarnas produktion sammanfattas i nedanstående tablå:

Näringsgren	Förändring 1957—1958 Procent	Förändring 1958—1959 Procent	Milj. kr. i 1958 års priser
Industri	0	0	0
Kraft- och belysningsverk	3	4	50
Byggnads- och anläggningsverksamhet	7	4	250
Jordbruk	—1	4	100
Skogsbruk	0	—7	—150
[Summa kraft- och varuproduktion	1/2	1/2	250
Statens och kommunernas bidrag till produktionen av den offentliga konsumtionen	5	4	200
Bostadsnyttjande	4	4	150
Handel och samfärdse	1	1	150
Konsumenttjänster	1	2	50
Summa tjänster	2	2	550
Totalt	1	1	800

Den framräknade ökningen från 1958 till 1959 uppgår till 800 miljoner kronor eller omkring 1 procent. Om denna utveckling realiseras skulle produktionsbilden 1959 få stora likheter med fjolårets, åtminstone om man ser till årsgenomsnittet. Den något avsaktade uppgången i totalproduktionen väntas fortsätta. Expansionen på tjänstesidan kan förutses fortgå i de senare årens takt. Varuproduktionens ökning beräknas bli relativt obetydlig. Liksom i fjol domineras produktionsuppgången av de näringsgrenar som producerar för hemmamarknaden.

I de följande avsnitten görs först en uppskattning av tillväxten i den totala arbetsstyrkan. Resultatet sammanställs med uppgifterna om arbetslösheten för att på så sätt få en utgångspunkt för en överslagsberäkning av förändringen i den totala sysselsättningen från 1957 till 1958. Med produktionsantagandena för 1959 som underlag antyds slutligen sysselsättningsalternativen inför innevarande år.

Arbetskraftstillgången

Den *naturliga befolkningstillväxten* i de arbetsföra åldrarna (15—64 år) har av statistiska centralbyrån beräknats till ca 36 000 personer under loppet av 1958. Motsvarande befolkningsökning under 1957 utgjorde närmare 26 000. Å andra sidan har *invandringsöverskottet* under de två första kvartalen 1958 legat omkring en tredjedel lägre än under samma tid 1957. Antas nedgången bli av samma relativa storlek för året som helhet skulle invandringsöverskottet under 1958 uppgå till närmare 12 000, varav drygt 9 000 kan antas falla på åldrarna 15—64 år.

Sammanlagt skulle enligt ovanstående en ökning av *befolkningen i de arbetsföra åldrarna* med omkring 45 000 personer ha ägt rum under loppet av

Tabell VII: 3. Befolkningen i olika åldrar 1957—1959

Förändringarna avser utvecklingen under respektive år

Ålder	1957	1958	1959	
			alt. 1	alt. 2
0—14.....	— 3 400	— 18 200	— 29 100	— 26 900
15—19.....	+ 24 900	+ 30 800	+ 33 500	+ 35 200
20—24.....	+ 3 900	+ 10 300	+ 10 300	+ 13 200
25—44.....	— 19 200	— 22 800	— 25 500	— 21 700
45—64.....	+ 30 200	+ 27 000	+ 24 400	+ 25 300
65—.....	+ 15 400	+ 18 000	+ 17 400	+ 17 600
Summa	+ 51 800	+ 45 100	+ 31 000	+ 42 700
därav: 15—64	+ 39 800	+ 45 300	+ 42 700	+ 52 000

Anm. I alternativ 1 förutsätts att inget invandringsöverskott uppstår under 1959. I alternativ 2 räknas med samma invandringsöverskott som 1958 (närmare 12 000).

Källa: Statistiska centralbyråns och arbetsmarknadsstyrelsens beräkningar.

1958. Såsom framgår av tabell 3 faller ökningen helt på åldrarna 15—24 år samt över 45 år medan befolkningen i åldrarna 25—44 år beräknas ha minskat med ca 23 000 personer. Särskilt markant är den starka ökningen i åldersgruppen 15—19 år, av vilken ca 29 000 beror på naturlig befolknings-tillväxt och omkring 2 000 på nettoimmigration. Ökningen av denna ålders-grupp skulle sålunda svara för 68 procent av nettoökningen i de arbetsföra åldrarna.

Befolkningsutvecklingen under 1959 har i tabell 3 beräknats enligt två alternativ. I alternativ 1 har invandring och utvandring antagits väga jämnt och hänsyn har endast tagits till den naturliga befolkningstillväxten. Befolkningen i arbetsför ålder skulle vid sådant förhållande öka med omkring 43 000. I alternativ 2 har kalkylerats med en nettoimmigration av samma omfattning som ovan antagits för 1958. Detta alternativ innebär sålunda ett ytterligare tillskott med 9 000 personer, varigenom den totala befolknings-ökningen i de arbetsföra åldrarna skulle uppgå till 52 000. Den naturliga tillväxten i åldrarna 15—19 år beräknas bli ännu mera omfattande under 1959 än föregående år och svara för hela 78 procent av den kalkylerade naturliga befolkningstillväxten. Av tabell 3 framgår också att den arbetsföra befolkningen fr. o. m. 1958 ökar mer än totalbefolkningen, medan förhållandet har varit det motsatta under tidigare år.

Några direkta uppgifter till belysning av förändringarna i den yrkesverk-samma befolkningen finns inte tillgängliga. De här angivna uppskattning-arna utgår från vissa antaganden angående mera långsiktiga förändrings-tendenser i yrkesintensiteten för olika kön, civilstånds- och åldersgrupper. Enligt dessa beräkningar har *den totala arbetsstyrkan* ökat från 1957 till 1958 med närmare 26 000 personer eller med 0,8 procent. För 1958—1959 erhålls vid tillämpning av alternativ 1 en beräknad ökning med omkring 27 000 eller 0,8 procent och vid alternativ 2 en ökning med omkring 30 000 personer eller 0,9 procent. Det kan i detta sammanhang noteras, att av den beräknade nettoökningen av arbetsstyrkan från 1957 till 1958 ca 52 procent faller på åldrarna 15—19 år. Att procentandelen är väsentligt lägre än som motsvarar denna åldersgrupps andel av befolkningsökningen beror på att en stigande andel av ungdomar fortsätter sin utbildning och därför inte kommer att ingå i arbetsstyrkan.

Arbetslösheten och sysselsättningen

Utvecklingen på arbetsmarknaden har under 1958 kännetecknats av en ytterligare avmattnings och högre arbetslöshet än under föregående år. Arbetslöshetssituationen förvärrades särskilt under de första månaderna 1958 men förbättrades återigen något under senvåren och sommaren, vilket berodde på den säsongmässigt ökade efterfrågan på arbetskraft, främst som ett resultat av kraftigt ökad byggnadsverksamhet. Under hösten har arbets-lösheten åter stigit; ökningen har varit större än som kan anses vara säsongmässigt betingat. I genomsnitt för hela 1958 har antalet registrerade ar-

Tabell VII: 4. Arbetslösheten inom några arbetslöshetskassor i mitten av december 1958

Arbetslöshetskassor m. m.	Antalet arbetslösa	Förändring från december 1957	Arbetslösa i procent av medlemsantalet	
			december 1957	december 1958
Metallindustriarbetarnas	3 862	+ 1 385	1,0	1,5
Träindustriarbetarnas	3 143	+ 913	3,7	5,0
Pappersindustriarbetarnas	397	+ 12	1,0	1,0
Livsmedelsarbetarnas	1 155	+ 135	2,6	3,0
Textilarbetarnas	902	+ 284	1,6	2,4
Beklädnadsarbetarnas	1 705	+ 798	2,3	4,5
Fabriksarbetarnas	2 010	+ 317	2,7	3,2
Byggnadsarbetarnas	11 999	— 102	9,3	9,1
Murarnas	2 028	— 440	17,0	14,2
Målarnas	1 573	— 15	8,2	8,1
Lantarbetarnas	1 443	+ 425	3,4	4,9
Skogs- och flottningsarbetarnas ..	3 294	+ 1 911	5,3	10,5
Handelsanställdas	982	+ 313	0,8	1,1
Arbetsledarnas m. fl. ¹	774	+ 246	0,3	0,5

¹ Omfattar en rad arbetslöshetskassor i huvudsak för olika tjänstemannagrupper.

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

betslösa varit ca 12 000 eller omkring 40 procent fler än under 1957 och ca 18 000 eller drygt 70 procent fler än under 1956. Vid mitten av december 1958 uppgick antalet hos arbetsförmedlingarna anmälda arbetslösa till 53 800 mot 40 800 i december 1957 och 29 600 i december 1956. Det kan noteras att den relativa stegringen i antalet arbetslösa har varit särskilt kraftig för de icke arbetslöshetsförsäkrade. Medan antalet försäkrade arbetslösa från december 1957 till december 1958 ökade med 7 700 eller drygt 20 procent, förelåg en stegring bland de icke försäkrade med 5 300 eller drygt 80 procent. Bland de försäkrade har arbetslöshetsökningen varit mest markerad inom industriarbetarnas samt skogs- och flottningsarbetarnas kassor (tabell 4). Däremot syns arbetslösheten bland tjänstemän samt bland anställda inom handeln och olika servicenäringar fortfarande ha legat på en mycket låg nivå.

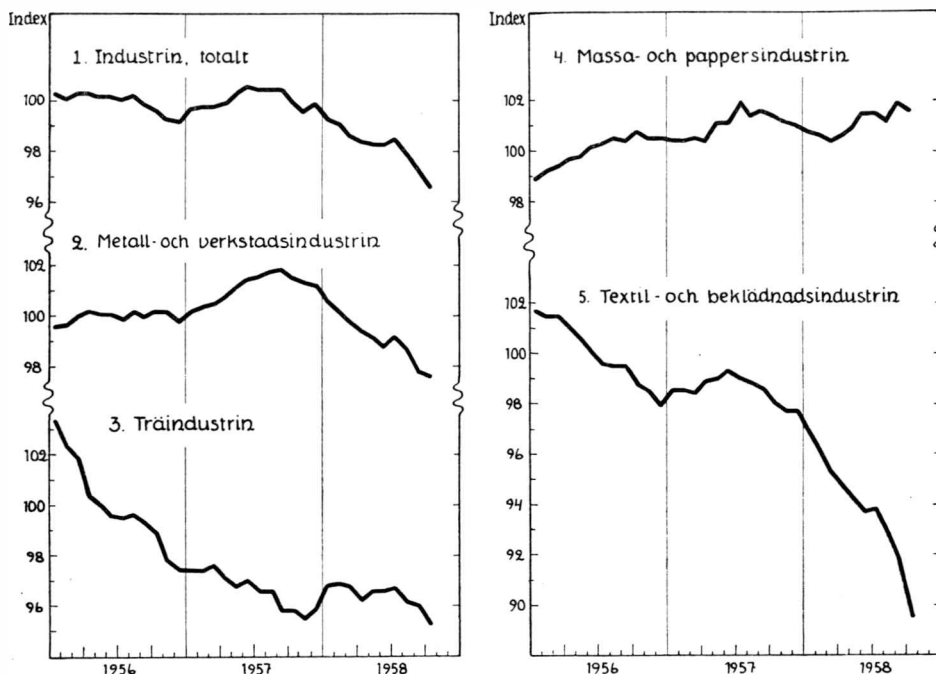
I följande sammanställning anges arbetslösheten i procent av medlemsantalet i arbetslöshetskassorna under några månader 1956—1958:

	jan.	mars	maj	juli	sept.	nov.	dec.
1956.....	2,4	2,4	1,3	0,5	0,7	1,3	1,9
1957.....	2,9	2,6	1,9	0,8	1,0	1,7	2,7
1958.....	3,8	3,6	2,6	1,0	1,4	2,4	3,3

Arbetsmarknadsläget under 1958 har också kännetecknats av större skillnader mellan olika geografiska områden än under 1957. En relativt kraftig ökning av arbetslösheten förelåg i norrlandslänen samt i Värmlands, Örebro, Västmanlands och Kopparbergs län, medan länen i östra Götaland redo-

Diagram VII: 3 Antal anställda arbetare inom industrin

Säsongrensad index: 1956=100

Källa: Socialstyrelsens sysselsättningsstatistik.

visade lägre eller oförändrad arbetslöshet. Den särskilt påtagliga försämringen i arbetsmarknadsläget i Norrland framgår därav, att de två nordligaste länen ensamma svarade för närmare 30 procent av den totala arbetslöshetsökningen inom riket från november 1957 till november 1958.

Vid bedömningen av arbetslöshetstalen får beaktas att i dessa inte ingår arbetslösa vilka är sysselsatta i beredskapsarbeten, arkivarbete m. m. eller bevistar särskilt för arbetslösa anordnade utbildningskurser. Antalet dylika arbetslösa kan beräknas ha uppgått till omkring 9 000 vid mitten av december eller närmare 5 000 fler än i december 1957. Det bör också observeras att de redovisade arbetslöshetssiffrorna endast avser arbetslösa som anmält sig hos arbetsförmedlingarna. Den påtagliga avmattningen i arbetsmarknadsläget torde också ha verkat i viss mån återhållande i fråga om inträdet på arbetsmarknaden, vilket gäller framför allt ungdomar som stått i valet mellan arbete och fortsatt utbildning samt hemmavarande kvinnor.

Sammanställda tyder ovanstående uppgifter om arbetsstyrkans tillväxt och arbetslöshetens omfattning på att den totala sysselsättningen i landet kan ha förblivit ungefär oförändrad från 1957 till 1958. Osäkerheten i denna uppskattning är naturligtvis stor, eftersom kunskapen om t. ex. yrkesverksamhetsgraden är mycket liten.

Det finns inte många hållpunkter för en beräkning av hur de olika näringsgrenarnas sysselsättning kan ha utvecklats inom ramen för en totalt sett oförändrad sysselsättning. Industrin utgör det enda område för vilket förändringarna i arbetarantalet finns statistiskt kartlagda. Enligt socialstyrelsens sysselsättningsstatistik har antalet anställda arbetare inom industrin minskat med i genomsnitt 2 procent från 1957 till 1958. I absoluta tal innebär detta en minskning med drygt 13 000 arbetare. Nedgången har varit störst inom textil- och beklädnadsindustrin samt inom jord- och stenindustrin, som båda redovisat en minskning med närmare 5 procent mellan januari—oktober 1957 och samma tid 1958. Den enda industrigren, där arbetarantalet har ökat, är grafisk industri. Utvecklingen inom några industrigrenar framgår av diagram 3, som visar säsongrensade serier över antalet anställda arbetare. Industrins tjänstemannapersonal syns däremot ha fortsatt att öka, fastän något långsammare än under föregående år. Ökningen från 1957 till 1958 torde kunna uppskattas till ca 3 000. Sammanlagt innebär detta att den inom industrin anställda personalen bör ha minskat med omkring 10 000 från 1957 till 1958.

Vad jordbruket beträffar tyder statistiska centralbyråns undersökningar på en fortsatt sysselsättningsnedgång. Den allmänna konjunkturavmattningen kan dock tänkas ha bidragit till en avsaktning i utflyttningen från jordbruket. Sysselsättningsminskningen torde uppskattningsvis ha omfattat 5 000 personer. Antalet sysselsatta inom storskogsbruket har vid arbetsmarknadsstyrelsens inventeringar i februari, maj, augusti och november varit i genomsnitt 14 procent lägre under 1958 än under 1957. Antas den lejda arbetskraften hos övriga skogsarbetsgivare ha nedgått lika mycket skulle detta innebära att antalet inom skogsbruket sysselsatta arbetare har minskat med omkring 13 000 mellan 1957 och 1958.

Med utgångspunkt från den beräknade produktionsökningen inom byggnadsverksamheten och en viss antagen produktivitetsstegring kan sysselsättningen inom denna näringsgren uppskattas ha ökat med omkring 8 000 arbetare. Även arbetsmarknadsstyrelsens inventeringar av den reglerade byggnadsverksamheten tyder på en inte oväsentlig sysselsättningsökning 1957—1958.

Enligt ovanstående har sysselsättningen inom industrin, byggnadsverksamheten samt jord- och skogsbruket minskat med sammanlagt 20 000 personer 1957—1958. En ökning av ungefär samma storlek bör sålunda ha ägt rum inom övriga sektorer, främst inom de tjänsteproducerande områdena. En viss sysselsättningsstegring kan som nämnts också tillskrivas de ökade beredskapsarbetena.

Vad sedan 1959 beträffar tyder produktionskalkylerna på att den totala sysselsättningsnivån kan komma att bli oförändrad även innevarande år om man ser till årsgenomsnittet. Inom industrin har antalet anställda arbetare under 1958 successivt sjunkit och låg enligt säsongrensade siffror i oktober närmare 2 procent under medelnivån för januari—oktober 1958. Eftersom industriproduktionen inte väntas stiga 1958—1959 och arbetstidsförkortning-

ens effekt mer än väl torde kunna bli uppvägd av produktivitetsstegring, kan en ytterligare sysselsättningsminskning väntas äga rum i förhållande till 1958. Även om produktionen åter skulle börja stiga, visar erfarenheterna från avmattningsperioden 1951—1953 att det dröjer flera månader efter att produktionskurvan har vänt uppåt innan även sysselsättningen börjar öka. För skogsbruket tyder kalkylerna på en fortsatt sysselsättningsnedgång, medan förändringarna inom byggnadsverksamheten väntas bli av mindre omfattning.

Eftersom den arbetsföra befolkningen fortsätter att öka samtidigt som totalt sett inga ökade sysselsättningstillfällen torde komma att ställas till förfogande, skulle man enligt denna grova kalkyl få räkna med risken för en ökad arbetslöshet 1959 jämfört med 1958. Detta gäller framför allt läget under vintermånaderna, då avmattningen förstärks av den säsongmässiga nedgången i sysselsättningen inom olika delar av näringslivet. Sålunda kan en i förhållande till föregående vinter högre arbetslöshet främst befaras i Norrland och delar av Mellansverige, där arbetskraften för sin sysselsättning är särskilt beroende av utvecklingen inom skogsbruk samt vissa råvaru- och exportindustrier.

VIII. De privata konsumenternas ekonomi

Bakgrunden till konsumtionsprognosen för 1959 skall i detta kapitel studeras med utgångspunkt från en beskrivning av hushållens inkomstutveckling och sparande. Det största intresset knyter sig därvid till löneutvecklingen, variationerna i sparkvoten samt beskattningens och inkomstöverföringarnas effekt på hushållens disponibla inkomster.

1. De disponibla inkomsterna

a) Löner

Huvudmaterialet för belysning av löneutvecklingen under 1958 utgörs när detta skrivs av socialstyrelsens statistik för industriarbetare, avseende årets tre första kvartal. För andra löntagargrupper har endast spridda och oftast bristfälliga serier kunnat användas, varför omdömena i stor utsträckning baserats på gällande avtalsbestämmelser och uppskattningar om löneglidningen.

I den centrala uppgörelsen mellan SAF och LO i början av 1957 angavs för lönehöjningar under 1958 en kostnadsram motsvarande 2 procent för ackordsarbeten och 3 1/2 procent för tidlöner. Uppgårelsen gjordes avhängig av levnadskostnadsutvecklingen genom att nya förhandlingar för 1958 års löner skulle upptas i fall konsumentprisindex i november 1957 uppnådde eller översteg talet 150. Eftersom detta tak inte uppnåddes stannade de för löneutvecklingen vägledande höjningarna vid ovan angivna procenttal. I genomsnitt för hela industrin beräknas den avtalsmässiga timförtjänststegringen för 1958 ha uppgått till drygt 2 1/2 procent.

Den faktiska löneutvecklingen för industriarbetare under 1958 framgår av socialstyrelsens kvartalsstatistik. Enligt denna låg den genomsnittliga timförtjänsten för samtliga industriarbetare i augusti 1958 5,0 procent högre än under samma månad 1957. Motsvarande stegring från augusti 1956 till augusti 1957 var 5,7 procent och från augusti 1955 till augusti 1956 8,1 procent. De avtalsmässiga lönehöjningarna har uppskattats till ca 2 1/2 procent både 1957 och 1958 mot ca 4 1/2 procent 1956. Med ledning av dessa uppgifter kan löneglidningen för perioden augusti 1957—augusti 1958 beräknas till ca 2 1/2 procent mot ca 3 procent för motsvarande tid 1956—1957 och ca 3 1/2 procent 1955—1956. Löneglidningen har sålunda minskat med ca 1/2 procentenhet per år under de här betraktade tolv månadersperioderna. Med löneglidning menas här skillnaden mellan den genomsnittliga löneökningen enligt statistiken och det beräknade avtalsresultatet. Den strukturella komponenten i löneglidningen, som uppkommer genom omflyttningar mellan företag och branscher med olika lönenivåer, torde emellertid vara av endast

mindre betydelse. I tidigare undersökningar har löneglidningens variationer förklarats med förändringar i arbetskraftsefterfrågan. De senare årens utveckling med successiv avmattning på arbetsmarknaden och nedgång i löneglidningstakten överensstämmer väl med denna hypotes.

För att kunna beräkna lönestegringen för hela 1958 måste löneglidningen under resten av året uppskattas. Ser man på utvecklingen under 1954—1957, finner man att löneglidningen från augusti till november varit relativt konstant, varierande mellan 1,5 och 1,8 procent. Den fortsatta och på hösten t. o. m. något förstärkta nedgången i arbetskraftsefterfrågan skulle närmast tyda på att den avsakning i löneglidningen jämfört med tidigare år, som har ägt rum under de tre första kvartalen 1958, skulle fortgå även under resten av året. Det syns därför rimligt att räkna med mindre löneglidning under sista kvartalet 1958 än under motsvarande tid 1957, då den uppgick till 1,5 procent. För ett sådant antagande talar också utvecklingen under den föregående avmattningsperioden, då löneglidningen sjönk till 0,6 procent under sista kvartalet 1952 och 0,7 procent under samma tid 1953. Den genomsnittliga timförtjänsten för industriarbetare kan under denna förutsättning uppskattas stiga med närmare 5 procent från 1957 till 1958.

Den statistiska informationen för bedömning av löneutvecklingen för andra löntagargrupper än industriarbetare är som nämnts mera ofullständig. Lantarbetarnas avtalslöner har höjts med ca 3 1/2 procent, vartill kommer kompensation för höjda bostadsavgifter; den totala löneökningen från 1957 till 1958 beräknas till ca 5 1/2 procent. Även byggnadsarbetarnas löner torde ha stigit med ca 5 1/2 procent, vilket innebär att en inte oväsentlig löneglidning har ägt rum. Industritjänstemännens lönestegring beräknas till ca 6 procent, varav ca 3 1/2 procent genom de centrala avtalen. För tjänstemän inom handeln kan löneökningen 1957—1958 uppskattas till ca 5 procent. Totalt sett beräknas den genomsnittliga lönenivån för samtliga anställda ha stigit med ca 4 1/2 procent från 1957 till 1958.

Den totala lönesumman påverkas också av arbetstidsförkortningen, sysselsättningsnivån och övertidsarbetets omfattning. Under 1958 sänktes den ordinarie arbetstiden för flertalet arbetarkategorier med 48-timmarsvecka till 47 timmar. Genom denna sänkning reducerades årsförtjänsterna för de berörda grupperna, främst industriarbetare, med ca 2 procent och den totala lönesumman med omkring 1 procent. Den sammanlagda effekten av förändringarna i den totala sysselsättningen och i övertidsarbetets omfattning kan förmodas ha varit endast obetydlig. Ökningen av den totala lönesumman från 1957 till 1958 skulle därmed kunna uppskattas till omkring 3 1/2 procent.

Någon realistisk bedömning av löneutvecklingen under innevarande år kan inte göras förrän de avtalsmässiga inkomstförändringarna kan överblickas. De följande räkneexemplen avser endast att ange storleksordningen för den totala lönesummans förändring vid olika hypotetiska anlaganden om avtalsmässiga lönehöjningar och utgör således ingen prognos.

Tabell VIII: 1. De privata konsumenternas inkomster och utgifter 1956—1959

Miljoner kronor i löpande priser¹

	1956	1957	1958 prel.	1959	
				alt. 1	alt. 2
<i>Inkomster</i>					
Löner	28 900	31 100	32 300	33 000	33 500
Enskilda företagens inkomster	5 300	5 400	5 400	5 400	
därav: jordbrukare	2 500	2 600	2 500	2 500	
övriga företagare	2 800	2 800	2 900	2 900	
Kapitalinkomster (netto)	600	500	500	500	
Inkomstöverföringar	2 900	3 200	3 800	4 000	
Utbetalda försäkringsbelopp	1 400	1 600	1 700	1 900	
Ofördelad restpost av inkomster	2 500	2 700	2 900	3 000	
Summa	41 600	44 600	46 500	47 800	48 300
<i>Utgifter</i>					
Direkta skatter och avgifter	8 200	9 100	9 400	9 800	10 000
Försäkringspremier	1 700	1 800	1 900	1 900	
Konsumtion	29 700	31 400	33 200	34 400	
därav: varaktiga varor	3 500	4 100	4 200		
tjänster	7 100	7 600	8 200		
övrigt	19 200	19 800	20 800		
Sparande (exkl. försäkringssparande)	2 000	2 200	2 000	1 700	2 000
Summa	41 600	44 600	46 500	47 800	48 300

¹ Genom avrundning blir slutsumman inte alltid lika med summan av delposterna.

Källa för 1956—1958: Konjunkturinstitutets nationalräkenskaper.

Såsom framgått av framställningen för 1958 har en stor del av löneökningarna fallit på löneglidningen. På grund av denna redan under 1958 inträdda successiva stegring kom lönenivån vid årets slut för stora grupper av löntagare att ligga något högre än medelnivån för året. Effekten härav på 1959 års lönenivå har i räkneexemplen förutsatts komma att grovt räknat uppväga den minskning i årsförtjänsterna som betingas av att den ordinarie arbetstiden förkortas från 47 till 46 timmar per vecka. Detta gör att om inga lönestegringar — varken genom avtal eller löneglidning — inträffar under 1959, kommer den totala lönesumman att, under förutsättning av oförändrad sysselsättning, bli av ungefär samma storlek som i fjol.

För fortsatt resonemang har man som ett basalternativ för den genomsnittliga lönenivån räknat med en ökning på 2 procent 1958—1959 (alternativ 1 i tabell 1). Denna ökning är närmast tänkt att illustrera det fall att ingen allmän avtalsmässig lönehöjning kommer till stånd men att en viss löneglidning äger rum och att lönerna höjs för vissa eftersläpande grupper. Enligt alternativ 2 i tabell 1 höjs lönenivån med 4 procent, vilket närmast avser att illustrera det fall att lönerna genom allmän avtalsmässig höjning stiger med 2 procent utöver de i alternativ 1 angivna höjningarna. Det bör understrykas att bägge fallen är lika hypotetiska och har valts av endast illustrativa skäl.

b) Övriga inkomster

För de övriga i tabell 1 på inkomstsidan ingående posterna har utvecklingen 1958 gått starkt isär. Inom gruppen enskilda företagare märks en nedgång med ca 4 procent för jordbrukarinkomsterna. Ett flertal faktorer har samverkat till denna nedgång, bl. a. 1957 års dåliga skörd, stigande omkostnader, en relativt kraftig minskning i skogsinkomsterna samt avsättnings-svårigheter på exportmarknaderna. Vidare har 1957—1958 prisrelationerna mellan de varor jordbrukarna producerar respektive förbrukar starkt försämrats. Den volymmässiga stegringen i hushållens livsmedelskonsumtion förmådde inte uppväga denna försämring.

Svårigheterna att förutse avsättningsmöjligheterna och prisutvecklingen för skogsprodukter jämte ovissheten om vad som skall komma i stället för det prisavtal, som upphör att gälla med utgången av augusti i år, gör det vanskligt att söka bedöma förändringarna i jordbrukarnas samlade inkomster. Under förutsättning av en viss nedgång i skogsinkomsterna och ungefär samma inkomstutveckling i övrigt under september—december i år som under motsvarande period i fjol har jordbrukets samlade inkomster beräknats förbli praktiskt taget oförändrade mellan 1958 och 1959. Övriga företagens inkomster kan preliminärt beräknas ha ökat med ca 2 procent från 1957 till 1958, medan hushållens kapitalinkomster inte förändrades. Inte heller för 1959 räknas med någon förändring i de senare, medan inkomsterna för andra företagare än jordbrukare antas stiga något mindre än 1957—1958.

Inkomstöverföringarna från stat och kommun ökade under 1958 med ca 15 procent eller drygt 500 miljoner kronor, varav ca 200 miljoner kronor avsåg folkpensioner och ungefär lika mycket barnbidrag. Ökningen sammanhänge främst med en höjning av de individuella belopp, varmed dessa förmåner utgår. Den beräknade ökningen i inkomstöverföringarna till hushållen med ca 200 miljoner kronor mellan 1958 och 1959 är till övervägande delen betingad av ökade statliga folkpensioneringsutgifter.

De till hushållen utbetalda försäkringsbeloppen ökade från 1957 till 1958 med ca 150 miljoner kronor. Mellan 1958 och 1959 har ökningen kalkylerats till ungefär samma belopp. Tillsammans tagna ger de olika inkomstposterna en ökning av konsumenternas inkomster 1957—1958 med 1,9 miljard kronor. Under 1959 skulle enligt alternativ 1 ökningen uppgå till 1,3 miljard kronor och enligt alternativ 2 till 1,8 miljard kronor (tabell 1).

c) Direkta skatter, avgifter och försäkringspremier

Summa skatter och avgifter steg från 1957 till 1958 med knappt 300 miljoner kronor — ökningen var således mindre än för inkomstöverföringarna till hushållen. För 1959 beräknas förhållandet bli det motsatta. I alternativ 1 kommer detta till uttryck i en beräknad stegring i hushållens inbetalningar av direkta skatter och avgifter med ca 400 miljoner; i alternativ 2

uppgår ökningen till ca 600 miljoner. Dessa ökningsar skulle således överstiga inkomstöverföringarna med 200 respektive 400 miljoner kronor.

De av hushållen erlagda försäkringspremierna uppskattas ha ökat med ca 50 miljoner kronor från 1957 till 1958. Ökningen var betydligt mindre än under de närmast föregående åren och torde bl. a. sammanhånga med den långsammare lönestegringstakten. Denna bör också verka återhållande på årets premieinbetalningar, vilka förutses bli ungefär oförändrade i förhållande till fjolåret.

— Den procentuella utvecklingen under senare år av hushållens inkomster före och efter direkta skatter och inkomstöverföringar framgår av tabell 5 (s. 101).

2. Konsumtionsvolymen

Hushållens reala konsumtion av varor och tjänster kan preliminärt beräknas ha ökat med ca 2 procent från 1957 till 1958. Detta innebär att den uppbromsning i den årliga volymökningen som inleddes 1956 har fortsatt. Konsumtionen av varaktiga varor har ökat snabbast eller med 3 procent, men även på tjänsteområdet har stegringen varit större än genomsnittligt. Förändringarna i konsumtionen på olika områden, speciellt under det senaste året, kan tas som utgångspunkt för en bedömning av utvecklingen under 1959. Enligt en dylik kalkyl skulle stegringen i hushållens reala konsumtion från 1958 till 1959 bli ungefär lika stor som 1957—1958 (tabell 2). Utvecklingen av den privata konsumtionen totalt och för de viktigaste huvudgrupperna 1949—1958 åskådliggörs av diagram 1 i kapitel II (s. 8).

Konsumtionen av livsmedel uppskattas ha ökat med 1 1/2 procent 1957—1958. De största ökningarna har beräknats för matfett samt frukter och bär (med 7 respektive 6 procent), medan förbrukningen av mjölk och grädde minskade med 2 procent. Från 1958 till 1959 har volymen beräknats bli oförändrad. Vin- och spritkonsumtionen minskade nära nog lika mycket 1957—1958 som 1956—1957 eller med drygt 10 procent. Till stor del måste denna kraftiga volymnedgång tillskrivas skattehöjningen i februari, vilken förde upp spritpriserna ca 14 procent över 1957 års nivå. Under 1959 förväntas konsumtionen av spritdrycker och viner stiga något. Däremot syns den nära tioprocentiga prisstegringen på tobaksvarorna från 1957 till 1958 inte ha haft någon nämnvärd konsumtionsdämpande effekt. Förbrukningen ökade under denna tid med ca 3 procent. För 1959 har en nästan lika stor stegring förutsetts.

Bostadskonsumtionen ökade med drygt 4 procent 1957—1958. Öknings-takten är här bestämd av nettotillskottet i antalet lägenheter. Eftersom bostadsbyggandet planeras bli av minst lika stor omfattning i år som 1958 bör även volymökningen bli ungefär densamma. Den relativt kraftiga stegringen i bränslekonsumtionen med 10 procent berodde till stor del på kyligare väderlek. Ökningen 1958—1959 kan påräknas bli betydligt mindre om man utgår från normaltemperatur.

Tabell VIII: 2. Konsumtionsvolymens utveckling 1957—1959

Procentuella förändringar

	1957—1958 prel.	1958—1959 prognos
<i>Födo- och njutningsämnen</i>	+ $\frac{1}{3}$	+ $\frac{1}{3}$
Livsmedel	+ 1	0
Vin och sprit	- 10	+ 2
Tobak	+ 3	+ 2
<i>Bostad</i>	+ 4	+ 4
<i>Bränsle och lyse</i>	+ 9	+ 4
<i>Beklädnad m. m.</i>	- 2	+ 1
Beklädnad	- 2	
Skor och reparationer	- 4	
<i>Inventarier m. m.</i>	+ 5	+ 4
Möbler, bösättningsartiklar och hemtextilier	+ 5	
Elektriska artiklar	+ 8	
<i>Fordon</i>	+ 8	+ 8
Bilar och motorcyklar		
1) Nyinköp	- 4	- 5
2) Drift och underhåll	+ 18	+ 18
<i>Resor med kollektiva färdmedel</i>	- 3	- 3
<i>Sjukvård, hygien, hemvård</i>	+ 4	+ 3
<i>Övrigt</i>	+ 2	+ 2
Telegraf, telefon, radio- och TV-licens.....	+ 12	
Summa	+ 2	+ 2

Källa för 1957—1958: Konjunkturinstitutet

Av beklädnadsvarorna visade skoinköpen en nedgång från 1957 till 1958 med ca 3 procent medan konsumtionen av övriga hithörande varor minskade i något mindre omfattning. I år har en moderat uppgång bedömts vara sannolik, eftersom man på grund av fjolårets nedgång i beklädnads-konsumtionen bör kunna räkna med viss effekt av ackumulerade återanskaffningsbehov.

Konsumtionen av inventarier beräknas ha stigit med 4—5 procent mellan 1957 och 1958. Inom gruppen elektriska artiklar kan utvecklingen under de senaste åren betecknas som utomordentligt snabb — den genomsnittliga årliga ökningstakten 1954—1957 var nära 25 procent — vilket framför allt återspeglar televisionens explosionsartade frammarsch. Under 1958 beräknas försäljningen av TV-mottagare ha varit ca 50 procent större än 1957. Innevarande år har en ytterligare stegring med ungefär två tredjedelar, innebärande en avsättning av ca en kvarts miljon mottagare, inte bedömts vara otrolig. Med hänsyn tagen till de senaste årens utveckling inom de övriga i inventarieposten ingående undergrupperna framstår en ökning i denna med ca 4 procent 1958—1959 som mycket möjlig.

Nyinköpen av bilar och motorcyklar kan preliminärt uppskattas ha sjunkit med 4—5 procent 1957—1958. Tidigare under 1950-talet är det två år

som företer nedgångar, nämligen 1952 och 1955. För det senare året kan nedgången förklaras dels av en kraftig nedgång i motorcykelinköpen, dels av investeringsavgiftens införande, medan för 1952 och 1958 nedgången huvudsakligen torde sammanhånga med konjunkturrella faktorer. För innevarande år har en nedgång i nyinköpen i något större omfattning än 1957—1958 bedömts vara sannolik. På grund av den fortlöpande tillväxten av bilbeståndet företer utgifterna för drift och underhåll en kontinuerlig stegring — nära 20 procent mellan 1957 och 1958 — och samma eller något mindre ökning från 1958 till 1959 följer av antagandet om nyinköpen. Möjligheten av att en fortsatt nedgång i nyinköpen kommer att utlösa ansevärliga pris-sänkningar kan, ehuru den inte ter sig särdeles sannolik, inte helt uteslutas. Den har emellertid inte beaktats i priskalkylen.

En naturlig följd av motorismens expansion är tillbakagången i utnyttjandet av de kollektiva färdmedlen, vilket minskade med 3 procent i volym 1957—1958. Nedgången från 1958 till 1959 har antagits bli av samma storlek.

De till övriggruppen sammanförda varorna och tjänsterna visar en sinsemellan mycket oenhetlig utveckling. Konsumtionen av televerkets tjänster utgjorde 1957—1958 det mest expansiva inslaget (tabell 2). Utbyggnadsplanerna för telenätet tyder jämte den fortskridande expansionen för televisionen på en fortsatt kraftig volymökning för dessa tjänster. För de övriga delgrupperna består prognosunderlaget enbart av trendobservationer. Utgifterna för offentliga nöjesföreställningar stagnerade under 1958 och för 1959 har en mindre nedgång förutsatts. Detta bör vara en naturlig följd av att den masskommunicerade underhållningen expanderar. Nettotjänsterna av hotell- och restaurangverksamhet sjönk med drygt 12 procent 1955—1956, främst till följd av utminuteringsreformen. Under 1956—1957 och 1957—1958 minskade volymen med 3—4 procent per år. Effekten av denna reform borde nu i det närmaste ha ebbat ut och för 1959 har förutsatts att volymminskningen i det närmaste skall upphöra.

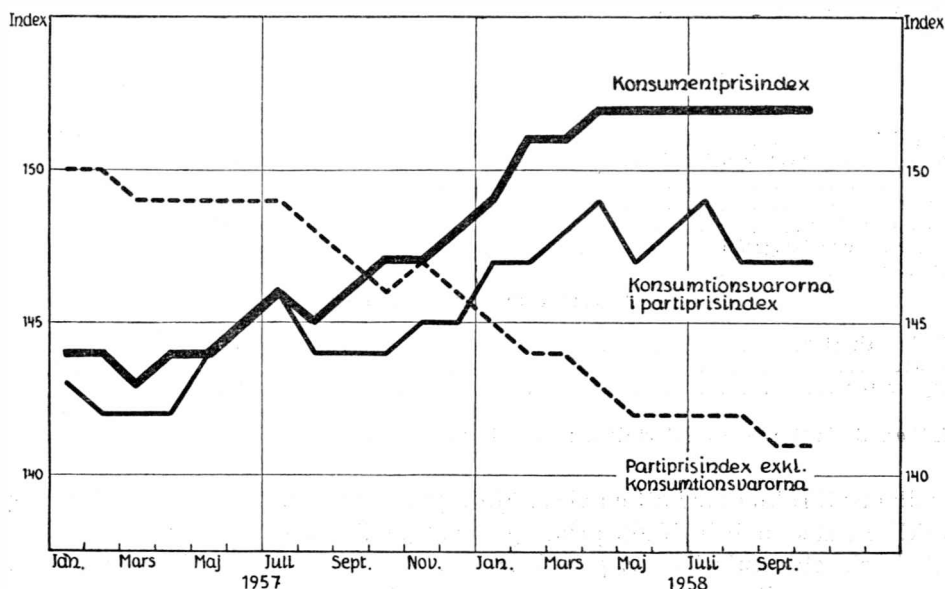
3. Konsumentpriserna

Utvecklingen av priserna på konsumtionsnyttigheter i såväl grossist- som detaljistledet jämförs i diagram 1 med utvecklingen av partipriserna för varor med andra användningar.

Eftersom konsumtionspriserna i partiprisindex och konsumentprisindex ej mäter samma kombination av varor och tjänster kan några exakta slutsatser om graden av synkronisering mellan prisförändringarna i de båda distributionsleden inte dras. Det framgår emellertid av diagrammet att gapet mellan dem vidgats under föregående år.

Konsumentprisindex steg under de fyra första månaderna 1958 med drygt 2 1/2 procent för att därefter förbli i huvudsak oförändrat fram till november. Den genomsnittliga ökningen i prisnivån från 1957 till 1958 kan beräknas till ca 4 1/2 procent. Prisstegringen från december 1957 till december 1958 uppskattas till ca 2 1/2 procent, vilket innebär en fortsatt dämpning av

Diagram VIII: 1. Prisutvecklingen 1957—1958

¹ Källa: Socialstyrelsens konsumentprisindex och kommerskollegiums partiprisindex.

den årliga prisstegringstakten. Den kvartalsvisa utvecklingen för de viktigaste varugrupperna framgår av tabell 3. Tabell 4 ger en uppdelning av prisförändringarna dels på olika konsumtionsområden, dels på de komponenter av totalindex som representeras av varuområdet, tjänsteområdet och de indirekta skatterna. Som framgår av tabell 4 svarar de indirekta skatterna för huvudparten av prisstegringen under året. Detta förklarar i stor utsträckning vidgningen i gapet mellan konsumentprisindex och konsumtionsvarorna i partiprisindex.

Även om den stabilitet, som kännetecknat konsumentpriserna sedan april 1958, i stort sett kan förväntas bli bestående en tid framöver, måste man

Tabell VIII: 3. Konsumentprisernas förändringar december 1957—november 1958

	Dec. 1957- mars 1958	Mars 1958- juni 1958	Juni 1958- sept. 1958	Sept. 1958- nov. 1958	Dec. 1957- nov. 1958
Totalindex	2,1	0,3	- 0,1	0,2	2,4
Livsmedel	2,7	- 0,2	- 0,8	0,5	2,1
Alkoholhaltiga drycker och tobak	7,6	3,9	0,9	- 0	12,7
Bostad	0	0	0	0	0
Bränsle och lyse	1,8	- 2,5	0,1	- 0	- 0,7
Kläder och skor	0,3	0,6	+ 0	0,5	1,4
Inventarier och husgeråd ..	0,5	- 0,2	0,3	0,1	0,7
Diverse	1,8	0,2	0,1	- 0	2,1

Källa: Socialstyrelsens konsumentprisindex (med två decimaler).

Tabell VIII: 4. Fördelningen på olika områden av förändringarna i konsumentprisindex december 1957—november 1958

	Effekten på totalindex	Procentuell andel
Livsmedel	0,6	27
Alkoholhaltiga drycker och tobak	1,1	44
Bostad	—	—
Bränsle och lyse	—	—
Kläder och skor	0,2	7
Inventarier och husgeråd	0,1	3
Övriga varor	0,4	19
Totala konsumentprisindex	2,4	100
Indirekta skatter	1,3	54
Tjänster	0,7	29
Övriga varor	0,4	17

Källor: Socialstyrelsen samt statens pris- och kartellnämnd.

av olika skäl räkna med att en viss höjning av konsumentpriserna skett kring årsskiftet. Redan inträffade prisstegringar på livsmedel (havregryn, smör, kött, fläsk, charkuterivaror, potatis m. m.) kan med tillägg för en sannolik höjning av mjölkpriset och med avdrag för inträffad prissänkning i fråga om kaffe beräknas fram till början av innevarande år ha medfört en stegring av konsumentprisindex med ca 0,7 procent. Härav beror ca 0,3 procent på smörprishöjningen, vilken emellertid väntas bli återtagen i vår. De från och med början av 1959 höjda hyrorna har inom socialstyrelsen beräknats höja index med ca 0,3 procent. Vidare kan även moderata avtalsmässiga lönehöjningar väntas utlösa kompenserande prisstegringar inom tjänsteområdet.

Med ledning av ovanstående uppgifter kan medelprisnivån för 1959 beräknas stiga med ca 1 1/2 procent från 1958. Härvid har förutsatts att ingen förändring sker i den indirekta beskattningen och att inga fördyringar inträder via de importerade konsumtionsråvarorna.

4. Konsumtionsutgifter och sparande

Tabell 1 upptar en ökning i värdet av hushållens konsumtion från 1958 till 1959 med 3 1/2 procent eller 1,2 miljard kronor. Stegningen framkommer genom sammanställning av de för perioden beräknade förändringarna i volym och priser med ca 2 respektive ca 1 1/2 procent. Kombineras denna kalkylerade utgiftsstegring med inkomstalternativ 1 erhålls som restpost en minskning i sparandet med ca 300 miljoner kronor, medan enligt alternativ 2 sparandet skulle förbli oförändrat.

Det är av visst intresse att jämföra dessa sparandevariationer med storleken och riktningen av variationerna under tidigare år. Man får därigenom i viss mån en uppfattning om rimligheten i den använda hypotesen om en trots alternativa antaganden om inkomstutvecklingen oförändrad real kon-

Tabell VIII: 5. Procentuella förändringar i hushållens inkomster och konsumtion 1954—1959

Löpande priser

	1954— 1955	1955— 1956	1956— 1957	1957— 1958	1958—1959	
					alt. 1	alt. 2
A. Hushållens inkomster före skatter och transfereringar	9,7	6,8	6,8	3,5	2,4	3,5
B. Hushållens inkomster efter skatter och transfereringar	8,6	6,9	6,0	4,7	2,3	3,1
C. Hushållens konsumtionsutgift inkl. försäkringspremier	6,7	7,8	5,8	5,6	3,4	3,4
B—A	— 1,1	0,1	— 0,8	1,2	— 0,1	— 0,4
C—B	— 1,9	0,9	— 0,3	0,9	1,1	0,3

Källa för 1954—1958: Konjunkturinstitutets nationalräkenskaper.

sumtion. Förutom variationerna i sparandet framstår även det offentliga inkomstöverföringar som en faktor av särskild betydelse för konsumtionsutvecklingen. En viss uppfattning om storleksordningen eller åtminstone riktningen av denna effekt kan avläsas i tabell 5.

Första raden (A) i denna tabell visar de procentuella förändringarna i hushållens »bruttoinkomster» i meningen av inkomsterna före skatt och minus transfereringarna från det offentliga. Andra raden (B) visar hushållens disponibla inkomster i meningen av inkomsterna efter skatt och inklusive det offentliga transfereringar. Genom att jämföra förändringarna i »bruttoinkomsterna» med förändringarna i de disponibla inkomsterna erhålls en bild av det sätt på vilket inkomstöverföringarna till och från den offentliga sektorn kunnat påverka hushållens konsumtion från ett år till nästa. En lika snabb stegring i hushållens bruttoinkomster och disponibla inkomster innebär att staten och kommunerna netto räknat tillgodogjort sig en oförändrad andel av deras inkomster. Vid oförändrad sparkvot skulle därvid även hushållens konsumtionsutgifter stiga parallellt med bruttoinkomsterna. I denna mening kan inkomstöverföringarna mellan hushållen och det offentliga då sägas ha haft en neutral effekt med avseende på konsumtionsefterfrågan. Om däremot de disponibla inkomsterna ökar långsammare än bruttoinkomsterna har dessa inkomstöverföringar haft en i ovan nämnd mening negativ effekt på konsumtionen. Detta kommer i tabell 5 till uttryck i en negativ differens B—A. En sådan negativ effekt registreras för 1955 och 1957, medan motsvarande effekt 1956 och framför allt 1958 gick i positiv riktning.

Differensen B—A anger effekten av de offentliga inkomstöverföringarna på den privata konsumtionens ändringstakt under förutsättning av bl. a. oförändrad sparkvot. Förändringarna i denna kommer i sin tur till uttryck i differensen C—B. Om hushållens disponibla inkomster och konsumtionsutgifter stiger parallellt har sparkvoten varit oförändrad. En snabbare stegring i utgifterna än i inkomsterna innebär, att sparkvoten sjunkit. Riktningen av denna effekt på konsumtionsefterfrågan anges av en negativ diffe-

rens C—B. Det framgår av tabellen att sparkvoten 1955 ökade i en utsträckning som i och för sig motsvarar en procentuell nedgång av konsumtionen på omkring 2 procent. För 1956 och 1958 var motsvarande positiva effekt omkring 1 procent, d. v. s. ungefär densamma som erhålls för 1959 med de antaganden som för detta år gjorts om konsumtionen respektive om inkomsterna enligt alternativ 1. Enligt alternativ 2 är effekten relativt obetydlig. För bägge alternativen ligger den variation i sparkvoten som indikeras av differensen C—B inom gränserna för de variationer som registrerats under tidigare år. — År 1953 motsvarade t. ex. nedgången i sparkvoten en konsumtionsökning med 1,2 procent. Denna buffertegenskap hos sparandet skulle alltså kunna sägas rättfärdiga antagandet om en given real konsumtionsökning.

IX. Sammanfattande bedömning

Konjunkturläget under 1958 karakteriserades av en avmattning jämfört med utvecklingen under närmast föregående år. Industriproduktionen stagnerade, och den totala produktionen — bruttonationalprodukten — ökade volymmässigt med ungefär 1 procent, under det att den årliga ökningstakten 1954—1957 legat vid omkring 4 procent. På vissa områden expanderade emellertid efterfrågan snabbare under 1958 än den gjort under 1957. Detta gäller de privata investeringarna och den offentliga verksamheten, under det att man för den privata konsumtionen registrerar en något lägre ökningstakt. Den volymmässiga ökningen under 1958 var respektive 7, 4 och 2 procent. Sätter man de häremot svarande absoluta ökningarna i miljoner kronor i relation till 1957 års nationalprodukt finner man, att de vardera representerar något mer än 1 procent av denna. Det framstår som särskilt anmärkningsvärt, att den privata investeringen, som representerar knappt en femtedel av bruttonationalprodukten, på detta sätt ryckt upp i jämbredd med övriga efterfrågeområden. Exporten återigen, som spelade stor roll för produktionsökningen 1956—1957, minskade ehuru minskningen var relativt obetydlig. Nedgången i exportvolymen var 2 procent, vilket motsvarar någontiondels procent av 1957 års bruttonationalprodukt.

Den sammanlagda efterfrågeökningen på nu nämnda områden representerar omkring 3 procent av 1957 års bruttonationalprodukt. Den faktiska ökningen av bruttonationalprodukten beror emellertid också på förändringarna på import- och lagersidan. Efterfrågeökningar, särskilt inom investerings- och konsumtionsområdena, tillgodoses i regel i betydande utsträckning genom importökningar. Under 1958 minskade emellertid importen för ovanlighetens skull, vilket sammanhänger med en mycket kraftig nedgång av lagerinvesteringarna från 1957 till 1958. Om importminskningen och nedgången av lagerinvesteringen ses i ett sammanhang, kommer man fram till ett belopp, som motsvarar nära 2 procent av 1957 års bruttonationalprodukt. Det betyder alltså, att omkring två tredjedelar av den sammanlagda efterfrågeökningen på 3 procent uppvägs av förändringar på import- och lagersidan, så att bruttonationalprodukten som nämnts i själva verket blott steg med ungefär en procent från 1957 till 1958.

Man kan nu på motsvarande sätt gå igenom område för område och fråga sig hur det ställer sig med utsikterna för 1959. Såsom fortsättningsvis skall närmare belysas visar en dylik genomgång att — under förutsättning av en i stort sett oförändrad ekonomisk politik — den sammanlagda efterfrågan för export, konsumtion och investering förmodligen kommer att öka mindre från 1958 till 1959 än vad den gjorde från 1957 till 1958, men att å andra sidan den sammanlagda avbränningen på import- och lagersidan sannolikt

också kommer att minska. Därigenom skulle ökningstakten i bruttonationalprodukten 1957—1958 kunna upprätthållas även under 1958—1959.

Det bör kraftigt understrykas och vid den fortsatta läsningen hållas i minnet, att den här presenterade konjunkturbedömningen inte kan sägas representera en prognos för kalenderåret 1959 utan snarare en beskrivning av de aktuella tendenserna i den ekonomiska utvecklingen inom och utom landet. Som exempel kan nämnas, att det egentliga prognosmaterialet i fråga om företagens investeringar — i Sverige såväl som i Storbritannien och Förenta staterna — hänför sig till enkäter, som vid det här laget redan är några månader gamla och vilkas prognosvärde därför kan beräknas uttömmas successivt under början av innevarande år. Det är t. ex. möjligt att investeringsplanerna under intryck av den fortgående konjunkturförbättringen i Förenta staterna nu blivit mer optimistiska. Innan nytt material framkommit på detta och andra områden kan med någon rimlig grad av säkerhet en bedömning av utvecklingen under hela 1959 inte utföras. Att resonemanget inte desto mindre förs i termer av förändringarna mellan hela kalenderåren 1958 och 1959 och inte t. ex. mellan andra halvåret 1958 och första halvåret 1959 får fattas som ett uttryck för bristen på halvårsstatistik och som en eftergift åt konventionen och inte som ett försök att täcka in hela 1959 i framtidsbedömningen. En dylik bedömning får anstå till presentationen av den reviderade nationalbudgeten.

Det internationella läget och den svenska exporten

Konjunkturen i *Förenta staterna* befinner sig på uppgång efter den snabba och kraftiga nedgången från tredje kvartalet 1957 till första kvartalet 1958. Omslaget och uppgången kan hänföras till utvecklingen på lagerområdet samt till ökningen av de offentliga utgifterna och av den privata konsumtionen. Samtliga dessa expansionsfaktorer syns emellertid nu avta i styrka. Bidraget till expansionen har från lagersidan bestått däri att den mycket stora lagerreduktionen under konjunkturedgången successivt antagit allt mindre proportioner. Lagerreduktionen kan snart i stort sett beräknas vara slutförd, eftersom för ett flertal industrier en mera normal relation mellan lager och leveranser nu uppnåtts. För fortsatt stimulans från detta område förutsätts då att en lageruppbyggnad kommer till stånd, vilket emellertid i sin tur förutsätter att leveranserna fortsätter att stiga.

De federala utgifterna har passerat sitt mest expansiva skede, och utgiftsökningarna beräknas avta successivt under första halvåret 1959. För budgetåret 1959/60 har administrationen signalerat krafttag för att balansera budgeten, vilket måste betyda stor återhållsamhet beträffande utgifterna. Den privata konsumtionen i Förenta staterna föll blott obetydligt under nedgångsperioden och bidrog genom en följande expansion till uppsvinget. Expansionen kan väsentligen hänföras dels till transfereringar från det offentliga (främst arbetslöshetsunderstöd), dels till en sjunkande sparkvot. Transfereringarna har nu börjat minska och sparkvoten att öka. Därtill kommer

att bolagsvinsterna är på uppåtgående efter en mycket kraftig nedgångsperiod. Om denna utveckling fortsätter kommer hushållens inkomster att sacka efter nationalinkomsten, medan motsatsen gällde för nedgången och uppsvingets första fas.

Bortfallet av expansionsmomentet på nu beskrivna områden får vägas mot tillkomsten av nya expansionsmoment på andra. Man bör kunna räkna med att bostadsbyggandet under 1959 kommer att ligga på en högre nivå än 1958. Med hänsyn till den rekordlåga försäljningen av personbilar under 1958 syns en expansiv effekt under innevarande år komma att utgå även från detta område. Storleksordningen av dessa effekter är dock ännu svår att bedöma. Detsamma gäller exporten och den privata investeringen. Den privata investeringen representerar det mest labila inslaget i konjunkturbilden. De senast gjorda enkäterna pekar närmast på stagnation under 1959, men här kan en våg av optimism framkallad av den efter enkättillfället fortsatta konjunkturuppgången tänkas kullkasta dylika prognoser. Det förbättrade vinstläget och lättheten på kreditmarknaden innebär i och för sig, att möjligheterna att finansiera nyinvesteringar är större än tidigare. Frågan är emellertid om det finnes några incitament till att nyttja dessa möjligheter, eftersom kapaciteten på en del områden alltjämt beräknas vara avsevärt underutnyttjad. Tonvikten skulle i så fall komma att ligga på de områden där ny teknik och nya varor trängt sig fram.

I stort sett skulle man kunna säga, att de expansionsfaktorer som hittills burit fram uppgången tills vidare syns komma att spela en avsevärt mindre roll. De nya faktorer, som kan ta vid, syns ännu relativt svaga. Å andra sidan kan man heller inte peka på någon speciell nedgångsfaktor. Därför talar sannolikheten för att uppgången kommer att fortsätta, men att ökningstakten under början av 1959 kommer att vara ganska moderat.

Redan en moderat konjunkturförbättring i Förenta staterna kan emellertid så småningom förväntas få en gynnsam effekt på råvaruländernas exportintäkter. Det skulle härigenom bli möjligt för dessa länder att i fortsättningen undgå nedskärningar i sin import, som åtminstone fram till mitten av 1958 hållits uppe relativt väl trots från början av året sjunkande inkomster från exporten både till Förenta staterna och till Västeuropa. Denna utveckling har resulterat i stigande valutasvårigheter för ett flertal råvaruländer, och detta kan förväntas verka hämmande på deras import ett gott stycke in på 1959. Denna utveckling bör emellertid successivt komma att påverkas av den amerikanska konjunkturförbättringen. I samma riktning verkar de krediter, som redan lämnats eller ställts i utsikt av Förenta staterna för vissa latinamerikanska länder respektive av Storbritannien för vissa länder tillhörande yttre sterlingområdet. Även Världsbanken torde komma att ytterligare utsträcka sin kreditgivning. Slutligen kan det också tänkas att råvarupriserna åter stiger och/eller priserna på industriprodukter faller.

Det utomeuropeiska konjunkturläget tyder på, att man för Västeuropas del

under den närmaste framtiden knappast kan räkna med en nämnvärd ökning av efterfrågan på dess exportvaror. De expansionskrafter som behövs för att bryta de stagnationstendenser, vilka karakteriserat Västeuropas ekonomi under 1958, måste då härröra från inhemska efterfrågeområden. Det är ur Sveriges synpunkt beklagligt att *Storbritannien*, vårt främsta exportland, också är det land, där utsikterna för en expansion syns minst ljusa. För *Storbritanniens* del föreligger det ganska stora likheter med läget i *Förenta staterna* i början av nedgången. En depressiv effekt utgår från lager- och investeringsområdet, under det att den privata konsumtionen hålls uppe och de offentliga utgifterna i efterhand börjar komma in i konjunkturbilden. Lagren har börjat minska fr. o. m. tredje kvartalet 1958. Tidigare under 1958 minskade råvarulagren men färdigvarulagren ökade mer, så att lagren totalt sett ökade. Nu har avvecklingen av råvaror stannat upp, men en begynnande nedgång i färdigvarulagren dominerar lagerbilden. Den privata investeringen både inom bostadsbyggande och industri har sjunkit under 1958 och nedgången syns komma att fortsätta även under 1959. De offentliga utgifterna, som tidigare skurits ned, förväntas däremot komma att öka under loppet av innevarande år. Även den privata konsumtionen har hållits uppe, och efterfrågan på varaktiga konsumtionsvaror har ökat tack vare att avbetalningshandelns regleringar avskaffats. Sparkvoten har sjunkit och dessutom har — liksom i *Förenta staterna* under nedgången — hushållens inkomster hållits uppe i förhållande till nationalinkomsten på grund av nedgången i bolagsvinsterna. Exporten slutligen fortsatte att minska till och med september 1958 men visade tecken till återhämtning under oktober och november. Bytesbalansen har utvecklats fördelaktigt och valutareserven har ökat successivt. Härigenom har också svängrummet ökat för en expansiv ekonomisk politik.

Om inte en betydande omsvängning kommer till stånd på det privata investeringsområdet, syns avmattningen komma att fortsätta att dominera åtminstone ett stycke in på 1959. Expansionen av den offentliga verksamheten kan knappast få nämnvärd effekt förrän senare under året. Konjunkturkurvan i *Storbritannien* har hittills haft den flatbottnade tefatsliknande form, som gett upphov till namnet »saucer-recession» i motsats till den skarpa upp- och nedgång, som kännetecknat den amerikanska »V-recession». Man skulle därför också kunna förmoda, att en uppgång i *Storbritannien* under 1959 — om den kommer — fortsätter att följa den flatbottnade kurvan uppåt och alltså få en relativt låg ökningstakt.

I motsats till läget i *Storbritannien* visar *Västtyskland* en relativt ljus konjunkturbild. Expansionen fortsätter om än i avsaknade tempo, varvid efterfrågeökningarna framför allt avser byggnadsverksamheten och de varaktiga konsumtionsvarorna. Lagerutvecklingen representerar emellertid ett frågetecken.

I *Frankrike* har expansionen saktat av, och den ekonomiska aktiviteten under fjärde kvartalet 1958 beräknas inte komma att ligga högre än ett år tidigare. Efterfrågan har försvagats på samma områden, där den hållits

bäst uppe i Västtyskland, nämligen i fråga om byggnadsverksamheten och de varaktiga konsumtionsvarorna. Även textilproduktionen befinner sig i ett utsatt läge.

Inte heller för Västeuropa kan man peka på någon markant expansionsfaktor, som på kort sikt kan väntas bryta tendenserna till stagnation. Det finns både expansiva och depressiva inslag i konjunkturbilden, men det är för närvarande svårt att väga samman dessa till en framtidsbedömning, som täcker hela 1959. Överkapacitet inom basindustrierna kan verka hämmande på industriinvesteringarna. Textil- och kolindustrierna lider av en som det syns strukturell tillbakagång i efterfrågan. Utsikterna för exporten till utom-Europa är ovissa och lagercykeln, som kanske är avslutad på vissa varuområden, kan stå inför sin början på andra. Den offentliga verksamheten har tenderat att expandera, speciellt i länder där de valutamässiga förutsättningarna härför ökat. Man kan emellertid räkna med att en av ökad offentlig verksamhet initierad expansion kommer att göras så »importsnål» som möjligt, så att den så litet som möjligt kommer utlandet till godo. Under sådana förhållanden kan man inte heller förvänta sig något större uppsving i den intereuropeiska handeln — handeln inom sexstatsområdet representerar såtillvida ett undantag.

Den svenska ekonomin är via *exporten* intimt knuten till den västeuropeiska konjunkturutvecklingen. Detta framgår t. ex. därav att de största exportminskningarna för 1958 avsåg Nederländerna och Storbritannien — 160 respektive 140 miljoner kronor. Nederländerna införde redan 1957 en restriktiv ekonomisk politik som av valutapolitiska skäl syftade till produktions- och importminskning och Storbritannien var det av våra viktigaste avnämarländer, som under hela 1958 utsattes för den mest iögonfallande konjunkturförsämringen. För båda länderna avsåg exportminskningen framför allt skogsprodukterna. Även exporten till Frankrike minskade kraftigt, vilket sammanhänger med de där införda importrestriktionerna. Råvaruländernas stigande importsvårigheter illustreras av en nedgång av den svenska exporten till Argentina, Uruguay och Chile. Häremot står dock en kraftig exportökning till Colombia, vilken sammanhänger med det gångna årets jagarleveranser. Även exporten till Danmark och Finland ökade avsevärt.

Volymmässigt minskade den totala exporten med 2 procent mellan 1957 och 1958. De element i den utländska konjunkturavmattningen, som närmast har påverkat denna nedgång, syns ha varit lagerutvecklingen och byggnadsinvesteringarna. Lagerreduktionerna utomlands avspeglar sig i en kraftig nedgång för exporten av järnmalm, trävaror och mekanisk massa. På grund av lagerförtäring hos konsumenterna minskade också vår export av tidningspapper till Storbritannien, trots att samtidigt en betydande konsumtionsökning ägde rum. Nedgången i byggnadskonjunkturen, särskilt i Storbritannien och Nederländerna, har påverkat vår trävaruexport i ofördelaktig riktning.

För 1959 beräknas exportvolymen bli i stort sett oförändrad jämfört med

1958, vilket får ses mot bakgrunden av antagandet om en åtminstone på kort sikt stagnerande konjunktur på våra exportmarknader. Utvecklingen kan dock förväntas gestalta sig olika på olika områden, vilket sammanhänger därmed att lageravvecklingen hos konsumenterna på flertalet råvaruområden nu i stort sett kan betraktas som avslutad. Detta gäller samtliga skogsprodukter, för vilka en exportökning särskilt av massa och tidningspapper förväntas kunna komma till stånd under 1959. För exporten av järnmalm, järn och stål indikerar det utländska efterfrågeläget snarast en oförändrad exportvolym. Avmattningen i den utländska investeringskonjunkturen har ytterligare försämrat exportutsikterna för maskiner och instrument möjligen med undantag av efterfrågan från Danmark och Norge, där man trots små valutareserver syns räkna med en fortsatt expansion på investeringsområdet. De försämrade avsättningsmöjligheterna avtecknar sig bl. a. i en inte oväsentlig nedgång i orderstockarna och minskad orderingång under 1958. Mot denna bakgrund kan man befara en väsentligt större minskning av exporten av maskiner och instrument 1959 än vad som blev fallet 1958. En viss ytterligare ökning av bilexporten förutses för 1959, dock ej av samma omfattning som under det gångna året.

Den inhemska efterfrågan

Under 1958 representerade den *privata investeringen* ett expansivt element i den svenska ekonomin. Den volymmässiga ökningen var 7 procent jämfört med procenttalen 2, 4 respektive 1 under de tidigare högkonjunkturåren 1955—1957. För 1959 syns man enligt nu tillgängliga informationer om företagsplanerna inte kunna räkna med ett fortsatt expansionsbidrag på detta område. Omsvängningen är särskilt märkbar i fråga om den egentliga industrins investeringar, som under 1958 bidrog med ungefär halva uppgången i den totala privata bruttoinvesteringen.

Den *egentliga industrins* nyinvesteringar ökade under 1958 med omkring 10 procent, och ökningen var relativt sett ungefär lika stor för byggnads- och anläggningsverksamheten som för anskaffningen av maskiner och apparater. Det är sannolikt att slopandet av investeringsavgiften fr. o. m. den 1 januari 1958 varit av avgörande betydelse för investeringsökningen i varje fall då det gäller maskininvesteringarna dels som ren stimulans, dels som incitament till förskjutning av anskaffningarna från 1957 till 1958. De förbättrade möjligheterna att erhålla lån i kreditinstituten bör också ha spelat en betydande roll.

Maskininvesteringarna ökade under 1958 för samtliga industribranscher med undantag av jord- och stenindustrin samt den kemisk-tekniska industrin. Häremot kontrasterar de uppgifter om sina investeringsplaner för 1959, som industriföretagen i oktober förra året lämnade som svar på kommerskollegiums enkät. Enligt dessa uppgifter skulle under 1959 investeringarna i byggnader och anläggningar komma att minska med 2 procent och maskininvesteringarna med 5 procent. En minskning av maskininvestering-

arna planeras inom samtliga industribranscher med undantag av järn- och stålindustrin, där emellertid ett enda företag svarar för uppgången.

Uppgifterna om den planerade minskningen av industrins byggnads- och anläggningsverksamhet är såtillvida uppseendeväckande som det är första gången under efterkrigstiden, som en dylik nedgång har registrerats. Nedgången kan ses mot bakgrund därav att det förelegat en köbildning på detta område, som tidigare dämpats upp av byggnadsregleringen. Allt eftersom arbetsmarknadssituationen lättats och tillståndsgivningen ökat, har kön avverkats och de tidigare eftersatta behoven tillgodosetts. Rimligtvis bör den planerade investeringsminskningen även tolkas som ett uttryck för företagens bedömning vid enkättillfället av den framtida konjunkturutvecklingen.

När uppgifterna om företagens investeringsplaner skall omsättas i en prognos för 1959 får detta göras mot bakgrunden av tidigare erfarenheter om överensstämmelsen mellan planer och faktiskt realiserade utgifter. Med hänsyn härtill och bl. a. även till tillståndsstatistiken för industrins byggnads- och anläggningsverksamhet kan den egentliga industrins totala investeringar beräknas minska omkring 3 procent eller omkring 100 miljoner kronor från 1958 till 1959.

Industrins investeringar kan för närvarande antas vara osedvanligt konjunkturkänsliga, eftersom konjunkturutvecklingen ter sig så osäker och företagarna därför kan förmodas avvakta ett mer definitivt utslag i ena eller andra riktningen. Industriinvesteringarna kan därför närmast uppfattas som ett passivt element i konjunkturen — en konjunkturuppgång initierad från ett annat efterfrågeområde kan få stöd i en nu oförutsedd ökning av industriinvesteringarna, en konjunkturbedgång återigen kan förvärras av en minskning av industriinvesteringarna, som går avsevärt utöver den här prognosticerade. Denna prognos bygger närmast på förutsättningen att produktionsutvecklingen under innevarande år blir — och av företagarna uppfattas bli — i stort sett densamma som under 1958. Den nuvarande stagnationen av industriproduktionen motiverar i och för sig återhållsamhet med investeringarna, speciellt som kapaciteten på vissa områden kan beräknas vara underutnyttjad. Därtill kommer den för den svenska exporten ovissa innebörden av sexstatsmarknadens tillkomst och osäkerheten om utsikterna för frihandelsområdet. Dessa faktorer kommer kanske för den närmaste tiden att spela en relativt underordnad roll för svensk export och inhemsk investering, men kan förväntas få en successivt ökad betydelse.

Kalkylen för investeringsutvecklingen förutsätter beträffande den ekonomiska politiken att den i fråga om sin direkta effekt på industriinvesteringarna utformas på ungefär samma sätt som under 1958 t. ex. i fråga om industrins möjligheter att låna på kreditmarknaden och ta i anspråk investeringsfondernas på senare tid friställda belopp. Däremot förutsätts inte oförändrad ekonomisk politik på alla områden utan tvärtom att tendenser till konjunkturförsämring t. ex. inom exporten motverkas av det offentliga genom expansiva åtgärder.

Nyinvesteringarna i *bostäder* ökade volymmässigt 7 procent mellan 1957 och 1958. Antalet färdigställda lägenheter beräknas ha varit ungefär det-samma bägge åren eller omkring 65 000 men ha haft en genomsnittligt sett något större lägenhetsyta 1958 än 1957. Låneramarna för innevarande bud-getår medger en igångsättning om sammanlagt 71 000 lägenheter, varav 8 000 har betingats av sysselsättningsskäl. För flerfamiljshus har det un-der andra halvåret 1959 räknats med en igångsättning av 30 000 lägenheter d. v. s. något mindre än under andra halvåret 1958. För egnahemmen har man kunnat konstatera en nedgång mellan 1957 och 1958 både i fråga om antalet inkomna ansökningar och beviljade lån. Någon ytterligare föränd-ring mellan 1958 och 1959 har dock icke förutsatts. Med utgångspunkt från här gjorda antaganden om igångsättningen och under förutsättning av oför-ändrade byggnadstider samt en viss ökning av bostadsunderhållet har det totala bostadsbyggandet beräknats öka med omkring 50 miljoner kronor från 1958 till 1959. Ökningen avser både det kommunala och det privata bostadsbyggandet.

Handelns investeringar beräknas ha ökat med 7 procent mellan 1957 och 1958. För 1959 uppskattas ökningen till omkring 50 miljoner kronor, vilket innebär att ökningstakten stegrats något. Investeringarna i handelsflottan beräknas öka något mellan 1958 och 1959. Jordbrukets investeringar mins-kade under fjolåret, men har — i brist på signifikativt prognosmaterial — förutsatts bli oförändrade under innevarande år. De privata kraftverksin-vesteringarna förväntas minska något.

En summering av de olika delposterna i den här helt preliminära prog-nosen för de privata investeringarna pekar på en total minskning under 1959 om ett femtiotal miljoner kronor. Mot en ökning för byggnads- och an-läggningsverksamheten står en nedgång för övriga investeringsområden. Den största investeringsminskningen faller på den egentliga industrin, un-der det att notabla ökningsförutsatser för bostäderna och för handelns in-vesteringar.

Den *offentliga verksamheten* syns komma att representera den klarast expansiva faktorn i 1959 års konjunkturbild. På investeringsområdet be-räknas den totala ökningstakten volymmässigt sett bli 6 procent 1958—1959, vilket är något högre än vad den var 1957—1958. För de statliga affärs-verken beräknas ökningen i år komma att uppgå till omkring 120 miljoner kronor. Huvudparten faller på vattenfallsverket, men även televerket och luftfartsverket bidrar med betydande belopp. På vägområdet ökade de stat-liga utgifterna under 1958 med 80 miljoner kronor. Större delen av ökningen avsåg beredskapsarbeten i arbetslöshetsbekämpande syfte. För 1959 kan ök-ningen av väganlagen volymmässigt sett uppskattas till 65 miljoner kronor. De militära investeringarna beräknas öka något mindre än under 1958 eller med omkring 100 miljoner kronor. Totalt sett kan ökningen av den statliga investeringen uppskattas till i runt tal 400 miljoner kronor. De kommunala investeringarna beräknas öka med cirka 4 procent, vilket motsvarar något mer än 100 miljoner kronor.

Den offentliga konsumtionen ökade under 1958 med 4 procent och med samma procenttal både för staten och för kommunerna. För 1959 kan ökningstakten beräknas bli ungefär oförändrad, vilket motsvarar en efterfrågeökning på i runt tal 300 miljoner kronor.

Den *privata konsumtionen* ökade under 1958 med 2 procent. För närvarande saknas underlag för en bedömning av konsumtionsutvecklingen från inkomstsidan, eftersom man ingenting vet om utgången av löneförhandlingarna för 1959. Man kan emellertid söka gissa sig till konsumtionen genom att studera tendenserna på olika konsumtionsområden och kombinera ett dylikt studium med ett allmänt antagande om det sätt dessa tendenser påverkas av det allmänna konjunkturläget. Dylika hänsynstaganden tyder på att det inte finns någon anledning att räkna med större avvikelser från den volymmässiga ökningstakt som registrerades för 1958, d. v. s. omkring 2 procent.

Rimligheten av denna hypotes kan studeras med hänsyn till de konsekvenser beträffande sparandets förändringar, som följer med olika antaganden om löneförändringar av en sådan storleksordning, som det i dagens läge kan anses vara realistiskt att räkna med. Utgångspunkt för kalkylen är beräkningen av den totala, för konsumtion disponibla inkomsten, varvid man kan utgå från att enskilda företagens inkomster blir ungefär oförändrade samt att det offentligas inkomstöverföringar (transfereringar och skatter) netto räknat kommer att minska de disponibla inkomsterna något jämfört med 1958. Man kan vidare beträffande konsumtionspriserna räkna med att de med hänsyn tagen till under året inträdda prisstegringar och effekten av några procents lönehöjning på tjänsteprisbildningen kan komma att ligga i genomsnitt ungefär 1 à 1,5 procent högre 1959 än 1958. Antar man nu att lönerna (inklusive löneglidningen) 1959 i genomsnitt stiger med exempelvis 4 procent, innebär detta tillsammans med förutsättningen om en värdemässig konsumtionsökning på dryga 3 procent, att sparandet blir ungefär lika stort 1959 som under 1958. Räknar man återigen med en löneökning på i genomsnitt 2 procent måste sparandet minska med omkring 300 miljoner kronor för att den reala konsumtionsökningen på två procent skall kunna realiseras. Sparandeminskningen är ungefär lika med den som ägde rum mellan 1957 och 1958. Med hänsyn till denna buffertegenskap hos sparandet och de relativt måttliga förändringar det här är fråga om, finns det därför under förutsättning av att lönerna inte faller nämnvärt utanför de här använda lönealternativen ingen anledning att rucka på hypotesen om den tvåprocentiga ökningen i konsumtionsvolymen.

En genomgång av efterfrågeförändringarna under 1959 på olika områden ger — utifrån den nu aktuella konjunkturbedömningen — vid handen att exporten kan förväntas bli ungefär oförändrad, att den privata investeringen snarast kommer att minska något, att den offentliga verksamheten ökar med omkring 5 procent och den privata konsumtionen med uppemot 2 procent. Sammanlagt skulle denna efterfrågeökning komma att uppgå till ungefär 1,3 miljard kronor, d. v. s. drygt 2 procent av 1958 års bruttona-

tionalprodukt. Frågan är nu hur stor del av efterfrågeökningen, som kan förväntas komma att tillgodoses från import- och lagersidan och som alltså inte kommer att representera en produktionsökning inom landet.

På *importsidan* har man att räkna med någon ökning jämfört med 1958. Under 1958 sjönk importen, vilket troligen sammanhängde med lagerminskningar på vissa områden. I och med att denna lagerminskning av importvaror upphör, kan importen åter beräknas öka. Volymmässiga importökningar förutses för järn och stål och för fasta bränslen, på vilka områden en lagerminskning ägde rum under 1958. En importökning av flytande bränslen kommer delvis att gå till en påbjuden ökad lagerhållning. Importökningar förutses vidare för livsmedel, kemiska produkter samt spånadsämnen och garner. Häremot står en beräknad importminskning för bilar och färdiga textilvaror. Totalt sett skulle importen därmed öka med omkring 2 procent, d. v. s. ungefär 200 miljoner kronor.

Lagerutvecklingen är en mycket svårbedömbär post i försörjningsbalansen för 1959. Detta sammanhänger bl. a. därmed att vi vet ganska litet om vad som hände på lagerområdet under 1958. Lagerstatistiken för industrin tyder på en nedgång av råvarulagren varemot står en ungefär lika stor uppgång av färdigvarulagren. Denna skillnad mellan utvecklingen för råvaror och färdigvaror gäller genomgående för alla industribranscher. Likheten med mönstret för lagerförändringarna i Storbritannien under förra delen av 1958 är påtaglig. Den suggererar möjligheten att lagerutvecklingen i Sverige under 1959 kan komma att karakteriseras av en lageravveckling för färdigvarorna samtidigt som lageravvecklingen på råvaruområdet upphör.

Den ekonomiska balansen

Sammanställs kalkylerna för efterfrågeförändringarna på olika områden med vad som kan beräknas bli tillgodosett från import- och lagersidan, kommer man fram till en uppskattning för den volymmässiga förändringen i bruttonationalprodukten. Följande tabell visar de i föregående avsnitt närmare diskuterade förändringarna i bruttonationalproduktens delposter dels i miljoner kronor i 1958 års priser — runda hundratal för att markera osäkerheten — dels i procent av 1958 års bruttonationalprodukt. Nettot av procenttalen i den andra kolumnen är lika med den kalkylerade procentuella förändringen i bruttonationalprodukten mellan 1958 och 1959.

Efterfrågeökningarna kommer från den offentliga verksamheten och den privata konsumtionen och har uppskattats till 800 miljoner kronor respektive 600 miljoner kronor. Mätt i 1958 års nationalprodukt representerar dessa ökningar 1,3 respektive 1 procent. Den kalkylerade förändringen i den privata bruttoinvesteringen är obetydlig, men för att ange riktningen har en nedgång på ett fullt hundratal införts i tabellen. För exporten har en nolla införts i båda kolumnerna. Sammanlagt uppgår efterfrågeökningen till 1 300 miljoner kronor, vilket motsvarar 2,1 procents total produktionsökning. En del av denna efterfrågeökning kan emellertid förutses bli tillgodosedd från

	I miljoner kronor (1958 års priser)	I procent av brut- tonationalprodukten 1958 (59,7 miljar- der kr.)
<i>Efterfrågeökning från</i>		
privat bruttoinvestering.....	— 100	— 0,2
offentlig bruttoinvestering.....	500	0,8
offentlig konsumtion	300	0,5
export	0	0
privat konsumtion	600	1,0
Summa A	1 300	2,1
<i>Tillgodosett från</i>		
importsidan	200	0,3
lagersidan	300	0,5
Summa B	500	0,8
<i>Tillgodosett genom ökning av totala produktionen (A—B)</i>	800	1,3

lager- och importsidan. Importkalkylen pekar på en ökning under 1959 med i runt tal 200 miljoner kronor. För lagerinvesteringen har i tabellen gissningsvis införts en minskning på 300 miljoner kronor. Totalt sett skulle härigenom de sammanlagda efterfrågeökningarna på omkring 1 300 miljoner komma att tillgodoses genom en importökning och en lagerminskning på sammanlagt en halv miljard kronor. Den mot efterfrågeökningen svarande produktionsökningen skulle därmed komma att stanna vid 800 miljoner, vilket representerar en ökning av bruttonationalprodukten med drygt en procent d. v. s. ungefär densamma som ökningen mellan 1957 och 1958. På nästa sida redovisas kalkylen för fullständighetens skull även i nationalbudgetens traditionella form.

Det bör understrykas att kalkylen för 1959 mer är att betrakta som ett räkneexempel än som en prognos i egentlig mening. Osäkerheten beträffande nästan alla poster är så stor, att benämningen prognos ger en överdriven uppfattning om användbarheten av de här gjorda uppskattningarna. De privata investeringarna och exporten är ovanligt svårbedömbara i ett läge, som präglas av en labil in- och utlandskonjunktur och osäkerhet om konsekvenserna av den gemensamma marknadens etablering. Hållpunkter för bedömningen av löneutvecklingen under 1959 saknas, vilket avsevärt försvårar uppskattningen av den privata konsumtionen. Vagast ter sig lagerkalkylen, eftersom man där står på osäker mark redan vad beträffar utgångsläget 1958.

Fjölårets nationalbudget kan tjäna som illustration till de felmarginaler man här kan räkna med på lagerområdet och måste räkna med redan på grund av lagerstatistikens ofullständighet. I 1958 års nationalbudget förutsattes att lagren under 1957 ökat med nära 700 miljoner kronor i löpande priser. Denna siffra har nu reviderats upp till det dubbla eller omkring 1 300 miljoner kronor. Om den reviderade siffran kommit till användning i stället för den preliminära skulle detta i och för sig medfört en korrigering nedåt av den

för 1958 beräknade förändringen i lagerinvesteringen med 600 miljoner kronor, vilket representerar mer än en procent av 1957 års nationalprodukt. En motsvarande felkalkyl för 1959 — och risken härför är lika stor som för ett år sedan — skulle med andra ord vara av samma storleksordning som den framräknade ökningen av bruttonationalprodukten för 1959. Det framgår redan härav att kalkylen för den totala produktionsutvecklingen måste betraktas som i hög grad preliminär.

För resonemangets skull kan det vara upplysande att använda beräkningen av 1959 års nationalprodukt som utgångspunkt för en diskussion av sysselsättningslägets utveckling under 1959. Detta skulle i stort sett kunna förväntas uppvisa likartade förändringar som mellan 1957 och 1958, eftersom produktionsutvecklingen beräknas bli i stort sett densamma och det ej finns anledning att kalkylera med någon skillnad i fråga om produktivtetsutvecklingen. En grov uppskattning av sysselsättningen under 1958 ger vid handen att den varit oförändrad jämfört med 1957. Status quo skulle i stort sett följaktligen kunna förutses även för 1959. Det bör erinras om att bedömningen avser tendenserna i nuläget och att jämförelserna mellan kalenderåren 1958 och 1959 förutsätter att dessa tendenser består under hela innevarande år. Krafter, vilkas styrka nu inte kan bedömas, kan emellertid tänkas lyfta upp konjunkturen under andra halvåret 1959 så att sysselsättningen kommer att ligga avsevärt högre än under motsvarande halvår 1958. Utvecklingen på arbetsmarknaden skulle då komma att karakteriseras av relativt sett stigande arbetslöshet under första halvåret och fallande under andra. Sannolikheten av detta och andra utvecklingsalternativ kan emellertid med någon rimlig grad av säkerhet bedömas först längre fram.

Den gjorda bedömningen tar ej hänsyn till möjligheten att den ekono-

Preliminär nationalbudget för 1959

Miljoner kronor i 1958 års priser

	1958	Förändring 1958—1959	
		Miljoner kronor	Procent
<i>Tillgång</i>			
Produktion	59 700	+ 800	+ 1
Import	11 900	+ 200	+ 2
Lagerminskning	200	+ 300	..
Summa tillgång	71 800	+ 1 300	+ 2
<i>Användning</i>			
Privat inhemsk bruttoinvestering	10 700	— 100	— 1
Statlig inhemsk bruttoinvestering	4 500	+ 400	+ 9
Kommunal inhemsk bruttoinvestering	3 400	+ 100	+ 3
Export	11 700	0	0
Privat konsumtion	33 800	+ 600	+ 2
Statlig konsumtion	3 100	+ 100	+ 4
Kommunal konsumtion	4 600	+ 200	+ 4
Summa användning	71 800	+ 1 300	+ 2

miska politiken även vid ett i stort sett oförändrat produktions- och sysselsättningsläge kan ingripa med kraftigare sysselsättningsbefrämjande åtgärder än vad som redan förutsatts i kalkylerna för de offentliga utgifterna. På detta preliminära stadium är det ej möjligt att gå in härpå, eftersom en dylik diskussion förutsätter en precisering av olika politikalternativ bl. a. med hänsyn till deras effekt på importen. Man kan dock förutskicka, att varje sådan politik med hänsyn till det redan ansträngda valutaläget och valutautesikterna för 1959 måste bli i hög grad »importsnål».

Kalkylen för bytesbalansens utveckling under 1959 visar ett ökat underskott jämfört med 1958. Försämringen förklaras därmed att exportvärdet beräknas minska på grund av sjunkande exportpriser, under det att på importsidan prissänkningen uppvägs av en ungefär lika stor volymökning. Det bör återigen poängteras att detta resonemang om bytesbalansens förändring utgått från tendenserna i dagens läge och bortser från möjligheten av en förbättrad exportkonjunktur under senare delen av 1959. Hänsyn har inte heller tagits till att den ekonomiska politiken kan komma att förändras just med hänsyn till att den här förutsedda utvecklingen på utrikes-handelsområdet faktiskt tenderar att realiseras.

Tabellförteckning

II.	1. Försörjningsbalansen 1954—1958 i löpande priser	4
	2. Försörjningsbalansen 1954—1958 i 1954 års priser	5
	3. Procentuell fördelning av inhemska bruttoutgifter i löpande priser 1954—1958	6
	4 a. Bruttoinvesteringar 1954—1958, uppdelade på ändamål	6
	4 b. Bruttoinvesteringar 1954—1958, uppdelade i privata och offentliga	7
	4 c. Bruttoinvesteringar 1954—1958, uppdelade efter typ	7
	5 a. Privat konsumtion 1954—1958 i löpande priser	9
	5 b. Privat konsumtion 1953—1958 i 1954 års priser	10
	6. Offentlig konsumtion 1954—1958	10
	7. Bytesbalansen 1954—1958	12
	8. Lagerförändringar för statistiskt belysta varuområden 1954—1958	13
	9. Bruttonationalprodukten i löpande priser enligt olika begrepp 1954— 1958	15
	10. Sparande-investering 1954—1958 i löpande priser	16
	11. Finansiellt sparande 1954—1958	17
III.	1. Förenta staternas bruttonationalprodukt och dess användning tredje kvartalet 1958	23
	2. Förenta staternas betalningsbalans tredje kvartalet 1957-tredje kvar- talet 1958	27
	3. Industriproduktionen i vissa OEEC-länder 1957—1958	27
	4. Prisutvecklingen december 1957—september 1958	33
IV.	1. Utrikeshandelns fördelning på områden och länder 1957—1958	37
	2. Bytesbalansen 1957—1959	39
	3. Utrikeshandelns värde-, volym- och prisutveckling 1956—1959	40
	4. Guld- och valutareserven december 1955—december 1958	41
	5. Exporten av varor 1957—1959	43
	6. Importen 1956—1958, uppdelad efter användning	45
	7. Importen av varor 1957—1959	46
V.	1. Städernas, köpingarnas, landstingens och landskommunernas beräk- nade inkomster och utgifter 1957—1959	51
	2. Vissa uppgifter angående kommunernas tillgångar	53
	3. Statens inkomster 1956/57—1959/60	54
	4. Statens löpande utgifter 1956/57—1959/60	56
	5. Statens ekonomiska verksamhet 1956/57—1959/60	57
	6. Statsskulden i belysning av statsverkets och riksgäldskontorets trans- aktioner 1956—1958	59
	7. Affärsbankernas likvida tillgångar 1956—1958	60
	8. Kapitalmarknadsdata för 1956—1958	61
VI.	1. Räkneexempel för 1959 års tillståndsberoende byggnads- och an- läggningsverksamhet (exkl. bostäder)	65
	2. Lägenheter i påbörjade, inflyttningsfärdiga och pågående bostads- byggen 1954—1958	67

	3. Investeringsplaner för 1959 inom industrin	71
	4. Kommunernas samt de kommunala bolagens och stiftelsernas investeringsplaner för 1959	75
	5. Prognos för bruttoinvesteringarnas utveckling från 1958 till 1959 ..	76
VII.	1. Industriproduktionen 1956—oktober 1958	79
	2. Jordbrukets produktion 1957—1959	83
	3. Befolkningen i olika åldrar 1957—1959	86
	4. Arbetslösheten inom några arbetslöshetskassor i mitten av december 1958	88
VIII.	1. De privata konsumenternas inkomster och utgifter 1956—1959	94
	2. Konsumtionsvolymens utveckling 1957—1959	97
	3. Konsumentprisernas förändringar december 1957—november 1958	99
	4. Fördelningen på olika områden av förändringarna i konsumentpris-index december 1957—november 1958.....	100
	5. Procentuella förändringar i hushållens inkomster och konsumtion 1954—1959	101
IX.	Preliminär nationalbudget för 1959	114

Diagramförteckning

II: 1.	Konsumtionens volymmässiga utveckling 1949—1958	8
2.	Bruttoinvesteringarnas volymmässiga utveckling 1949—1958.....	8
3.	Konjunkturindikatorer	19
III: 1.	Industriproduktionen i Förenta staterna.....	24
2.	Orderingången inom industrin i Förenta staterna	24
3.	Antal arbetslösa i Förenta staterna	25
4.	Privat konsumtion i Förenta staterna	25
5.	Industriproduktion och utrikeshandel inom OEEC-länderna 1956—1958	29
6.	Terms of trade i vissa OEEC-länder 1957—1958	34
VI: 1.	Bruttoinvesteringarnas volymmässiga utveckling 1946—1958	63
VII: 1.	Orderingång till verkstäderna (exkl. varven) juni 1955—augusti 1958	80
2.	Orderstockens storlek hos verkstäderna (exkl. varven)	80
3.	Antal anställda arbetare inom industrin	89
VIII: 1.	Prisutvecklingen 1957—1958	99

Innehåll

<i>I. Inledning</i>	1
<i>II. Sveriges ekonomi 1958</i>	4
1. Inhemska bruttoutgifter	5
2. Utrikeshandel och lagerutveckling	11
3. Bruttonationalprodukt och inkomstutveckling	14
4. Sparandet	16
5. Konjunkturutvecklingen	18
<i>III. Den internationella utvecklingen</i>	22
1. Förenta staterna	22
2. Västeuropa	27
<i>IV. Utrikeshandeln</i>	37
1. Handeln med olika länderområden	37
2. Bytesbalansen och valutareserven	38
3. Exportutvecklingen för olika varugrupper	41
4. Importutvecklingen för olika varugrupper	44
5. Den gemensamma marknaden och förhandlingarna om ett frihandels- område	47
<i>V. Den offentliga verksamheten</i>	51
1. Kommunerna	51
2. Staten	54
3. Kreditmarknadsaspekter	57
<i>VI. Investeringarna</i>	63
1. Utgångspunkten för investeringsprognosen för 1959	65
2. Investeringsutvecklingen inom olika områden 1957—1959	66
<i>VII. Produktionen och arbetsmarknaden</i>	78
<i>VIII. De privata konsumenternas ekonomi</i>	92
1. De disponibla inkomsterna	92
2. Konsumtionsvolymen	96
3. Konsumentpriserna	98
4. Konsumtionsutgifter och sparande	100
<i>IX. Sammanfattande bedömning</i>	103
<i>Tabellförteckning</i>	116
<i>Diagramförteckning</i>	117

VISSA TABELLER
TILL BELYSNING AV
DEN STATSFINANSIELLA
UTVECKLINGEN

Bihang 3

Vissa tabeller till belysning av den statsfinansiella utvecklingen

Tab. 1. Statens inkomster och utgifter budgetåren 1946/47—1957/58

Inkomster		Utgifter	
Budgetåret 1946/47			
	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	3 606	Driftbudgetens utgiftstitlar ...	3 155
Transaktioner vid sidan av riks- staten:		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgif- terna å kapitalbudgeten	661
Statslån	¹ 43	Transaktioner vid sidan av riks- staten:	
Kassamedelsförbrukning	283	Ökning av utestående till riksstatsanslag icke över- lagda förskott	37
		Transaktioner i övrigt (efter saldering)	79
	Summa		Summa
	3 932		3 932
Budgetåret 1947/48			
	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	4 438	Driftbudgetens utgiftstitlar ...	3 971
Transaktioner vid sidan av riks- staten:		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgif- terna å kapitalbudgeten	374
Statslån	67	Transaktioner vid sidan av riks- staten (efter saldering)	52
		Kassamedelsökning	108
	Summa		Summa
	4 505		4 505

¹ I detta belopp ingår icke en till riksbanken överlämnad förbindelse på 182 milj. kr. i samband med överföring till riksgäldskontoret av en vid apprecieringen av den svenska kronan uppkommen bokföringsförlust.

Budgetåret 1948/49

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	4 954	Driftbudgetens utgiftstitlar ...	4 643
Transaktioner vid sidan av riksstaten:		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	470
Statslån	¹ 436	Transaktioner vid sidan av riksstaten:	
Transaktioner i övrigt (efter saldering)	16	Ökning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret	81
		Ökning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott	32
		Kassamedelsökning	180
		Summa	5 406
	Summa		
	5 406		

Budgetåret 1949/50

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	4 839	Driftbudgetens utgiftstitlar ...	5 001
Transaktioner vid sidan av riksstaten:		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	264
Statslån	² 332	Transaktioner vid sidan av riksstaten:	
Kassamedelsförbrukning	167	Ökning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret	50
		Transaktioner i övrigt (efter saldering)	23
		Summa	5 338
	Summa		
	5 338		

Budgetåret 1950/51

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	5 820	Driftbudgetens utgiftstitlar ...	5 449
Transaktioner vid sidan av riksstaten:		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	568
Statslån	348	Transaktioner vid sidan av riksstaten:	
Minskning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott	87	Ökning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret	127
Inbetalda prisutjämningsavgifter vid export av trävaror m. m.	84	Kassamedelsökning	270
Transaktioner i övrigt (efter saldering)	75		
		Summa	6 414
	Summa		
	6 414		

¹ Vid framräknandet av beloppet har ej hänsyn tagits till att den vid kronapprecieringen uppkomna förlusten under året nedskrivits med 62 milj. kr.

² Vid framräknandet av beloppet har ej hänsyn tagits till att den vid kronapprecieringen uppkomna förlusten under året nedskrivits med 120 milj. kr.

Budgetåret 1951/52

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	7 507	Driftbudgetens utgiftstitlar ...	6 423
Transaktioner vid sidan av riksstaten:		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	776
Fonden för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel tillgodofört belopp	500	Transaktioner vid sidan av riksstaten:	
		Återbetalda statslån	91
		Ökning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret	374
		Ytterligare uppkommen eftersläpning av inleveransen av överskottsmedel från domänverket	67
		Transaktioner i övrigt (efter saldering)	48
		Kassamedelsökning	228
Summa	8 007	Summa	8 007

Budgetåret 1952/53

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	7 808	Driftbudgetens utgiftstitlar	7 647
Transaktioner vid sidan av riksstaten:		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	1 020
Fonden för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel tillgodofört belopp	250	Transaktioner vid sidan av riksstaten:	
Statslån	1 487	Ökning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret	137
Transaktioner i övrigt (efter saldering)	6	Ökning av utestående till rikstatsanslag icke överlagda förskott	64
Kassamedelsförbrukning	317	Summa	8 868
Summa	8 868		

Budgetåret 1953/54

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	8 535	Driftbudgetens utgiftstitlar ..	8 130
Transaktioner vid sidan av riksstaten:		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	1 033
Statslån	1 055	Transaktioner vid sidan av riksstaten:	
Minskning i eftersläpningen av inleverans av överskottsmedel från domänverket ..	37	Ökning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret	20
Ökning av postverkets likvida medel	47	Från fonden för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel återfört belopp	450
Ökning av hos statens jordbruksnämnd balanserade medel avseende regleringsavgifter m. m.	60	Ökning av utestående till riksstaten:	

¹ Avser den faktiska upplåningen, vilken överstiger den redovisade ökningen av statsskulden med 285 milj. kr., motsvarande verkställd avskrivning av riksgäldskontorets skuld till statens krigsförsäkringsnämnd.

	Milj. kr.		Milj. kr.
Transaktioner i övrigt (efter saldering)	51	statsanslag icke överlagda förskott	29
		Kassamedelsökning	123
Summa	9 785	Summa	9 785

Budgetåret 1954/55

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	8 907	Driftbudgetens utgiftstitlar ..	8 619
Transaktioner vid sidan av riksstaten:		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	1 077
Statslån	937	Transaktioner vid sidan av riksstaten:	
Minskning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret	4	Från fonden för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel återfört belopp	300
Minskning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott	9	Ökning i eftersläpningen av inleverans av:	
Kassamedelsförbrukning å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken	¹ 219	tullverkets uppbörd	16
		överskottsmedel från domänverket	45
		Transaktioner i övrigt (efter saldering)	19
Summa	10 076	Summa	10 076

Budgetåret 1955/56

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	10 072	Driftbudgetens utgiftstitlar ..	9 691
Transaktioner vid sidan av riksstaten:		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	1 028
Statslån	953	Transaktioner vid sidan av riksstaten:	
Minskning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret	49	Ökning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott	10
Minskning i eftersläpningen av inleverans av:		Till särskilda konton i riksbanken överförda medel	356
överskottsmedel från domänverket	13	Kassamedelsökning å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken	² 20
tipsmedel	6		
tullverkets uppbörd	7		
Transaktioner i övrigt (efter saldering)	5		
Summa	11 105	Summa	11 105

¹ Den i rikshuvudboken redovisade totala minskningen av kassamedel uppgår endast till 124 milj. kr. Detta belopp utgör skillnaden mellan minskningen av behållningarna å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken (128 + 91 =) 219 milj. kr. samt ökningen av övriga kassamedel, 95 milj. kr., varav 90 milj. kr. hänför sig till postsparbanken och postgirorörelsen.

² Frånsett de till särskilda konton i riksbanken överförda medlen redovisas i rikshuvudboken en total minskning av kassamedel med 17 milj. kr., med vilket belopp ökningen av behållningarna å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken (5 + 15 =) 20 milj. kr. understiger minskningen av övriga kassamedel, 37 milj. kr.

Budgetåret 1956/57

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomstitlar	10 691	Driftbudgetens utgiftstitlar ..	10 978
Transaktioner vid sidan av riksstaten:		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	643
Statslån	1 341	Transaktioner vid sidan av riksstaten:	
Kassamedelsförbrukning å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken	1 30	Ökning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott	50
		Ökning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret ..	183
		Till särskilda konton i riksbanken överförda medel	184
		Transaktioner i övrigt (efter saldering)	24
Summa	12 062	Summa	12 062

Budgetåret 1957/58

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomstitlar	12 019	Driftbudgetens utgiftstitlar ..	12 120
Transaktioner vid sidan av riksstaten:		Av riksgäldskontoret utbetalade medel för täckning av utgifterna å kapitalbudgeten	1 204
Statslån	1 544	Transaktioner vid sidan av riksstaten:	
Minskning av rörliga krediter hos riksgäldskontoret	25	Ökning av utestående till riksstatsanslag icke överlagda förskott	10
		Ökning av å postgirokonton balanserade skattemedel	94
		Till särskilt konto i riksbanken överförda medel	100
		Transaktioner i övrigt (efter saldering)	12
		Kassamedelsökning å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken	248
Summa	13 588	Summa	13 588

¹ Frånsett de till särskilda konton i riksbanken överförda medlen redovisas i rikshuvudboken en total minskning av kassamedel med 9 milj. kr., med vilket belopp minskningen av behållningarna å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken (7 + 23 =) 30 milj. kr. överstiger ökningen av övriga kassamedel, 21 milj. kr.

² Frånsett de till särskilda konton i riksbanken överförda medlen redovisas i rikshuvudboken en total ökning av kassamedel med 52 milj. kr., varav belöper på statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken (47 + 1 =) 48 milj. kr. och på övriga kassamedel 4 milj. kr.

Tab. 2. Inkomster och utgifter på driftbudgeten under budgetåren 1945/46—1957/58

(Miljoner kronor)

Budgetår	Inkomster	Utgifter	Överskott (+) resp. underskott (-) ¹	Avsättning till budget- utjämningsfonden av		Överskott (+) resp. underskott (-) efter avsättningar
				kommunal- skattemedel	vissa medel som insatts å särskilda konton i riksbanken	
1945/46.....	3 528	3 329	+ 199			
1946/47.....	3 606	3 155	+ 451			
1947/48.....	4 438	3 971	+ 467			
1948/49.....	4 954	4 643	+ 311			
1949/50.....	4 839	5 002	- 163			
1950/51.....	5 820	5 449	+ 371			
1951/52.....	7 507	6 423	+ 1 084			
1952/53.....	7 808	7 647	+ 161			
1953/54.....	8 535	8 130	+ 405			
1954/55.....	8 977	8 619	+ 288			
1955/56.....	10 072	9 691	+ 381	250	* 356	- 225
1956/57.....	10 691	*10 978	- 287	100	* 184	- 571
1957/58.....	12 019	*12 120	- 101	250	* 100	- 451

¹ Under budgetåren 1951/52 och 1952/53 gjordes, i syfte att i den statliga bokföringen eliminera effekten av uppkommen eftersläpning i utbetalningen av kommunalskattemedel, avsättningar från driftbudgetens inkomster till en fond för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedlen, vilka medel under budgetåren 1953/54 och 1954/55 återförts till budgetens inkomstsida. Under budgetåren 1953/54 och 1954/55 verkställdes inga avsättningar. Fr. o. m. budgetåret 1955/56 ingår regleringsfonden som en del av budgetutjämningsfonden, varigenom avsättningar och återföringar icke längre direkt berör de redovisade inkomsterna. Därest under 1953/54—1957/58 hade gjorts avsättningar till och återföringar från regleringsfonden enligt samma metod som under 1951/52 och 1952/53, skulle de i tabellen angivna budgetsaldona på + 405, + 288, + 381, - 287 resp. - 101 milj. kr. i stället ha uppgått till + 105, + 188, + 381, - 237 och - 351 milj. kr.

² Därav tillfälliga konjunkturpolitiskt betingade inkomster 275 milj. kr. och medel avsedda för framtida investeringar i LKAB 81 milj. kr.

³ Inkl. det under femte huvudtiteln upptagna anslaget till fondering för framtida pensionsändamål på 275 milj. kr.

⁴ Därav tillfälliga, konjunkturpolitiskt betingade inkomster 75 milj. kr. och medel avsedda för framtida investeringar i LKAB 109 milj. kr.

⁵ Beloppet utgöres helt av tillfälliga, konjunkturpolitiskt betingade inkomster.

Tab. 3. Statsskulden under budgetåren 1950/51—1957/58

(Miljoner kronor)

Budgetår	Fonderad stats-skuld	Tillfäll-ig stats-skuld	Totala stats-skulden Summa (2 + 3)	Därav placerat i:				
				Ränte-löpande obliga-tions-lån	Premie-obliga-tions-lån	Stats-skuld-för-bindel-ser	Lån hos statsinsti-tutioner och fonder m. m.	Skatt-kam-mar-växlar
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Totalt								
1950/51	8 999	3 421	12 421	5 836	1 485	376	1 492	2 865
1951/52	9 653	2 676	12 329	5 705	1 557	326	1 328	2 264
1952/53	10 043	2 489	12 532	7 071	1 575	353	1 113	1 286
1953/54	10 934	2 653	13 587	7 978	1 725	288	1 069	1 457
1954/55	12 503	2 021	14 524	9 430	1 898	288	988	870
1955/56	12 709	2 768	15 477	9 439	1 901	310	827	2 022
1956/57	12 956	3 862	16 818	9 511	1 901	335	1 096	3 021
1957/58	13 445	4 917	18 362	10 484	2 001	472	1 026	3 525
Förändringar under budgetåret								
1950/51	+ 120	+ 227	+ 348	+ 136	+ 60	- 77	- 181	+ 428
1951/52	+ 654	- 745	- 93	- 131	+ 72	- 50	- 163	- 601
1952/53	+ 390	- 187	+ 203	+ 1 366	+ 18	+ 27	- 216	- 978
1953/54	+ 891	+ 164	+ 1 055	+ 97	+ 150	- 65	- 43	+ 171
1954/55	+ 1 569	- 632	+ 937	+ 1 452	+ 173	-	- 81	- 587
1955/56	+ 206	+ 747	+ 953	+ 9	+ 3	+ 22	- 161	+ 1 152
1956/57	+ 247	+ 1 094	+ 1 341	+ 72	+ 0	+ 25	+ 269	+ 999
1957/58	+ 489	+ 1 055	+ 1 544	+ 973	+ 100	+ 137	- 70	+ 504

Tab. 4. Statsupplåningens placering under budgetåren 1950/51—1957/58

(Miljoner kronor)

Budget- år	Utgifts- överskott (+), in- komst- överskott (-) å riksstaten	Transak- tioner vid sidan av riks- staten	Summa utgifts- överskott (+), in- komstöver- skott (-) (2+3)	Upplåning (+), skuldåterbetalning (-)						Kassa- ökning (-) minsk- ning (+) (4-10)
				Marknaden				Riks- ban- ken	Sum- ma (8+9)	
				Af- färs- ban- ker	Posten	Övriga	Sum- ma (5+6 +7)			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1950/51	+ 197	- 119	+ 78	- 85	- 240	- 17	- 342	+ 690	+ 348	- 270
1951/52	- 308	- 12	- 320	+ 296	- 94	+ 576	+ 778	- 8.0	- 92	- 228
1952/53	+ 859	- 55	+ 804	+ 805	+ 79	+ 43	+ 927	- 440 ^a	+ 487	+ 317
1953/54	+ 628	+ 304	+ 932	+ 685	- 160	+ 349	+ 871	+ 180	+ 1 055	- 123
1954/55	+ 789	+ 272	+ 1 061	- 489	- 56	+ 1 072	+ 527	+ 410	+ 937	+ 124
1955/56	+ 647	+ 323	+ 970	- 15	- 204	+ 122	- 97	+ 1 050	+ 953	+ 17
1956/57	+ 930	+ 420	+ 1 350	+ 139	+ 298	+ 144	+ 581	+ 760	+ 1 341	+ 9
1957/58	+ 1305	+ 187	+ 1 492	+ 788	+ 209	+ 307	+ 1 304	+ 240	+ 1 544	- 52

Anm. »Utgiftsöverskott å riksstaten» motsvarar underskottet å driftbudgeten ökat med utgifterna å kapitalbudgeten (jfr tab. 1 och 2). »Transaktioner vid sidan av riksstaten» utgör saldot av övriga i tab. 1 angivna poster med undantag av beloppen för statslån och kassamedelsförändringar. Upplåningen hos affärsbanker, posten och riksbanken avser nettoförändring av deras totala innehav av statspapper (nominellt belopp).

¹ Därav genom sterilisering av prisutjämningsavgifter 820 milj. kr.

² Avser den faktiska upplåningen, vilken överstiger den redovisade statsskuldökningen med 285 milj. kr., utgörande avskrivning av lån från krigsförsäkringsnämnden.

³ Här ingår tillfälliga, konjunkturpolitiskt betingade inkomster och medel avsedda för framtida investeringar i LKAB, som överförts till särskilda konton i riksbanken, med + 275 resp. + 81 milj. kr. för 1955/56 och med + 75 resp. + 109 milj. kr. för 1956/57.

⁴ Här ingår tillfälliga, konjunkturpolitiskt betingade inkomster med 100 milj. kr.

**Tab. 5. Riksbankens transaktioner och utvecklingen av tillgången
på betalningsmedel under budgetåren 1952/53—1957/58**

(Miljoner kronor)

	1952/53	1953/54	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58
Nettoförändring i riksbankens guld- och valutareserv	— 173	+ 237	— 206	— 32	+ 217	— 153
Nettoförändringar å statliga myndig- heters checkräkningar i riksbanken	+ 410	— 101	+ 193	— 24	+ 104	— 33
Nettoresultat av riksbankens köp och försäljning av svenska värdepapper	— 261	— 22	+ 454	+ 928	+ 706	+ 104
Nettoförändring i riksbankens utlåning	+ 107	+ 64	+ 6	— 236	— 190	+ 366
Nettoförändringar å bundna räkningar i riksbanken	+ 18	+ 85	+ 25	— 420	— 496	— 311
Andra transaktioner med marknaden ¹	+ 33	— 81	— 38	— 61	+ 23	+ 8
Nettoresultat av riksbankens trans- aktioner	+ 134	+ 182	+ 434	+ 155	+ 364	— 19
Utelöpande sedlar	+ 230	+ 266	+ 331	+ 185	+ 353	+ 52
Affärsbankernas checkräkningar hos riksbanken	— 96	— 84	+ 103	— 30	+ 11	— 71
Summa förändringar av tillgången på betalningsmedel	+ 134	+ 182	+ 434	+ 155	+ 364	— 19

¹ »Andra transaktioner med marknaden» motsvaras av sådana förändringar i riksbankens balansräkning, vilka var för sig är av underordnad betydelse och icke utan vidare kunnat hänföras till någon av de tidigare i tabellen specificerade transaktionerna.

Plustecken i tabellens första del anger, att den registrerade förändringen medfört ett utflöde av betalningsmedel från riksbanken, minustecken anger att förändringarna medfört en indragning av betalningsmedel till riksbanken. I tabellens andra del anger plus- och minustecken ökning resp. minskning i betalningsmedelsförsörjningen.

SAMMANSTÄLLNING
ÖVER BEHÅLLNINGAR Å
RIKSSTATSANSLAG

Bihang 4

Sammanställning över behållningar å riksstatsanslag

Driftbudgeten¹

Miljoner kronor

Huvudtitel	Reservation ¹ / ₇ 1957	Reservation ² / ₈ 1958			Ökning (+) minskning (—) under budgetåret 1957/58
		å för budget- året 1957/58 anvisade anslag ²	å äldre anslag	totalt	
Justitiedepartementet	4,7	4,9	1,1	6,0	+ 1,3
Utrikesdepartementet	6,0	5,2	0,0	5,2	— 0,8
Försvarsdepartementet	162,0	124,8	7,7	132,5	— 29,5
Socialdepartementet	54,4	71,7	2,4	74,1	+ 19,7
Kommunikationsdepartementet ..	700,0	561,6	—	561,6	— 138,4
Finansdepartementet	15,9	1,3	0,1	1,4	— 14,5
Ecklesiastikdepartementet	26,3	28,4	0,5	28,9	+ 2,6
Jordbruksdepartementet	184,5	130,2	0,9	131,1	— 53,4
Handelsdepartementet	22,4	29,7	1,0	30,7	+ 8,3
Inrikesdepartementet	107,5	97,5	4,1	101,6	— 5,9
Övriga huvudtitlar	0,3	0,2	—	0,2	— 0,1
	1 284,0	1 055,5	17,8	1 073,3	— 210,7

¹ Exkl. avskrivningar av nya kapitalinvesteringar.

² Inkl. reservationer å tidigare under samma anslagsrubrik anvisade medel (= fortlöpande anslag).

*Statsverkspropositionen år 1959: Bil. 1: Inkomsterna:
Bih. 4: Behållningar å riksstatsanslag*

Kapitalbudgeten

Miljoner kronor

Anslagsgrupp	Behållning 1/1 1957	Behållning 30/6 1958			Ökning (+) minskning (—) under budgetåret 1957/58
		å för budget- året 1957/58 anvisade anslag	å äldre anslag	totalt	
Statens affärsverksfonder:					
Postverkets fond.....	8,8	7,8	—	7,8	— 1,0
Televerkets fond.....	10,9	22,4	—	22,4	+ 11,5
Statens järnvägars fond	13,8	24,2	0,0	24,2	+ 10,4
Statens vattenfallsverks fond..	43,1	52,3	—	52,3	+ 9,2
Domänverkets fond	2,1	0,8	1,1	1,9	— 0,2
Säger för statens affärsverksfonder	78,7	107,5	1,1	108,6	+ 29,9
Luftfartsfonden	2,6	14,8	—	14,8	+ 12,2
Statens allmänna fastighetsfond..	83,3	103,4	2,9	106,3	+ 23,0
Försvarets fonder	92,8	87,4	1,9	89,3	— 3,5
Statens utlåningsfonder	154,1	34,1	41,2	75,3	— 78,8
Fonden för låneunderstöd	70,1	124,7	26,7	151,4	+ 81,3
Fonden för statens aktier	0,0	—	0,0	0,0	—
Fonden för förslag till statsverket..	1,4	0,8	0,0	0,8	— 0,6
Diverse kapitalfonder	17,3	6,2	0,9	7,1	— 10,2
	500,3	478,9	74,7	553,6	+ 53,3

UTGIFTER Å DRIFTBUDGETEN

För flera huvudtitlar gemensamma frågor

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 janu-
ari 1959.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM.

Vissa för flera huvudtitlar gemensamma frågor anmäles av chefen för civildepartementet, statsrådet Lindholm, beträffande de under punkterna 1—6 angivna frågorna samt av chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, beträffande de frågor, som beröres under punkterna 7 och 8.

1. Den allmänna lönenivån för statsanställda m. m.

Vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor i 1957 års statsverksproposition (bil. 2, p. 4) redovisades resultatet av de förhandlingar med statstjänstemännens huvudorganisationer rörande en löneplansrevision m. m., som ägt rum under hösten 1956. Det framhölls därvid, att vid förhandlingarna förutsatts, att löneplansrevisionen och kostnaderna härför skulle hållas skilda från 1957 års avtalsrörelse. Avgränsningen hade tekniskt sett skett genom angivande av de lönebelopp, vartill statstjänstemännens löner skulle anses ha uppgått vid årsskiftet 1956/57, s. k. baslöner 57. Dessa baslöner redovisades för riksdagen i nyssnämnda bilaga till statsverkspropositionen.

Överenskommelsen om löneplansrevisionen innebar vidare bl. a., att statens grundlöneförordning den 3 december 1954 (nr 692) fr. o. m. den 1 juli 1957 skulle ersättas med en ny förordning, statens löneförordning, huvudsakligen innehållande statstjänstemännens tillkommande minimilönebelopp (grundlöner). Dessa grundlöner skulle i princip motsvara 100/110 av baslöner 57.

De i 1957 års statsverksproposition framlagda grunderna för en löneplansrevision m. m. godkändes av riksdagen (SU 14, rskr 14).

Genom prop. 1957: 173 underställdes riksdagen för antagande förslag till statens löneförordning. Författningsförslaget innehöll ej några regler om särskilda tillägg till grundlönerna. De aktuella lönerna (totallönerna) förutsattes skola fastställas genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen, efter det statstjänstemännens huvudorganisationer beretts tillfälle till överläggningar i ämnet.

I sistnämnda proposition redovisades vidare en den 16 april 1957 med statstjänstemännens huvudorganisationer träffad överenskommelse om statstjänstemännens löner under 1957 och 1958 m. m.

Överenskommelsen innebar att totallönerna under 1957 skulle utgöra baslöner 57 med 2 procents förhöjning.

För 1958 skulle totallönerna för 1957 höjas med 3 procent. Härvid hade det förutsatts, att arbetstiden under 1958 skulle sänkas med i genomsnitt en timme per vecka för sådana tjänstemän, som hade en ordinarie verklig arbetstid om i genomsnitt per vecka 48 timmar eller mera. Därest en dylik arbetstidsförkortning ej genomfördes, skulle för 1958 totallönerna för 1957 i stället höjas med 3,5 procent. I överenskommelsen ingick emellertid en garantiklausul, som i huvudsak innebar att förhandlingar om utgående förtjänster skulle få påkallas före utgången av december 1957 om konsumentprisindex med 1949 som basår för november 1957 uppgick till eller översteg talet 150. Därest denna klausul ej komme att tillämpas, skulle i god tid före utgången av 1958 förhandlingar upptagas om statstjänstemännens löneförhållanden vid årsskiftet 1958/59 i avsikt att åstadkomma s. k. nollställning i förhållande till de löneförskjutningar, som då kunde ha skett på den enskilda sektorn av arbetsmarknaden efter årsskiftet 1956/57.

Överenskommelsen innebar vidare bl. a., att sådant rörligt tillägg på pensioner m. m., som enligt av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifter må utgå efter grunder, fastställda av Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens beslut, under 1957 och 1958 skulle utgå efter 75 resp. 80 procent av tilläggsunderlaget.

Riksdagen antog förslaget till statens löneförordning och godkände den träffade överenskommelsen (SU 131, rskr 321).

Genom beslut den 15 november 1957 utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse (nr 598) angående viss arbetstidsförkortning under år 1958 m. m. Kungörelsen innehöll föreskrifter om genomförande av en arbetstidsförkortning i enlighet med vad som förutsatts i nyssnämnda överenskommelse om statstjänstemännens löner under 1957 och 1958. Genom beslut den 20 december 1957 fastställde Kungl. Maj:t konsumentprisindex för november 1957 till 147. Den i överenskommelsen intagna garantiklausulen om nya förhandlingar om 1958 års löner kom därför ej att tillämpas.

För 1958 har sålunda i enlighet med riksdagens beslut till de i statens löneförordning angivna grundlönerna lagts särskilda tillägg av sådan storlek, att totallönerna motsvarat 1957 års totallöner med 3 procents förhöjning.

I prop. 1958: 157 (prop. B 31) framlades för riksdagen förslag till pensionsreglering för statsanställda m. m. Till grund härför låg en överenskommelse, som träffats med de statsanställdas huvudorganisationer. Riksdagen (SU B 52, rskr B 79) godkände de framlagda grunderna för pensionsregleringen och bemyndigade Kungl. Maj:t att utfärda statens allmänna tjänstepensionsreglemente i huvudsaklig överensstämmelse med ett vid propositionen fogat författningsförslag.

Mot bakgrunden av statsmakternas beslut om en sänkning av arbetstidsmaximum under 1959 och 1960 från 47 till 45 timmar i veckan har inom civildepartementet under hösten 1958 förts förhandlingar med statstjänstemännens huvudorganisationer om arbetstidens längd för statstjänstemän m. fl. med en normalarbetstid överstigande 45 timmar i veckan. Därvid har den 21 november 1958 träffats överenskommelse med nämnda organisationer.

Överenskommelsen innebär i princip, att normalarbetstiden för berörda tjänstemän sänkes från 47 till 45 timmar i veckan i ett steg den 1 juli 1959. Möjlighet har emellertid lämnats öppen för ett genomförande, där så av organisatoriska skäl anses lämpligt, av förkortningen med en timme den 1 januari 1959 och med en timme den 1 januari 1960. Kungl. Maj:t har den 5 december 1958 utfärdat kungörelse (nr 601) om arbetstidens längd under första halvåret 1959. Frågan om hur lönenivån för statstjänstemännen efter utgången av 1958 skall påverkas av den överenskomna arbetstidsförkortningen behandlades ej vid förhandlingarna. Frågan härom liksom frågan om den anslagsmässiga regleringen torde senare få anmälas för riksdagen.

Det förutsattes i prop. 1957: 173, att frågan om lönernas storlek samt grunderna för rörligt tillägg på pensionerna och för kristillägg efter utgången av 1958 sedermera skulle få föreläggas riksdagen. Om beslut i ämnet ej skulle ha meddelats före årsskiftet 1958/59, borde provisoriskt få tillämpas samma grunder som under 1958. Kungl. Maj:t har den 12 december 1958 utfärdat kungörelse (nr 604) av sådan innebörd.

De i det föregående nämnda överläggningarna om en s. k. nollställning har inletts. Några överläggningar om storleken av tilläggen å grundlöner och pensioner under 1959 har ännu ej ägt rum. Det är därför icke möjligt att nu ange vad som i dessa hänseenden bör gälla under innevarande år. Ifrågasvarande spörsmål torde senare få underställas riksdagen. Med hänsyn härtill har till grund för beräkningen av anslagsmedlen till rörliga löne- och pensionsförmåner under nästa budgetår lagts de lönebelopp resp. det procenttal, som varit gällande under 1958. Beträffande pensionsanslagen bör framhållas den osäkerhet, som — särskilt i fråga om under nästa budgetår nytillkommande pensioner — vidlåder beräkningarna till följd därav, att tillgång till ett slutligt utformat nytt pensionsreglemente med tilläggs- och övergångsbestämmelser ej förelegat under budgetarbetet.

2. Överskridanden av vissa anslagsposter m. m.

Den omläggning av avlöningsstaterna, som genomfördes fr. o. m. budgetåret 1941/42, medförde en överflyttning till maximerade anslagsposter av vissa avlöningskostnader, som tidigare belastat förslagsvis anvisade poster. En nödvändig förutsättning för denna omläggning var att Kungl. Maj:t erhöll ett allmänt bemyndigande av riksdagen att medge överskridande av maximerade anslagsposter. Detta bemyndigande har årligen förlängts. Efter smärre ändringar av bemyndigandet vid 1952 och 1956 års riksdagar innebär detsamma, att Kungl. Maj:t äger medge de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslagsposter till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, eller till avlöningar till icke-ordinarie personal, som erfordras till följd av att dylik anslagspost blivit i en icke förutsedd omfattning belastad *antingen* med utgifter för avlöningar åt icke-ordinarie tjänsteman, som vikarierat å ordinarie tjänst, vilken är obesatt eller vars innehavare åtnjutit ledighet för offentligt uppdrag eller av annan anledning mot avstående av hela lönen, *eller* med kostnader, som sammanhänger med att icke-ordinarie ersättare behöver anlitas vid vakanthållande av ordinarie tjänst eller vid längre tids ledighet för sjukdom eller av annan därmed jämförlig anledning.

Alltsedan budgetåret 1947/48 har Kungl. Maj:t erhållit riksdagens bemyndigande att medge de överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter, som påkallas med hänsyn till regleringen av befordringsgången för biträdes- och amanuenspersonal. Detta bemyndigande gäller fr. o. m. budgetåret 1953/54 även de personalgrupper, som enligt riksdagens beslut jämställts med amanuenspersonal.

För innevarande budgetår har Kungl. Maj:t, i enlighet med förslag i statsverkspropositionen till 1958 års A-riksdag (bil. 2, p. 4), erhållit riksdagens bemyndigande att medge de överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter, som erfordras för bestridande av övergångsförmåner till befattningshavare å vissa i ortsgruppshänseende nedflyttade orter.

Samtliga nu nämnda bemyndiganden bör gälla även nästa budgetår.

I enlighet med de av 1957 års riksdag beslutade grunderna för en löneplansrevision m. m. tillämpas sedan den 1 juli 1957 ett system med s. k. tjänstetidsbefordran. Detta innebär i huvudsak, att en ordinarie eller extra ordinarie tjänsteman, som under 15 år innehaft tjänst i en och samma lönegrad inom lönegradsområdet A 1—19, erhåller en personlig extra ordinarie tjänst i närmast högre lönegrad. Kungl. Maj:t har den 22 november 1957 utfärdat kungörelse (nr 628) om sådan befordran.

I nyssnämnda kungörelse har beträffande kostnaderna för löner till tjänstetidsbefordrad personal bl. a. angivits, att vid tillämpning av gällande föreskrifter om bestridande av kostnader för avlöning enligt statens allmänna avlöningsreglemente m. m. tjänsteman, som erhållit tjänstetidsbefordran i ordinarie tjänst, alljämt skall behandlas som ordinarie tjänste-

man. Detta innebär, att lönekostnaderna för en ordinarie tjänsteman kommer att bestridas från vederbörligt avlöningsanslags ordinariepost även efter det att tjänstemannen genom tjänstetidsbefordran erhållit högre extra ordinarie tjänst. Valet av denna ordning för bestridandet av lönekostnaderna dikterades av en önskan att — intill dess säkrare underlag vunnits för anslagsberäkningen — begränsa de till följd av tjänstetidsbefordran uppkommande ojämnheterna i belastningen på avlöningsanslagen, särskilt på de i allmänhet maximerade anslagsposter till avlöningar till icke-ordinarie personal. Den här redovisade ordningen för lönekostnadernas bestridande har tillämpats jämväl för nu löpande budgetår.

I anslutning till vad som anförts i statsverkspropositionen till 1958 års A-riksdag har myndigheterna i sina förslag till anslagsäskanden för nästkommande budgetår lämnat en redovisning rörande dels antalet tjänstemän — med fördelning på lönegrader och anställningsformer — som vunnit eller beräknas vinna tjänstetidsbefordran, dels de beräknade merkostnaderna för dylik befordran under olika anslag och anslagsposter. De överväganden rörande lönekostnadernas bestridande i fråga om tjänstetidsbefordrad personal, som gjorts på grundval av nämnda uppgifter, har givit vid handen, att någon ändring i den tillämpade ordningen icke nu bör ske. Bestridandet av lönekostnaderna i förevarande fall bör därför — därest riksdagen ej har något att erinra häremot — t. v. ske i den ordning, som angivits i kungörelsen den 22 november 1957.

I enlighet med förslag i statsverkspropositionen till förra årets A-riksdag (bil. 2, p. 4) har Kungl. Maj:t erhållit riksdagens bemyndigande att för innevarande budgetår medge de överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter, som erfordras till följd av genomförandet under 1958 av viss arbetstidsförkortning.

Såsom under föregående punkt nämnts har den 21 november 1958 träffats överenskommelse med statstjänstemännens huvudorganisationer om den fortsatta arbetstidsförkortningen under 1959 och 1960. Denna arbetstidsförkortning torde i regel komma att genomföras i ett steg med två timmar den 1 juli 1959. Emellertid har, såsom jag förut redovisat, möjlighet lämnats öppen för ett genomförande av arbetstidsförkortningen med en timme den 1 januari 1959 och med en timme den 1 januari 1960. Frågan om den anslagsmässiga redovisningen av arbetstidsförkortningen kommer senare att anmälas för riksdagen. Beträffande de fall, då arbetstidsförkortning genomföres redan under första halvåret 1959, torde emellertid Kungl. Maj:t böra äga riksdagens bemyndigande att medge sådana överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, som undantagsvis kan bli erforderliga på grund av kostnadsökningar för personalförstärkningar e. dyl. till följd av den fortsatta arbetstidsförkortningen. Därest detta ej möter erinran från riksdagens sida, torde nyssnämnda, för innevarande budgetår lämnade bemyndigande även få gälla arbetstidsförkortning, som genomföres under första halvåret 1959 i enlighet med förenämnda överenskommelse den 21 november 1958.

Enligt riksdagens under föregående punkt nämnda beslut om pensionsreglering för statsanställda m. m. skall — enligt för riksdagen närmare redovisade grunder — till pensionsberättigade tjänstemän, räknat fr. o. m. år 1957, utgå kompensation för höjda folkpensionsavgifter. Kungl. Maj:t har den 28 november 1958 utfärdat kungörelse (nr 577) angående kompensation till vissa statsanställda m. fl. för förhöjd pensionsavgift enligt lagen om folkpensionering. Enligt 5 § kungörelsen skall kostnad för avgiftskompensation, som utbetalas av statlig myndighet, bestridas från samma anslag eller anslagspost som kostnaden för lönen till tjänstemannen för december 1958. Beträffande den anslagsmässiga regleringen får i övrigt erinras att Kungl. Maj:t erhållit riksdagens bemyndigande att för innevarande budgetår medge de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, som påkallas med hänsyn till utbetalningen av avgiftskompensationen (prop. 1958: 158, statsverkspropositionen B, bil. 2, p. 2, SU B 14, rskr B 11). Hänsyn till avgiftskompensationen har vidare tagits vid beräkningen av det å riksstaten för budgetåret 1958/59 uppförda anslaget till Täckning av beräknade kostnader för ändrad lönegradsplacering m. m. (prop. 1958: 158, statsverkspropositionen B, bil. 14, SU B 12, rskr B 10).

Fr. o. m. nästa budgetår bör medel till avgiftskompensationen beräknas under vederbörliga anslag och, i fråga om avlöningsanslagen, uppföras under särskild anslagspost. I enlighet härmed har under avlöningsanslagen uppförts en ny, förslagsvis betecknad anslagspost, *Kompensation för höjda folkpensionsavgifter*. Kostnaderna har för budgetåret 1959/60 beräknats motsvara 0,7 procent av de sammanlagda beloppen under ordinarie och icke-ordinarieposterna.

I enlighet med vad som uttalats vid tillkomsten av 1941 års bemyndigande bör riksdagen hållas underrättad om den utsträckning, i vilken detta bemyndigande tages i anspråk. För sådant ändamål torde uppgifter i ämnet, avseende budgetåret 1957/58, få överlämnas till vederbörande riksdagsutskott.

Liksom under senare år bör myndigheterna även i fortsättningen i samband med anslagsäskandena lämna redogörelser rörande hela den från icke-ordinarieposten avlönade personalen såväl för det löpande budgetåret som — enligt äskandena — för det kommande budgetåret.

Under återopande av det anförda hemställer jag i förevarande sammanhang, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåret 1959/60 i enlighet med vad i det föregående förordats medge

1) de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslagsposter till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, eller till avlöningar till icke-ordinarie personal, som erfordras till följd av att dylik anslagspost blivit i en icke förutsedd omfattning belastad *antingen* med utgifter för avlöningar åt icke-ordinarie tjänsteman,

som vikarierat å ordinarie tjänst, vilken är obesatt eller vars innehavare åtnjutit ledighet för offentligt uppdrag eller av annan anledning mot avstående av hela lönen, *eller* med kostnader, som sammanhänger med att icke-ordinarie ersättare behöver anlitas vid vakanthållande av ordinarie tjänst eller vid längre tids ledighet för sjukdom eller av annan därmed jämförlig anledning,

2) de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, som påkallas med hänsyn till regleringen av befordringsgången för biträdes- och amanuenspersonal samt därmed jämförlig personal, samt

3) de överskridanden av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, som kan bli erforderliga för bestridande av övergångsförmåner till befattningshavare å vissa i ortsgruppshänseende nedflyttade orter.

3. Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

I anslutning till de riktlinjer för behandlingen av frågor om ändrad lönegradsplacering av tjänster, vilka uppdragits i prop. 1956: 124 (SU 88, rskr 210), anmäles i det följande resultatet av den under budgetarbetet verkställda prövningen av s. k. A-frågor. Vad beträffar de s. k. B-frågorna innebär nyssnämnda riktlinjer att ev. förslag till lönegradsändringar skulle — efter förhandlingar med personalorganisationerna — framläggas i statsverkspropositionen. En sådan ordning har emellertid icke nu kunnat tillämpas. Arbetet med här avsedda tjänsteförteckningsfrågor har påbörjats och förberedande överläggningar har upptagits med personalorganisationerna. De slutliga förhandlingarna i ämnet torde dock kunna äga rum tidigast under februari eller mars. Med hänsyn härtill torde det bli nödvändigt att senare under riksdagen framlägga förslag, som påverkar personalförteckningarna. För att i sådan ordning framlagda förslag skall kunna genomföras under 1959, är det erforderligt att riksdagen, liksom fallet varit under de senare åren, beslutar att de personalförteckningar, som riksdagen fastställer innan beslut meddelats i anledning av de särskilda lönegradsplaceringsförslagen, skall gälla endast i den mån annat icke följer av vad riksdagen beslutar i samband med dessa förslag.

Jag får nu redovisa de förslag till ändrad lönegradsplacering, som ansetts kunna förordas på grundval av den under budgetarbetet företagna omprövningen av löneställningen för olika tjänster. I dessa frågor har, såsom förutsatts i förenämnda prop. 1956: 124, statstjänstemännens huvudorganisationer beretts tillfälle att framlägga sina synpunkter. Det bör framhållas, att prövningen av lönegradsfrågor avsett icke blott ändrad lönegradsplacering för redan befintliga tjänster utan även placering i lönegrad av tjänster, vilka i statsverkspropositionen under resp. huvudtitlar föreslås skola inrättas un-

der nästa budgetår. Även i denna del har vederbörande personalorganisationer lämnats tillfälle till överläggningar med företrädare för civildepartementet.

De förslag till lönegradsändringar, som nu tillstyrkes, redovisas i den vid statsrådsprotokollet i detta ärende fogade *bilagan*. Framhållas må att sådana av organisatoriska skäl föranledda lönegradsändringar, vilka i realiteten innebär utbyte av förefintliga tjänster mot nya tjänster med artskilda arbetsuppgifter, samt förslag till ändrad lönegradsplacering av tjänster, som framlägges i anslutning till i särskild ordning verkställd översyn av organisationen inom visst område, ej redovisas i *bilagan*. Dessa förslag anmäles under resp. huvudtitlar.

Med anledning av de i *bilagan* redovisade förslagen får jag framhålla följande.

I statsverkspropositionen till 1958 års A-riksdag (bil. 2, p. 2) framlades förslag angående ändrad lönegradsplacering för åtta tjänster som föreståndare för länsarbetsnämndernas expeditioner för ungdomsförmedling och yrkesvägledning. Förslagen godkändes av riksdagen (SU 14, rskr 14). I samband med budgetarbetet har med anledning av förslag, som framlagts i arbetsmarknadsstyrelsens *petita*, löneställningen för ytterligare ett antal dylika föreståndartjänster underkastats särskild prövning. Härvid har det befunnits motiverat att sammanlagt nio förste assistenttjänster i A 16 utbytes mot inspektörstjänster i A 19.

I 1958 års *petita* avseende universiteten och övriga akademiska lärosäten samt vissa andra myndigheter har framförts ett stort antal yrkanden om ändrad lönegradsplacering för teknisk biträdespersonal. Det må erinras, att under de senaste åren med prövningen av dylika önskemål måst anstå i avvaktan på resultatet av 1956 års tekniska biträdesutredning (jfr *Gemensamma frågor* 1957, s. 4, och 1958, s. 4).

Utredningen har den 17 november 1958 avgivit ett betänkande, vari lämnats en redogörelse för nuvarande förhållanden rörande teknisk biträdespersonal och redovisats synpunkter på vissa principfrågor. Utredningen har emellertid icke framlagt några preciserade förslag angående lönegradsplacering för ifrågavarande personal utan förutsatt, att hithörande frågor göres till föremål för förhandlingar med tjänstemännens huvudorganisationer.

Med hänsyn härtill och då de i nyssnämnda betänkande aktualiserade lönefrågorna är att betrakta som B-frågor, om vilka förhandlingar med personalorganisationerna som jag nyss nämnt kommer att upptagas senare, har ej heller under det nu avslutade budgetarbetet ställning kunnat tagas till förslag om ändrad lönegradsplacering för enskilda tjänster av ifrågavarande slag. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att av samma skäl vid prövningen av löneställningen för i statsverkspropositionen föreslagna nya tjänster för teknisk biträdespersonal sådana tjänster icke ansetts böra placeras i de högre inom resp. lönegradsserier nu tillämpade lönegraderna.

Med anledning av förslaget om förändring av två överskötersketjänster i A

10 vid karolinska mediko-kirurgiska institutet till tjänster som instruktions-sköterska i A 14 (A 12) får jag framhålla, att — liksom för övriga instruktionssköterskor inom statsförvaltningen — 14 lönegraden bör användas endast i fråga om den, som genomgått vederbörlig utbildningskurs för instruktionssköterska.

Biträdespersonalen på överläkareexpeditionerna vid statens sinnessjukhus utgöres av kanslibiträden och biträden i reglerad befordringsgång. Det kanslibitråde, som tjänstgör hos den överläkare, vilken tillika är sjukhuschef, har utöver de uppgifter, som åvilar kanslibiträderna på andra överläkareexpeditioner, att fungera såsom sjukhusdirektionens registrator, såsom förman för övrig biträdespersonal inom läkarexpeditionerna samt såsom handsekreterare och biträde åt sjukhuschefen i dennes egenskap av administrativ chef och föredragande i direktionen. Med hänsyn till vikten av att sjukhuschefen i största möjliga omfattning beredes lättnad i arbetsuppgifter av administrativ natur föreslås att i sådant syfte kontoristtjänster inrättas i utbyte mot kanslibiträdets tjänster vid ettvar av de 17 största primärsjukhusen och vid Källshagens sjukhus.

Vad angår övriga i bilagan framlagda förslag torde jag i första hand få hänvisa till de redogörelser för myndigheternas motiveringar och förslag, som senare lämnas av vederbörande departementschefer. Jag vill tillägga, att på föranstaltande av civildepartementet myndigheterna anmodats att lämna sina motiveringar för de olika förslagen på särskilda, för ändamålet utarbetade formulär. Beträffande innehållet i dessa formulär torde få hänvisas till handlingarna.

Sammanfattningsvis innebär de av mig tillstyrkta, i bilagan redovisade förslagen uppflyttning av omkring 200 tjänster. Kostnadsökningen för löner vid ett genomförande av förslagen kan vid nuvarande lönenivå beräknas uppgå till ungefär 300 000 kronor för år. Förslagen synes böra genomföras fr. o. m. den 1 juli 1959.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att de personalförteckningar, som riksdagen fastställer innan riksdagen meddelat beslut i anledning av lönegradsplaceringsförslag, som framlägges i särskild ordning, skall gälla endast i den mån annat icke följer av vad riksdagen beslutar i samband med behandlingen av nämnda förslag,

dels godkänna de i förenämnda bilaga intagna förslagen om placering i lönegrad av vissa tjänster m. m.,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för genomförande av sistnämnda förslag från och med den 1 juli 1959.

4. Klassificering av statens fasta maskinanläggningar

Inledning. I samband med den vid 1950 års riksdag beslutade löneregleringen för eldar-, reparatörs- och maskinistpersonal fastställdes ett klassificeringssystem för statens fasta maskinanläggningar. Syftet med detta klassificeringssystem, som utformats av byggnadsstyrelsen i samråd med dåvarande arméförvaltningens intendenturavdelning och arméns fortifikationsförvaltning, var att tjäna som underlag för avvägningen av ansvarsmännens kompetens och löneställning. Vad angår klassificeringssystemets närmare utformning samt de principiella ståndpunktstagandena till övriga hithörande organisations- och lönefrågor torde få hänvisas till prop. 1950: 196 (SU 205, rskr 385) samt till 1951 års statsverksproposition, bil. 2 (SU 13, rskr 44). Systemet bygger på en indelning av statens fasta maskinanläggningar i åtta grupper, av vilka grupperna 2—8 f. n. omfattar cirka 200 anläggningar.

Den nämnda klassificeringen mötte sedermera viss kritik. Bl. a. påtalades, att grunderna aldrig öppet redovisats och att det därför icke var möjligt att avgöra efter vilka normer den ursprungliga inplaceringen i klassificeringsgrupper skett eller hur avgränsningen mellan grupperna bestämts. Man ansåg, att vid ny- eller omklassificering underlag saknades för bedömande av systemets riktighet. Kritiken framfördes främst från berörda personalorganisationer, som även yrkade på att aktivt få medverka i det löpande klassificeringsarbetet.

Mot bakgrunden av angivna förhållanden tillkallades den 28 januari 1955 inom civildepartementet en särskild utredningsman för att verkställa bl. a. utredning rörande grunderna för klassificering av statens fasta maskinanläggningar och därmed sammanhängande spörsmål. I ett den 30 september 1958 dagtecknat förslag till grunder för klassificering av statens fasta maskinanläggningar har utredningsmannen, krigsrådet G. E. Hallin, redovisat resultatet av sina undersökningar.

Över förslaget har efter remiss yttranden avgivits av fortifikationsförvaltningen, arméintendenturförvaltningen, byggnadsstyrelsen, statskontoret och medicinalstyrelsen samt Statstjänarkartellen och Tjänstemännens centralorganisations statstjänstemannasektion (TCO). Sistnämnda organisation åberopar härvid yttrande av Sveriges arbetsledareförbund.

Utredningen. Enligt utredningen föreligger alltjämt behov av en klassificering av statens fasta maskinanläggningar. Till belägg härför åberopas samstämmiga uttalanden från ett antal av utredningen hörda myndigheter och personalorganisationer. Förutsättningen för att bibehålla ett klassificeringssystem på förevarande område har emellertid angivits vara, att systemet — i motsats till vad som nu gäller — bygges på kända, objektivt mätbara faktorer och att det är enkelt att tillämpa.

Huvudsyftet med klassificeringen bör enligt utredningen alltjämt vara att tjäna som underlag vid fastställande av kompetenskrav och löneställning för ansvarsmännen. Utredningen har emellertid undersökt, huruvida en klassifi-

cering jämväl kan användas för andra syften. Undersökningarna har bl. a. givit vid handen, att klassificeringen bör kunna tjäna till vägledning även vid bedömande av behovet av samt kompetens och löneställning för biträdande ansvarsmän vid större anläggningar, för avvägningen av minimibehovet av personal med specialutbildning för reparationstjänst vid större anläggningar samt vid bestämmande av personaluppsättningen i dess helhet inom anläggningar med ensartad karaktär och inriktning.

Utredningen framhåller beträffande uppbyggnaden av ett för nämnda syften konstruerat system, att det — utom att vara baserat på mätbara faktorer — måste vara enkelt och lättillämpligt. Det bör likväl så rättvisande som möjligt återge olika faktorer av betydelse ur ansvarssynpunkt för anläggningarnas skötsel. Klassificeringssystemet bör innefatta en kvantitativ poängsättning av vissa tekniska grundvärden hos anläggningarna, i mån av behov kompletterad med en kvalitativ sammanvägning av dessa poängvärden till en för varje anläggning framräknad slutpoäng, som bestämmer inplacementen i klassificeringsgrupp. Varje sådan grupp bör vara siffermässigt bestämd med ett minimivärde och ett maximivärde. I stället för åtta grupper, som gällande system omfattar, föreslår utredningen sju grupper. Utredningen har härvid räknat med en sammanslagning av de nuvarande grupperna 2 och 3, vilka inbördes icke ansetts förete större skiljaktigheter ur ansvarssynpunkt.

Valet av tekniska grundfaktorer för klassificeringssystemet har varit föremål för ingående överväganden. De faktorer, som i första hand ansetts böra tillmätas betydelse, är anläggningarnas tekniska karaktär samt storlek och komplicitet i fråga om maskinell utrustning. Utredningen har funnit, att byggnadsvolymen ger ett gott uttryck för maskintjänstens omfattning inom anläggningarna. Särdragen rörande teknisk komplicitet har ansetts kunna komma till uttryck antingen genom en differentiering av anläggningarna i olika anläggningstyper med hänsyn till deras karaktär, exempelvis militäranläggningar och sjukhus, eller genom ett hänsynstagande till den varierande förbrukning av bränsle m. m., som föranledes av att i olika anläggningar ingår mer eller mindre omfattande och komplicerad utrustning. Utredningen har undersökt fyra alternativ, av vilka två baserats enbart på den uppvärmbara volymen i anläggningar av olika typer samt två på en kombination av nyssnämnda volym samt normalårsförbrukning av bränsle, elenergi, gas och vatten. Efter provklassificering enligt de olika alternativen bör enligt utredningen det slutliga valet stå mellan ett alternativ (utredningens alternativ 3), vilket bygger på en kombination av byggnadsvolym och förbrukningsvärden, kompletterad med spärrar mot övervärdering av de olika komponenterna, och ett alternativ (alternativ 4), som har den uppvärmbara byggnadsvolymen som enda grundfaktor. Utredningen har härvid funnit alternativ 3 klassificeringsmässigt överlägset men — mot bakgrunden av de betänkligheter som från principiell synpunkt kan resas mot att låta förbrukningen av bränsle ingå som en av beräkningsgrunderna — stannat för att förorda alternativ 4 såsom grund för klassificeringen. Den närmare inne-

börden av detta alternativ är att varje kubikmeter uppvärmbar byggnadsvolym ges en poängkoefficient, som differentieras med hänsyn till den huvudverksamhet, vilken karakteriserar de av anläggningen betjänade byggnaderna. Systemet framgår av efterföljande tablå, vilken ger vid handen att utredningen räknar med åtta olika anläggningstyper.

Poängtablå för alternativ 4

Poängkoefficienter

Anläggningstyp	Poäng per kbm uppvärmbar byggnadsvolym
Museer och bibliotek	0,2
Ämbetshus, realskolor, nomadskolor, seminarier, högre allmänna läroverk	0,25
Specialskolor (tekniska gymnasier, ungdomsvårdsskolor, blind- och dövskolor).....	0,4
Fångvårdsanstalter	0,65
Militärförband (ej staber)	0,8
Sinnessjukhus, alkoholistanstalter	1,0
Laboratorier och institutioner för vetenskapliga försök, experiment och forskning	1,0
Kroppssjukhus	1,4

Poängskalor

Klassificeringsgrupp	Poäng	Kvalifikationspoäng vid upp- eller nedflyttning
1	0— 12 500	1 250
2	12 500— 25 000	2 500
3	25 000— 50 000	5 000
4	50 000—100 000	10 000
5	100 000—200 000	20 000
6	200 000—400 000	
7	400 000—	Särskild prövning

Alternativ 4 har vid provklassificering givit ett resultat, som väl ansluter till den nu gällande grupperingen.

Det förordade klassificeringssystemet avses skola direkt tillämpas på samtliga av nuvarande klassificering berörda anläggningar utom vissa specialanläggningar. Till de senare hänföres bl. a. anläggningar, anslutna till annan värmecentral, anläggningar med specialutrustning, som mera avsevärt skiljer sig från övriga anläggningar inom en och samma anläggningstyp, fristående bergrumsanläggningar, anläggningarna vid luftfartsverkets

flygplatser samt de kungl. teatrarna. För dylika anläggningar, vilka i princip avses skola klassificeras, förutsättes en mera individuell prövning vara nödvändig för att ernå en rättvisande inplacering i klassificeringsgrupp.

En förutsättning för att systemet skall få åsyftad verkan har utredningen angivit vara, att ansvarsmän och maskinpersonal i övrigt i fråga om maskin- och reparationstjänsten fullgör alla de uppgifter, som normalt ankommer på dylik personal och ligger inom möjligheternas ram med hänsyn till personalstyrkans storlek, arbetstid och maskinutrustningens utseende. Klassificeringen avses vidare böra gälla alla maskinanläggningar, oberoende av om ansvarsmannen är anställd för hel- eller deltid. För deltidsanställda ansvarsmän skall systemet vara vägledande vid val av löneställning.

I fråga om kompetens för ansvarsmän och biträdande ansvarsmän förutsätter utredningen i princip icke någon ändring i förhållande till vad som nu gäller. För ansvarsmännen i de nya grupperna 4—7 kräves alltså sjöingenjörsexamen jämte kompetens motsvarande C-behörighet för elinstallationer. För ansvarsmännen i grupp 3 förutsättes maskinteknikerexamen samt i grupp 2 maskinistexamen. För ansvarsmän i grupp 1 förutsättes icke några formella kompetensvillkor. I fråga om kompetens för biträdande ansvarsmän förutsätter utredningen sjöingenjörsexamen.

Biträdande ansvarsmän beräknas i allmänhet komma att erfordras i anläggningar, tillhörande de föreslagna grupperna 5—7. Vid anläggningar i grupperna 3 och 4 förutsättes normalt erfordras minst en reparatör samt i grupperna 5—7 minst två reparatörer, av vilka den ene för el- och den andre för VVS- och allmänreparationer.

Med hänsyn till de återverkningar klassificeringen förutsättes få i löneställningsfrågor och — i viss utsträckning — även i bemanningsfrågor föreslår utredningen, att beslut om klassificering meddelas av Kungl. Maj:t med tillämpning från nästkommande budgetårsskifte. Tillämpningen av klassificeringssystemet bör enligt utredningen uppdragas åt ett centralt organ, anknutet till Kungl. Maj:ts kansli såsom en särskild delegation. På delegationen bör ankomma att verkställa klassificering och till Kungl. Maj:t avge förslag i klassificeringsfrågor. Delegationen förutsättes vidare skola tjäna som remissinstans i frågor rörande personaluppsättning, lönegradsplacering o. dyl. av maskinpersonal samt vara rådgivande åt myndigheterna i med maskintjänsten sammanhängande personalorganisatoriska spörsmål.

Yttrandena. Samtliga remissinstanser har funnit behov föreligga av ett klassificeringssystem för berörda syften. *Statskontoret* anser emellertid, att värdet av ett dylikt system successivt kommer att minska, när den tekniska utvecklingen innebär en alltmer ökad komplicitet och införande av nya tekniska metoder med därav följande ökning i antalet specialanläggningar, vilka icke kan klassificeras utan individuell prövning.

Beträffande grunderna för klassificeringen har *medicinalstyrelsen* och *Statstjänarkartellen* ansett sig böra förorda alternativ 3. Medicinalstyrelsen framhåller, att en enbart på byggnadsvolymen grundad klassificering oförtjänt synes gynna omoderna anläggningar inom sinnessjukvården. Stats-

tjänarkartellen anser, att alternativ 3 är bäst ägnat att läggas till grund för en bedömning av personaluppsättningen vid anläggningarna. Övriga remissinstanser tillstyrker alternativ 4, därvid dock TCO understrukt, att i alternativ 3 anläggningarnas tekniska komplicitet kommer till bättre uttryck.

Några remissinstanser har framhållit att vid val av alternativ 4 vissa jämkningar borde vidtagas i fråga om poängkoefficienterna för olika anläggningstyper, främst för fångvårdsanstalter och specialskolor. Poängdifferensen mellan sinnessjukhus och kroppssjukhus anses vidare av *medicinalstyrelsen* vara för stor.

Inrättande av ett särskilt klassificeringsorgan har tillstyrkts av samtliga remissinstanser utom *statskontoret*, som motsätter sig detsamma. Ämbetsverket anser att byggnadsstyrelsen bör svara för här avsedda arbetsuppgifter och ifrågasätter dessutom principiellt lämpligheten av att låta personalrepresentation ingå i organet.

Förslaget i övrigt tillstyrkes i princip av remissinstanserna. *Fortifikationsförvaltningen* framhåller emellertid, att utredningens uttalanden rörande minimibehovet av reparationspersonal icke bör tolkas som ett uttalande om det normala behovet av dylik personal. *Arméintendenturförvaltningen* uttalar viss tveksamhet rörande möjligheterna att använda klassificeringssystemet såsom norm för bemanningen i vidare mån än beträffande ansvarsman och biträdande ansvarsman. Angelägenheten av att nuvarande kompetenskrav icke sänkes understrykes av TCO. *Statstjänarkartellen* åter förordar en allmän uppmjukning av nu gällande normer härutinnan. Organisationen uttalar härjämte, att det hade varit önskvärt med mera preciserade normer för bemanningen i anläggningarna och finner utredningsförslaget i detta hänseende förenat med vissa brister. Det borde därför uppdragas åt det föreslagna klassificeringsorganet att utarbeta enhetliga normer för bemanningen inom anläggningarna. Organisationen anför vidare, att utbildningsfrågorna måste aktualiseras samt att överstyrelsen för yrkesutbildning bör ges i uppdrag att ordna utbildning för landmaskinister.

Föredraganden. Löneställningen för ansvarsmän och biträdande ansvarsmän vid statens fasta maskinanläggningar samt vederbörande ansvarsmäns kompetens har avvägts i anslutning till en klassificering av ifrågasvarande maskinanläggningar. Mot det nuvarande klassificeringssystemet — vilket fastställts av 1950 års riksdag — har sedermera riktats viss kritik därför att grunderna för systemet ej gått att klart redovisa. Detta har varit till nackdel, särskilt i fråga om systemets användbarhet vid ny- eller omklassificering av anläggningar. På grund härav har tillkallats en särskild utredningsman för att inom civildepartementet verkställa bl. a. utredning rörande grunderna för klassificering av statens fasta maskinanläggningar. Utredningen har den 30 september 1958 avgivit förslag i ämnet, vilket varit föremål för remissbehandling.

Lika med utredningen och remissinstanserna finner jag behov alltjämt föreligga av en klassificering av statens fasta maskinanläggningar för i hudsak de ändamål som utredningen angivit.

Utredningen har beträffande uppbyggnaden av ett dylikt klassificeringssystem framhållit vikten av att systemet blir enkelt och lättillämpligt samt att det i görligaste mån grundar sig på objektiva fastställbara faktorer. Allmänt har om ett nytt system av utredningen uttalats, att det bör bygga på en kvantitativ poängsättning av vissa tekniska grundvärden, ev. kompletterad med en kvalitativ sammanvägning av poängvärdena. Den slutpoäng, som sålunda framräknas, bör bestämma anläggningens inplacering i klassificeringsgrupp. Utredningen har redovisat fyra olika alternativ till klassificeringssystem. Av skäl, för vilka redogjorts i det föregående, har utredningen förordat ett alternativ (betecknat som alternativ 4), vilket har den uppvärmbara byggnadsvolymen såsom enda grundfaktor. Detta system innebär, att varje kubikmeter uppvärmbar byggnadsvolym ges en poängkoefficient, som differentieras med hänsyn till den huvudverksamhet, varom fråga är. Enligt det föreslagna systemet skall poängkoefficienten exempelvis utgöra 0,2 för museer och bibliotek, 0,65 för fångvårdsanstalter, 0,8 för militärförband, 1,0 för sinnessjukhus samt 1,4 för kroppssjukhus. På grundval av det poängtal, som därvid framräknas, inplaceras vederbörande anläggning i viss klassificeringsgrupp (1—7) enligt i det föregående återgivna poängskalor. För upp- eller nedflyttning mellan klassificeringsgrupperna har förutsatts vissa kvalifikationspoäng.

Utredningen har framhållit, att alternativ 4, liksom övriga alternativ, utformats med utgångspunkt i att klassificeringen så långt möjligt borde ansluta till nuvarande gruppindelning, mot vilken varken myndigheter eller personalorganisationer i och för sig riktat några väsentliga invändningar. Av utredningen gjorda provklassificeringar bekräftar, att en tillämpning av alternativ 4 i allt väsentligt ansluter till nu gällande klassificering.

I likhet med flertalet remissinstanser förordar jag, att en ny klassificering av statens fasta maskinanläggningar kommer till stånd och att därvid det av utredningen förordade klassificeringsalternativet 4 lägges till grund på sätt som utredningen närmare angivit. De av utredningen föreslagna poängkoefficienterna för olika anläggningstyper torde böra godtagas. Inplaceringen av anläggningarna i klassificeringsgrupp bör fastställas av Kungl. Maj:t.

Utredningen föreslår för klassificering av statens fasta maskinanläggningar inrättande av ett särskilt organ, såsom en delegation knutet till Kungl. Maj:ts kansli. I delegationen borde ingå administrativ och värmeteknisk expertis samt företrädare för berörda personalorganisationer. För egen del är jag icke beredd att nu taga slutlig ställning till frågan om ett permanent klassificeringsorgan.

Jag föreslår, att riksdagens godkännande inhämtas för en klassificering av statens fasta maskinanläggningar med tillämpning av de av utredningen föreslagna grunderna. Av skilda skäl synes det lämpligt, att förberedelser för engångsarbetet med en nyklassificering av de fasta maskinanläggningarna snarast påbörjas. Min avsikt är därför att inom den närmaste tiden föreslå Kungl. Maj:t, att ifrågavarande förberedelsearbete får igångsättas genom en

särskild expertgrupp inom civildepartementet med i huvudsak den sammanställning utredningen förordat för delegationen.

Lika med utredningen finner jag ej anledning ifrågasätta ändring av gällande kompetenskrav för ansvarsmän och biträdande ansvarsmän, dock givetvis med de modifikationerna som ev. kan föranledas av ändrad organisation av maskinbefälsutbildningen. Jag är ej beredd att i detta sammanhang taga ställning till, om och i så fall på vilket sätt den nya klassificeringen bör utnyttjas exempelvis för bedömande av behovet av olika kategorier personal för maskinanläggningar. Detta spörsmål torde bära närmare övervägas i samband med det förestående klassificeringsarbetet.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna de i det föregående redovisade grunderna för klassificering av statens fasta maskinanläggningar.

5. Föreskrifter om löneavdrag å tjänstefri dag

Enligt 28 § V statens allmänna avlöningsreglemente (Saar) skall tjänsteman, tillhörande avdragsgrupp 2 eller 3, som, med bibehållande helt eller delvis av lönen, åtnjuter semester, ferier eller tjänstledighet av annan anledning än sjukdom eller havandeskap och som härunder uppbär sjukpenning (hempenning) eller tilläggspenning från allmän sjukkassa eller är berättigad till sjukpenning (hempenning) enligt yrkesskadeförsäkringslagen, vidkännas ett mot försäkringsförmånen svarande särskilt löneavdrag. Motsvarande stadgande återfinnes i andra av Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens beslut utfärdade avlöningsreglementen m. fl. avlöningsförfattningar.

I den under punkterna 1 och 2 omnämnda överenskommelsen med statstjänstemännens huvudorganisationer om den fortsatta arbetstidsförkortningen under 1959 och 1960 ingår även att sådan ändring skall vidtagas i ovan berörda stadganden, att däri angivet särskilt löneavdrag skall under enahanda förutsättningar kunna verkställas även för dag, då tjänstefrihet åtnjutes.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga ändring av angiven innebörd i 28 § V Saar och motsvarande stadganden i andra av Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens beslut utfärdade avlöningsförfattningar.

6. Kanslist i administrativ tjänst

I samband med 1952 års tjänsteförteckningsrevision förutsattes, att en allmän översyn skulle ske av amanuenspersonalens tjänstgöringsförhållanden i syfte bl. a. att nedbringa amanuensernas antal och att överföra vissa arbetsuppgifter till personal med lägre formell kompetens. *Kompetensutredningen*¹ har i sitt betänkande »Om kompetenskrav» (SOU 1954: 15) redovisat sin allmänna inställning till ett problem av förevarande art. Utredningen har därvid framhållit, att högre kompetenskrav icke bör uppställas än som verkligen är påkallade med hänsyn till arbetsuppgifternas art och att uppställande av högre krav är en ur samhällets synpunkt onödig kostnadsfördyring. Likartade tankegångar ligger även bakom allmänna verksstadgans bestämmelse att ärende icke bör handläggas av mera kvalificerad personal än dess beskaffenhet kräver.

Mot bakgrunden av dessa uttalanden har kompetensutredningen närmare undersökt amanuens- och byråsekreterarpersonalens arbetsuppgifter inom socialstyrelsen, bostadsstyrelsen och pensionsstyrelsen. Vidare har utredningen — med anledning jämväl av rådande brist på högskoleutbildade tekniker — granskat de arbetsuppgifter, som nu fullgöres av den högre tekniskt utbildade personalen vid vägförvaltningarna. Resultaten av dessa undersökningar, som redovisas i betänkandet »Kanslist i administrativ tjänst» (SOU 1957: 23), visar enligt utredningen, att inom de centrala ämbetsverken samt vid vägförvaltningarna ett behov föreligger av en särskilt utbildad kategori av mellangradstjänstemän, som skulle kunna övertaga en del av de arbetsuppgifter, som nu åvilar amanuens- och byråsekreterar- (revisors-, aktuarie-)personal resp. ingenjörspersonal. Utredningens förslag om införande av en sådan ny tjänstemannakategori inom nämnda förvaltningsområden kan, enligt vad utredningen framhållit, så till vida bygga på beprövad erfarenhet, som den innebär ett utnyttjande av de erfarenheter och metoder, som givit tillfredsställande resultat inom det stora område, som länsstyrelserna med sin landskanslistpersonal representerar. Även erfarenheterna från användningen av mellangradspersonal i begränsad omfattning vid vissa centrala ämbetsverk — statens utlänningskommission, arbetsmarknadsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten — samt viss försöksverksamhet med användning av biträdespersonal för revisionsarbete inom riksräkenskapsverket har beaktats av utredningen.

Kompetensutredningen föreslår, att kanslisttjänster successivt inrättas vid de centrala ämbetsverken i den mån så finnes lämpligt vid uppkommande vakanser på amanuens- eller byråsekreterartjänster eller motsvarande. Tjänsterna bör enligt utredningen placeras i samma reglerade befordringsgång som landskanslisttjänsterna vid länsstyrelserna eller i lönegraderna Af 9 — Ae 10 — Ae 12 — Ae 13. Sedermera bör i mån av behov ordinarie tjänster i Ao 15 och befordringstjänster i Ao 19 inrättas. Vid varje

¹ Regeringsrådet O. H. Klackenborg och rektorn vid tekniska högskolan i Stockholm, professor R. Woxén.

vägförvaltning bör enligt betänkandet redan från början en kanslisttjänst i Ao 15 inrättas. Rekryteringen av aspiranter till kanslisttjänsterna bör ske både direkt utifrån och från biträdes- och expeditivsgrupperna. Utredningen framlägger vidare förslag rörande anordnande av särskild utbildning för kanslisterna.

Betänkandet har varit föremål för en omfattande remissbehandling. Härvid har den av utredningen framförda allmänna synpunkten, att högre kompetenskrav icke bör uppställas än som verkligen är påkallade med hänsyn till arbetsuppgifternas art, vunnit allmänt gehör. Den praktiska utformningen av principen, nämligen förslaget att inrätta kanslisttjänster samt att å dessa överföra vissa amanuens- och byråsekreterarpersonal f. n. tilldelade uppgifter, har åter givit upphov till delade meningar. Å ena sidan har flertalet remissmyndigheter i princip ställt sig positiva till förslaget om en reglerad befordringsgång. Å andra sidan har vissa myndigheter — bl. a. statskontoret, riksräkenskapsverket och statens lönenämnd — ifrågasatt lämpligheten av att införa en ny mellangradskarriär med reglerad befordringsgång. Samma mål kan enligt dessa myndigheter vinnas genom inrättande av flera tjänster i redan befintliga mellanlönegrader (assistenttjänster, högre biträdestjänster o. s. v.) än vad som f. n. är fallet. Härigenom skulle den med en reglerad befordringsgång förenade stelheten och bundenheten kunna undvikas och bättre möjligheter föreligga till riktigt avvägd lönegradsplacering med hänsyn till arbetsuppgifternas beskaffenhet. *Statens lönenämnd* har bl. a. anført, att det torde bli svårt att inom de centrala ämbetsverken klart fixera vilka arbetsuppgifter, som bör åvila kanslisterna och vilka göromål, som bör ankomma på nu förefintliga högre biträdestjänster och andra mellangradstjänster. *Statskontoret* är av den uppfattningen, att de ärenden, som vid centrala verk skall kunna överföras till befattningshavare med lägre kompetens, är alltför heterogena i förhållande till motsvarande ärenden vid länsstyrelserna för att lönesättningen lämpligen skall kunna anpassas efter den som fastställts för landskanslisterna. Löneavvägningen för de av utredningen avsedda mellangradstjänsterna bör därför enligt statskontoret i direkt anslutning till nu tillämpade lönesättningsnormer för närmast jämförliga personalkategorier grundas på ett individuellt bedömande av göromålens art.

Samtliga personalorganisationer, vilka beretts tillfälle att avgiva yttrande över betänkandet, har ställt sig positiva till förslagen. *Tjänstemännens centralorganisation* anser det ytterst väsentligt, att utredningens välgrundade principförslag kommer till genomförande över hela fältet och vill på det bestämdaste förorda, att utredningen får fortsätta sina undersökningar på den inslagna vägen, så att ytterligare förslag till åtgärder vid andra verk kan framläggas. En sådan fortsatt verksamhet av utredningen är, förmenar organisationen, dessutom rationell från den synpunkten att utredningen förskaffat sig rutin på området, varför fortsatta undersökning-

är kan förväntas gå smidigt och relativt snabbt och dessutom ske med en så långt möjligt enhetlig bedömningsgrund.

Beträffande innehållet i övrigt i avgivna remissyttranden får jag hänvisa till handlingarna.

Kompetensutredningen har vidare som en fortsättning på det i kanslistbetänkandet redovisade utredningsarbetet slutfört vissa undersökningar rörande arbetsuppgifter och kompetensen hos tjänstemän vid domkapitlens kanslier. Resultatet av dessa undersökningar redovisas i ett den 27 mars 1958 avlämnat betänkande »Kanslister vid domkapitlen». Betänkandet har varit föremål för remissbehandling. Enligt vad jag erfarit kommer kompetensutredningens principförslag på detta område att kompletteras med konkreta förslag om överflyttning av arbetsuppgifter från juristpersonal till befattningshavare med lägre kompetens i ett betänkande av stiftskansliutredningen, vilket i väsentliga delar bygger på kompetensutredningens förslag.

Föredraganden. För egen del får jag, efter samråd med chefen för finansdepartementet, anföra följande.

Det måste självklart anses såsom ett angeläget intresse att administrativa arbetsuppgifter så långt är möjligt överföres från akademiskt utbildad personal till personal med lägre kompetens, så att, såsom kompetensutredningen framhållit, högre kompetenskrav icke uppställas än som verkligen är påkallade med hänsyn till arbetsuppgifternas art. På denna punkt delar jag sålunda helt kompetensutredningens och remissinstansernas uppfattning. Vad åter angår frågan om valet av personal för handläggning av de uppgifter, som sålunda skulle avlastas den akademiskt utbildade personalen, är ett principiellt ställningstagande svårare. Kompetensutredningen har för sin del föreslagit inrättande såväl i vissa centrala ämbetsverk som vid vissa lokalförvaltningar av en särskild mellangradskarriär, uppbyggd på samma sätt som landskanslistkarriären vid länsstyrelserna. Från vissa remissinstansers sida görs åter gällande, att för ifrågavarande arbetsuppgifter bör inrättas särskilda fasta tjänster, högre biträdestjänster e. d., såsom redan skett på många håll inom den centrala förvaltningen.

För valet mellan dessa två alternativ är det enligt min mening av betydelse att närmare klarhet erhålles om mängden av arbetsuppgifter, som kan överföras, eller med andra ord hur stort utrymme det finns inom olika områden för befattningshavare för dylika arbetsuppgifter. På vissa håll kan nämligen de arbetsuppgifter, som enligt kompetensutredningens förslag skulle kunna delegeras, vara av så ringa omfattning att för fullgörande av uppgifterna endast erfordras ett fåtal tjänster. Det torde i sådana fall kunna ifrågasättas, om icke inrättande av fasta tjänster är att föredra framför inrättande av en ny karriär med reglerad befördringsgång vid sidan av redan befintliga högre fasta biträdestjänster, vilket utredningens förslag på vissa håll kan innebära.

För att få denna fråga ytterligare belyst anmodades myndigheterna att i sina anslagsäskanden för nästkommande budgetår närmare redovisa, om och i vad mån genom överflyttning eller omfördelning av arbetsuppgifter inom myndigheten möjlighet bedömdes föreligga att — successivt vid uppkommande vakanser, i samband med nödvändig utökning av den administrativa personalen eller annorledes — utbyta befattningar i reglerad befordringsgång för administrativ personal mot tjänster i en mellangradskarriär som förut sagts eller mot högre biträdestjänster e. d. De inkomna uppgifterna har granskats i samband med det nu avslutade budgetarbetet. Det har därvid framkommit, att endast ett fåtal myndigheter framlagt konkreta förslag i ämnet. Från några håll har framhållits, att frågan skulle prövas vid uppkomna vakanser, medan det övervägande antalet myndigheter som yttrat sig antingen hänvisat till att utbyte av tjänster av liknande slag redan prövats eller att frågan icke var aktuell, enär en speciell mellangradskarriär redan fanns.

Mot bakgrunden av det anförda är jag ej beredd att nu ta någon principiell ståndpunkt till frågan, huruvida — i de fall åsyftad omfördelning av arbetsuppgifter kan ske — uppgifterna bör överföras på kanslister eller högre biträden e. d. Jag anser det därför erforderligt att vissa ytterligare undersökningar kommer till stånd, framför allt i fråga om kvantiteten arbetsuppgifter, som på olika håll kan överföras från högre till lägre personal. Jag är emellertid redan nu beredd uttala, att vid sådana lokala organ, som nära ansluter till länsförvaltningen, den av utredningen förordade linjen bör väljas. Jag vill vidare framhålla, att vid båda de ifrågasatta alternativen särskild utbildning av ungefär samma omfattning och inriktning som kompetensutredningen räknat med synes vara erforderlig. Formerna för utbildningen kan dock påverkas av de fortsatta övervägandena. Enligt min mening bör kompetensutredningens uppdrag vidgas så att vissa ytterligare förvaltningsområden genomgås i syfte att mera konkreta uppgifter skall kunna erhållas för det slutliga ställningstagandet till här berörda spörsmål.

De av kompetensutredningen verkställda undersökningarna inom socialstyrelsen, bostadsstyrelsen och pensionsstyrelsen har i enlighet med utredningens direktiv icke inbegripit någon kvantitativ beräkning av personalbehovet i fråga om kanslister. Såsom framgår av vad chefen för socialdepartementet senare denna dag anför under dessa myndigheters avlöningsanslag bör emellertid genom myndigheternas egen försorg i nära anslutning till kompetensutredningens förslag en översyn av deras personalorganisation ske i syfte att utröna, i vilken utsträckning amanuens tjänster hos styrelserna vid uppkommande vakanser kan och bör ersättas av kanslisttjänster eller kvalificerade biträdestjänster.

Som jag nyss anför, anser jag i likhet med kompetensutredningen att kanslisttjänster av den typ som redan finnes vid länsstyrelserna bör kunna komma i fråga vid sådana lokalorgan som nära ansluter till länsförvaltningen. I överensstämmelse härmed delar jag utredningens uppfattning att mera rutinbetonade göromål av administrativ eller teknisk natur vid väg-

förvaltningarna i görligaste mån bör överflyttas från civilingenjörer och andra befattningshavare med högre utbildning till kanslisterna. Jag förutsätter, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kommer att med ledning av kompetensutredningens betänkande ytterligare undersöka i vilken utsträckning vakanta eller vakantblivande teknikertjänster vid vägförvaltningarna kan utbytas mot kanslisttjänster.

Jag vill i detta sammanhang slutligen betona, att det måste anses som ett angeläget åliggande för myndigheterna att i enlighet med 6 § allmänna verksstadgan själva vidtaga eller föreslå sådana åtgärder, som kan tjäna det av kompetensutredningen angivna syftet.

7. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond

I annat sammanhang denna dag anmäles förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond. Erforderliga anslag till ersättning till fastighetsfonden beräknas därvid till sammanlagt 73 492 000 kronor. Det torde få ankomma på vederbörande departementschefer att under respektive huvudtitlar anmäla dessa ersättningsanslag, vilka enligt vad av statförslaget framgår bör upptagas till följande belopp.

	Kronor	Kronor
Andra huvudtiteln:		
Ersättning till fängvårdsstyrelsens delfond	3 694 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	1 130 000	4 824 000
Tredje huvudtiteln:		
Ersättning till beskickningsfastigheternas delfond	3 804 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	447 000	4 251 000
Fjärde huvudtiteln:		
Ersättning till slottsbyggnadernas delfond	73 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	353 000	426 000
Femte huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond		4 070 000
Sjätte huvudtiteln:		
Ersättning till slottsbyggnadernas delfond	1 280 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	2 462 000	3 742 000
Sjunde huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	1 187 000	
Ersättning till generaltullstyrelsens delfond	356 000	1 543 000
Ättonde huvudtiteln:		
Ersättning till slottsbyggnadernas delfond	29 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	15 023 000	
Ersättning till Uppsala universitets delfond	1 742 000	
Ersättning till Lunds universitets delfond	1 364 000	18 158 000
Nionde huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond		6 089 000

Tionde huvudtiteln:		Kronor	Kronor
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	2 082 000		
Ersättning till sjöfartsstyrelsens delfond	606 000		2 688 000
Elfte huvudtiteln:			
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	9 058 000		
Ersättning till Uppsala universitets delfond	894 000		
Ersättning till medicinalstyrelsens delfond	15 137 000		
Ersättning till karolinska sjukhusets delfond	2 358 000		27 447 000
Tolfte huvudtiteln:			
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond			137 000
Fjortonde huvudtiteln:			
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond			117 000

8. Ersättning till domänverkets fond för upplåten mark

I enlighet med de grunder som godkänts vid 1939 års lagtima riksdag är i riksstaten för innevarande budgetår under andra, femte, åttonde, nionde och elfte huvudtitlarna uppförda särskilda förslagsanslag å tillhoppa 785 400 kronor till ersättning till statens domäners fond för upplåten mark. Denna ersättning utgår för sådan å domänverkets fond bokförd egendom, som disponeras för vissa för domänstyrelsens verksamhet främmande ändamål, såsom fångvård, socialvård och undervisningsverksamhet samt försöksverksamhet på jordbrukets område. I beslut den 7 december 1956 har Kungl. Maj:t bland annat meddelat vissa förvaltningsföreskrifter för upplåtna egendomar av här ifrågavarande slag. Ersättningen till domänfonden är i princip att jämställa med ersättningsanslagen till fastighetsfonderna och representerar alltså endast en formell, av redovisningsskäl motiverad omföring av medel inom budgetens ram. Genom att ersättningsbeloppen beräknas såsom en mot statens förräntningskrav svarande del av egendomarnas bokföringsvärden undvikes att de upplåtna egendomarna belastar domänverket i dess uppgift att förränta fondens kapital.

För en närmare redogörelse för de kronoegendomar som den 30 juni 1957 var upplåtna till särskilda ändamål samt deras redovisningsvärden på domänverkets fond torde få hänvisas till en tabell, som är intagen i den till 1958 års A-riksdag avlåtna statsverkspropositionen (bilaga 2, s. 14—16).

Enligt uppgifter från domänstyrelsen uppgick summorna av de till de olika huvudtitlarna hänförliga bokföringsvärdena å upplåtna egendomar till följande belopp den 30 juni 1958.

Huvudtitel	Summa redovisningsvärden å domänverkets fond den 30 juni 1958, kronor
II. Justitiedepartementet	2 987 169
V. Socialdepartementet	3 466 200
VIII. Ecklesiastikdepartementet	598 750
IX. Jordbruksdepartementet	12 256 510
XI. Inrikesdepartementet	379 403

Ersättningsbeloppen beräknas enligt vedertagna regler på grundval av bokföringsvärdet vid budgetårets ingång. I anledning härav bör de i tabellen angivna bokföringsvärdena justeras med hänsyn till under budgetåret 1958/59 förutsedda förändringar. Under andra huvudtiteln bör sålunda värdet höjas med 245 508 kronor, som beräknas bli utbetalt av anvisade medel för byggnadsarbeten vid fångvårdsanstalten i Mariestad. Bokföringsvärdet å egendomarna under nionde huvudtiteln förutses å ena sidan öka med 260 484 kronor genom utbetalningar från investeringsanslag till byggnadsarbeten vid statens försöksgårdar men å andra sidan minska med 2 415 kronor till följd av försäljning av ett område av fastigheten Brårud 1¹⁸ i Värmlands län.

De beräknade redovisningsvärden som enligt det föregående skall läggas till grund för beräkningen av ersättningsanslagen för budgetåret 1959/60 utgör sålunda för andra huvudtiteln 3 232 677 kronor, för femte 3 466 200 kronor, för åttonde 598 750 kronor, för nionde 12 514 579 kronor samt för elfte huvudtiteln 379 403 kronor. Den ersättning som härefter beräknas på de angivna värdena bör med hänsyn till den höjning av statens förräntningskrav för nästa budgetår, som kommer att anmälas i huvudtiteln Avskrivning av nya kapitalinvesteringar (bilaga 19), uppgå till 4 1/4 procent.

Erforderliga anslag till ersättning till domänverkets fond för upplåten mark har i enlighet med det anförda beräknats till sammanlagt 858 100 kronor, vilket innebär en ökning med 72 700 kronor i förhållande till motsvarande anslag för innevarande budgetår. Det torde få ankomma på vederbörande departementschefer att anmäla ersättningsanslagen. Enligt nyssnämnda beräkning bör anslagen upptagas med följande belopp, nämligen under andra huvudtiteln med 137 400 kronor, under femte huvudtiteln med 147 300 kronor, under åttonde huvudtiteln med 25 400 kronor, under nionde huvudtiteln med 531 900 kronor samt under elfte huvudtiteln med 16 100 kronor.

Vad föredragandena sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Claes-Erik Mellgård

Förslag till lönegradsändringar

II huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebenenämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
Ag 4	<i>Fångvårdsanstalterna</i> Ekonomibiträde	1	Ag 5	Hälsingborg
Af 1—Ae 5	<i>Skyddskonsulentorganisationen</i> Kontorsbiträde	3	Ae 7	Kanslibiträde

III huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebenenämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
Ao 19	<i>Utrikesförvaltningen</i> Andre sekreterare, beskickningssekreterare eller vicekonsul	6	Ao 23	Förste sekreterare, förste beskickningssekreterare eller förste vicekonsul
Ao 9	Kontorist	2	Ao 10	Kansliskrivare. Pressbyrån, allmänna sekt. resp. pressrummet
Af 3, Ae 5	Kontorsbiträde	4	Ae 7	Kanslibiträde. Arkivet, bindningsexp. 3, kopieringsexp. 1

IV huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Föreslagna lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebestämmning, placering etc.
lönegrad	tjänstebestämmning			
	<i>Försvarsdepartementet</i>			
Ao 7	Kanslibiträde	1	Ao 9	Kontorist. Statssekr. avd.
	<i>Försvarets civilförvaltning</i>			
Ao 19	Byråsekreterare	2	Ao 21	Förste byråsekreterare. Lönebyrån, lönesekt.
	<i>Armétygförvaltningen</i>			
Ao 24	Byrådirektör	1	Ao 26	2. vapenbyrån, kemiska sekt.
Ae 10	Tekniker	1	Ae 12	Tryckeriforman. Normaliebyrån, förlagssekt.
	<i>Flygförvaltningen</i>			
Ao 24	Flygdirektör av 2. gr/byrådirektör	1	Ao 26	Flygdirektör av 1. gr/byrådirektör. Luftbevakningsbyrån, systemsekt.
Ae 24	Byrådirektör	2	Ae 26	Robotbyrån. Hos tekniske chefen resp. å utprovningsspekt.
Ao 23	Förste byråingenjör	1	Ao 24	Flygdirektör av 2. gr/byrådirektör. Flygelektrobyrån, flygelektrosekt.
Ae 23	Förste byråingenjör	1	Ae 24	Byrådirektör. Robotbyrån, centralsekt.
Ao 21	Byråingenjör	1	Ao 23	Förste byråingenjör. Flygplanbyrån, flygplansekt.
Ae 21	Byråingenjör	1	Ae 23	Förste byråingenjör. Robotbyrån, utprovningsspekt.
Ae 19	Byråingenjör	1	Ae 21	Robotbyrån, centralsekt.
Ae 17	Ingenjör	1	Ae 19	Byråingenjör. Motorbyrån, kontrollsekt.
Ae 15	Ingenjör	1	Ae 17	Normaliebyrån, biblioteket
Ae 10	Tekniker	2	Ae 12	Ingenjörbiträde. Flygplanbyrån, kontrollsekt.
Ae 7	Tekniskt biträde	1	Ae 9	Tekniker. Robotbyrån, konstruktionssekt.
	<i>Krigsarkivet</i>			
Ao 10	Biblioteksassistent	1	Ao 12	Förste biblioteksassistent
	<i>Försvarets forskningsanstalt</i>			
Ae 19	Kamrerare	1	Ae 21	
	<i>Centrala värnpliktsbyrån</i>			
Ae 13	Maskintekniker	1	Ae 15	Assistent

V huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Förelagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänste- benämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
Ao 23	<i>Socialdepartementet</i>			
	Förste kanslissekreterare	1	Ao 26	Byrådirektör. Statssekr. avd.
Ao 23	<i>Socialstyrelsen</i>			
	Förste byråsekreterare	1	Ao 24	Byrådirektör. Barnavårds- byrån
Ae 10	<i>Arbetsdomstolen</i>			
	Kansliskrivare	1	Ao 12	Förste kansliskrivare
Ae 16 Ae 2/3	<i>Statens vårdanstalt å Svartsjö för alkoholmissbrukare</i>			
	Assistent	1	Ae 17	
	Ekonomibiträde	1	Ae 4	
Ag 13 Ae 7	<i>Statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholmissbrukare</i>			
	Assistent	1	Ae 14	
	Chaufför	2	Ae 8	Vårdare
Ae 13	<i>Arbetsmarknadsstyrelsen</i>			
	Assistent	1	Af 13— Ae 19	Amanuens/aktuarie. Lokalise- rings- och utredningsbyrån, statistiksekt.
Ao 16	<i>Den offentliga arbetsförmedlingen</i>			
	Ungdomsförmedling och yrkesväg- ledning			
	Förste assistent	9	Ao 19	Inspektör. Eskilstuna, Jönkö- ping, Kalmar, Karlstad, Kristianstad, Växjö, Väster- ås, Örebro och Östersund
Ao 12	<i>Bostadsstyrelsen</i>			
	Förste kansliskrivare	1	Ao 13	Kontorsskrivare. Lånebyrån, juridiska sekt.
Ae 9	Kontorist	1	Ae 10	Biblioteksassistent. Plane- ringsbyrån, utredningssekt.
Ae 7	<i>Arbeterskyddsstyrelsen</i>			
	Kanslibiträde	1	Ae 9	Kontorist. Kanslibyrån, kassa- kontoret
Ae 10	<i>Pensionsstyrelsen</i>			
	Kansliskrivare	2	Ae 12	Förste kansliskrivare. Kansli- byrån, utbetalningsavd., för- skottsdetaljen samt försäk- ringsbyrån, statistiska avd., statistikdetaljen. Lönegrads- placeringen för sistnämnda tjänst omprövas efter inne- havarens avgång

VI huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebenenämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenämning			
Ao 24	<i>Kommunikationsdepartementet</i> Byrådirektör	1	Ao 26	

VII huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebenenämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenämning			
Ao 8	<i>Finansdepartementet</i> Förste expeditionsvakt	1	Ao 9	Expeditionsförman. Budcentralen
Ae 7	Kanslibiträde	1	Ae 9	Kontorist. Statens upplysningsbyrå
Ae 24	<i>Statistiska centralbyrån</i> Byrådirektör	1	Ae 26	Utredningsinstitutet
Ao 23	Förste byråsekreterare	1	Ao 24	Byrådirektör. Kansliet
Ae 21	Förste aktuarie	1	Ae 23	Avd. för ekonomisk statistik
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	3	Ae 7	Kanslibiträde
Ao 24	<i>Generaltullstyrelsen</i> Byrådirektör	1	Ao 26	Huvudlaboratoriet
Ao 10	<i>Tullstaten</i> Förste kustuppsyningsman	1	Ao 12	Kustöveruppsyningsman. Kustposteringen Skallhamn
Ao 9	Kustuppsyningsman	4	Ao 10	Förste kustuppsyningsman. Kustposteringarna i Stockholm, Slite och Visby samt distriktskustposteringen i Simrishamn
Ao, Ae 7	Kanslibiträde	2	Ao 9	Kontorist. Centraltullkammaren i Malmö och tullkammaren i Norrköping
Ao 10	<i>Kontrollstyrelsen</i> Kansliskrivare	1	Ao 12	Förste kansliskrivare. Andra byrån. Registrator
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	1	Ae 7	Kanslibiträde. Avd. för kamerala ärenden och personalärenden
Ae 19	<i>Kontrollstyrelsens lokalförvaltning</i> Kontrollör	1	Ae 21	Överkontrollör. Distriktskontoret i Sundsvall
Ao 24	<i>Mynt- och justeringsverket</i> Byrådirektör	1	Ao 26	
Ae 7	Kanslibiträde	1	Ag 9	Kontorist. Avd. för mått och vikt. Tjänsten i Ae 7 får icke uppehållas

VIII huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Förelagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebestämmning, placering etc.
lönegrad	tjänstebestämmning			
	<i>Landsarkiven</i>			
Ae 7	Konsververingsbiträde	1	Ae 8	Bokbindare. Vadstena
	<i>Stifts- och landsbiblioteken</i>			
Ao 24	Landsbibliotekarie	1	Ao 26	Västerås
	<i>Uppsala universitet</i>			
Ao 7	Kanslibitråde	1	Ao 9	Kontorist. Paleontologiska institutionen
Ae 7	Kanslibitråde	2	Ae 9	Kontorist. Nationalekonomiska och växtfysiologiska institutionerna
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	2	Ae 7	Kanslibitråde. Akademiska kontoret
	<i>Lunds universitet</i>			
Ae 8	Trädgårdsmästare	1	Ae 11	Trädgårdsmästare. Genetiska institutionen
Ao 5	Räknebiträde	1	Ao 7	Kanslibitråde. Astronomiska institutionen
	<i>Göteborgs universitet</i>			
Ae 7	Kanslibitråde	4	Ae 9	Kontorist. Bakteriologiska, fysiologiska och patologiska institutionerna samt medicinska kliniken avd. II
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	1	Ae 7	Kanslibitråde. Kansliet
	<i>Karolinska mediko-kirurgiska institutet</i>			
Ae 10	Översköterska	2	Ae 14 (Ae 12)	Instruktionssköterska. Kliniskt-kemiska centrallaboratorierna å karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet
Ae 8	Sjuksköterska	1	Ae 9	Översköterska. Thoraxkirurgiska forskningslaboratoriet. 1 överskötersketjänst i Ag 9 indrages
Ao 7	Kanslibitråde	1	Ao 9	Kontorist. Patologiska institutionen å Sabbatsbergs sjukhus
Ae 7	Kanslibitråde	5	Ae 9	Kontorist. Kvinnoklinikerna å karolinska sjukhuset och Sabbatsbergs sjukhus, medicinska kliniken å serafimerlasarettet, ögonkliniken samt öronkliniken å karolinska sjukhuset
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	1	Ae 7	Kanslibitråde. Ögonkliniken å Sabbatsbergs sjukhus

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebestämmning, placering etc.
lönegrad	tjänstebestämmning			
Ae 9	<i>Landsmålsarkiven</i> Kontorist	1	Ae 10	Kansliskrivare. Uppsala
Ae 9	<i>Garantilånenämnden</i> Kontorist	1	Ae 10	Kansliskrivare
Ae 9	<i>Skolöverstyrelsen</i> Kontorist	1	Ae 10	Kansliskrivare. Planerings- och byggnadsroteln
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	2	Ae 7	Kanslibiträde. Organisationsavd.
Ae 24	<i>Överstyrelsen för yrkesutbildning</i> Byrådirektör	1	Ae 26	Fristående sektionen
Ao 23	Förste byråingenjör	1	Ao 24	Byrådirektör. Sektionen för centralupphandling
Ae 7	Kanslibiträde	1	Ae 9	Kontorist. Första byrån. Statsbidragsärenden
Ag 17	<i>Flyg- och navalmedicinska nämnden</i> Ingenjör	1	Ae 19	Flygmedicinska avd. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet

IX huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebenämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenämning			
	<i>Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök</i>			
Ae 16	Assistent	2	Ae 17	Analyslaboratoriet
Ag 13	Aspirant	1	Af 15— Ae 19	Assistent. Statens husdjursförsök
Ao 5	Kontorsbiträde	1	Ae 7	Kanslibiträde. Institutionen för lantbrukets driftsekonomi
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	4	Ae 7	Kanslibiträde. Institutionen för växternas anatomi och fysiologi, institutionen för marklära, maskintekniska institutionen samt statens husdjursförsök
	<i>Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut</i>			
Ae 11	Försöksmejerist	1	Ae 12	
	<i>Statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader</i>			
Ae 12	Ingenjörbiträde	1	Ae 13	Bitr. ingenjör
	<i>Statens veterinärmedicinska anstalt</i>			
Ae 7	Kanslibiträde	1	Ae 9	Kontorist. Serumexp.
	<i>Lantmäteristyrelsen</i>			
Ao 10	Kansliskrivare	1	Ao 9	Kontorist. Administrativa byrån, personalavd. Tjänsten i Ao 10 föres å övergångsstat
Ao 7	Kanslibiträde	2	Ao 9	Kontorist. Administrativa byrån, personalavd.
	<i>Lantmäteristaten</i>			
Ao 9	Materialförvaltare	1	Ao 10	Kansliskrivare. Distriktsorganisationens centrala instrumentförråd
Af 3—Ae 7	Kontors- eller kanslibiträde	10	Ae 9	Kontorist. Förfogandelantmätarorganisationen

X huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebenämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenämning			
	<i>Statens hantverksinstitut</i>			
Ao 24	Laboratorieföreståndare	1	Ao 26	Avdelningschef
Ao 24	Verkstadschef	1	Ao 26	Avdelningschef
	<i>Statens institut för konsumentfrågor</i>			
Ae 15	Assistent	1	Ae 17	Konsulent. Livsmedels- och kemisk-tekniska avd.
	<i>Sjöfartsstyrelsen</i>			
Ao 21	Statshydrograf	2	Ao 23	
	<i>Statens sjöhistoriska museum</i>			
Ao 12	Kassör	1	Ao 13	

XI huvudtiteln

Nuvarande		Antal	Föreslagna lönegrad	Anmärkning ang. tjänstebestämmning, placering etc.
lönegrad	tjänstebestämmning			
	<i>Inrikesdepartementet</i>			
Af 13— Ae 19	Amanuens	1	Ae 23	Förste kanslisekreterare
	<i>Strålskyddsverksamhet m. m.</i>			
Högst Ae 13	Assistent	1	Ae 15	Kärnfysikaliska avd.
	<i>Statens rättsläkarstation vid Stockholm</i>			
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	1	Ae 7	Kanslibiträde
Ag 1—5	Kontorsbiträde	1	Ag 7	Kanslibiträde
	<i>Statens sinnessjukhus</i>			
Ao 9	Förste skötare	1	Ao 10	Översköterska. Insulinavd.
Ao 8	Skötare	1	Ao 9	S:t Sigfrid Förste skötare. Insulinavd.
Ao, Ae 7	Kanslibiträde	18	Ao 9	Sidsjön Kontorist. Sjukhuschefens exp.
	<i>Karolinska sjukhuset</i>			
Ao 9	Översköterska	1	Ao 10	Avd. för fysikalisk terapi
Ae 9	Översköterska	1	Ae 10	Radiumhemmets gynekologiska avd.
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	2	Ae 7	Kanslibiträde. Köksexp. och röntgendiagnostiska avd., arkivet för röntgenfilm
	<i>Statens institut för folkhälsan</i>			
Ao 7	Expeditionsvakt	1	Ao 8	Förste expeditionsvakt
Ae 4	Ekonomibiträde	3	Ae 5	Förste biträde. Allmänhygieniska och födoämneshygieniska avd. samt vitaminavd.
	<i>Centrala sjukvårdsberedningen</i>			
Ae 17	Ingenjör	1	Ae 19	Byråingenjör. Arbetsstudieavd.
	<i>Överståthållarämbetet</i>			
Ao 7	Kanslibiträde	1	Ao 9	Kontorist. Bilregistrets skrivcentral
Ao 5	Kontorsbiträde	1	Ao 7	Kanslibiträde. Föreståndare för expeditionen vid första kansliavd:s allmänna sektion
	<i>Länsstyrelserna</i>			
Ao 21	Förste länsnotarie	1	Ao 23	Gotlands län. Landskansliet
Af 1—Ae 5	Kontorsbiträde	1	Ae 7	Kanslibiträde. Jämtlands län. Landskontoret, kameralsektionen

Nuvarande		Antal	Föreslagen lönegrad	Anmärkning ang. tjänste- benämning, placering etc.
lönegrad	tjänstebenenämning			
Af 1—Ae 5	<i>Statspolisintendenten m. fl.</i>	1	Ae 7	Kanslibiträde. Statspolisintendents kansli
	Kontorsbiträde			
Ag 7	<i>Statens polisskola</i>	1	Ae 9	Kontorist
	Kanslibiträde			
Ao 17	<i>Statens kriminaltekniska anstalt</i>	1	Ao 19	Förste assistent. Spaningsregistret
	Assistent			

FÖRSTA HUVUDTITELN

KUNGL. HOV- OCH SLOTSSTATERNA

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 ja-
nuari 1959.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler härefter de frågor, som tillhör regleringen för budgetåret 1959/60 av utgifterna under riksstatens första huvudtitel, innefattande anslagen till hov- och slotsstaterna, och anför därvid följande.

A. Kungl. hovstaten

[1] 1. **Kungl. Maj:ts hovhållning.** Anslaget till Kungl. Maj:ts hovhållning är i riksstaten för nu löpande budgetår uppfört med 2 000 000 kronor. För budgetåret 1959/60 bör anslaget uppföras med oförändrat belopp. Alltså hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
att till *Kungl. Maj:ts hovhållning* för budgetåret 1959/60
anvisa ett anslag av 2 000 000 kronor.

[2] 2. **Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten.** Anslaget till Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten bör för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp, 150 000 kronor. I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
att till *Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbot-*
ten för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 150 000 kro-
nor.

[3] 3. **Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland.** Anslaget till Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med 100 000 kronor och bör för nästa budgetår upplagas med oförändrat belopp. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland* för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 100 000 kronor.

[4] 4. Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten. I riksstaten för nu löpande budgetår är detta anslag uppfört med 290 600 kronor. *Riksmarskalksämbetet* har i skrivelse den 24 september 1958 erinrat om att i anslagssumman ingår ett engångsbelopp av 21 750 kronor för retroaktiv täckning av vissa lönetillägg för kungl. husgerådskammarens personal. För nästkommande budgetår tillstyrker ämbetet — i anslutning till en av överintendenten och chefen för kungl. husgerådskammaren gjord framställning — att anslaget nedräknas med sistnämnda belopp men å andra sidan uppräknas med 1 950 kronor, avseende löneklassuppflyttningar och kompensation för höjda folkpensionsavgifter, samt hemställer, att anslaget uppföres med 270 800 kronor.

Departementschefen

Enär jag finner mig kunna godtaga riksmarskalksämbetets beräkning av medelsbehovet under anslaget, vilken föranleder en minskning av medelsanvisningen med 19 800 kronor, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten* för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 270 800 kronor.

B. Kungl. slottsstaten

[5] 1. Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten. I riksstaten för nu löpande budgetår är ifrågavarande anslag uppfört med 1 274 500 kronor. I skrivelse den 17 oktober 1958 har *riksmarskalksämbetet* i anledning av en utav ståthållarämbetena vid de kungl. slotten gjord framställning hemställt, att anslaget för nästa budgetår upptages med 1 289 300 kronor. Av följande sammanställning framgår de förändringar i medelsanvisningen för de olika slotten, som därvid för nästa budgetår beräknats i jämförelse med de för budgetåret 1958/59 enligt den av Kungl. Maj:t fastställda staten anvisade beloppen.

	Enligt staten för 1958/59	Enligt stat- förslag för 1959/60	Föränd- ring
Stockholms slott.....	334 200	323 700	— 10 500
Drottningholms slott.....	300 000	302 300	+ 2 300
Ulriksdals slott	246 800	242 400	— 4 400
Haga slott.....	108 300	111 100	+ 2 800
Gripsholms slott	101 800	126 500	+ 24 700
Strömsholms slott	23 600	22 000	— 1 600
Rosersbergs slott.....	33 400	32 700	— 700
Tullgarns slott.....	126 400	128 600	+ 2 200
Summa kronor 1 274 500		1 289 300	+ 14 800

I bifogade av ståthållarämbetena uppgjorda statförslag för nästkommande budgetår (*Bilaga A*) angives fördelningen å avlöningar, pensioner och omkostnader av det beräknade medelsbehovet för de olika slotten. Sammanfattningsvis kan förändringarna under de särskilda posterna mellan den fastställda staten för budgetåret 1958/59 och det framlagda statförslaget för budgetåret 1959/60 angivas på följande sätt.

	Enligt staten för 1958/59	Enligt stat- förslag för 1959/60	Föränd- ring
Avlöningar och arvoden	871 404	863 479	— 7 925
Pensioner	230 777	226 293	— 4 484
Lyse och vatten	38 800	43 000	+ 4 200
Parkers underhåll	85 720	118 450	+ 32 730
Trädgårdars underhåll	51 100	82 600	+ 31 500
Övriga omkostnader	111 899	112 950	+ 1 051
Summa utgifter	1 389 700	1 446 772	+ 57 072
Uppbördsmedel	115 200	157 472	+ 42 272
Summa nettoutgifter	1 274 500	1 289 300	+ 14 800

Under posten *avlöningar och arvoden* har — i anslutning till att byggnadsstyrelsen hemställt om inrättande hos styrelsen av en intendentstjänst i Ae 23, avsedd för Stockholms slott och tillhörande byggnader — i statförslaget för Stockholms slott icke upptagits något arvode till slottsintendent. Vidare har räknats med en minskning av slottsvakterna vid Ulriksdals slott med en, vilket medför en besparing med 12 900 kronor. Å andra sidan har upptagits arvoden för biträde med skogsvården vid Ulriksdals och Haga slott om tillhoppa 1 800 kronor samt en uppflyttning — i överensstämmelse med eljest inom statsförvaltningen tillämpade grunder — av tjänsten som trädgårdsmästare vid Ulriksdals slott från 9 till 10 lönegraden. Därjämte föranleder automatiska förändringar (löneklassförändringar, kompensation för höjda folkpensionsavgifter m. m.) en uppräknings av posten med drygt 20 000 kronor.

Posten *parkers underhåll* visar en total ökning med i runt tal 33 000 kronor. Härav avser ett belopp av 23 000 kronor vissa kostnader för skötsel av parken vid Gripsholms slott, vilka hittills bestritts av trädgårdsdriften vid slottet. I detta sammanhang anföres i ståthållarämbetenas framställning följande.

Det torde få erinras om att trädgårdsdriften utgör en särskild rörelse, vars eventuella överskott inlevereras till byggnadsstyrelsen och tillgodoföres posten övriga diverse inkomster under slottsbyggnadernas delfond av statens allmänna fastighetsfond. Trädgården lämnade under 1940-talet avsevärda överskott, medan under 1950-talet överskott uppkommit endast under två år och då med relativt obetydliga belopp. För budgetåret 1957/58 redovisades en förlust, vilken — såsom anmäldes för riksdagen i 1958 års statsverksproposition (bil. 21, s. 37) — efter medgivande av Kungl. Maj:t täckts från förutnämnda inkomstpost. De nu nämnda driftresultaten har framkommit sedan trädgårdsrörelsen belastats med vissa utgifter för underhåll av Gripsholms slottspark, därvid sammanföringen av de till olika objekt

hänförliga kostnaderna synes ha berott på praktiska, till visst sambruk mellan trädgårdsrörelsen och parkunderhållet hänförliga skäl.

Med hänsyn till trädgårdsrörelsens dåliga driftsresultat under senare år har vederbörande ståthållarämbete övervägt trädgårdsdraftens framtida bestånd och därmed sammanhängande problem. Därvid gjorda undersökningar visar, att trädgårdsdraften — såvida icke de allmänna konjunkturerna för trädgårdsnäringen ytterligare försämras — torde kunna bära sig, såvida de förut berörda, till parken hänförliga och för trädgården främmande kostnaderna bestrides i annan ordning än hittills. Anledning att nedlägga eller inskränka trädgårdsrörelsen kan därför icke sägas föreligga för närvarande. Ståthållarämbetet föreslår, att nyssnämnda kostnader, vilka som förut sagts för nästa budgetår beräknas till 23 000 kronor, från och med den 1 juli 1959 liksom övriga utgifter för parkens skötsel får bestridas från nu förevarande anslag. Någon utökning av parkunderhållets omfattning avses därigenom icke ske.

Härutöver tillägges, att ståthållarämbetet på Gripsholms slott med uppmärksamhet kommer att följa trädgårdsrörelsens fortsatta utveckling och överväga erforderliga åtgärder, därest rörelsen i fortsättningen icke skulle lämna tillfredsställande resultat.

Ökningen utöver vad nu berörts under posten till parkers underhåll, cirka 10 000 kronor, och den till 31 500 kronor uppgående ökningen under posten *trädgårdars underhåll* betingas i huvudsak av en anpassning av anslagsberäkningen till de faktiska utgifterna samt balanseras av en motsvarande uppräknings av posten *uppbördsmedel*.

Under övriga poster, *pensioner, lyse och vatten* samt *övriga omkostnader* redovisas endast mindre förändringar av automatisk karaktär.

För budgetåret 1959/60 beräknas således en utgiftsökning med 57 100 kronor, därvid det stegrade medelsbehovet till ett belopp av 42 300 kronor kan tillgodoses genom uppräknings av de särskilda uppbördsmedlen. I medelsanvisningen över riksstaten erfordras således en ökning med 14 800 kronor.

Departementschefen

Förslaget att från förevarande anslag bestrida vissa kostnader för underhållet av slottsparken vid Gripsholms slott, vilka hittills belastat trädgårdsrörelsen vid slottet, innebär en redovisningsmässig omläggning i syfte att för framtiden undvika underskottstäckning över en inkomsttitel på statens allmänna fastighetsfond. Däremot innebär det icke någon vidgning av parkunderhållets omfattning. Jag finner mig därför kunna biträda förslaget, varvid jag förutsätter, att ståthållarämbetet vid slottet i enlighet med sitt förut återgivna uttalande med uppmärksamhet följer trädgårdsrörelsens fortsatta ekonomiska utveckling och vidtager erforderliga åtgärder, därest rörelsen framdeles icke visar tillfredsställande resultat.

Enligt uppgift under hand kan det under anslaget äskade anslagsbeloppet nedräknas med 2 300 kronor, sedan en pensionär vid slottsförvaltningen på Stockholms slott numera avlidit. Härav betingad ändring i det av riks-

marskalksämberet överlämnade statförslaget torde sedermera få vidtagas av Kungl. Maj:t. Då vidare enligt vad jag erfarit chefen för kommunikationsdepartementet senare denna dag kommer att biträda det av byggnadsstyrelsen framförda förslaget om inrättande hos styrelsen av en intendentstjänst, avsedd för Stockholms slott och tillhörande byggnader, och då jag icke har någon erinran mot föreliggande förslag i övrigt, skulle förevarande anslag för budgetåret 1959/60 böra uppföras med ett belopp av 1 287 000 (+ 12 500) kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten* för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 1 287 000 kronor.

[6] 2. Ved och kol för de kungl. slotten. För innevarande budgetår har anslaget i riksstaten upptagits med 637 000 kronor. Medelsbehovet för nästkommande budgetår har *riksmarskalksämberet* i sin förut nämnda skrivelse den 17 oktober 1958 i anslutning till från ståthållarämbetena lämnade uppgifter angivit till 644 000 kronor. Därvid har icke ifrågasatts annan ändring i medelsanvisningen än den som följer av automatiska kostnadsstegringar, huvudsakligen hänförliga till löneklassförhöjningar och kom-pensation för höjda folkpensionsavgifter för från anslaget avlönad personal. Härför erforderligt belopp uppgår till, i avrundat tal, 7 000 kronor.

Departementschefen

Med biträdande av riksmarskalksämberets förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ved och kol för de kungl. slotten* för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 644 000 kronor.

Vid bifall till de av mig framställda förslagen kommer första huvudtitelns slutsumma för budgetåret 1959/60 att uppgå till 4 451 800 kronor, vilket innebär en minskning i förhållande till det för budgetåret 1958/59 anvisade beloppet med 300 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Kerstin Bothén

Förslag
till
stat för de kungl. slotten för budgetåret 1959/60

	Stock- holms slott	Drott- ning- holms slott	Ulriks- dals slott	Haga slott	Grips- holms slott	Ströms- holms slott	Rosers- bergs slott	Tull- garns slott	Summa
<i>Utgifter:</i>									
Avlöningar och arvoden	183 766	215 700	170 387	71 850	56 420	15 756	24 300	125 300	863 479
Pensioner	90 636	50 500	32 251	21 911	13 140	350	3 305	14 200	226 293
Omkostnader:									
Lyse och vatten	14 000	1 500	10 000	7 000	9 500	100	—	900	43 000
Parkers underhåll	—	32 000	17 000	4 000	46 000	3 800	5 550	10 100	118 450
Trädgårdars underhåll .	8 500	40 000	—	—	—	—	—	34 100	82 600
Övriga omkostnader...	26 798	32 600	19 834	8 739	16 440	1 994	2 545	4 000	112 950
Summa utgifter	323 700	372 300	249 472	113 500	141 500	22 000	35 700	188 600	1 446 772
<i>Särskilda uppbördsmedel:</i>									
Försålda trädgårdspro- dukter	—	70 000	—	—	—	—	—	60 000	130 000
Övriga uppbördsmedel...	—	—	7 072	2 400	15 000	—	3 000	—	27 472
Summa uppbördsmedel	—	70 000	7 072	2 400	15 000	—	3 000	60 000	157 472
Nettoutgifter	323 700	302 300	242 400	111 100	126 500	22 000	32 700	128 600	1 289 300

Register

till

Första huvudtiteln för budgetåret 1959/60**A. Kungl. hovstaten**

Sid.		Kronor
1	Kungl. Maj:ts hovhållning	2 000 000
1	Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten	150 000
1	Hans Kungl. Höghet Hertigen av Halland	100 000
2	Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten	270 800
	Säger för kungl. hovstaten	2 520 800

B. Kungl. slottsstaten

2	Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten	1 287 000
5	Ved och kol för de kungl. slotten	644 000
	Säger för kungl. slottsstaten	1 931 000
	Summa	4 451 800

BILAGA 4 TILL STATSVERKSPROPOSITIONEN 1959

ANDRA HUVUDTITELN

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1959.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Lindell, redogör för de frågor som tillhör regleringen för budgetåret 1959/60 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet, och anför därvid följande.

A. Justitiedepartementet m. m.

[1] 1. Statsråden utan departement m. m.: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	411 500	366 441
1958/59 (statsliggaren s. 105)	482 300	
1959/60 förslag	583 400	

Gällande avlöningsstat för statsråden utan departement m. m. upptar bland annat 211 300 kronor till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t. Från denna post utgår avlöningskostnaderna för de i justitiedepartementets personalförteckning för tjänstgöring i statsrådsberedningen uppförda tjänsterna som byråchef för lagärenden i Br 2 och som förste kanslisekreterare i Ae 23 (handsekreterare åt statsministern) ävensom ersättningar till rättsbildade och andra kvalificerade biträden åt de konsultativa statsråden samt till viss annan biträdespersonal. Däremot belastar, bland annat, kostnaderna för de i beredningen tjänstgörande expeditivakterna justitiedepartementets avlöningsanslag.

För handläggning av frågor rörande samordning av beredskapsplaneringen m. m. bör under förevarande anslag inrättas en tjänst som byråchef i Br 2. Kostnaden utgör 37 400 kronor. En militär sakkunnig jämte tillfällig exper-

tis kan därutöver behöva anlitas för hithörande frågor till en beräknad kostnad av sammanlagt 38 000 kronor.

Vidare bör i stället för en tjänst som förste kanslissekreterare i Ae 23 inrättas en tjänst som sekreterare i ABr 25 (handsekreterare åt statsministern).

Med hänsyn till de personella resurser, som stadigvarande erfordras i statsrådsberedningen, anser jag det ändamålsenligt att anslaget tillföres särskilda poster för avlöningar till ordinarie tjänstemän och till icke-ordinarie personal. Vid sådant förhållande kommer nuvarande post till arvoden och ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, icke längre att vara motiverad.

Under anslaget torde jämväl särskild personalförteckning böra fastställas. På denna torde uppföras dels de nya tjänsterna för en byråchef och en sekreterare, dels ock på justitiedepartementets personalförteckning upptagna tjänster för en byråchef för lagärenden i Br 2, en förste expeditionsvakt i Ao 8, en expeditionsvakt i Ao 7, ett kanslibitråde i Ao 7 och ett kontorsbiträde i Ao 5. Vidare bör en tjänst som förste kanslissekreterare i Ae 23 utgå ur justitiedepartementets personalförteckning, då sistnämnda tjänst i det föregående föreslagits utbytt mot en sekreterartjänst i ABr 25.

Vid bifall till vad jag sålunda föreslagit bör anslaget uppdelas på följande poster. 1. Avlöningar till statsråden utan departement. 2. Lönefyllnad åt statsministern. 3. Avlöningar till ordinarie tjänstemän. 4. Avlöningar till icke-ordinarie personal. 5. Rörligt tillägg. 6. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter.

De av mig föreslagna åtgärderna föranleder att ordinarieposten uppföres med 124 400 kronor motsvarande avlöningskostnader för nuvarande tjänst som lagbyråchef, de nya tjänsterna för en byråchef och en sekreterare samt de till anslaget överförda tjänsterna som förste expeditionsvakt, expeditionsvakt och kanslibitråde.

Icke-ordinarieposten bör upptagas till 154 300 kronor, motsvarande en kansliskrivare i Ae 10, en kontorist i Ae 9 (överförd från justitiedepartementet), i det föregående för beredningsplaneringen omnämnd expertis å 38 000 kronor samt ett belopp för, såsom hittills, arvodesavlönad biträdeshjälp.

Nuvarande arvodesposten å 211 300 kronor utgår, och posten till rörligt tillägg ökas med 30 700 kronor. Slutligen upptages till kompensation för höjda folkpensionsavgifter en post å 3 000 kronor.

De nyssnämnda nya avlöningsposterna under förevarande anslag förutsätter att justitiedepartementets avlöningsanslag minskas med ett belopp motsvarande lönekostnader för de i det föregående omnämnda tjänster, som föreslås överförda från justitiedepartementets personalförteckning. Jfr i det följande anslagspunkten [3].

Anslaget bör alltså uppräknas med $(124\,400 + 154\,300 - 211\,300 + 30\,700 + 3\,000)$ 101 100 kronor.

Anslaget b e r ä k n a s sålunda:
avlöningar till statsråden utan departement oförändrat 236 000 kronor;
lönefyllnad åt statsministern oförändrat 6 000 kronor;

avlöningar till ordinarie tjänstemän (ny post) 124 400 kronor;
 avlöningar till icke-ordinarie personal (ny post) 154 300 kronor;
 rörligt tillägg 59 700 (+ 30 700) kronor;
 kompensation för höjda folkpensionsavgifter (ny post) 3 000 kronor.

Anslaget uppföres alltså med 583 400 kronor.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning under anslaget i enlighet med vad jag sålunda förordat.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning från och med budgetåret 1959/60, fastställa personalförteckning för statsråden utan departement m. m. i enlighet med vad departementschefen i det föregående föreslagit;

b) fastställa följande avlöningsstat för statsråden utan departement m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till statsråden utan departement, <i>förslagsvis</i>	236 000
2. Lönefyllnad åt statsministern	6 000
3. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	124 400
4. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	154 300
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	59 700
6. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	3 000
Summa kronor 583 400	

c) till Statsråden utan departement m. m.: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 583 400 kronor.

[2] 2. Statsråden utan departement m. m.: Omkostnader

	Anslag
1958/59 (statsliggaren s. 105)	19 000
1959/60 förslag	18 500

Enligt gällande omkostnadsstat för statsråden utan departement m. m. har anvisats bland annat 10 000 kronor till övriga expenser.

Då vissa kostnader under expensposten från och med budgetåret 1959/60 avses skola belasta finansdepartementets omkostnadsanslag, minskas förvarande anslag med motsvarande belopp. Delposten till bränsle, lyse och vatten, som för budgetåret 1958/59 upptagits med 2 000 kronor, utgår således helt, varjämte delposten till övriga expenser reduceras med 500 kronor av-

seende vissa telefonkostnader. Sedan hänsyn tagits till nämnda reduktion, förordar jag en medelsanvisning av 11 500 kronor till övriga expenser, innebärande en ökning med 1 500 kronor.

Anslaget bör alltså uppföras med $(19\,000 - 2\,000 + 1\,500)$ 18 500 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statsråden utan departement m. m.: Omkostnader* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 18 500 kronor.

[3] 3. Justitiedepartementet: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	1 423 200	1 509 674
1958/59 (statsliggaren s. 106)	1 866 600	
1959/60 förslag	1 871 800	

I 1957 års statsverksproposition, bil. 14, p. 1, redovisades, såvitt angår justitiedepartementet, en av numera statsrådet H. Kling i egenskap av särskild utredningsman den 10 november 1956 till chefen för finansdepartementet överlämnad promemoria angående personaluppsättningen inom vissa avdelningar i statsdepartementen m. m. Utredningsmannens förslag genomfördes delvis genom beslut av 1957 års riksdag. Jag föreslår nu, att i enlighet med nämnda förslag en tjänst som budgetsekreterare i ABr 25 tillföres justitiedepartementet.

Vidare torde en tjänst som kanslibiträde i Ae 7 böra inrättas å statssekreteraravdelningens skrivcentral.

Kostnaderna för de föreslagna personalförstärkningarna uppgår till 43 800 kronor.

Till kompensation för höjda folkpensionsavgifter bör uppföras en särskild post å 9 000 kronor. För andra automatiska utgiftsstegringar torde anslaget ökas med 1 000 kronor.

Med hänvisning till vad jag i det föregående under punkten [1] anfört torde anslaget minskas med ett belopp av 48 600 kronor.

Anslaget bör alltså uppföras med $(1\,866\,600 + 43\,800 + 9\,000 + 1\,000 - 48\,600)$ 1 871 800 (+ 5 200) kronor.

Anslaget b e r ä k n a s sålunda:

avlöning till departementschefen oförändrat 47 200 kronor;

avlöningar till ordinarie tjänstemän 707 000 (— 2 300) kronor;

ersättning till expertis och tillfällig arbetskraft oförändrat 400 000 kronor;

avlöningar till övrig icke-ordinarie personal 508 300 (— 1 000) kronor;

rörligt tillägg 200 300 (— 500) kronor;

kompensation för höjda folkpensionsavgifter 9 000 (+ 9 000) kronor.

I personalförteckningen för justitiedepartementet bör vidtagas de ändringar, som föranledes av vad jag under punkten [1] och under förevarande punkt anför.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning från och med budgetåret 1959/60, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för justitiedepartementet, som föranledes av vad departementschefen i det föregående anför;

b) fastställa följande avlöningsstat för justitiedepartementet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60:

Avlöningsstat

1. Avlöning till departementschefen, <i>förslagsvis</i> ..	47 200
2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	707 000
3. Ersättning till expertis och tillfällig arbetskraft, <i>förslagsvis</i>	400 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal..	508 300
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	200 300
6. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	9 000
Summa kronor	1 871 800

c) till Justitiedepartementet: *Avlöningar* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 871 800 kronor.

[4] 4. Justitiedepartementet: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	175 100	178 185
1958/59 (statsliggaren s. 107)	159 100	
1959/60 förslag	177 000	

Enligt gällande omkostnadsstat för justitiedepartementet har anvisats bland annat 4 000 kronor till sjukvård (5 127), 10 000 kronor till reseersättningar (13 841), 90 100 kronor till expenser för eget behov (104 347) och 22 000 kronor till publikationstryck (25 249).¹

Posterna till sjukvård och till reseersättningar torde med hänsyn till senaste belastningssiffror böra uppräknas med respektive 1 000 och 4 000 kronor.

Av samma skäl som jag anför i det föregående, anslagspunkten [2], kan viss minskning ske av posten till expenser under förevarande anslag. Del-

¹ Siffrorna inom parentes anger, här liksom i det följande, utgifter under budgetåret 1957/58.

posten till bränsle, lyse och vatten, som för budgetåret 1958/59 upptagits med 16 000 kronor, utgår således helt. Beträffande delposten till expenser för eget behov förordar jag, sedan ett belopp av 5 000 kronor avseende vissa telefonkostnader frändragits, en medelsanvisning för budgetåret 1959/60 av 115 000 kronor, innebärande en ökning med 24 900 kronor.

Slutligen bör posten till publikationstryck höjas med 4 000 kronor.

Anslagsbehovet uppgår alltså till $(159\,100 + 1\,000 + 4\,000 - 16\,000 + 24\,900 + 4\,000)$ 177 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitiedepartementet*: *Omkostnader* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 177 000 kronor.

[5] 5. Justitiedepartementet: Svensk författningssamling

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	250 000	239 888
1958/59 (statsliggaren s. 107)	250 000	
1959/60 förslag	250 000	

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitiedepartementet*: *Svensk författningssamling* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 250 000 kronor.

[6] 6. Lagberedningen

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	159 700	176 109
1958/59 (statsliggaren s. 107)	190 000	
1959/60 förslag	192 400	

Lagberedningen (skr. 31/8 1958) hemställer, att anslaget upptages med 192 400 kronor, vilket innebär en ökning med 2 400 kronor i förhållande till medelsanvisningen för budgetåret 1958/59. Ökningen är till ett belopp av 1 900 kronor föranledd av automatiska utgiftsstegringar, varav 1 400 kronor avser kompensation för höjda folkpensionsavgifter. Återstående belopp erfordras för att täcka ökade kostnader för bokinköp och tidskriftsprenumeration.

Departementschefen

Jag tillstyrker den begärda ökningen av anslaget med 2 400 kronor och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lagberedningen* för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 192 400 kronor.

[7] 7. Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	25 500	24 265
1958/59 (statsliggaren s. 108)	25 500	
1959/60 förslag	25 500	

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
att till *Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter* för budget-
året 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 25 500 kronor.

B. Justitiekanslersämbetet och riksåklagarämbetet

[8] 1. Justitiekanslersämbetet: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	252 200	285 064
1958/59 (statsliggaren s. 109)	282 700	
1959/60 förslag	320 600	

Justitiekanslersämbetet (skr. 30/8 1958) hemställer, att anslaget höjes med 6 300 kronor. Kostnaderna för vikariatsersättningar beräknas öka med 1 000 kronor. Ämbetet erinrar om att visst oförutsett medelsbehov kan uppkomma. Vidare medför utgifter av automatisk natur, avseende löneklassuppflyttningar, tjänstetidsbefordran och kompensation för höjda folkpensionsavgifter en medelsökning av i runt tal 5 300 kronor.

Departementschefen

Med hänsyn till de kostnader för extra arbetskraft som bedömts erforderliga och för att undvika anslagsöverskridande har icke-ordinarieposten för budgetåret 1958/59 uppräknats med 10 000 kronor. Då man på grund av arbetsbelastningen torde få räkna med ytterligare ökning av medelsbehovet under budgetåret 1959/60 förordar jag, att icke-ordinarieposten höjes med 25 300 kronor. Den av ämbetet begärda medelsökningen för vikariatsersättningar å 1 000 kronor kan jag tillstyrka. Vidare bör anslaget uppräknas till följd av vissa automatiska utgiftsstegringar. Således torde till kompensation för höjda folkpensionsavgifter under en särskild post upptagas ett belopp av 1 900 kronor. Andra utgifter av automatisk natur föranleder ett ökat medelsbehov av 9 700 kronor, vilket belopp bland annat innefattar viss justering av anslaget på grund av 1957 års löneplansrevision.

Anslaget bör alltså uppräknas med $(25\,300 + 1\,000 + 1\,900 + 9\,700)$ 37 900 kronor.

Anslaget b e r ä k n a s sålunda:

avlöningar till ordinarie tjänstemän 167 100 (+ 10 100) kronor;

avlöningar till icke-ordinarie personal 125 000 (+ 25 300) kronor;

rörligt tillägg 26 600 (+ 600) kronor;

kompensation för höjda folkpensionsavgifter 1 900 (+ 1 900) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 320 600 (+ 37 900) kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) fastställa följande avlöningsstat för justitiekanslersämbetet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	167 100
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i> ..	125 000
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	26 600
4. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	1 900
Summa kronor	320 600

b) till *Justitiekanslersämbetet*: *Avlöningar* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 320 600 kronor.

[9] 2. *Justitiekanslersämbetet*: *Omkostnader*

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	16 600	19 305
1958/59 (statsliggaren s. 109)	18 600	
1959/60 förslag	24 000	

Enligt gällande omkostnadsstat för justitiekanslersämbetet har anvisats 300 kronor till sjukvård m. m. (344), 6 000 kronor till reseersättningar (7 442), 300 kronor till lyse (300) och 12 000 kronor till övriga expenser (11 218).

Justitiekanslersämbetet (skr. 30/8 1958) hemställer, att anslaget uppföres med oförändrat belopp.

Departementschefen

Med hänsyn till den beräknade belastningen å de skilda anslagsposterna under budgetåret 1959/60 föreslår jag, att anslaget sammanlagt uppräknas med 5 400 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitiekanslersämbetet*: *Omkostnader* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 24 000 kronor.

[10] 3. *Riksåklagarämbetet*: *Avlöningar*

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	265 100	338 191
1958/59 (statsliggaren s. 110)	308 100	
1959/60 förslag	339 900	

Riksåklagarämbetet (skr. 30/8 1958) hemställer, att anslaget höjes med 26 700 kronor.

Yrkanden

	Ökning
1. Tjänsteförändringar	
A. 1 byråchef Bo 1—Bo 2 el. Br 2 samt 1 byråchef Bg 1—Be 2 el. Br 2 (båda för åtalsärenden)	2 160
B. 1 byråchef Bo 1—Bo 2 el. Br 2 (för administrativa göromål)	1 080
2. Förstärkning av icke-ordinarieposten	20 000
3. Omräkning	
A. Löneklassuppflyttning	1 161
B. Tjänstetidsbefordran	588
C. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter	1 700
	26 700

Motiv

1. A. och 1. B. Riksåklagaren är berättigad att delegera beslutanderätten i vissa ärenden å byråchef. Åklagarbyråcheferna har att taga befattning med ärenden rörande åklagares beslut i åtalsärenden eller anmärkning mot förundersökningsförfarandet. Tjänsterna bör därför icke rekryteras bland åklagare som är mindre kvalificerade och ha lägre tjänsteställning än de åklagare vilkas ämbetsutövning är under bedömande. I första hand bör landsfogdar eller särskilt dugande och erfarna stadsfiskaler komma i fråga till sagda tjänster. Byråchefen för administrativa göromål biträder riksåklagaren vid tillsynen över åklagarväsendet och fullgör därmed i viss utsträckning judiciella arbetsuppgifter av enahanda art som ankommer på byråcheferna för åtalsärenden. Därest byråchefen i Bg 1 överföres till extra ordinarie stat, vinnes en årlig besparing av mellan 5 000 och 6 000 kronor, motsvarande den ersättning för pensionsavgifter som utgår till den kommunalt anställda åklagare, vilken nu uppehåller tjänsten.

2. Riksåklarämbetet har under de senaste budgetåren nödgats hemställa om avsevärda överskridanden av icke-ordinarieposten. För att ämbetet under budgetåret 1959/60 i erforderlig utsträckning skall kunna anlita extra föredragande i åtalsärenden torde anslagsposten böra uppräknas.

Departementschefen

Från riksåklagarämbetets anslagspost avlöningar till icke-ordinarie personal skall bestridas kostnaderna för extra föredragande som anlitas för beredning och föredragning av åtalsärenden. Det synes mig angeläget att ämbetet i något större utsträckning än hittills får anlita dylik extra arbetshjälp. Jag föreslår, att icke-ordinarieposten för detta ändamål uppräknas med 21 800 kronor. Såvitt angår begärda tjänsteförändringar kan jag endast förorda, att byråchefstjänsten i Bg 1 omändras till extra ordinarie i Be 1. Förslaget föranleder icke någon ökad medelsanvisning. Vidare bör anslaget uppräknas till följd av vissa automatiska utgiftsstegringar. Sålunda torde till kompensation för höjda folkpensionsavgifter upptagas en sär-

skild post å 1 700 kronor. Andra utgifter av automatisk natur föranleder ett ökat medelsbehov av 8 300 kronor, vilket belopp bland annat innefattar viss justering av anslaget på grund av 1957 års löneplansrevision.

Anslaget bör alltså uppräknas med (21 800 + 1 700 + 8 300) 31 800 kronor.

Anslaget beräknas sålunda:
 avlöningar till ordinarie tjänstemän 199 300 (+ 6 900) kronor;
 avlöningar till icke-ordinarie personal 100 000 (+ 21 800) kronor;
 rörligt tillägg 38 900 (+ 1 400) kronor;
 kompensation för höjda folkpensionsavgifter 1 700 (+ 1 700) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 339 900 (+ 31 800) kronor.

I personalförteckningen för riksåklagarämbetet bör vidtagas den ändring, som föranledes av vad jag i det föregående anförde.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning från och med budgetåret 1959/60, vidtaga den ändring i personalförteckningen för riksåklagarämbetet, som föranledes av vad departementschefen i det föregående anförde;

b) fastställa följande avlöningsstat för riksåklagarämbetet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	199 300
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i> ..	100 000
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	38 900
4. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	1 700
	Summa kronor 339 900

c) till *Riksåklagarämbetet*: *Avlöningar* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 339 900 kronor.

[11] 4. Riksåklagarämbetet: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	25 100	23 653
1958/59 (statsliggaren s. 110)	25 100	
1959/60 förslag	26 000	

Enligt gällande omkostnadsstat för riksåklagarämbetet har anvisats bland annat 800 kronor till sjukvård m. m. (1 201), 2 800 kronor till bränsle, lyse och vatten (1 937) och 17 500 kronor till övriga expenser (17 499).

Riksåklagarämbetet (skr. 30/8 1958) hemställer, att anslaget höjes med 900 kronor. Med hänsyn till belastningen för budgetåret 1957/58 föreslås, att posten till sjukvård m. m. uppräknas med 200 kronor samt att posten till bränsle, lyse och vatten minskas med 300 kronor. Under posten till övriga expenser beräknas utgifterna öka med 1 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår med anledning av riksåklagarämbetets förslag, att anslaget uppräknas med 900 kronor, samt hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksåklagarämbetet*: *Omkostnader* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 26 000 kronor.

C. Domstolarna

Arbetsläget vid domstolarna karakteriseras allttjämt av kraftig tillströmning av mål och ärenden och av höga arbetsbalanser (se statistiska uppgifter; jfr II ht 1956 s. 12—14, 1957 s. 11—13 och 1958 s. 11—13). Vid häradsrätterna var antalet inkomna allmänna mål år 1956 56 500, år 1957 59 900 och första halvåret 1958 31 100. Antalet balanserade mål vid häradsrätterna uppgick vid utgången av år 1956 till 11 300 och vid utgången av år 1957 till 12 100. De olägenheter för rättsvården och allmänheten som uppkommer genom stora arbetsbalanser hos domstolarna har påtalats i olika sammanhang; bland annat har riksdagens justitieombudsman i sin ämbetsberättelse till 1958 års riksdag (s. 142 ff) på grundval av iakttagelser vid verkställda inspektioner understrukit de allvarliga olägenheterna av att i brottmål ej sällan avsevärd tid förflyter mellan brottet och huvudförhandlingen.

I fråga om rådhusrätterna har vid 1957 års riksdag genomförts lagstiftning i syfte att skapa en rationellare handläggningsform för de medelsvåra brottmålen (prop. 172; L¹U 38). Denna reform har trätt i kraft från och med den 1 januari 1959. Den år 1955 tillsatta stadsdomstolsutredningen, som har att taga ställning till frågan om rådhusrätternas framtida ställning, har ännu ej avslutat sitt arbete.

Frågan om domstolarnas behov av dömande personal är föremål för utredning genom 1955 års domarutredning. Denna utredning, som framlagt ett delförslag år 1956 (jfr II ht 1958 s. 11), torde komma att avge sitt slutbetänkande under våren 1959.

Såsom framgår av 1958 års huvudtitel (s. 11 ff) har under senare år pågått ett omfattande arbete för rationalisering av den administrativa verksamheten vid domstolsväsendet. Arbetet har nu fortskridit så långt, att det finns förutsättningar för ställningstagande till en nyorganisation av hovrätternas och häradsrätternas icke rättsbildade personal. De förslag som föranletts härav anmäles i det följande under punkterna [17], [19] och [26].

Med hänsyn till den särskilt stora arbetsbelastningen vid Svea hovrätt föreslår jag att en ny ordinarie avdelning inrättas vid denna hovrätt. För tillgodoseende av behovet av extra arbetskraft vid hovrätterna bör den för hovrätterna gemensamma medelsreserven bibehållas.

Ett antal nya tingsdomartjänster bör inrättas vid häradsrätterna. Även för häradsrätterna bör, såsom hittills, finnas en medelsreserv.

Den pågående utredningen angående hovrätternas domsområden (se II ht 1958 s. 14) torde komma att slutföras under våren 1959. Jag vill framhålla att — med hänsyn till bestämmelserna i § 13 statens allmänna avlöningsreglemente om ordinarie tjänstemans förflyttningsskyldighet — mitt förslag att

Vissa data rörande de statliga domstolarna 1954—57 (30. 6. 58)

(I uppgifterna rörande underrätterna är antal över 1 000 avrundade i jämna hundratal)

	1954 ¹		1955 ¹		1956 ¹		1957 ²		30. 6. 58 ³
<i>Underrätterna</i>	varav hrtt		varav hrtt		varav hrtt		varav hrtt		hrtt
Ink. allm. mål	122 500	52 900	122 800	51 500	135 000	56 500	140 700	59 900	31 100
Balans. allm. mål (vid utgången av resp. år)	22 900	8 400	24 600	9 600	26 900	11 300	28 200	12 100	
Ink. exprmål.....	395	335	809	727	654	611	516	458	
Balans. exprmål (vid utgången av resp. år)	550	464	780	672	737	645	534	425	
Mål om lagsökning och bet.föreläggande....	116 500	69 300	134 500	82 100	147 900	91 700	140 600	86 100	44 000
Ink. till ägod.r. och ägod.dom.....	9 500	7 900	9 000	7 600	9 100	7 600	9 400	7 800	
Avgj. hos ägod.r. och ägod.dom	9 300	7 800	8 900	7 500	8 800	7 200	9 000	7 400	
Upph. konkurser	1 200	600	1 300	600	1 500	742	1 600	800	
Inskrivningsärenden	482 200	381 200	468 200	366 900	488 800	383 600	434 800		219 800
Gravations- och äganderätsbevis	230 700	178 900	222 400	172 700	229 200	179 600	247 400	193 200	104 100
<i>Hovrätterna</i>									
Ink. mål.....	6 424		6 633		6 761		7 087		3 685
Balans.....	2 218		2 151		2 253		2 287		2 125
<i>NJR—HD</i>									
Ink. nådeans.	1 565		1 646		1 629		1 670		851
Ink. mål o. ärenden i övrigt	1 168		1 165		1 248		1 219		668
Balans. mål o. ärenden i övrigt (30. 6. resp. år)	551		577		628		679		553

¹ Uppgifterna för åren 1954, 1955 och 1956 är hämtade ur den officiella statistiken.² , , år 1957 är preliminära siffror, erhållna av statistiska centralbyrån.³ , , , 1958 bygger på statistiska rapporter från domstolarna till justitiedepartementet.

Vissa statistiska uppgifter rörande hovrätterna

	¹ / ₁₀ 1957— ³⁰ / ₉ 1958				Balans				
	Inkomna mål	Annorledes än genom avskrivn. avgjorda mål	Beviljade dispenser enl. 22 § Arbetsord. för rikets hovrätter	Huvudförhandl. 2 eller flera dagar	1957	1958			
					¹ / ₁₀	¹ / ₁	³¹ / ₃	³⁰ / ₄	³⁰ / ₉
Svea (m. u. a. vattenöverdomstol)	3 146 (3 117)	2 721 (2 725)	287 (164)	75 (68)	1 012	1 079	1 080	1 027	1 034
Göta	940 (924)	808 (808)	23 (29)	9 (13)	268	283	286	300	301
Skåne och Blekinge	967 (968)	918 (856)	1 (0)	18 (7)	203	188	177	195	157
Västra Sverige....	991 (932)	856 (923)	16 (52)	42 (33)	238	231	225	250	259
N. Norrland.....	606 (557)	548 (510)	0 (1)	10 (5)	165	168	210	182	171
Ö. Norrland.....	489 (536)	453 (451)	4 (6)	14 (7)	231	174	185	171	197
Samtliga	7 139 (7 034)	6 304 (6 273)	331 (252)	168 (133)	2 117				2 119

Anm. Siffrorna inom parentes avser tiden ¹/₁₀ 1956—³⁰/₉ 1957.

inrätta ytterligare ordinarie domartjänster i Svea hovrätt icke kan anses föregripa ett eventuellt förslag om minskning av hovrättens domkrets.

Vattendomstolsorganisationen är, trots väsentliga förstärkningar under senare år, alltså otillräcklig. Jag föreslår att Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar förstärkes med vardera en extra vattenrättsdomare.

1958 års riksdag har begärt utredning angående inrättande av en ny vattendomstol för Norrbottens län (SU 2 s. 15 och 41, riksd.skr. 2). Med anledning härav har den 25 april 1958 numera justitierådet Olof Riben tillkallats att verkställa utredning i frågan. Utredningen har redan slutförts och dess resultat redovisats i ett den 31 december 1958 avgivet betänkande. Ärendet torde få anmälas efter remissbehandling av betänkandet.

Söderbygdens vattendomstol skall enligt beslut av 1958 års B-riksdag (prop. B 27; SU B 3) förflyttas från Stockholm till Växjö. Medel begäres nu under vattendomstolarnas omkostnadsanslag för verkställande av förflyttningen under nästa budgetår.

[12] 1. Högsta domstolen m. m.: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	3 007 000	3 289 918
1958/59 (statsliggaren s. 111)	3 389 000	
1959/60 förslag	3 425 400	

Y r k a n d e n

Nedre justitierevisionen (skr. 30/8 och 18/9 1958) hemställer, att anslaget höjes med 419 500 kronor.

	Ökning
I. Tjänsteförändringar	
A. Revisionens ordförande Bo 1—Bo 4 (nuv. befattningsarvode å 3 300 bortfaller)	1 224
B. De föredragande	
1) 7 revisionssekreterare Ao 26—Bo 1 (varav 5 för mål av synnerlig vidlyftighet och 2 för vattenmål)	24 948
C. Kansli- och skrivpersonal samt expeditivsvakter	
1) 1 förste protokollssekreterare Ao 21—Ao 24	4 248
2) 2 protokollssekreterare Ao 20—Ao 21 och 1 protokollssekreterare Ao 19—Ao 21	5 028
3) 1 kontorist Ao 9—registrator Ao 12	2 280
4) 1 kontorist Ao 9—kansliskrivare Ao 10 (kansliexp., delgivningstjänsteman)	720
5) 1 kanslibitråde Ao 7—kontorist Ao 9 (kamrerarkontoret) ..	1 344
6) 2 kontorsbiträden Ao 5—kanslibiträden Ao 7 (skrivavd.) ...	2 376
7) 1 förste expeditivsvakt Ao 8—materialförvaltare Ao 9 ...	684
II. Personalförstärkningar	
A. Arvode till nådebyråchefen	3 600
B. De föredragande	
1) 2 extra revisionssekreterare Ae 26	65 482
2) 7 extra föredragande i nådeärenden Ag 26	206 640
C. Kansli- och skrivpersonal samt expeditivsvakter	
1) 1 amanuens (kansliexp.)	18 540
2) 4 biträden rb Ae 5 (skrivavd.)	39 888
3) 1 expeditivsvakt Ao 7	12 264
D. Biträde för biblioteksarbete i revisionen (jfr II ht 1958 s. 16 under II C)	2 000
III. Omräkning	
1) Tjänstetidsbefordran	5 234
2) Kompensation för höjda folkpensionsavgifter (avr. —42) ...	22 958
	419 500

Motiv

I. A. Nedre revisionen åberopar till stöd för sitt förslag, bland annat, vad departementschefen anfört i prop. 1947: 268, s. 39—40 (sammansatt stats- och första lagutskotts utl. 3; rskr 449).

I. B och II. B. Nedre revisionen har i sina anslagsäskanden för de senaste budgetåren i rationaliseringssyfte föreslagit, att *dels* specialrotlar för mål av synnerlig vidlyftighet inrättas (jfr II ht 1957 och 1958, s. 17 och 18 under 1. A resp. s. 16 under I. A och II. A), *dels* revisionssekreterarna befrias från handläggning av nådeärenden utom sådana som äger samband med i högsta domstolen anhängiga mål (jfr II ht 1958 s. 16 under I. A och II. A). Behovet av de ifrågasatta rationaliseringarna har framträtt med stor tydlighet under det gångna budgetåret. Erfarna revisionssekreterare har lämnat tjänsten och ersatts med mindre erfarna. Möjligheterna att åt särskilt kvalificerade föredragande anförtro mål av synnerlig vidlyftighet har därigenom minskats. Arbetsbelastningen på vissa rotlar har medfört att dessa i huvudsak måst befrias från nådeärenden. En merbelastning av dylika ärenden på andra rotlar har blivit följd och givetvis sinkat arbetet med andra mer kvalificerade uppgifter på dessa rotlar.

För vattenmålen erfordras en förstärkning av revisionens föredragningsorganisation. Arbetsbalansen uppgår för närvarande till 39 mål. Den sammanlagda inläsningstiden för alla nu anhängiga vattenmål uppgår till minst fyra år.

I. C och II. C. Beträffande yrkandena under dessa punkter hänvisar nedre revisionen till de förslag till ändrad kansliorganisation, som revisionen framlagt i sina anslagsäskanden för de båda senaste budgetåren (jfr II ht 1957 och 1958 s. 18 under 1. B resp. s. 17 under I. B och II. B). Den kansliorganisation, som revisionen föreslagit och i flera hänseenden kommit att närma sig i praktiken, torde vara ändamålsenlig. Genom den ökade tillströmningen av mål och ärenden har amanuensernas arbetsuppgifter i motsvarande grad ökats och ytterligare en amanuensstjänst erfordras (jfr II ht 1958 s. 17—18 under I. B och II. B). För den ökade föredragningsorganisationen behövs ytterligare tre skrivbiträden. Redan med nuvarande antal revisionssekreterare är antalet skrivbiträden för litet. Under budgetåret 1957/58 har övertidsersättningen uppgått till 14 837 kronor och ackordsersättningarna till 12 410 kronor.

Departementschefen

Antalet föredragande i vattenmål torde i nuvarande läge icke vara tillfyllest. Revisionen har begärt förstärkning från två till fyra befattningshavare och icke funnit tillrädligt att föredragande, som sysslar med vanliga mål, utbytes mot specialföredragande. Enligt vad jag under hand inhämtat utvisar emellertid arbetsläget den 30 november 1958 en total balans av 547 mål mot år 1957 samma tid 587 eller en minskning med 40. Därav utgjorde dock balansen för vattenmål 35 år 1958 mot 28 år 1957 eller en ökning med 7. Ett flertal av vattenmålen är av vidlyftig beskaffenhet och kräver lång inläsningstid.

Antalet extra föredragande i vanliga mål utgör för närvarande 12. Jag vill förordna den tillfälliga arbetskraftförstärkningen beträffande vattenmålen att en av de extra föredragandena förordnas att vara specialföredragande i vattenmål med arvode motsvarande lönegraden B 1.

Yrkandet om extra föredragande i nådeärenden kan jag icke stödja, då ytterligare erfarenheter av den nuvarande formen för dessa ärendens handläggning bör inhämtas.

Övriga framställningar om personalförstärkningar kan jag icke heller tillstyrka.

Den ljuskopieringsanläggning, som under budgetåret 1958/59 anskaffats i Svea hovrätt och som skall utnyttjas även av nedre justitierevisionen har varit i bruk endast några månader. Det är under sådana omständigheter för tidigt att underställa riksdagen de förslag till ändringar i expeditionsvakt-tjänsten vid justitierevisionen och Svea hovrätt som äger samband med denna anläggning och som statens organisationsnämnd avgivit den 18 december 1956. (Jfr II ht 1958, s. 20.)

Begärda ändringar i tjänsteställning och lönesättning biträder jag på så sätt att nuvarande tjänsten i Ao 19 som registrator för rättsbildad innehavare utbytes mot en tjänst som kansliskrivare i Ao 10 (registrator) för icke rättsbildad tjänsteman. Vid bifall till förslaget torde, på grund av särskilda förhållanden, nämnda tjänst i Ao 19, avsedd för den nuvarande registratorn, uppföras på övergångsstat.

Jag har vidare intet att erinra mot förslaget att förste protokollssekreteraren erhåller ställning som chef för justitierevisionsexpeditionens centrala kansli. Tjänsten torde med dessa arbetsuppgifter uppflyttas från Ao 21 till Ao 23.

De merkostnader som föranledes av i det föregående angivna förslag uppgår till 20 700 kronor.

Under anslaget bör uppföras en särskild post till kompensation för höjda folkpensionsavgifter å 20 500 kronor. Vissa omräkningar under anslaget medför en minskning med i runt tal 4 800 kronor. Därvid har hänsyn tagits till att ett arvode å 3 600 kronor till innehavaren av den på justitiedepartementets personalstat uppförda tjänsten som nådebyråchef skall belasta anslaget.

Anslaget bör alltså uppräknas med $(20\,700 + 20\,500 - 4\,800)$ 36 400 kronor.

Anslaget b e r ä k n a s sålunda:
avlöningar till ordinarie tjänstemän 2 461 600 (+ 18 500) kronor;
arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, oförändrat 4 000 kronor;
avlöningar till icke-ordinarie personal 490 700 (+ 11 600) kronor;
rörligt tillägg 448 600 (— 14 200) kronor;
kompensation för höjda folkpensionsavgifter 20 500 (+ 20 500) kronor.
Anslaget uppföres alltså med 3 425 400 (+ 36 400) kronor.

I personalförteckningen bör vidtagas de ändringar, som föranledes av vad jag i det föregående anfört.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för högsta domstolen och nedre justitierevisionen, som föranledes av vad departementschefen i det föregående anfört;

b) fastställa följande avlöningsstat för högsta domstolen och nedre justitierevisionen, att tillämpas under budgetåret 1959/60:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	2 461 600
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	4 000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	490 700
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	448 600
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	20 500
Summa kronor	3 425 400

c) till *Högsta domstolen m. m.*: *Avlöningar* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 3 425 400 kronor.

[13] 2. Högsta domstolen m. m.: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	251 500	267 585
1958/59 (statsliggaren s. 112)	242 400	
1959/60 förslag	271 000	

Enligt gällande omkostnadsstat för högsta domstolen och nedre justitierevisionen har anvisats bland annat 8 000 kronor till sjukvård m. m. (10 776), 45 000 kronor till reseersättningar (65 626), 32 000 kronor till bränsle, lyse och vatten (25 681) samt 157 400 kronor till övriga expenser (165 499), varav för engångsutgifter 4 000 kronor.

Nedre justitierevisionen (skr. 30/8 1958) hemställer att anslaget höjes med 27 600 kronor. Vid beräkningen av medelsbehovet har hänsyn tagits till belastningen under budgetåret 1957/58, inträffade prisstegringar samt väntad förbrukning. Posten till reseersättningar föreslås uppräknad med 20 000 kronor samt posten till bränsle, lyse och vatten minskad med 5 000 kronor. För övriga expenser begäres, sedan engångsbeloppet å 4 000 kronor för budgetåret 1958/59 frändragits, en ökning med 12 600 kronor. Beloppet avses för skrivmaterial m. m. till ljuskopieringsapparat, skrivmaskiner samt upp- rustning av revisionens boksamling.

Departementschefen

Med hänsyn närmast till belastningssiffrorna för budgetåret 1957/58 föreslår jag, att posterna till sjukvård m. m. och till reseersättningar uppräknas med respektive 3 000 och 25 000 kronor samt att posten till bränsle, lyse och vatten minskas med 3 000 kronor. Posten till övriga expenser torde för löpande utgifter böra höjas med 3 600 kronor. Materialkostnaderna för den ljuskopieringsapparat, som nedre revisionen får begagna sig av i Svea hovrätt, bör bestridas från särskilt i det följande upptaget anslag (p. 26). För kostnader av engångsnatur tillstyrker jag en medelsanvisning av samma storleksordning som för budgetåret 1958/59 eller 4 000 kronor.

Anslaget bör sålunda bestämmas till (242 400 + 3 000 + 25 000 — 3 000 + 3 600 + 4 000 — 4 000) 271 000 (+ 28 600) kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Högsta domstolen m. m.: Omkostnader* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 271 000 kronor.

[14] 3. Regeringsrätten: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	737 200	800 321
1958/59 (statsliggaren s. 112)	829 800	
1959/60 förslag	835 000	

Under anslaget bör uppföras en särskild post å 5 200 kronor till kompensation för höjda folkpensionsavgifter. Någon ytterligare ökning av anslaget torde icke vara erforderlig.

Anslaget b e r ä k n a s sålunda:

avlöningar till ordinarie tjänstemän oförändrat 715 600 kronor;

avlöningar till icke-ordinarie personal oförändrat 22 000 kronor;

rörligt tillägg oförändrat 92 200 kronor;

kompensation för höjda folkpensionsavgifter 5 200 (+ 5 200) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 835 000 (+ 5 200) kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) fastställa följande avlöningsstat för regeringsrätten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60.

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	715 600
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i> ..	22 000
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	92 200
4. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	5 200
Summa kronor	835 000

b) till *Regeringsrätten: Avlöningar* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 835 000 kronor.

[15] 4. Regeringsrätten: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	15 000	14 480
1958/59 (statsliggaren s. 113)	11 000	
1959/60 förslag	14 000	

Enligt gällande omkostnadsstat för regeringsrätten har anvisats 100 kronor till sjukvård m. m. (319), 1 000 kronor till reseersättningar (ny post 1958/59), 1 900 kronor till bränsle, lyse och vatten (1 011) och 8 000 kronor till övriga expenser (11 150).

Jag föreslår, huvudsakligen med hänsyn till belastningen under budgetåret 1957/58, att anslaget uppräknas med sammanlagt 3 000 kronor, varav 1 000 kronor avser engångskostnader närmast för inköp av litteratur och komplettering av bokbeståndet.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Regeringsrätten: Omkostnader* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 14 000 kronor.

[16] 5. Regeringsrätten: Regeringsrättens årsbok

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	40 000	47 340
1958/59 (statsliggaren s. 113)	40 000	
1959/60 förslag	50 000	

Med hänsyn till belastningen å anslaget för budgetåret 1957/58 samt väntade ökade utgifter föreslår jag, att anslaget uppräknas med 10 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Regeringsrätten: Regeringsrättens årsbok* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 50 000 kronor.

[17] 6. Hovrätterna: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	7 490 800	8 342 104
1958/59 (statsliggaren s. 113)	8 860 500	
1959/60 förslag	9 312 000	

Y r k a n d e n

Hovrätterna (skr. 27/8, 29/8, 1/9, 27/9 1958) hemställer, att anslaget höjes med 1 536 400 kronor.

I. Personalförstärkningar

A. Ordinarie avdelningar m. m.

Svea hovrätt

1 a). En ordinarie avdelning

1 lagman Bo 4, 1 vice ordförande arvode å 1 500, 2 hovrättsråd Bo 1, 2 assessorer Ae 26, 1 fiskal Ae 17, 2 fiskalsaspiranter Ag 15, 1 kansliskrivare Ao 10, 1 biträde rb Ae 5	253 320
---	---------

Hovrätten för Västra Sverige

1 b). En ordinarie avdelning

1 lagman Bo 4, 1 vice ordförandearvode å 1 500, 2 hovrättsråd Bo 1, 2 assessorer Ae 26, 2 fiskaler Ae 17, 2 fiskalsaspiranter Ag 15, 1 kanslist Ao 13, 1 kansli-biträde Ao 7	271 882
--	---------

2. Vattenöverdomstolen

1 vattenrättsråd (agrikulturtekniker) Bo 3 med av-löningsförstärkning 2 400, 1 biträde rb Ae 5	51 240
--	--------

B. Extra avdelningar och ledamöter

Svea hovrätt

Två extra avdelningar

10 extra ledamöter Ae 26, vikariatslön Bo 4 åt två hovrättsråd samt särskild ersättning å 1 500 kronor åt två hovrättsråd som vice ordförande, 2 fiskaler Ae 17, 4 fiskalsaspiranter Ag 15, 2 kansliskrivare Ag 10, 2 biträden rb Ae 5	480 120
--	---------

Göta hovrätt

3 extra ledamöter Ae 26	90 160
-------------------------------	--------

Hovrätten över Skåne och Blekinge

1 extra ledamot Ae 26	30 053
-----------------------------	--------

Hovrätten för Övre Norrland

1 hovrättsråd Bo 1	36 414
--------------------------	--------

C. Övriga förstärkningar

Svea hovrätt

1) 1 kanslibiträde Ao 7 och 1 biträde rb Ae 5 (för ljus-kopieringsanläggningen)	22 236
---	--------

2) 1 biträde rb Ae 5	9 972
----------------------------	-------

Göta hovrätt

3 biträden rb Ae 5	26 726
--------------------------	--------

Ökning Minskning

Hovrätten över Skåne och Blekinge

1 biträde rb Ae 5 8 908

Hovrätten för Västra Sverige

1) 1 expeditiönsvakt Ao 7 11 623

2) 5 biträden rb Ae 5 47 100

Hovrätten för Övre Norrland

Arvode till en expeditiönsvakt för hovrättens lokaler i
Luleå 3 000

II. Personalminskningar

Svea hovrätt

1) 1 arkivarie Ao 19 22 788

2) 2 biträden rb Ae 5 19 944

III. Tjänsteförändringar

A. Presidenter m. fl.

a) 1 president Bo 6 — Bo 7 och 1 lagman Bo 4 — Bo 6
(hovrätten för Övre Norrland) 9 215

b) 5 byrådirektörer Ao 24—Ao 26 (samtliga hovrätter
utom Svea hovrätt, som utan formellt yrkande
hävdar att byråchef är motiverad) 16 706

B. Biträdespersonal m. fl.

Svea hovrätt

7 kansliskrivare Ao 10—kanslister Ao 13 (ord. allm.avd.),
2 kansliskrivare Ae 10—kanslister Ae 13 (ord. allm.
avd.), 2 kansliskrivare Ag 10—kanslister Ag 13 (extra
allm. avd.), 1 kansliskrivare Ao 10—kanslist Ao 13 (vat-
tenöverdomstolen), 1 kontorist Ao 9—kansliskrivare
Ao 10 (kamrerarkontoret), 1 kontorsbiträde Ao 5—
kanslibiträde Ao 7 (kamrerarkontoret), 1 kanslibiträde
Ao 7—kontorist Ao 9 (aktuariekontoret), 2 kontorsbi-
träden Ao 5 och 2 biträden rb Ae 5, alla med stenograf-
arvoden—2 kansliskrivare Ao 10 och 2 kansliskrivare
Ae 10, 5 kontorsbiträden Ao 5—kanslibiträden Ao 7 (ord.
allm. avd.), 4 biträden rb Ae 5—kanslibiträden Ae 7
(ord. allm. avd.), 2 biträden rb Ae 5—kanslibiträden
Ag 7 (extra avd.) 60 504

Göta hovrätt

1 aktuarie Ao 19—kanslist Ao 13 (aktuarieexp.), 1 bok-
hållare Ao 13—kamrer Ao 15, 3 kansliskrivare Ao 10—
kanslister Ao 13 (allm. avd.), 1 kanslibiträde A o 7—
kontorist Ao 9 (adm. avd.), 1 kontorsbiträde Ao 5—

	Ökning	Minskning
kanslibitråde Ao 7 (adm. avd.), 3 biträden rb Ae 5—kanslibiträden Ao 7 (allm. avd.), stenografarvoden å 1 800 bortfaller	9 419	
<i>Hovrätten över Skåne och Blekinge</i>		
1 kansliskrivare Ao 10—kamrerare Ao 15 (adm. avd.), 3 kansliskrivare Ao 10—kanslister Ao 13 (allm. avd.), 1 kontorsbitråde Ae 5—kontorist Ao 9 (allm. avd.), 3 kontorsbiträden Ao 5—kanslibiträden Ao 7 (allm. avd.), 1 kontorsbitråde Ae 5—kanslibitråde Ao 7 (aktuarie-exp.)	19 864	
<i>Hovrätten för Västra Sverige</i>		
1 kansliskrivare Ao 10—kamrer Ao 15, 3 kansliskrivare Ao 10—kanslister Ao 13 (allm. avd.), 1 kanslibitråde Ao 7—kontorist Ao 9 (adm. o. kamerala avd.), 1 bitråde rb Ae 5—kontorist Ao 9 (skrivcentralen), 3 bitr. rb, varav 2 Ao 5 och 1 Ae 5—kanslibiträden Ao 7 (allm. avd.), 1 bitr. rb Ae 5—kanslibitr. Ao 7 (aktuarieexp.), stenografarvoden å 1 800 bortfaller	20 898	
<i>Hovrätten för Nedre Norrland</i>		
1 bokhållare Ao 13—Ao 15, 1 kontorist Ao 9—registrator Ao 13, 1 kansliskrivare Ao 10—kanslist Ao 13 (allm. avd.), 1 kanslibitråde Ao 7—kansliskrivare Ao 10 (allm. avd.), 1 kanslibitråde Ao 7—kontorist Ao 9 (skrivcentralen), 1 kontorsbitråde Ao 5—kanslibitråde Ao 7 (skrivcentralen), stenografarvoden å 1 800 bortfaller	9 876	
<i>Hovrätten för Övre Norrland</i>		
1 bokhållare Ao 13—Ao 15, 1 kansliskrivare Ao 10—kanslist Ao 13 (allm. avd.), 1 kontorist Ao 9—kanslist Ao 13 (allm. avd.), 1 kanslibitråde Ao 7—kansliskrivare Ao 10 (adm. avd.), 2 kontorsbiträden Ao 5—kanslibiträden Ao 7 (adm. avd. och skrivcentr.), stenografarvoden å 1 800 bortfaller	9 753	
C. Expeditionsvakter		
<i>Norrländska hovrätterna</i>		
1 expeditionsvakt Ao 7—förste expeditionsvakt Ao 8 i var och en	1 276	
D. Ordinariesättningar		
<i>Svea hovrätt</i>		
2 kanslister Ae 13—Ao 13 (ord. allm. avd.), 2 kansliskrivare Ae 10—Ao 10 (stenografer), 1 kanslibitråde Ae 7—		

Ökning Minskning

Ao 7 (vattenöverdomstolen), 4 kanslibiträden Ae 7—
Ao 7 (ord. allm. avd.) — —

E. Höjda arvoden m. m.

Svea hovrätt

1) Höjda befattningsarvoden till 4 hovrättsråd, vatten-
överdomstolen, 1 200—1 500 1 200
2) Ökade löneförmåner för fiskal under förordnande
såsom advokatfiskal — —

IV. Omräkning

A. Reglerad befordringsgång för biträdespersonal: 5 biträ-
den rb Ae 5—kontorsbiträden Ao 5 (Göta hovrätt 1,
hovrätten för Västra Sverige 2, hovrätten för Övre Norr-
land 2) 5 205
B. Tjänstetidsbefordran (samtliga hovrätter) 11 689
C. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter (samtliga
hovrätter; avr.—27) 60 773

1 579 132 42 732
+ 1 536 400

Motiv

I. Personalförstärkningar

A. 1. och B. *Svea hovrätt* har i anslagsäskandena till budgetåret 1958/59 givit statistiskt belägg för den redan vid den tidpunkten påtagliga tenden-
sen till ökad målbalans men har likväl icke erhållit den förstärkning av an-
talet ledamöter till 52 (45 ordinarie och 7 extra), som då begärts och som
nu visat sig vara tilltagen i underkant. Det läge vari hovrätten för närvaran-
de befinner sig är från rättssäkerhetssynpunkt synnerligen otillfredsstäl-
lande. Den långsamhet i handläggningen av mål, som är ofrånkomligen för-
knippad med hovrättens nuvarande arbetsbörda, har menliga följder för
rättsvården. I samma utsträckning som kravet på snabb process icke kan
upprätthållas minskas nämligen värdet av många av de obestriddiga för-
delar som den nya rättegångsbalken erbjuder i jämförelse med den äldre
processordningen. Med hänsyn till att brottsligheten för närvarande stegras
i oroväckande grad är det av stor betydelse att icke samhällets reaktions-
möjligheter försämrats. Detta blir emellertid följden av processens förse-
ning, dels därigenom att erforderliga åtgärder insättes för sent och dels där-
igenom att de långa väntetiderna medför stora bevissvårigheter. Även för
civilmålens del vållar processens försening stora olägenheter. Det kan ofta
vara av den största betydelse för parterna i sådana mål att få ett någor-
lunda snabbt avgörande om rättsläget. Och i civilmålen vållar tidsutdräkten
samma bevissvårigheter som i brottmålen. Vid bedömningen av hovrättens

arbetsförhållanden måste ytterligare beaktas de speciella problem, vilka har samband med de vidlyftiga mål och betungande remissärenden hovrätten numera år efter år har att behandla. I själva verket torde man numera få acceptera, att samhällslivet har utvecklats på ett sådant sätt, att de största domstolarna ständigt blir tvungna att ta itu med stora och vidlyftiga mål. För hovrättens vidkommande innebär detta att åtminstone en avdelning i realiteten alltid kan anses bunden av något dylikt mål och sålunda i motsvarande mån saknar möjlighet att handlägga och avverka mål av normal omfattning. På motsvarande sätt kommer även de avdelningar, som handlägger stora remissärenden, med nödvändighet att under långa tidsperioder få sina möjligheter till målavverkning reducerade. Med hänsyn till att utredningen om hovrätternas domsområden kan leda till någon minskning av hovrättens domkrets, inskränker sig hovrätten till att begära ordinarie-sättning av endast den ena av de båda extra avdelningarna. Till hjälp mot den höga målbalansen och för att söka nedbringa densamma till någorlunda godtagbar nivå anser sig hovrätten emellertid oundgängligen behöva ett oförändrat antal extra ledamöter eller 10. Sammanlagt erfordras alltså 55 ledamöter (lämpligen 45 ordinarie och 10 extra).

Hovrätten för Västra Sverige vill åberopa som grund för yrkandet om en ordinarie avdelning den stora måltillströmningen. I fråga om såväl målant-tal som antal stora och invecklade mål synes hovrätten intaga en ställning mellan övriga treavdelningshovrätter och Svea hovrätt. Sedan den 30 sep-tember 1957 har hovrätten varit organiserad på fyra avdelningar, därav tre ordinarie med fem ledamöter och en extra med fyra ledamöter. Hovrätten framhåller att antalet assessorer vid hovrätten är otillfredsställande.

Göta hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge understryker behovet av extra ledamöter med hänsyn till arbetssituationen.

Hovrätten för Övre Norrland vill även i år framhålla att hovrättens nu-varande organisation med två avdelningar om fyra ledamöter, den ena ut-ökad med presidenten, icke gör det möjligt att rationellt utnyttja ledamö-ternas arbetskraft.

Samtliga hovrätter utom Svea hovrätt uttalar önskemål om att *lagmans-ämbete* inrättas även för vederbörande hovrätts s. k. presidentavdelning. Vice ordföranden å presidentavdelning utför för närvarande ett arbete som är i stort sett samma som lagmannens.

A. 2. Agrikulturteknikern har en sådan arbetsbelastning, att vattenbyggnads-teknikern — delvis emedan agrikulturteknikern varit jävig men delvis ock-så för att arbetsbelastningen icke skulle bli alltför ojämn — fått tjänst-göra som ensam tekniker i flera större mål, där tvistefrågorna huvudsak-ligen legat inom det agrikulturtekniska området eller där bådas medverkan hade varit önskvärd, och detta trots att vattenbyggnadsteknikern har full sysselsättning med arbetsuppgifter, som ligger inom området för hans sär-skilda sakkunskap.

C. *Svea hovrätts* yrkanden om biträdespersonal för ljuskopieringsanlägg-ningen utgör upprepning av framställning i anslagsäskandena till 1958 års riksdag. Hovrätten, som icke förrän i augusti 1958 kunnat taga an-

läggningen i bruk, har med anlitan­de av medelsreserven anställt ett kanslibiträde i Ag 7 att med hjälp av ett biträde i reglerad befordringsgång ombesörja de med kopieringen förenade göromålen. *Svea hovrätt* och *Göta hovrätt* förmenar sig för den administrativa verksamheten ha behov av förstärkning med vardera en biträdestjänst i reglerad befordringsgång. *Göta hovrätt* åberopar därvid särskilt eftersläpning beträffande granskningsarbetet på advokatfiskalssidan. *Göta hovrätt*, *hovrätten över Skåne och Blekinge* samt *hovrätten för Västra Sverige* hävdar dessutom, att resp. 2, 1 och 5 dylika tjänster erfordras på de dömande avdelningarna för att avlasta den befintliga personalens arbetsbörda. Den sistnämnda hovrätten yrkar för sin del inrättandet av en skrivcentral. Hovrätterna förklarar att arbetet med utskrivning av fonogramupptagningar är mycket betungande. För arbetet inom justitierevisionen torde det vara av betydelse att hovrätterna kan expediera beställningar på utskrifter av fonetiska upptagningar utan alltför långa dröjsmål. För åklagare och advokater torde även föreligga intresse av snabb expediering. *Hovrätten för Västra Sverige* anser sig vara underbemannad med vaktpersonal, vilket lett till otillfredsställande serviceförhållanden vid huvudförhandlingar, icke minst för allmänhetens vidkommande. Hovrätten har måst taga betänkliga risker i fråga om övervakning och ordningens upprätthållande inom lokalerna. *Hovrätten för Övre Norrland* har numera tillhandahållits sammanträdeslokaler i Luleå och är i behov av en arvodesanställd expeditionsvakt för handräckning och för ordningens upprätthållande.

III. Tjänsteförändringar

A. a). Jfr II ht 1958 s. 35, 62 och 63.

A. b). Hovrätterna vidhåller att särskilda förhållanden ovillkorligen påkallar en högre löneställning för hovrätternas byrådirektörer än för närmast jämförliga administrativa tjänster. Främst bör rimlig hänsyn tagas till att tjänsterna är att anse som slutposter. För en allmänt duglig jurist med administrativ läggning måste med hänsyn till möjligheterna att nå högre tjänst inom andra statliga områden en placering i 24 lönegraden i landsortsstad vara ett slutmål, som vederbörande endast i undantagsfall kan förmås att acceptera. Det har också mött svårigheter att rekrytera tjänsterna. Efter den senaste löneplansrevisionen, varigenom antalet lönegrader på löneskalan minskades, är nu steget mellan första befordrings­­tjänst för jurister inom administrationen (förste notarie eller sekreterare) och landsortshovrätternas byrådirektörer endast en lönegrad (Ao 23—Ao 24). En så obetydlig löneskillnad torde framgent helt utesluta en tillfredsställande rekrytering till dessa tjänster. I åtskilliga avseenden har byrådirektören att taga befattning med frågor rörande personal i samma löneställning som eller högre löneställning än han själv. Han är, ehuru han i vissa frågor har att inträda som ledamot, i landsortshovrätterna i lönehänseende ej jämställd med ens de lägst avlönade ledamöterna (Ac 26). Förhållandet är i praktiken stötande och ägnat att försvaga tjänstemannens allmänna ställning inom organisationen.

B. Samtliga hovrätter upprepar sina tidigare framställningar att frågan om biträdesorganisationen bringas till en definitiv lösning. Sedan hovrätterna — på anmodan av justitiedepartementet — företagit en grundlig genomgång av arbetsfördelningen mellan rättsbildad och icke rättsbildad personal, har hovrätterna genom nya arbetsinstruktioner och på andra sätt utnyttjat möjligheterna att, med motsvarande befrielse för de lagfarna

tjänstemännen, i betydande omfattning överflytta kvalificerade göromål på icke rättsbildad personal. Dessa organisationsändringar har icke oväsentligt underlättats genom att varje hovrätt utrustats med ljuskopieringsanläggning med påföljd att maskinskrivningsarbetet kunnat reduceras. I anslutning till den nya arbetsorganisationen har hovrätterna ånyo prövat arbetskraftsbehovet och löneställningen för biträdespersonalen. Därvid har hovrätterna framhållit bland annat följande.

Kvalificerade göromål åvilar numera *kansliskrivarna å avdelningarnas kanslier*. Kansliskrivarna tager kontakt med parter och vittnen för utsättande av mål till huvudförhandling och sköter denna uppgift ganska självständigt. Nämda göromål åvilade tidigare de å avdelningarna tjänstgörande fiskalerna eller fiskalsaspiranterna. Den tid, som åtgår härför, är ej ringa. Bland andra ansvarsfulla arbetsuppgifter kan nämnas utfärdande på eget ansvar av kallelser till huvudförhandling samt utsinkning av expeditioner. Vad gäller sistnämnda göromål är det fråga om ett stort antal myndigheter, som i vissa fall skall erhålla del av hovrätts dom eller beslut. Eftersom åtskilliga av dessa expeditioner förekommer sällan, blir göromålen icke rutinmässiga utan fordrar skarp vaksamhet från kansliskrivarnas sida. Fullgoda skäl måste därför anses föreligga att uppflytta dessa tjänster till kanslistjänster.

Bokhållaren eller kansliskrivaren på byrådirektörsexpeditionen tjänstgör (utom i Svea hovrätt) som kamrer och kassör och för på eget ansvar hovrättens räkenskaper. För arbetets behöriga gång är det nödvändigt, att kansliskrivaren behärskar ett flertal författningar och självständigt kan tolka författningar och rättsfallsreferat. Kansliskrivaren kontrasierar praktiskt taget samtliga anordningsbeslut och ådrager sig därigenom ett avsevärt redogöransvar. Som exempel på den betydelse, som kontrasi- gation av anordningsbeslut tillmätas inom andra områden av statsförvaltningen, anföres att inom länsstyrelserna anordningsbeslut regelmässigt ej torde kontrasieras av lägre befattningshavare än länsnotarie.

I fråga om *registratorsgöromålen* hänvisas till tidigare uttalanden (se II ht 1958 s. 36) och anföres ytterligare:

Göta hovrätt: Sedan hovrättens aktuarie avgick med pension den 1 mars 1958 fullgjordes de med den tidigare aktuarietjänsten förenade arbetsuppgifterna till att börja med av fiskalsaspiranter. Hovrätten har emellertid numera inrättat en extra biträdestjänst i Ag 10 med i huvudsak samma åligganden. Frågan om detta biträdes löneställning är därmed icke löst. Hovrätten anser att lägre lönegradsplacering än Ao 13 icke bör ifrågakomma. I arbetsuppgifterna ingår frågor om till vilken kategori ett mål är att hänföra (såsom tvistemål, brottmål eller besvärsmål, tingsmål eller icke, specialmål eller icke, förtursmål eller icke, 18 §-mål eller icke, sambandsmål eller icke), om lagakraft, om fullföljd, om stämpelbeläggning m. m., frågor som byrådirektören endast i mera tveksamma fall hinner taga befattning med, enär de som regel kräver en genomgång av handlingarna. Alternativet synes vara att lägga dessa uppgifter på fiskalspersonalen, en icke önskvärd utveckling med tanke på den strävan att överflytta arbetsuppgifter från juristpersonalen till biträdespersonalen som kännetecknat senare års organisationsförslag.

C. Jfr II ht 1958 s. 37.

E. 1). Då erfarenheter av vattenrättsskipning måste krävas av ledamöterna på vattenöverdomstolen är det ofrånkomligt att vissa hovrättsråd mot sin vilja blir indelade till tjänstgöring där, trots att de egentligen står i tur till förordnande som vice ordförande på allmänna avdelningar. Under sådana förhållanden är det stötande, att de icke i avlöningshänseende likställas med de hovrättsråd som tjänstgör såsom vice ordförande på dessa avdelningar. Höjning av befattningsarvodena för hovrättsråd, som utan att vara vice ordförande är indelad till tjänstgöring på vattenöverdomstolen, är därför motiverad.

E. 2). Hovrätten hemställer att fiskal som uppehåller förordnande som advokatfiskal skall äga åtnjuta lön enligt samma grunder som tillämpas för fiskaler vid tjänstgöring i domsaga. (Jfr II ht 1958 s. 64); dock lägst löneklass 21, vilken motsvarar den lönegrad i vilken tjänsten som advokatfiskal är placerad.

Y t t r a n d e

Statskontoret. I anslagsäskandena för de tre senaste budgetåren har Svea hovrätt, med i huvudsak liknande motiveringar, hemställt om ordinariesättning av en nionde avdelning vid hovrätten. Vid granskningen av hovrättens petitaframställning för innevarande budgetår förordade statskontoret, att denna fråga borde prövas först i samband med statsmakternas slutliga ställningstagande till bland annat 1955 års domarutrednings förslag. Härutöver framhöll ämbetsverket, att hovrättens personalorganisation jämväl torde komma att påverkas av den år 1957 tillsatta utredningen angående omreglering av hovrätternas domsområden.

Såsom framgår av i ärendet redovisade statistiska uppgifter rörande arbetsläget, torde hovrättens arbetsbörda för år 1958 i stort sett komma att uppgå till eller något överskrida 1957 års nivå. Behovet av dömande personal under nästkommande budgetår torde således kunna uppskattas till i huvudsak samma storlek som under innevarande budgetår. Några nya omständigheter, som bör föranleda ett ändrat ståndpunktstagande i frågan om antalet ordinarie avdelningar vid hovrätten har, såvitt statskontoret kunnat finna, icke inträffat. Med hänsyn härtill och då skälen för ett uppskov med avgörandet härutinnan alltjämt kvarstår, anser sig ämbetsverket svårigen kunna tillstyrka bifall till hovrättens hemställan om inrättande av ytterligare en ordinarie avdelning. Då enligt statskontorets uppfattning nu angivna skäl i stort sett är relevanta även i vad avser hovrättens för Västra Sverige hemställan om inrättande av ytterligare en ordinarie avdelning finner sig ämbetsverket ej heller kunna tillstyrka bifall till sistnämnda hovrätts hemställan.

Departementschefen

Med hänsyn till den stora tillströmningen av mål till Svea hovrätt bör en ny ordinarie avdelning inrättas vid hovrätten. Avdelningen bör organiseras på samma sätt som hovrättens övriga ordinarie avdelningar med en lagman och fyra hovrättsråd som ordinarie domare. I enlighet med de grunder som fastställts vid 1947 års riksdag (prop. 268; sammansatt stats- och första lagutskotts utl. 3) bör å andra sidan medel beräknas till en lagman och till två hovrättsråd, som kan beräknas uppehålla sina ämbeten och av vilka den ene erhåller arvode såsom vice ordförande, ävensom till två assessorer, som an-

tages uppehålla två hovrättsrådsämbeten. Medel bör därtill beräknas för erforderlig fiskals- och biträdespersonal. Kostnaden för den nya ordinarie avdelningen uppgår i enlighet med det anförda till 255 000 kronor.

Av övriga förslag till personalförstärkningar vill jag tillstyrka inrättande vid Svea hovrätt av en tjänst som kanslibiträde i Ao 7 och av en biträdestjänst för skriv- och kontorsgöromål (för ljuskopieringsanläggning) samt vid vardera Göta hovrätt och hovrätten för Västra Sverige av en biträdestjänst för skriv- och kontorsgöromål. Förslagen föranleder en höjning av anslaget med sammanlagt 40 500 kronor.

Såsom hovrätten för Övre Norrland föreslagit bör under anslaget beräknas arvode med 3 000 kronor till en expeditiönsvakt för hovrättens lokaler i Luleå.

Yrkandet om personalförstärkning vid vattenöverdomstolen anser jag mig icke kunna stödja.

Övriga yrkanden om personalförstärkningar torde — med beaktande av arbetssituationen i de olika hovrätterna — få tillgodoses inom ramen för tillgängliga medel. Kungl. Maj:t bör emellertid som hittills — i enlighet med vad riksdagen under tidigare år uttalat — äga befogenhet att, då det befinnes oundgängligt, vidtaga ytterligare förstärkningar av hovrätternas ledamotsorganisation.

Jag är icke beredd att — för avhjälpande av påtalad olägenhet med otillräckligt antal assessorer — öka antalet sådana befattningshavare i personalförteckningen för varje hovrätt. Därest riksdagen intet har att erinra häremot, torde i stället antalet i *Anm. 1*. till personalförteckningen angivna assessorer höjas från 45 till 65. Därvid bör det nu gällande villkoret för förordnande av assessorer utöver vad som anges i personalförteckningen, att hovrätternas befattningshavare tages i anspråk för uppdrag utom hovrätterna, något jämkas. Kungl. Maj:t bör sålunda kunna meddela dylikt förordnande icke blott i den mån så erfordras på grund av att hovrätternas befattningshavare tages i anspråk för uppdrag utom hovrätterna utan även eljest om särskilda skäl det påkallar. Någon ökad medelsanvisning för ändamålet erfordras ej.

Såsom jag under förevarande anslagspunkt vid anmälan av andra huvudtiteln i 1958 års statsverksproposition framhållit har på grundval av organisationsnämndens förslag pågått åtgärder för rationalisering av den administrativa verksamheten vid hovrätterna. Detta arbete har under budgetåren 1957/58 och 1958/59 intensifierats.

För att kunna bemästra den alltmer ökade arbetsbördan har det varit nödvändigt att tillvarata alla möjligheter till rationaliseringar och besparingar. Det har därvid stått klart att man haft mest att vinna genom en delegation nedåt av olika administrativa göromål. Därvid har göromålen på hovrätternas dömande avdelningar varit föremål för särskild uppmärksamhet. Jag åsyftar här t. ex. detaljplanering av hovrättens förhandlingar (kontakter med parterna eller deras ombud), granskning och underskrift av kallelser m. m., bestyrkande av fonogramutskrift, expediering på eget ansvar

av domar m. m. för verkställighet och liknande åtgärder samt undertecknande och expediering på eget ansvar av skrivelser, kungörelser och uppgifter, som det åligger hovrätten att i samband med dom eller beslut utfärda eller avgiva.

I detta syfte har hovrätterna genomgått arbetsinstruktionerna och i erforderlig utsträckning omarbetat desamma. På den icke rättsbildade personalen har överflyttats arbetsuppgifter som tidigare åvilat fiskaler och aspiranter. Därigenom har rättsbildad personal kunnat avlastas vissa göromål och friställas för andra uppgifter. Tekniska hjälpmedel har anskaffats och börjat användas. Jag vill särskilt omnämna den lättnad, som ljuskopieringsapparaterna i hovrätterna redan efter en kort tids användning kunnat bereda skrivpersonalen, en avlastning, som i den mån apparaterna mer och mer kan utnyttjas torde bli än påtagligare.

Sammanfattningsvis kan sägas att de vidtagna åtgärderna skapat bättre arbetsbetingelser i hovrätterna, vilket möjliggjort att kostnadshöjningar — bland annat för ökat antal rättsbildade tjänstemän — som eljest till följd av den stegrade arbetsbelastningen varit ofrånkomliga kunnat motverkas.

Under hösten 1958 har mot bakgrunden av de vidtagna åtgärderna en översyn av lönesättningen för den icke rättsbildade personalen skett med beaktande av de arbetsuppgifter, som efter rationaliseringens genomförande åvilar denna personal. På grundval härav förordar jag efter samråd med chefen för civildepartementet att från och med budgetåret 1959/60 i hovrätterna (inberäknat Svea hovrätts nya ordinarie avdelning) skall finnas inrättade en aktuarietjänst i Ao 19 för rättsbildad innehavare, en kamrerartjänst i Ao 19, fem bokhållartjänster i Ao 13 och två kanslisttjänster i Ao 13, 23 förste kansliskrivartjänster i Ao 12, tre kansliskrivartjänster i Ao 10, åtta kontoristtjänster i Ao 9, varav fem avsedda för kvalificerade stenografer, 23 kanslibiträdestjänster i Ao 7 samt 34 tjänster som biträde för skriv- och kontorsgöromål. Motsvarande organisation i nuläget omfattar fyra rättsbildade tjänstemän i Ao 19, varav tre aktuarier och en arkivarie, en kamrerartjänst i Ao 19, tre bokhållartjänster i Ao 13, två kanslisttjänster i Ao 13, 20 kansliskrivartjänster i Ao 10, två kansliskrivartjänster i Ae 10, fem kontoristtjänster i Ao 9, 13 kanslibiträdestjänster i Ao 7, en kanslibiträdestjänst i Ae 7, 24 kontorsbiträdestjänster i Ao 5 samt 27 tjänster som biträde för skriv- och kontorsgöromål. Av nyssnämnda fyra tjänster för rättsbildade innehavare är tre från och med budgetåret 1955/56 uppförda å övergångsstat.

Den nya lönesättningen har som förutsättning att de allmänna riktlinjerna för den nya arbetsindelingen följes. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma tjänsternas fördelning och placering i hovrätterna.

Kostnadshöjningen i anledning av förslaget, mot vilket Tjänstemännens centralorganisations statstjänstemannasektion förklarat sig ej ha någon erinran, utgör i runt tal 95 000 kronor.

De av mig i det föregående framlagda förslagen angående tjänsteföränd-

ringar och nya befattningar påkallar åtskilliga åtgärder för förslagens genomförande. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om dessa.

Det torde böra understrykas att fråga om befordran till högre biträdestjänst skall bedömas efter biträdets duglighet och lämplighet i övrigt för den tjänst, varom är fråga; det är sålunda av vikt, att den ordningen icke vinner insteg, att lång tjänstetid i och för sig skall ge förhandsrätt till högre biträddestjänst.

Övriga yrkanden om tjänsteförändringar och arvodeshöjningar kan jag icke tillstyrka.

De i det föregående föreslagna åtgärderna medför en kostnadsökning av (255 000 + 40 500 + 3 000 + 95 000) 393 500 kronor.

På grund av automatiska utgiftsökningar bör anslaget vidare uppräknas med 2 000 kronor, huvudsakligen till följd av beslut angående tjänstetidsbefordran.

Slutligen bör under anslaget uppföras en särskild post å 56 000 kronor till kompensation för höjda folkpensionsavgifter.

Anslaget bör alltså höjas med (393 500 + 2 000 + 56 000) 451 500 kronor.

Anslaget b e r ä k n a s sålunda:
 avlöningar till ordinarie tjänstemän 3 990 100 (+ 353 100) kronor;
 arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, 54 600 (+ 1 500) kronor;
 avlöningar till icke-ordinarie personal 4 007 100 (— 12 000) kronor;
 rörligt tillägg 1 204 200 (+ 52 900) kronor;
 kompensation för höjda folkpensionsavgifter 56 000 (+ 56 000) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 9 312 000 (+ 451 500) kronor.

Vid beräkningen har hänsyn tagits till att enligt grunderna för reglerad befordringsgång 5 icke-ordinarie biträddestjänster för skriv- och kontorsgöromål bör ersättas med ordinarie kontorsbiträddestjänster, varav 1 i Göta hovrätt och 2 i vardera hovrätten för Västra Sverige och hovrätten för Övre Norrland.

I p e r s o n a l f ö r t e c k n i n g e n bör vidtagas de ändringar, som föranledes av vad jag i det föregående anført och föreslagit.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning under budgetåret 1959/60, vidtaga de ändringar i hovrätternas personalförteckning, som föranledes av vad föredragande departementschefen i det föregående anført;

b) fastställa följande avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas under budgetåret 1959/60:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	3 990 100
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	54 600
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	4 007 100
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	1 204 200
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	56 000
Summa kronor 9 312 000	

c) till *Hovrätterna*: *Avlöningar* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 9 312 000 kronor.

[18] 7. *Hovrätterna*: *Omkostnader*

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	808 000	834 991
1958/59 (statsliggaren s. 118)	857 100	
1959/60 förslag	927 000	

I gällande omkostnadsstater för *hovrätterna* har sammanlagt anvisats 27 000 kronor till sjukvård (21 462), 239 100 kronor till reseersättningar (236 932), 125 000 kronor till bränsle, lyse och vatten (131 146) samt 431 000 kronor till övriga expenser (395 450), varav 23 600 kronor för engångsutgifter.

Y r k a n d e n

Hovrätterna (skr. 27/8, 29/8, 1/9 1958) hemställer, att anslaget höjes med 51 800 kronor.

	Ökning	Minskning
1. Sjukvård		1 500
2. Reseersättningar	7 500	
3. Övriga expenser	45 800	
	53 300	1 500
	+ 51 800	

M o t i v

2. Uppräkningen betingas i huvudsak av belastningen för budgetåret 1957/58 och höjda biljettpreiser (Göta hovrätt och hovrätten för Övre Norrland).

3. För löpande utgifter begäres en ökning med 45 250 kronor. Av beloppet avses 24 000 kronor till skrivmaterial m. m. för ljus- och snabbkopieringsapparater. I övrigt har uppräknig ansetts erforderlig till följd av allmän-

na prisstegringar och ökade utgifter för telefon, städning, bokinköp m. m. För engångskostnader beräknas ett belopp av tillhoppa 24 150 kronor, närmast för nödvändig komplettering av inventarie- och skrivmaskinsbeståndet. Å andra sidan avgår från anslagsposten ett belopp av 23 600 kronor, avseende engångsutgifter för budgetåret 1958/59.

Departementschefen

Posten till reseersättningar bör med hänsyn till väntade utgiftsstegringar höjas med 12 900 kronor.

Beträffande posten till bränsle, lyse och vatten beräknar jag, att medelsbehovet kommer att öka med 16 000 kronor.

Yrkandena om ytterligare medel till övriga expenser biträder jag såtillvida, att jag förordar en höjning av posten med 39 600 kronor, varav för engångsutgifter 17 800 kronor. Å andra sidan ingår i posten för budgetåret 1958/59 engångskostnader å 23 600 kronor, med vilket belopp anslaget bör minskas. Kostnaderna för skrivmaterial m. m. till ljus- och snabbkopieringsapparater torde få bestridas från särskilt i det följande upptaget anslag (p. 26).

Vidare föreslår jag, att för oförutsedda utgifter till övriga expenser beräknas ett belopp av 60 000 kronor att användas efter Kungl. Maj:ts bestämmande. Då för motsvarande ändamål för budgetåret 1958/59 upptagits ett belopp av 35 000 kronor, bör anslaget ökas med 25 000 kronor.

Anslaget bör alltså uppföras med $(857\,100 + 12\,900 + 16\,000 + 39\,600 - 23\,600 + 25\,000)$ 927 000 kronor, vilket innebär en uppräknings av anslaget med 69 900 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hovrätterna: Omkostnader* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 927 000 kronor.

[19] 8. Häradsrätterna: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	16 910 700	18 090 236
1958/59 (statsliggaren s. 119)	19 408 300	
1959/60 förslag	20 780 000	

Y r k a n d e n

Hovrätterna (skr. 27/8, 29/8, 1/9, 1/12 1958) hemställer, att anslaget höjes med 2 992 000 kronor.

Ökning Minskning

I. Personalförstärkningar

A. Landsrättsförläggningar

Svea hovrätt

Sala stads förenande med Västmanlands östra domsaga (fr. o. m. 1/1 1960) 1 tingssekreterare, 1 tingsnotarie och

1 kanslist Ao 13 27 207

Ökning Minskning

Göta hovrätt

1) Staden Västerviks förenande med Tjusts domsaga (fr. o. m. 1/1 1960) 1 tingssekreterare, 1 tingsnotarie, 2 biträden rb Ae 5	27 372
2) Mariestads förenande med Vadsbo domsaga (fr. o. m. 1/1 1959; jfr under IV Omräkning B) 1 tingsnotarie, 1 kanslibitråde Ao 7 och 2,5 biträden rb Ae 5	47 525

B. Domarpersonal

Svea hovrätt

1) 2 tingsdomare Bo 1 (Solna och Mellansysslets domsagor)	72 576
2) 8 tingssekreterare (2 Svartlösa, 1 i envar av Stockholms läns västra, Nyköpings, Östersysslets, Västmanlands mellersta, Falu och Västerbergslags domsagor)	186 624

Göta hovrätt

1) 1 tingsdomare Bo 1 (Skövde domsaga)	36 415
2) 2 tingssekreterare (Östbo och Västbo samt Vartofta och Frökinds domsagor)	45 288

Hovrätten över Skåne och Blekinge

1 fiskalskompetent biträde, 30 mån., varav för Listers och Sölvesborgs domsaga helt år	56 740

Hovrätten för Västra Sverige

1) 1 tingsdomare Bg 1 (gemensam för Askims och Mölnåls samt Hisings, Sävédals och Kungälv's domsagor)	36 415
2) 2 tingssekreterare (Hallands södra samt Orusts, Tjörns och Inlands domsagor)	45 393

Hovrätten för Nedre Norrland

1) 1 tingssekreterare (Bollnäs domsaga)	23 328
2) 1 fiskalskompetent biträde (Medelpads östra domsaga)	23 328

Hovrätten för Övre Norrland

3 tingssekreterare (Umeå, Luleå och Gällivare domsagor)	72 391

C. Tingsnotarier och icke rättsbildade biträden

Svea hovrätt

1) 9 tingsnotarier	136 242
2) 1 tingsnotarieaspirant Ag 13 (tjänst till förfogande)	14 328
3) 37 biträden rb Ae 5	348 540
4) 6 biträden rb Ae 5 (tjänster till förfogande)	56 520

	Ökning	Minskning
<i>Göta hovrätt</i>		
1) 1 tingsnotarie	14 217	
2) 4 tingsnotarieaspiranter Ag 13	54 399	
3) 22,5 biträden rb Ae 5	199 800	
<i>Hovrätten över Skåne och Blekinge</i>		
1) 3,5 tingsnotarier	50 473	
2) 4,5 biträden rb Ae 5	40 086	
<i>Hovrätten för Västra Sverige</i>		
1) 1,5 tingsnotarieaspiranter Ag 13	20 400	
2) 18,5 biträden rb Ae 5	164 280	
<i>Hovrätten för Nedre Norrland</i>		
1) 1 tingsnotarie	15 138	
2) 11,5 biträden rb Ae 5	108 330	
<i>Hovrätten för Övre Norrland</i>		
1) 7 tingsnotarier	111 666	
2) 10 biträden rb Ae 5	100 085	
II. Personalminskningar		
<i>Hovrätten för Västra Sverige</i>		
2 tingsnotarier		28 842
III. Tjänsteförändringar m. m.		
A. Häradshövdingar		
<i>Hovrätten för Övre Norrland</i>		
1) 10 häradshövdingar Bo 3—Bo 4	19 488	
2) Höjd avlöningsförstärkning genom ändrad gruppindelning av domsagor	4 260	
B. Övrig domarpersonal		
<i>Svea hovrätt</i>		
1) 2 tingssekreterare—tingsdomare Bo 1 (Oppunda och Villåttinge samt Västernärkes domsagor)	25 920	
2) 3 fiskalskompetenta biträden—tingssekreterare (Sol-lentuna och Färentuna, Gotlands samt Älvdals och Nyeds domsagor)	—	—
<i>Göta hovrätt</i>		
1) 1 tingssekreterare—tingsdomare Bo 1 (Njudungs dom-saga)	13 718	
2) 1 fiskalskompetent biträde—tingssekreterare (Lin-köpings domsaga)	—	—

Hovrätten över Skåne och Blekinge

3 tingssekreterare—tingsdomare Bo 1 (Bräkne och Karlshamns, Torna och Bara samt Luggude domsagor) 41 154

Hovrätten för Nedre Norrland

1) 2 tingssekreterare—tingsdomare Bo 1 (Medelpads västra och Ångermanlands mellersta domsagor) 25 920

2) 1 fiskalskompetent biträde—tingssekreterare (Jämtlands norra domsaga) — —

Hovrätten för Övre Norrland

1) 1 tingssekreterare—tingsdomare Bo 1 (Piteå domsaga) 12 284

2) 1 fiskalskompetent biträde—tingssekreterare (Västerbottens västra domsaga) — —

C. Icke rättsbildade biträden

Svea hovrätt

21 kansliskrivare A 10—kanslister A 13, varav 20 A 10—A 13 och 1 A 10—A 13, 1 kontorist A 9—kanslist A 13, 4 kansliskrivare A 10—förste kansliskrivare A 12, 3 kontorister A 9—förste kansliskrivare A 12, 6 kontorister A 9—kansliskrivare A 10, 1 kanslibiträde A 7—kansliskrivare A 10, 26 kanslibiträden A 7—kontorister A 9, varav 22 A 7—A 9 och 4 A 7—A 9, 16 biträden rb A 5—kontorister A 9, 20 biträden rb A 5—kanslibiträden A 7, 1 kansliskrivare A 10—kontorist A 9 202 764

Göta hovrätt

3 kansliskrivare A 10—kanslister A 13, 8,5 kansliskrivare A 10—förste kansliskrivare A 12, 17 kontorister A 9—kansliskrivare A 10, 3 kanslibiträden A 7—kansliskrivare A 10, 1 kanslibiträde A 7—kansliskrivare A 10, 1/2 kontorsbiträde A 5—kansliskrivare A 10, 3 kanslibiträden A 7—kontorister A 9, 1 kanslibiträde A 7—kontorist A 9, 9,5 kontorsbiträden A 5—kontorister A 9, 12 biträden rb A 5—kontorister A 9, 5,5 kontorsbiträden A 5—kanslibiträden A 7, 8 biträden rb A 5—kanslibiträden A 7, 20 stenografarvoden à 900 bortfaller 111 546

Hovrätten över Skåne och Blekinge

11 kansliskrivare A 10—förste kansliskrivare A 12, 5 kontorister A 9—kansliskrivare A 10, 1 kanslibiträ-

Ökning Minskning

de Ao 7—kansliskrivare Ao 10, 11 kanslibiträden Ao 7—
kontorister Ao 9, 4 kontorsbiträden Ao 5—kontorister
Ao 9, 5 kontorsbiträden Ao 5—kanslibiträden Ao 7 . . . 58 688

Hovrätten för Västra Sverige

8 kansliskrivare Ao 10—kanslister Ao 13, 3 kansliskrivare
Ao 10—förste kansliskrivare Ao 12, 1 kontorist Ao 9—
förste kansliskrivare Ao 12, 1 kanslibitråde Ao 7—
förste kansliskrivare Ao 12, 4 kontorister Ao 9—kansli-
skrivare Ao 10, 1 kanslibitråde Ao 7—kansliskrivare Ao
10, 7 kanslibiträden Ao 7—kontorister Ao 9, 9 biträden
rb Ae 5—kontorister Ao 9, 15 biträden rb Ae 5—kansli-
biträden Ao 7, 12 stenografarvoden à 900 bortfaller . . . 91 020

Hovrätten för Nedre Norrland

3 kansliskrivare Ao 10—kanslister Ao 13, 9 kansliskrivare
Ao 10—förste kansliskrivare Ao 12, 1 kontorist Ao 9—
förste kansliskrivare Ao 12, 3 kontorister Ao 9—kansli-
skrivare Ao 10, 1 kanslibitråde Ao 7—kansliskrivare Ao
10, 8 kanslibiträden Ao 7—kontorister Ao 9, 3 kontors-
biträden Ao 5—kanslibiträden Ao 9, 7 biträden rb Ae
5—kanslibiträden Ao 7, 7 stenografarvoden à 900 bort-
faller 53 640

Hovrätten för Övre Norrland

1 kanslist Ao 13—kanslist Ao 15, 3 kansliskrivare Ao
10—kanslister Ao 13, 3 kansliskrivare Ao 10—förste
kansliskrivare Ao 12, 2 kontorister Ao 9—kansliskrivare
Ao 12, 5 kanslibiträden Ao 7—kansliskrivare Ao 10, 5
kanslibiträden Ao 7—kontorister Ao 9, 1 kanslibitråde Ae
7—kontorist Ao 9, 4 biträden rb Ae 5—kontorister Ao 9,
10 biträden rb Ae 5—kanslibiträden Ao 7, 8 stenograf-
arvoden à 900 bortfaller 64 592

D. Ordinariesättningar

Svea hovrätt

1 kanslist Ae 13—Ao 13, 21 kontorister Ae 9—Ao 9, 20
kanslibiträden Ae 7—Ao 7 — —

Hovrätten över Skåne och Blekinge

1 kanslibitråde Ae 7—Ao 7 — —

Hovrätten för Västra Sverige

4 kanslibiträden Ae 7—Ao 7 — —

Hovrätten för Övre Norrland

1 kanslibitråde Ae 7—Ao 7 — —

IV. Omräkning m. m.

A. Beslutad ändring av bestämmelserna för vikariatsersättning under förordnande i domsaga (Svea hovrätt) ...	10 000	
B. Omreglering av Vadsbo domsaga (Göta hovrätt)		
1 tingssekreterare—tingsdomare Bo 1, 6 mån.	6 859	
C. Reglerad befordringsgång för biträdespersonal		
4 biträden rb Ae 5—kontorsbiträden Ao 5 (Göta hovrätt 3, hovrätten för Övre Norrland 1) och 2 biträden rb Ao 5—Ae 5 (hovrätten för Nedre Norrland)	1 935	
D. Uppräkning av kallortstillägg (hovrätten för Övre Norrland)	9 500	
E. Tjänstetidsbefordran (samtliga hovrätter)	3 434	
F. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter (samtliga hovrätter; avr. + 14)	129 014	
	<u>3 020 842</u>	<u>28 842</u>
		+ 2 992 000

M o t i v

I. B. och III. B. Hovrätterna understryker att arbetsläget vid domsagorna alltjämt är synnerligen pressat. Med beklagande konstaterar hovrätterna att den ofrånkomliga förstärkningen av domarpersonalen vid häradsrätterna blir uppskjuten år efter år och att de notoriskt ansträngda arbetsförhållandena måste bemästras medelst provisoriska åtgärder eller genom anlitande av medelsreserven, som för övrigt är för liten för sitt ändamål. Yrkandena innebär i stora delar upprepning av framställningar från tidigare år. (Jfr II ht 1958 s. 57, 59 f. och 62.) Yrkanden om tingsdomare och tingssekreterare i ytterligare några domsagor har, med hänsyn till arbetsvolymen, tillkommit.

I. C., II. och III. C. Samtliga hovrätter återkommer, liksom när det gäller hovrätternas biträdesorganisation, med tidigare framställningar, att frågan om organisationen av tingsnotarier och icke rättsbildade biträden vid häradsrätterna bringas till sin lösning. Även i vad gäller häradsrätterna har — efter anmodan av justitiedepartementet — företagits en noggrann genomgång av arbetsfördelningen mellan rättsbildad och icke rättsbildad personal. Hovrätterna har därefter i alla de fall det ansetts påkallat sökt åstadkomma omläggning av arbetsorganisationen i domsagorna. Sålunda har byrådirektörerna och hovrättssekreterarna besökt ett stort antal domsagor och därvid sökt påverka häradshövdingarna till en mera ändamålsenlig fördelning av arbetsuppgifterna, dels mellan notarier och icke rättsbildade biträden, dels ock

mellan de sistnämnda inbördes. Utvecklingen har på detta sätt påskyndats så att numera i de flesta domsagor kvalificerade uppgifter i tillfredsställande omfattning pålagts icke rättsbildade biträden, varjämte arbetsfördelningen bringats därhän, att de mest kvalificerade göromålen koncentrerats hos vissa biträden, medan biträden enligt reglerad befordringsgång, som sig bör, väsentligen sysselsättes med rutingöromål. I anslutning till vad som sålunda förekommit har hovrätterna med beaktande av den alltjämt fortgående stegringen av häradsrätternas arbetsbörda ånyo prövat arbetskraftbehovet vid häradsrätterna och den icke rättsbildade personalens löneställning. Därvid har beträffande löneställningen för det högsta, icke rättsbildade biträdet framhållits bland annat följande.

Vid de mindre domsagorna måste man räkna med att högsta biträdet av naturliga skäl måste åläggas huvudparten av de mest kvalificerade göromålen. Viss hänsyn måste också tagas till den omständigheten, att »mångsyssleriet» ställer större krav på en befattningshavare än »specialiseringen». Högsta biträdet har måhända i än högre grad än i större domsagor att svara icke blott för kontinuitet i domsagoarbetet utan även för arbetets behöriga gång och samtidigt lämna råd och undervisning åt såväl andra biträden som aspiranterna. För dessa domsagor eller domsagor med högst tre icke rättsbildade biträden synes det för högsta biträdet vara motiverat med lönegrad Ao 10.

I de något större domsagorna får som regel de mest kvalificerade göromål, som åläggas högsta biträdet, större omfattning. Bitrådets ställning här blir mera ansvarsfull såväl utåt gentemot allmänheten som inåt genom den ökade arbets- och handledningen av övrig personal samt det mera krävande tillhandagåendet åt häradshövdingen i dennes skötsel av domsagans angelägenheter. Lägre löneställning än Ao 12 synes med hänsyn till göromålens art icke böra ifrågakomma.

I domsagor med minst sex biträden gestaltar sig förhållandena vanligtvis annorlunda. Där har omfattningen av de mest kvalificerade göromålen som regel nödvändiggjort en ganska långt gående specialisering. Skiljaktigheter-na domsagorna emellan är också mera betydande inom denna grupp. Oftast är flera befattningshavare sysselsatta med mest kvalificerade göromål, men vanligen har en tjänst utformats så att den så gott som uteslutande inrymmer dylika göromål samtidigt som innehavaren är häradshövdingens »allt i allo» i det administrativa arbetet. Den sistnämnda uppgiften är i dessa stora domsagor särskilt maktpåliggande med hänsyn till domarnas stora arbetsbelastning. Det synes mer än väl motiverat, att dessa tjänster placeras i lönegrad Ao 13.

III. A. 1). Jfr II ht 1958 s. 35, 62 och 63.

III. A. 2). Samtliga hovrätter hävdar att en revision av gällande lönegruppsindelning för domsagorna är påkallad. Domsagornas placering i lönegrupper är i huvudsak grundad på en år 1952 inom justitiedepartementet verkställd utredning. Enligt hovrätternas uppfattning borde en motsvarande undersökning i dagens läge leda till åtskilliga förändringar i den gällande indelningen. Endast hovrätten för Övre Norrland har emellertid äskat medel för uppflyttning i lönegrupp beträffande domsagor under hovrätten.

Departementschefen

Genom beslut den 23 november 1956 har Kungl. Maj:t, med stöd av 1 § lagen den 17 juni 1932 om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende, förordnat, att rådhusrätten i Sala skall upphöra från och med den dag som — sedan nytt tingshus uppförts i Sala — Kungl. Maj:t vill framdeles bestämma och staden i judiciellt avseende förenas med Västmanlands östra domsaga. Svea hovrätt har nu anmält att den beslutade föreningen av Sala stad med domsagan torde kunna komma att genomföras från och med den 1 januari 1960 och begärt vissa personalförstärkningar i domsagan från denna tidpunkt.

Därest tillgång till fiskalshjälp provas erforderlig i domsagan under budgetåret 1959/60, torde medel böra ställas till förfogande från medelsreserven under anslaget. Även eventuellt förefintligt behov av ytterligare personal torde få tillgodoses ur denna reserv.

På samma sätt torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att ur medelsreserven tillgodose den personalförstärkning i Tjusts domsaga, som enligt Göta hovrätt kan bli en följd om staden Västervik från och med den 1 januari 1960 i judiciellt hänseende förenas med domsagan. Med stöd av 1 § i nyssnämnda 1932 års lag har Kungl. Maj:t den 15 november 1957 förordnat, att rådhusrätten i Västervik skall upphöra från och med den dag som — sedan nytt tingshus uppförts i Västervik — Kungl. Maj:t framdeles vill bestämma och att staden från och med samma dag skall förenas med Tjusts domsaga.

I Vadsbo domsaga skall enligt beslut av 1958 års riksdag från den 1 januari 1959, då staden Mariestad jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 13 december 1957 i judiciellt avseende skall förenas med domsagan, vara inrättad en tjänst som tingsdomare. Kungl. Maj:t har den 21 november 1958 förordnat om ytterligare personal i domsagan från och med den 1 januari 1959 för återstoden av löpande budgetår.

Från och med ingången av budgetåret 1959/60 bör — med anledning av hovrättens förslag — i domsagan finnas inrättade ytterligare två biträdestjänster för skriv- och kontorsgöromål. Det torde i övrigt få ankomma på Kungl. Maj:t att ur medelsreserven tillgodose den personalförstärkning som kan visa sig erforderlig.

Kostnaderna för i det föregående nämnda förstärkningar beräknar jag till 100 000 kronor.

För att fortsättningsvis bereda Kungl. Maj:t vissa möjligheter att — då så på grund av stads förening med domsaga eller annat särskilt förhållande finnes skäligt — besluta om höjd lönegruppsplacering för domsaga bör Kungl. Maj:t erhålla riksdagens bemyndigande att, utöver vad för närvarande gäller, verkställa uppflyttningar motsvarande högst fyra domsagors hänförande till närmast högre lönegrupp (jfr II ht 1952, s. 29 och 30; II ht 1958, s. 64).

Vissa preliminära undersökningar har inom departementet företagits såvitt avser en ändrad lönegrupsindelning för domsagorna. Jag avser att låta fullfölja dessa undersökningar så att förslag i ärendet snarast skall kunna underställas riksdagen.

På grund av den starka arbetsbelastningen torde nya tingsdomartjänster böra inrättas vid Oppunda och Villåttinge, Västernärkes, Skövde, Torna och Bara, Medelpads västra, Ångermanlands mellersta och Piteå domsagor.

Därvid bör tingssekreterartjänsterna slopas i Oppunda och Villåttinge, Västernärkes, Torna och Bara, Medelpads västra, Ångermanlands mellersta och Piteå domsagor. Vidare bör anslaget minskas med belopp motsvarande årslönen för ett fiskalskompetent biträde.

Kostnadsökningen uppgår till 91 400 kronor.

Eftersom stadigvarande behov av tingssekreterare synes föreligga i Gotlands, Älvdals och Nyeds, Listers och Sölvesborgs, Hallands södra, Orusts, Tjörns och Inlands, Jämtlands norra, Västerbottens västra och Gällivare domsagor, bör tingssekreterare förordnas i dessa domsagor. Då fiskalshjälp till dessa domsagor i viss utsträckning redan avlönas ur medelsreserven, torde anslaget för ändamålet uppräknas med endast 92 600 kronor.

Såsom under förevarande anslagspunkt vid anmälan av andra huvudtiteln i 1958 års statsverksproposition framhållits har vid häradsrätterna omfattande åtgärder, på grundval av organisationsnämndens förslag, pågått för rationalisering av arbetet. Särskilt har åsyftats att överföra ytterligare arbetsuppgifter från juristerna till den icke rättsbildade personalen. Detta arbete har under budgetåren 1957/58 och 1958/59 intensifierats.

Det har därvid gällt att fullfölja de strävanden som inleddes med domsagoförvaltningens förstatligande (jfr prop. 1942: 252), då en första omfördelning av kansligöromålen mellan rättsbildad och icke rättsbildad personal kom till stånd. Enligt 1937 års domsagoutredning (SOU 1939: 29), som lades till grund för omorganisationen, utförde de icke rättsbildade biträdena vid tiden före förstatligandet i första hand all renskrivning och utskrivning av expeditioner samt i någon mån mera kvalificerat arbete av expeditionell natur. I några domsagor brukade ett dylikt biträde därjämte ägna förberedande behandling åt inskrivningsärendena. Domsagoutredningen ansåg att i domsagorna den icke rättsbildade personalen, utöver mekaniskt skrivarbete, borde kunna upprätta saköreslängder, handha kassabokföring och stämpelåsättande samt från notarierna överta kollationering och mottagande av handlingar från allmänheten. Utredningen framhöll såsom särskilt ansvarsfull uppgiften för ett domsagobiträde att biträda vid inskrivningsärendenas handläggning. Av de tre huvudgrupperna göromål på domsagornas kanslier — mål och domstolsärenden, inskrivningsärenden, stämpel- och expeditionsgöromål — ålades efter förstatligandet den icke rättsbildade personalen mera allmänt — förutom skrivarbete — stämpel- och expeditionsgöromål. I den mån nya fastighetsböcker färdigställts fick bland biträdenas uppgifter även ingå att bereda lagfarts- och inteckningsärenden. Domsagostadgans behörighetsregler avfattades i enlighet härmed.

Vid förberedelserna till den nya rättegångsreformens ikraftträdande den 1 januari 1948 gällde det bland annat att utvidga arbetsområdet för den icke rättsbildade personalen. 1943 års domarutredning, som utredde hithörande frågor (SOU 1946: 57), konstaterade att en överflyttning av arbetsuppgifter på den icke rättsbildade personalen, såsom avsetts av 1937 års domsagoutredning, icke överallt skett och underströk vikten av att en sådan genomfördes. 1943 års utredning ifrågasatte därjämte en utvidgning av kvalificerade arbetsuppgifter för den icke rättsbildade personalen. Här avsågs det efter rättegångsreformen omfattande arbetet med uppsättande och delgivning av stämningar, kallelser, förelägganden och andra beslut. Det ansågs dock att detta arbete till en början i allmänhet skulle överses och kontrolleras av jurist. De nya tjänsteåliggandena förutsattes vidare i större utsträckning endast kunna åläggas särskilt dugande biträden i de större domsagorna. (Jfr prop. 1947: 268.)

Utvecklingen under 1950-talet har visat en ständigt fortgående arbetsökning. För att bemästra det trängda arbetsläget har det visat sig påkallat att så effektivt som möjligt utnyttja tillgänglig arbetskraft. Det har därvid eftersträfvats att så långt som möjligt utnyttja ändamålsenliga tekniska hjälpmedel. Därigenom har icke rättsbildad personal kunnat avlastas och friställas för andra mera kvalificerade arbetsuppgifter.

En sektor av de administrativa göromålen, där möjligheterna till en delegation nedåt icke hittills tillvaratagits i nödvändig utsträckning, omfattar mål och domstolsärenden. Inom denna sektor har behovet av rättsbildad arbetskraft härigenom blivit onödigt omfattande, vilket självfallet är av stor ekonomisk betydelse. Jag hänvisar till vad jag i det föregående sagt under punkten [17]. Genom de ändringar i domsagostadgan som beslutats av Kungl. Maj:t den 6 juni 1957 har en ytterligare utvidgning av den icke rättsbildade domsagopersonalens formella behörighet genomförts.

Under år 1958 har därefter en ny etapp i strävandena att i praktiken överföra kvalificerade uppgifter på den icke rättsbildade personalen tillryggalagts. En genomgång av arbetet på domsagorna har sålunda företagits av häradshövdingarna i samråd med hovrätternas byrådirektörer och hovrättssekreterare. Härvid har åtskilliga arbetsuppgifter överförts i de flesta domsagor och en ändamålsenligare arbetsindelning mellan de icke rättsbildade biträdena verkställt. Särskilt har beaktats att det i domsagor av normal storlek bör finnas ett rutinerat biträde, som behärskar praktiskt taget all den verksamhet som ankommer på biträdespersonalen. Detta biträde bör i väsentlig grad svara för kontinuiteten vid domsagan och utgöra ett stöd för samtliga biträden, således även för notarierna, som ju i allmänhet börjar sin tingstjänstgöring utan erfarenheter av praktiskt kansliarbete. Det har visat sig att för den relativt lilla arbetsenhet som en domsaga utgör det är en lämplig anordning — icke minst för häradshövdingen själv — att på detta sätt ha ett chefsbiträde. Den ändrade arbetsorganisationen beräknas vara helt genomförd senast den 1 juli 1959. Genom denna överföring av

göromål från rättsbildad till icke rättsbildad personal har en förstärkning av juristpersonalen kunnat motverkas. Överföringen har även medfört, att jag räknar med att i vissa domsagor kunna minska antalet från medelsreserven avlönade tingsnotarier.

På samma sätt som skett beträffande hovrättspersonalen har under hösten år 1958 mot bakgrunden av de vidtagna åtgärderna en översyn av lönesättningen för den icke rättsbildade personalen skett med beaktande av de arbetsuppgifter, som efter rationaliseringens genomförande åvilar den icke rättsbildade personalen.

De nya arbetsformerna, som bättre vill tillvarata den rättsbildade personalens möjligheter att ägna sig åt sådana göromål som ofrånkomligen erfordrar juridisk utbildning, nödvändiggör en förstärkning av den icke rättsbildade personalen. I detta hänseende kan jag emellertid i avvaktan på närmare erfarenheter av de nya rationaliserade arbetsformerna ej till fullo stödja hovrätternas äskanden.

Den stegrade arbetsbördan har de senaste åren redan med hittillsvarande organisation oundgängligen påkallat biträdes hjälp i ett flertal domsagor. Dessa biträden har avlönats ur medelsreserven, och deras antal uppgår till 60. Då behovet av dem under alla förhållanden måste anses vara stadigvarande, föreslår jag, att detta antal tjänster för skriv- och kontorspersonal nynnärättas i domsagorna. Kostnaden uppgår till 570 000 kronor.

Efter samråd med chefen för civildepartementet förordar jag att från och med budgetåret 1959/60 i domsagorna skall finnas inrättade 19 kanslisttjänster i Ao 13, 67 förste kansliskrivartjänster i Ao 12, 62 kansliskrivartjänster i Ao 10, 144 kontoristtjänster i Ao 9, 45 kanslibiträdestjänster i Ao 7 och 274 tjänster som kontorsbiträde i Ao 5 eller biträde för skriv- och kontorsgöromål, sammanlagt 611 tjänster. Av biträdena för skriv- och kontorsgöromål torde dock 34 få avlönas ur medelsreserven. Den icke rättsbildade biträdesorganisationen i nuläget omfattar 17 kanslisttjänster i Ao 13, 91 kansliskrivartjänster i Ao 10, en kansliskrivartjänst i Ae 10, 67 kontoristtjänster i Ao 9, en kontoristtjänst i Ae 9, 78 kanslibiträdestjänster i Ao 7, 13 kanslibiträdestjänster i Ae 7, 80 kontorsbiträdestjänster i Ao 5 samt 229 tjänster som biträde för skriv- och kontorsgöromål, sammanlagt 577 tjänster. Av biträdena för skriv- och kontorsgöromål avlönas, som nämnts, 60 ur medelsreserven.

Den nya lönesättningen har som förutsättning att de allmänna riktlinjerna för den nya arbetsindelingen följes. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att fördela tjänsterna på de olika domsagorna.

Kostnadshöjningen i anledning av förslaget, mot vilket Tjänstemännens centralorganisations statstjänstemannasektion förklarat sig ej ha erinran, utgör i runt tal 440 000 kronor.

De av mig i det föregående framlagda förslagen angående tjänsteförändringar och nya befattningar påkallar åtskilliga åtgärder för förslagens genomförande. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om dessa.

Det bör understrykas att fråga om befordran till högre biträdestjänst skall bedömas efter bitrådets duglighet och lämplighet i övrigt för den tjänst, varom är fråga; det är sålunda av vikt, att den ordningen icke vinner insteg, att lång tjänstetid i och för sig skall ge förhandsrätt till högre biträdestjänst.

Då arbetsläget vid domsagorna trots förordade personalökningar kommer att vara ansträngt, särskilt som arbetsutvecklingen visar en alltjämt stigande tendens, bör Kungl. Maj:t jämväl under budgetåret 1959/60 ges möjlighet att, såsom tidigare, med hjälp av medelsreserv under anslaget, lämna häradsrätterna den tillfälliga förstärkning av arbetskraft från olika personalkategorier som kan finnas påkallad. Utrymmet för denna förstärkning bör dock med hänsyn till de utökningar av personalorganisationen, som i det föregående angivits, kunna något begränsas. Jag beräknar en kostnadsminskning med 255 000 kronor.

Övriga yrkanden om tjänsteförändringar och personalförstärkningar kan jag icke tillstyrka.

De i det föregående föreslagna åtgärderna medför en kostnadsökning av $(100\,000 + 91\,400 + 92\,600 + 570\,000 + 440\,000 - 255\,000)$ 1 039 000 kronor.

På grund av automatiska utgiftsökningar m. m. bör anslaget vidare uppräknas med 205 700 kronor.

Slutligen bör under anslaget uppföras en särskild post å 127 000 kronor till kompensation för höjda folkpensionsavgifter.

Anslaget bör alltså höjas med $(1\,039\,000 + 205\,700 + 127\,000)$ 1 371 700 kronor.

Anslaget b e r ä k n a s sålunda:
 avlöningar till ordinarie tjänstemän 9 659 800 (+ 815 600) kronor;
 arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, 8 100 kronor;
 avlöningar till icke-ordinarie personal 8 313 000 (+ 107 200) kronor;
 rörligt tillägg 2 672 100 (+ 321 900) kronor;
 kompensation för höjda folkpensionsavgifter 127 000 (+ 127 000) kronor.

Anslaget bör alltså uppföras med 20 780 000 (+ 1 371 700) kronor.

Vid beräkningen har hänsyn tagits till att enligt grunderna för reglerad befordringsgång å ena sidan 7 icke-ordinarie biträdestjänster för skriv- och kontorsgöromål bör ersättas med ordinarie kontorsbiträdestjänster samt å andra sidan 2 ordinarie kontorsbiträdestjänster bör ersättas av icke-ordinarie biträdestjänster för skriv- och kontorsgöromål.

I personalförteckningen bör vidtagas de ändringar, som föranledes av vad jag i det föregående anfört och föreslagit.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning under budgetåret 1959/60, vidtaga de ändringar i häradsrätternas personalförteckning, som föranledes av vad föredragande departementschefen i det föregående anfört;

b) fastställa följande avlöningsstat för häradsrätterna att tillämpas under budgetåret 1959/60:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	9 659 800
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	8 100
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	8 313 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	2 672 100
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	127 000
Summa kronor 20 780 000	
c) till <i>Häradsrätterna</i> : <i>Avlöningar</i> för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 20 780 000 kronor.	

[20] 9. Häradsrätterna: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	1 044 400	1 086 031
1958/59 (statsliggaren s. 122)	1 195 400	
1959/60 förslag	1 339 000	

I gällande omkostnadsstater för häradsrätterna har sammanlagt anvisats 39 000 kronor till sjukvård (27 970), 414 000 kronor till reseersättningar (408 704) och 702 400 kronor till expenser (649 356), varav 17 200 kronor för engångsutgifter.

Y r k a n d e n

Hovrätterna (skr. 27/8, 29/8, 1/9 1958) hemställer, att anslaget uppräknas med 97 300 kronor.

	Ökning ∇	Minskning
1. Sjukvård		1 500
2. Reseersättningar	10 000	
3. Expenser, exkl. ljudupptagningsapparat och upprustning av domsagornas stämpelbestånd	88 800	
	98 800	1 500
	97 300	

M o t i v

2. Till stöd för uppräknningen åberopas höjda biljettpreiser och ersättningar för tjänsteresa med egen bil (hovrätten för Övre Norrland).

3. För löpande utgifter begäres en ökning med 70 200 kronor. Såsom allmän motivering anföres, att medelsbehovet stegrats på grund av häradsrät-

ternas växande arbetsbörda och inträffade prishöjningar. I ett stort antal domsagor har anskaffning för sådana ändamål, som skall tillgodoses under anslagsposten, måst eftersättas. Särskilt gäller detta inköp av nödvändig juridisk litteratur samt bindning av böcker och handlingar. Flera hovrätter framhåller, att tingshusbyggnadsskyldige i domsagorna under det gångna budgetåret påtagit sig utgifter av expensnatur, vilka bort bestridas av statsmedel. För engångskostnader beräknas ett belopp av tillhopa 35 800 kronor, huvudsakligen för inköp av skrivmaskiner. Å andra sidan avgår från anslagsposten ett belopp av 17 200 kronor, avseende engångsutgifter för budgetåret 1958/59.

Departementschefen

Posten till sjukvård torde med hänsyn till senaste belastningssiffror böra minskas med 2 000 kronor.

Beträffande posten till reseersättningar beräknar jag, att medelsbehovet kommer att öka med 36 000 kronor.

Hovrätterna har under posten till expenser begärt en ökning med 106 000 kronor, vilket med hänsyn till utgående engångsbelopp av 17 200 kronor för löpande budgetår innebär en nettoökning av 88 800 kronor. Jag tillstyrker ett belopp av 91 800 kronor eller 63 300 kronor för löpande utgifter och 28 500 kronor för utgifter av engångskaraktär. Å andra sidan minskas anslaget med nyssnämnda belopp å 17 200 kronor, avseende engångskostnader för budgetåret 1958/59. Till kostnader för inköp av ljudupptagningsapparat samt för upprustning av domsagornas stämpelbestånd beräknas medel å särskilt i det följande upptaget anslag (p. 26).

Vidare föreslår jag, att för oförutsedda utgifter till expenser beräknas ett belopp av 75 000 kronor att användas efter Kungl. Maj:ts bestämmande. Då för motsvarande ändamål för budgetåret 1958/59 upptagits ett belopp av 40 000 kronor, bör anslaget ökas med 35 000 kronor.

Anslaget bör alltså uppföras med $(1\,195\,400 - 2\,000 + 36\,000 + 91\,800 - 17\,200 + 35\,000)$ 1 339 000 kronor, vilket innebär en ökning av anslaget med 143 600 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Omkostnader* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 339 000 kronor.

[21] 10. Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	2 700 000	2 937 161
1958/59 (statsliggaren s. 123)	2 800 000	
1959/60 förslag	3 200 000	

Med hänsyn till den väntade belastningen å anslaget torde detta för budgetåret 1959/60 böra höjas med 400 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 3 200 000 kronor.

[22] 11. **Häradsrätterna: Anskaffande av nya fastighetsböcker för landet**

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	65 000	59 600
1958/59 (statsliggaren s. 124)	90 000	
1959/60 förslag	40 000	

Till bestridande av kostnaderna för uppläggande av nya fastighetsböcker för landet finnes två reservationsanslag, ett för böckernas anskaffande och ett för böckernas uppläggande (se nästföljande punkt), det senare avsett huvudsakligen för skrivhjälp.

Under förevarande anslag torde för budgetåret 1959/60 en medelsanvisning av 40 000 kronor vara tillfyllest, vilket innebär att anslaget minskas med 50 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Anskaffande av nya fastighetsböcker för landet* för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 40 000 kronor.

[23] 12. **Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet**

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	40 000	25 584
1958/59 (statsliggaren s. 124)	10 000	
1959/60 förslag	10 000	

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet* för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 kronor.

[24] 13. **Vattendomstolarna: Avlöningar**

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	2 306 500	2 400 943
1958/59 (statsliggaren s. 124)	2 770 800	
1959/60 förslag	2 949 900	

Y r k a n d e n

Vattenöverdomstolen (skr. 29/8 1958) hemställer, att anslaget höjes med 191 700 kronor.

I. Personalförstärkningar

A. *Norrbygdens vattendomstol*

1 vattenrättsdomare med arvode motsvarande B 3 + avlöningsförstärkning 4 200, 1 biträdande vattenrättssekreterare Ag 21,	
1 biträde rb Ae 5	75 252

B. *Mellanbygdens vattendomstol*

1 vattenrättsdomare med arvode motsvarande B 3 + avlöningsförstärkning 4 200, 1 biträdande vattenrättssekreterare Ag 21	65 856
---	--------

C. *Samtliga vattendomstolar*

1) Extra skrivhjälp	10 000
2) Dag arvoden åt vattenrättsnämndemän	10 000
3) Ändrad reglerad befördringsgång för vattenrättssekreterare	12 624

II. Omräkning

Kompensation för höjda folkpensionsavgifter (avr. — 32).....	17 968
	191 700

M o t i v

I. A och I. B. Vid 1957 års riksdag beslöts vissa personalförstärkningar vid Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar (II ht 1957 s. 45 ff; SU utl. 2 s. 17 och 18; rskr 2). Under tiden därefter har förstärkningarna visat sig otillräckliga. Såvitt gäller *Norrbygdens vattendomstol* avses den nu begärda personalökningen för domstolens tredje avdelning, som har att handlägga mål från Ume älvs nederbördsområde. Arbetsbelastningen vid avdelningen kommer att vara synnerligen betungande under avsevärd tid framåt, och förseningar av de stora kraftverks- och regleringsmålen behandling kommer oundvikligen att medföra nationalekonomiska förluster och möjligen även permittering av anläggningspersonal. För fortsatt behandling av det vid *Mellanbygdens vattendomstol* anhängiga målet om Bergforsens kraftverk i Indalsälven — i målet återstår vissa osedvanligt omfattande och svårbedömda skadefrågor — erfordras under budgetåret 1959/60 en förstärkning av domarpersonalen.

I. C 1). Yrkandet har framförts de båda senaste budgetåren och innebär att det för Norrbygdens vattendomstol avsedda anslaget till extra skrivhjälp, 3 500 kronor, skall stå till vattenöverdomstolens förfogande för extra skrivhjälp till vattendomstolarna överlag samt att beloppet bör uppräknas med 10 000 kronor.

I. C 2). Vid uppräknningen har hänsyn tagits till belastningen för budgetåret 1957/58 samt begärda personalförstärkningar.

I. C 3). Enligt gällande ordning kan vattenrättssekreterare (Ag 23) och extra vattenrättssekreterare (Ag 23), där så prövas skäligt med hänsyn till

tjänstgöringstidens längd och vederbörandes ianspråktagande för mera kvalificerade domargöromål, efter beslut av Kungl. Maj:t uppflyttas till Ag 25. Förslaget innebär att vattenrättssekreterare efter två års tjänstgöring såsom biträdande sekreterare i Ag 21 uppflyttas till Ag 23 och efter ytterligare ett år till Ag 25. En under senare år inträffad förskjutning i proportionen mellan antalet sekreterartjänster i högre och lägre lönegrad har ogynnsamt påverkat anställningsvillkoren för de yngre vattenrättssekreterarna.

Vattenöverdomstolen framhåller i samma skrivelse angelägenheten av att de biträdande domarna vid de tre sydliga vattendomstolarna erhåller en förbättrad löneställning. Särskilt anmärkningsvärt finner vattenöverdomstolen det vara att innehavaren av den nyinrättade domartjänsten vid Österbygdens vattendomstol, som till sitt förfogande får en egen uppsättning av ingejörer, endast åtnjuter arvode motsvarande B 1 jämte avlöningsförstärkning å 1 200 kronor.

Vidare anmäler vattenöverdomstolen ett behov av arbetskraftförstärkning i *Söderbygdens vattendomstol* under budgetåret 1959/60 eller del därav. Denna vattendomstol har under de senaste åren förstärkts genom att särskilda vattenrättsdomare kunnat förordnas tidvis. Utan denna förstärkning skulle behandlingen av åtskilliga vattenkrafts-, vattentäcks- och avloppsmål ha fördröjts, ofta med allvarliga samhälleliga skadeverkningar.

Y t t r a n d e

Statskontoret har icke något att erinra mot att medel för budgetåret 1959/60 beräknas till den begärda förstärkningen av domarpersonalen vid *Norrbygdens* och *Mellanbygdens* vattendomstolar. I avvaktan på resultatet av den pågående utredningen om vattendomstolarnas organisation anser sig ämbetsverket icke kunna tillstyrka, att ytterligare en tjänst som biträde för skriv- och kontorsgöromål inrättas vid *Norrbygdens* vattendomstol. Då emellertid den tillfälliga utökningen av juridisk personal torde medföra behov av ytterligare arbetskraft för dylika göromål, vill statskontoret icke motsätta sig att det för sistnämnda vattendomstol avsedda beloppet till extra skrivhjälp, 3 500 kronor, tills vidare uppräknas med 2 500 kronor.

Departementschefen

Arbetsläget i de båda nordligaste vattendomstolarna synes ådagalägga behov av en förstärkning av dessa domstolar. Jag föreslår därför, att medel anvisas för att ytterligare kunna anställa, vid *Norrbygdens* vattendomstol en vattenrättsdomare, en biträdande vattenrättssekreterare och ett biträde för skriv- och kontorsgöromål samt vid *Mellanbygdens* vattendomstol en vattenrättsdomare och en biträdande vattenrättssekreterare. Vattenrättsdomarna torde böra erhålla arvode motsvarande B 3 jämte avlöningsförstärkning 4 200 kronor och de biträdande vattenrättssekreterarna placeras i Ag 21. De föreslagna personalförstärkningarna föranleder en sammanlagd medelsökning av 141 100 kronor.

Vidare föreslår jag, med hänsyn till föreliggande särskilda omständigheter, att den biträdande vattenrättsdomarbefattning vid Österbygdens vattendomstol, som till sitt förfogande har en egen uppsättning av ingenjörer, omändras till arvodesbefattning såsom vattenrättsdomare, motsvarande B 3 jämte avlöningsförstärkning 4 200 kronor.

För Norrbygdens vattendomstol avsedda medel till extra skrivhjälp torde — såsom föreslagits — i fortsättningen få stå till vattenöverdomstolens förfogande för dylik hjälp till samtliga vattendomstolar och i samband därmed det för ändamålet avsedda beloppet ökas från 3 500 kronor till 13 500 kronor. Arvodesposten torde, på sätt vattenöverdomstolen föreslagit, böra uppräknas med 10 000 kronor.

Till kompensation för höjda folkpensionsavgifter bör uppföras en särskild post å 18 000 kronor.

Anslaget bör uppräknas med (141 100 + 10 000 + 10 000 + 18 000) 179 100 kronor.

Anslaget b e r ä k n a s sålunda:
 avlöningar till ordinarie tjänstemän oförändrat 1 070 200 kronor;
 arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, 60 000 (+ 10 000) kronor;
 avlöningar till icke-ordinarie personal 1 441 500 (+ 149 400) kronor;
 rörligt tillägg 360 200 (+ 1 700) kronor;
 kompensation för höjda folkpensionsavgifter 18 000 (+ 18 000) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 2 949 900 (+ 179 100) kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) fastställa följande avlöningsstat för vattendomstolarna.
 att tillämpas under budgetåret 1959/60:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	1 070 200
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	60 000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal	1 441 500
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	360 200
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	18 000
Summa kronor	2 949 900

c) till *Vattendomstolarna*: *Avlöningar* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 2 949 900 kronor.

[25] 14. Vattendomstolarna: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	427 900	398 758
1958/59 (statsliggaren s. 126)	427 900	
1959/60 förslag	481 600	

Enligt gällande omkostnadsstat för vattendomstolarna har anvisats 6 000 kronor till sjukvård (2 350), 248 000 kronor till reseersättningar (210 924), 9 000 kronor till bränsle, lyse och vatten (9 331) samt 164 900 kronor till övriga expenser (176 152), varav 24 000 kronor för engångsutgifter.

Yrkanden

Vattenöverdomstolen (skr. 29/8 1958) hemställer, att anslaget uppföres med oförändrat belopp.

	Ökning	Minskning
1. Sjukvård		1 000
2. Bränsle, lyse och vatten	1 000	
3. Övriga expenser (med hänsyn till bortfallet engångsbelopp) .	—	—
	1 000	1 000
	+ — 0	

Motiv

3. För löpande utgifter begäres en uppräknig med 6 700 kronor. Ökningen föranleds huvudsakligen av personalförstärkningarna i de båda norrländska vattendomstolarna och i Österbygdens vattendomstol. Vattenöverdomstolen hemställer att under anslaget beräknas en medelsreserv för övriga expenser, förslagsvis uppgående till 15 000 kronor. Med hänsyn härtill inskränker sig domstolen till att begära en mindre ökning för löpande utgifter än som vore motiverat på grund av belastningssiffrorna. För engångskostnader beräknas sammanlagt 17 300 kronor. För löpande utgifter och utgifter av engångsnatur begäres sålunda tillhopa 24 000 kronor. Med hänsyn till att från posten avgår ett belopp av samma storleksordning, avseende engångskostnader för budgetåret 1958/59, erfordras för expensändamål icke någon ökad medelsanvisning.

Vidare hemställer vattenöverdomstolen i samma skrivelse, att ett särskilt reservationsanslag å 51 000 kronor anvisas till kostnader i anledning av flyttning av Söderbygdens vattendomstols kansli (jfr prop. 1958: 130; SU utl. 1958 B 3). Av beloppet utgör 27 500 kronor kostnader för nyanskaffning av möbler, 10 000 kronor flyttningsskostnader samt återstående belopp kostnader för inköp av litteratur, dupliceringsapparat m. m.

Departementschefen

Posten till reseersättningar bör med hänsyn till, bland annat, flyttningss- och resekostnader för befattningshavare vid Söderbygdens vattendomstol höjas med 10 000 kronor.

Beträffande posten till bränsle, lyse och vatten föreslår jag med hänsyn till de senaste belastningssiffrorna en uppräknig med 1 000 kronor.

I fråga om övriga expenser biträder jag ett ökat medelsbehov av 51 700

kronor, varav för engångskostnader 45 000 kronor. Av sistnämnda belopp avses omkring 35 000 kronor till kostnader för flyttning av Söderbygdens vattendomstols kansli, vilka kostnader torde böra bestridas från förevarande anslag. Då i posten till övriga expenser för budgetåret 1958/59 ingår engångsutgifter å 24 000 kronor, innebär förslaget en nettoökning med (51 700 — 24 000) 27 700 kronor.

Ehuru självfallet alla möjligheter bör tillvaratagas att begränsa utgifterna under förevarande omkostnadsanslag, kan dock under löpande budgetår för de enskilda vattendomstolarna uppstå oförutsedda utgiftsbehov, som är av sådan art att de bör tillgodoses. Jag föreslår fördenskull, att för övriga expenser under anslaget beräknas ett belopp av ytterligare 15 000 kronor, som efter Kungl. Maj:ts bestämmande får användas för sådana ändamål.

Anslaget bör alltså uppföras med (427 900 + 10 000 + 1 000 + 27 700 + 15 000) 481 600 kronor, vilket innebär en ökning med 53 700 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vattendomstolarna: Omkostnader* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 481 600 kronor.

[26] 15. Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet

	Anslag
1959/60 förslag	110 000

Alltsedan budgetåret 1953/54 har å riksstaten under särskilt reservationsanslag anvisats medel för anskaffande av ljudupptagningsapparat vid de statliga domstolarna (jfr II ht 1953 s. 34). För budgetåret 1958/59 är anslaget uppfört med 20 000 kronor. Vidare har å riksstaten för budgetåret 1957/58 under rubriken Kostnader för genomförande av rationalisering vid domstolarna upptagits ett reservationsanslag av 80 000 kronor (II ht 1957 s. 62). Från sistnämnda anslag har bland annat bestritts vissa materialkostnader för ljus- och snabbkopieringsapparater.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1959/60, såvitt avser häradsrätternas omkostnader, har hovrätterna — på anmodan från justitiedepartementet — verkställt en inventering rörande beståndet och behovet av ljudupptagningsapparat och handstämplat vid domsagorna. Denna översyn utvisar ett medelsbehov för båda dessa ändamål å sammanlagt 125 700 kronor, varav för ljudupptagningsapparat 96 800 kronor och för stämplat 28 900 kronor.

De tekniska hjälpmedel, som hittills kunnat anskaffas med anlitan av medel från förenämnda anslag, har på ett verksamt sätt bidragit till en önskvärd rationalisering och effektivisering av domstolsorganisationen. Dylika hjälpmedel erfordras alltjämt. Den verkställda inventeringen har påvisat att stämpelbeståndet är i behov av upprustning. Bland övriga behov må nämnas utensilier för ljus- och snabbkopieringsapparater. Då jag finner det

angeläget att medel ställes till förfogande för fortsatta anskaffningar i nu berörda avseenden, föreslår jag att å riksstaten för budgetåret 1959/60 för ändamålet uppföres ett särskilt reservationsanslag under rubriken Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet. Anslaget, som torde få användas för i det föregående omnämnda ändamål vid samtliga under justitiedepartementet lydande domstolar, bör för budgetåret 1959/60 uppföras med ett belopp av 110 000 kronor. Vid utgången av budgetåret 1958/59 eventuellt förefintliga behållningar å de för budgetåren 1957/58 respektive 1958/59 anvisade reservationsanslagen till kostnader för genomförande av rationalisering vid domstolarna och till ljudupptagningsapparaturl torde överföras till det nu begärda nya anslaget.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet* för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 110 000 kronor.

[27] 16. Blanketter för domstolsväsendet

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	80 000	138 229
1958/59 (statsliggaren s. 127)	80 000	
1959/60 förslag	140 000	

Med hänsyn till de utgifter, som beräknas komma att belasta anslaget under budgetåret 1959/60, torde detta böra uppföras med 140 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Blanketter för domstolsväsendet* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 140 000 kronor.

D. Rättegångsväsendet i allmänhet**[28] 1. Ersättning åt domare, vittnen och parter**

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	4 300 000	5 487 103
1958/59 (statsliggaren s. 127)	5 500 000	
1959/60 förslag	6 500 000	

Med hänsyn till den väntade belastningen å förevarande anslag synes en avsevärd uppräknig erforderlig för budgetåret 1959/60. Jag uppskattar det ökade medelsbehovet till 1 000 000 kronor.

Från förevarande anslag bestrides bland annat vissa kungörelsekostnader enligt lagen den 14 september 1944 om aktiebolag. Motsvarande kostnader enligt lagen den 1 juni 1951 om ekonomiska föreningar torde jämväl böra gäldas av allmänna medel. Bestämmelser härom saknas. Det torde vara lämpligt att dylika kostnader gäldas från detta anslag. Anslagsramen påverkas icke härav.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning åt domare, vittnen och parter* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 6 500 000 kronor.

[29] 2. Kostnader enligt lagen om fri rättegång

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	2 900 000	3 451 131
1958/59 (statsliggaren s. 129)	3 600 000	
1959/60 förslag	3 900 000	

Anslaget torde med hänsyn till det beräknade medelsbehovet för budgetåret 1959/60 böra höjas med 300 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kostnader enligt lagen om fri rättegång* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 3 900 000 kronor.

[30] 3. Understöd för utomprocessuell rättshjälp

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	1 000 000	1 053 008
1958/59 (statsliggaren s. 129)	1 100 000	
1959/60 förslag	1 500 000	

På förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1953 års riksdag godkänna ändrade grunder för tilldelning av understöd från förevarande anslag. De ändrade grunderna skulle tillämpas från och med 1954 års ingång (prop. 1953: 106; jfr II ht 1955 s. 85). Då understöden förutsättes skola utgå i efterskott, har hänsyn till de nya bestämmelserna behövt tagas först vid anslagsberäkningen för budgetåret 1955/56. För detta budgetår beviljades sålunda ett från 280 000 till 1 000 000 kronor förhöjt anslag. Kungl. Maj:t har den 21 november 1958 beslutat tillerkänna understöd av statsmedel för verksamhetsåret 1957 med sammanlagt 1 246 471 kronor öre. Med hänsyn till de kostnader, som beräknas komma att belasta anslaget under budgetåret 1959/60, torde detta böra uppföras med 1 500 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Understöd för utomprocessuell rättshjälp* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 500 000 kronor.

[31] 4. Tornedalens rättshjälpsanstalt

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	65 400	64 269
1958/59 (statsliggaren s. 130)	79 100	
1959/60 förslag	106 400	

Enligt beslut av statsmakterna (jfr prop. 1947: 268) inrättades år 1947 den helt statliga Tornedalens rättshjälpsanstalt i Haparanda. Med hänsyn till anstaltens försöksmässiga karaktär var anstaltens befattningshavare — en föreståndare och ett biträde — anställda mot kontrakt till och med budgetåret 1954/55. Deras arvoden, som till en början icke ställdes i relation till den statliga löneskalan, utgick från och med budgetåret 1953/54 med belopp motsvarande lönen enligt dåvarande 33 resp. 17 löneklassen. Genom beslut av 1955 års riksdag utbyttes dessa arvodesbefattningar från och med den 1 juli 1955 (jfr II ht 1955 s. 89) mot extra ordinarie tjänster i lönegrad Ce 33 (Ae 26) respektive lönegrad Ce 17 (Ae 12). Tjänsterna erhöll benämningarna direktör respektive förste kansliskrivare. Sistnämnda tjänst uppflyttades genom beslut av 1957 års riksdag (jfr II ht 1957 s. 68) till en tjänst som kontorsskrivare i lönegrad Ce 19 (Ae 13), varjämte en kansli-biträdestjänst i lönegrad Ce 11 (Ae 7) inrättades i utbyte mot den tillfälliga arbetshjälp för vilken medel fanns anvisade under anslaget. Genom beslut av 1958 års riksdag ändrades tjänstebenenämningen för kontorsskrivaren till assistent (jfr II ht 1958 s. 79).

Länsstyrelsen i Norrbottens län (skr. 17/9 1958) har överlämnat ett av styrelsen för Tornedalens rättshjälpsanstalt (skr. 1/8, 14/8 1958) avgivet förslag till utgifts- och inkomststat m. m. för budgetåret 1959/60. Förslaget innebär en höjning av anslaget med 30 200 kronor.

I särskild skrivelse (15/11 1958) har länsstyrelsen framhållit det ange-

lägna behovet att anställa, såsom i äskandena begärts, en biträdande jurist vid anstalten.

Y r k a n d e n

	Ökning
1. Personalförstärkningar	
1 biträdande jurist Ae 23	21 028
2. Tjänsteförändringar	
a) 1 direktör Ae 26—Bo 1	5 292
b) 1 assistent Ae 13—Ao 13	—
c) 1 kanslibiträde Ae 7—Ao 7	—
3. Sjukvård	200
4. Reseersättningar	1 500
5. Expenser	1 500
6. Omräkning	
a) Höjning av extra kallortstillägg	72
b) Kompensation för höjda folkpensionsavgifter (avr. + 8)	608
	30 200

M o t i v

1. Förslaget framfördes även i anslagsäskandena för budgetåret 1958/59 (jfr II ht 1958 s. 77 p. 2 samt yttranden i det följande). Vid bifall till yrkandet kan för budgetåret 1958/59 anvisat belopp för extra arbetskraft nedräknas med 5 000 kronor.

2. a). Yrkandet har framförts de båda senaste budgetåren. Beträffande motiveringen hänvisas till II ht 1957 s. 66 p. 1 a).

2. b) och 2. c). Tjänsterna torde böra vara ordinarie, då de fyller ett stadigvarande behov av arbetskraft.

3—5. Vid beräkningen av medelsbehovet under de olika posterna har hänsyn tagits till belastningen under budgetåret 1957/58 och till ökade utgifter för vissa expensändamål.

Y t t r a n d e

Länsstyrelsen i Norrbottens län tillstyrker det framlagda statförslaget.

En utökning av den juridiskt utbildade personalen är enligt länsstyrelsens mening ofrånkomlig, om anstalten skall tillfredsställande kunna fylla sin uppgift. Till stöd för sin uppfattning anför länsstyrelsen:

Den av länsstyrelsen den 30 juni 1958 avgivna så kallade Tornedalsutredningen (SOU 1958: 22) torde ha klarlagt de i förhållande till riket i övrigt säregna ekonomiska och sociala förhållandena i Tornedalen. I detta sammanhang vill länsstyrelsen särskilt framhålla följande.

Industrier av betydelse saknas nästan helt inom Tornedalen. På grund härav finnes inom området med undantag för Haparanda stad inga tätorter av sådan storleksordning, att de kan beräknas dra till sig privatpraktiserande jurister. I hela området har sålunda under en lång följd av år blott fun-

nits en juridiskt utbildad person, som privat bedrivit advokatverksamhet, nämligen i Haparanda stad. Advokatpraktiken har därvid varit förenad med kommunalt uppdrag inom staden. Att den rättssökande allmänhetens behov av hjälp i rättsärenden och processer icke kunnat tillgodoses härmed framstod klart vid tillkomsten av rättshjälpsanstalten år 1947. Den utveckling, som därefter skett i och med processreformens genomförande, har starkt framhävt nödvändigheten för parterna i rättstvister att ha hjälp av juridiskt skolade biträden och torde för hela riket ha inneburit en kraftig utökning av advokatkåren.

Svårigheten för Tornedalens rättshjälpsanstalt att med tillgänglig arbetskraft fylla sin uppgift har också framträtt allt klarare. I den mån rättshjälpsanstalten eller den i Haparanda verkssamma privatpraktiserande advokaten icke kunnat åtaga sig uppdrag, har juridisk hjälp fått sökas närmast i Luleå eller Boden för de södra delarna av Tornedalen. Under vissa tider har dock privatpraktiserande jurist också funnits i Kalix. För de norra delarna har advokaterna i Kiruna och Gällivare-Malmberget legat närmast till. I båda fallen har det blivit nödvändigt med långa och kostsamma resor som ofta icke kunnat genomföras på en dag, och man får antaga att i många sådana fall frågan om anskaffande av hjälp fått förfalla.

Utöver det förhållandet, att den hjälp som står att uppbringa inom området med hänsyn till den befolkning på omkring 50 000 personer, som skolat betjänas därav, de väldiga avstånden samt rättsärendenas antal befunnits otillräcklig, må jämväl särskilt understrykas det stora behovet för området av den relativt kostnadsbilliga hjälp som rättshjälpsanstalten lämnar. Tornedalsutredningen har belyst det under de senare årtiondena alltmer skärpta sysselsättningsläget i Tornedalskommunerna.

Under en följd av år har arbetsmarknadsläget varit synnerligen allvarligt. Beredskapsarbeten har i stor omfattning måst tillgripas även under år, då sysselsättningsmöjligheterna i riket i övrigt varit mycket goda. Under åren 1945—1954 utfördes sålunda sådana arbeten för omkring 30 miljoner kronor, vilket utgjorde cirka 12 procent av det för hela riket för sådant ändamål ianspråktaga beloppet. Närmare en femtedel av samtliga i riket i beredskapsarbeten sysselsatta under vintern 1954/55 hade hemvist i Tornedalen. Svårigheterna härutinnan har visat en påtaglig tendens att skärpas. Under för landet i övrigt rådande högkonjunktur har man sålunda i Tornedalen nödgats hårt belasta kommunernas finanser med sysselsättningsbefrämjande åtgärder. Kommunernas finansiella ställning har såväl härigenom som genom det svaga skatteunderlaget blivit hårt ansträngd med stigande utdebitering och skuldsättning som följd. Tornedalskommunerna är sålunda landets mest skattetyngda kommuner. Det må anmärkas, att dessa kommuner för det senaste året tilldelats skattelindringsbidrag med ej mindre än 84 procent av det till hela riket utgående bidragsbeloppet.

En jämförelse med länets och rikets landskommuner i övrigt visar jämväl, att även befolkningen i Tornedalen har en svag ekonomisk ställning. Sålunda redovisas inom området såväl lägre som färre förmögenheter än för riket i dess helhet. Förmågan att betala debiterad skatt synes också enligt företagna undersökningar vara sämre än för riket i övrigt. Befolkningens möjligheter att helt av egna medel bekosta erforderlig rättshjälp framstår sålunda som påtagligt mindre än för länet och landet i övrigt. Det är därför särskilt angeläget, att jämväl inom rättsvården det statliga stödet fortsätter och utvidgas, om medborgarna skall kunna tillvarata sina intressen inbördes och i förhållande till samhället.

Länsstyrelsen får sålunda understryka angelägenheten av att Tornedalens rättshjälpsanstalt genom utökning med en biträdande jurist beredes möj-

ligheter att utvidga sin för rättsvården inom Tornedalen viktiga och nödvändiga verksamhet.

Med hänsyn till de besvärliga rekryteringsförhållandena torde det icke vara möjligt att tillgodose behovet av ytterligare juridiskt utbildad arbetskraft genom anställande av tillfällig extra personal annat än för kortare tid. Länsstyrelsen erinrar om att det ännu aldrig lyckats att erhålla någon vikarie under föreståndarens semester eller sjukledighet. På anförda skäl föreslår länsstyrelsen, att en befattning som biträdande jurist i Ae 23 inrättas vid anstalten.

Beträffande yrkandet om förbättrad löneställning för direktören vid anstalten framhåller länsstyrelsen bland annat att det torde vara ofrånkomligt att direktören beredes löneförmåner som bättre motsvarar inkomsten för en privatpraktiserande advokat och därmed jämförbara jurister. Föreståndarna borde längre tid än hittills varit fallet kvarbliva hos anstalten och större kontinuitet skapas inom anstaltens ledning. Kunnighet i finska språket är ett närmast oeftergivligt krav på innehavaren av direktörstjänsten och begränsar i och för sig tillgången på lämpliga innehavare av befattningen.

Departementschefen

Jag är icke för närvarande beredd att tillstyrka ordinariesättning av de nuvarande extra ordinarie tjänsterna som direktör, assistent och kansli-bitråde. Icke heller kan jag tillstyrka uppflyttning i lönegrad av direktörstjänsten.

Vad som upplysts om arbetsbördan vid anstalten synes utvisa att en tjänst som biträdande jurist bör inrättas. Särskilt har framhållits de långa tjänsteresor — mycket ofta under två arbetsdagar per vecka — som är förenade med anstaltens verksamhet, svårigheten att finna vikarie för direktören vid semester, sjukdom o. d. och att under sådana förhållanden uppehålla kontinuiteten i arbetet. Med den nuvarande knappa personalorganisationen har rättssökande i åtskilliga fall måst avvisas och anlita ombud på orter, som ligger utanför anstaltens verksamhetsområde, med därav följande utgiftsökningar för statsverket. Jag har även inhämtat att vid alla övriga rättshjälpsanstalter i riket — även vid dem som har att biträda i färre fall än Tornedalens anstalt — minst två jurister finnes anställda. Den nya tjänsten torde givas extra ordinarie karaktär och placeras i lönegraden Ae 21. Anslaget bör med anledning härav uppräknas med 23 500 kronor.

Beträffande omkostnadsposterna förordar jag i enlighet med anstaltsstyrelsens förslag en uppräkning med sammanlagt 3 200 kronor. Vidare bör under anslaget upptagas en särskild post till kompensation för höjda folkpensionsavgifter å 600 kronor.

Anslaget hör alltså uppföras med (79 100 + 23 500 + 3 200 + 600) 106 400 kronor.

I personalförteckningen för Tornedalens rättshjälpsanstalt bör vidtagas den ändring, som föranledes av vad jag i det föregående anförte.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning från och med budgetåret 1959/60, vidtaga den ändring i personalförteckningen för Tornedalens rättshjälpsanstalt, som föranledes av vad departementschefen i det föregående anförte;

b) fastställa följande stat för Tornedalens rättshjälpsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60:

Stat

Avlöningar

1. Avlöningar till icke-ordinarie personal	80 200
2. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	11 300
3. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	600

Omkostnader

Omkostnader, <i>förslagsvis</i>	14 300
Summa kronor	106 400

c) till *Tornedalens rättshjälpsanstalt* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 106 400 kronor.

[32] 5. Efterutbildning inom rättegångsväsendet

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	10 000	11 573
1958/59 (statsliggaren s. 130)	100	
1959/60 förslag	100	

Med hänsyn till förefintlig behållning å anslaget torde detta jämväl för budgetåret 1959/60 kunna uppföras med ett formellt belopp av 100 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Efterutbildning inom rättegångsväsendet* för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor.

E. Fångvården m. m.

Det omfattande nybyggnadsarbete som igångsatts inom fångvården på grundval av principbeslut av 1950 års riksdag fortgår. Till följd av den starka ökningen av fångantalet arbetar emellertid fångvården för närvarande med hårt ansträngda resurser.

Den 1 december 1958 var, såsom framgår av bifogade tabell A, närmare 80 anstalter i bruk med tillhoppa 4 312 platser. De anstalter som användes för det ordinära klientelet är fördelade på fyra anstaltsgrupper för det manliga. En grupp finns för det kvinnliga klientelet. Platsantalet inom dessa grupper är tillhoppa 3 452, fördelat på 2 100 slutna och 1 352 öppna platser. För det yngre klientelet finnes en särskild anstaltsgrupp med för närvarande 208 slutna och 137 öppna platser. Säkerhetsanstalterna, som likaledes utgör en särskild anstaltsgrupp, rymmer 359 slutna och 86 öppna platser. Härtill kommer sjukhuset Håga med 70 slutna platser. Samtliga platser fördelar sig således på 2 737 slutna och 1 575 öppna platser. Med hänsyn till att hela platsutrymmet i allmänhet ej kan utnyttjas på grund av rengöring, reparation och tillfälliga luckor vid inskrivningar, utskrivningar och förflyttningar torde emellertid det nominella antalet platser få reduceras med omkring 10 %. Man får alltså räkna med att fångvården för närvarande disponerar cirka 3 900 platser.

A. Anstalter och platstillgång den 1 december 1958

	Anstalter				Platser		
	Slutna + Öppna	Slutna	Öppna	Summa	Slutna	Öppna	Summa
Ordinärt klientel, manliga:							
norra gruppen	1	6	6	13	290	258	548
östra »	1	4	14	19	788	535	1 323
västra »		5	10	15	456	329	785
södra »		5	6	11	484	220	704
Sjukhuset Håga		1		1	70		70
Kvinnogruppen		1	1	2	82	10	92
Specialklientel, manliga:							
ungt klientel	1	4	5	10	208	137	345
säkerhetsklientel	1	5	2	8	359	86	445
Summa totalt..	4	31	44	79	2 737	1 575	4 312
Avgår 10% på grund av rengöring, reparation och tillfälliga luckor vid inskrivning, utskrivning och förflyttning. ..					274	157	431
Disponibla platser					2 463	1 418	3 881

¹ inklusive centralanstalternas häktesplatser, delvis belagda med kvinnliga intagna (i regel ett 20-tal).

Av redogörelsen i huvudtiteln för budgetåret 1958/59 (s. 81 ff) framgår att antalet disponibla platser den 1 december 1957 var 3 800. Nybyggnader och nyanskaffningar av utrymmen under året har alltså tillfört fängvården omkring 100 platser. Inom kort kommer emellertid ytterligare ett betydande antal platser att stå till förfogande. Vid Hallanstalten står nu ett 70-tal nya platser färdiga att tagas i bruk. Även de båda anstalterna i Mariefred och Hällby med 90 platser vardera är färdiga. Likaså är anstalten i Tidaholm med 150 platser nyligen fullbordad, snart följd av Norrtäljeanstalten, som ävenledes har 150 platser.

B. Antalet intagna av olika kategorier på fängvårdens anstalter den 1 dec. 1958 jämfört med den 1 dec. 1953, den 1 dec. 1955, den 1 dec. 1956 och den 1 dec. 1957

Kategori	1 dec. 1953	1 dec. 1955	1 dec. 1956	1 dec. 1957	1 dec. 1958	Ökning eller minskning			
						från 1 dec. 1953		från 1 dec. 1957	
						Antal	%	Antal	%
Häktade för brott	172	235	249	248	285	+113	+65,7	+ 37	+14,9
Häktade, undersök- ningsfall	149	203	172	156	172	+ 23	+15,4	+ 16	+10,3
Straffångar	1 645	1 776	2 020	2 093	2 370	+ 725	+44,1	+277	+13,2
Fängelseångar	500	689	881	787	813	+313	+62,6	+ 26	+ 3,3
Förvarade och inter- nerade	439	432	421	484	544	+105	+23,9	+ 60	+12,4
Dömda till ungdoms- fängelse	162	194	218	243	311	+149	+92,0	+ 68	+28,0
Övriga intagna	158	137	143	163	143	— 15	— 9,5	— 20	—12,3
Summa	3 225	3 666	4 104	4 174	4 638	+1 413	+43,8	+464	+11,1

C. Antalet straff- och fängelseångar, intagna på fängvårdens anstalter den 1 dec. 1958 jämfört med den 1 dec. 1953, den 9 dec. 1955, den 1 dec. 1956 och den 1 dec. 1957

Verkställighetstid (Ädömd strafftid)	1 dec. 1953	9 dec. 1955	1 dec. 1956	1 dec. 1957	1 dec. 1958	Ökning eller minskning			
						från 1 dec. 1953		från 1 dec. 1957	
						Antal	%	Antal	%
t. o. m. 3 mån. (1—3 mån.)	527	682	930	854	874	+347	+65,8	+ 20	+ 2,3
över 3 t. o. m. 4 mån. (4 mån.)	136	190	185	199	195	+ 59	+43,4	— 4	— 2,0
över 4 t. o. m. 5 mån. (5 och 6 mån.)	225	320	343	365	449	+224	+99,6	+ 84	+23,0
över 5 t. o. m. 6 mån. (7 mån.)	94	110	85	87	101	+ 7	+ 7,4	+ 14	+16,1
över 6 mån. t. o. m. 1 år (8 mån. — 1 år 2 mån.)	652	645	751	742	901	+ 249	+38,2	+159	+21,4
över 1 år (1 år 3 mån. och däröver)	511	491	592	640	663	+152	+29,7	+ 23	+ 3,6
Summa	2 145	2 438	2 886	2 887	3 183	+1 038	+48,4	+296	+10,3

D. Antalet trafikbrottslingar (rattfyllerister) bland straff- och fängelsefångar den 1 dec. 1958, jämfört med den 1 dec. 1953, den 9 dec. 1955, den 1 dec. 1956 och den 1 dec. 1957

Verkställighetstid	1 dec. 1953	9 dec. 1955	1 dec. 1956	1 dec. 1957	1 dec. 1958	Ökning eller minskning			
						från 1 dec. 1953		från 1 dec. 1957	
						Antal	%	Antal	%
t. o. m. 3 mån.....	292	428	609	514	548	+ 256	+ 87,7	+ 34	+ 6,6
över 3 t. o. m. 4 mån. ...	21	22	29	21	15	— 6	—	— 6	—
över 4 mån.	10	18	27	30	38	+ 28	—	+ 8	—
Summa	323	468	665	565	601	+ 278	+ 86,1	+ 36	+ 6,4

Antalet intagna i fångvårdens anstalter den 1 december 1958 framgår av bifogade tabell B, som jämväl visar beläggningssiffrorna den 1 december åren 1957, 1956, 1955 och 1953. Såsom kan utläsas av tabellen har antalet intagna från den 1 december 1953 stigit från 3 225 till 4 638 eller med 1 413. På det sista året faller en ökning med 464. Antalet intagna har alltså under det sista året stigit i betydligt starkare takt än under tiden den 1 december 1956—den 1 december 1957, då ökningen uppgick blott till 70 intagna. Tabell C avser fördelningen på olika strafftider och visar att ökningen under det sista året väsentligen faller på intagna med relativt långa strafftider. Antalet för rattfylleribrott intagna har, såsom framgår av tabell D, icke i väsentlig grad ökat sedan föregående år.

Beläggningssiffrorna jämförda med antalet disponibla platser visar att fångvårdens resurser alltjämt är otillräckliga. Genom det platstillskott som enligt vad nyss nämnts är att vänta under den närmaste tiden torde trycket komma att lätta, men med hänsyn till erfarenheterna från senare år måste man också beakta möjligheten av att beläggningen även i fortsättningen ökar. Inom justitiedepartementet har under hösten 1958 med biträde av statistisk expertis gjorts vissa beräkningar angående den möjliga utvecklingen i fråga om fångantalet, grundade på utvecklingen från 1950-talets början. Maximibeläggningen har beräknats, om man följer den nuvarande utvecklingslinjen, till 5 200 år 1960 och 6 800 år 1965. För samma år har beräkningarna lett till en medelbeläggning av omkring 4 700 resp. omkring 6 100. Prognoser av detta slag är självfallet i hög grad osäkra, bland annat med hänsyn till svårigheten att bedöma effekten av olika brottsförebyggande åtgärder. Tydligt är emellertid att åtgärder för förstärkning av fångvårdens resurser alltjämt är erforderliga. Därtill kommer att vissa äldre anstalter så snart som möjligt bör nedläggas. Utbyggnaderna inom fångvården bör därför fortsätta. Jag kommer att senare denna dag under kapitalbudgeten äska medel för detta ändamål.

De nya fångvårdensanstalterna i Mariefred och Hällby avses skola ingå i ungdomsgruppen, som därigenom tillföres ytterligare 160 slutna och 20 öppna platser (jfr prop. 1958: 106; SU utl. 1958: 95). I samband med denna förstärkning av ungdomsgruppen har anstalten i Nyköping, som hittills ut-

nyttjats för ungdomsfängelseelever, omdisponerats till användning för unga intagna med tidsbestämt straff. Den i norra anstaltsgruppen ingående anstalten i Gävle har överförs till säkerhetsgruppen.

Svårigheterna att besätta de vakanta läkartjänsterna vid ungdomsanstalten Roxtuna har efter särskild utredning (se II ht 1958 s. 82 och 108) föranlett vissa åtgärder, som redovisas i det följande under fångvårdsanstalternas avlöningsanslag.

Särskild utredningsman, t. f. kanslichefen Paul Tammelin, har den 10 februari 1958 tillkallats för översyn av principerna för anstalternas förseende med annan personal än vaktpersonal (jfr II ht 1958 s. 114).

Med hänsyn till betydelsen av en effektiv kriminalvård i frihet föreslås viss förstärkning av skyddskonsulentorganisationen.

[33] 1. Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	1 371 100	1 560 578
1958/59 (statsliggaren s. 130)	1 704 200	
1959/60 förslag	1 787 000	

Under denna punkt vill jag anmäla, att fångvårdsstyrelsen i en allmän motivering till anslagsäskandena för budgetåret 1959/60 framhållit bland annat följande.

Styrelsen anser sig i anledning av utfärdade besparingsdirektiv — särskilt med hänsyn till vad i direktiven sägs rörande motivering även för oförändrade anslag — böra bringa i erinran, att fångvårdens anslag under 1950-talet som regel icke uppräknats i nivå med fångantalets under samma tid inträffade ökning; vid tiden för anslagsäskandena har nämligen i allmänhet hållpunkter saknats för en uppskattning av beläggningsförhållandena under anslagsåret. Eftersom anslagen redan före år 1950 var otillräckliga, blir utrymmet för besparingar beträffande utgifter, om vilka statsmakterna tidigare fattat beslut, mycket knappt.

Y r k a n d e n

Fångvårdsstyrelsen (skr. 25/8 1958) hemställer, att anslaget höjes med 92 800 kronor.

	Ökning
1. Personalförstärkningar m. m.	
a) Medel till vikarier och tillfällig arbetshjälp	70 000
b) Medel till driftsstatistik	3 000
2. Omräkning	
a) Löneklassuppflyttningar	9 060
b) Kompensation för höjda folkpensionsavgifter (avr. + 40)	10 740
	92 800

M o t i v

1. a). För budgetåret 1958/59 har medel beräknats för en provisorisk förstärkning av fångvårdsstyrelsen omfattande, förutom dubbling av överdirektörsämbetet och av byråchefstjänsterna å administrativa byrån och socialbyrån, en förste byråsekreterare Ag 23, fem amanuenser, en kontorist Ag 9, en expeditionsvakt Ag 7 och sju biträden i reglerad befordringsgång, av vilka ett biträde tjänstgör vid ungdomsfängelnsnämnden. Vidare har för samma budgetår beviljats ytterligare 30 000 kronor för vikarier och tillfällig arbetskraft.

Fångvårdsstyrelsen utgår från att nuvarande provisoriska förstärkning av styrelsen får bestå under budgetåret 1959/60. Styrelsen bedömer emellertid sitt eget medelsbehov för tillfällig arbetshjälp, vikarier o. d. till ytterligare 50 000 kronor och vardera interneringsnämndens och ungdomsfängelse-nämndens till ytterligare 10 000 kronor. De båda nämnderna har i skrivelser till fångvårdsstyrelsen anmält behov av vissa personalförstärkningar.

1. b). Yrkandet har framförts tidigare (jfr II ht 1956 s. 75 under 2 g, II ht 1957 s. 80 under 2 B. d samt II ht 1958 s. 87 under 1 B. f).

Y t t r a n d e

1955 års fångvårdsstyrelseutredning anmäler, att den beräknar kunna avlämna sitt slutliga betänkande omkring årsskiftet 1958/59 och att vid sådant förhållande fångvårdsstyrelsens behov av personalförstärkningar även under budgetåret 1959/60 torde få tillgodoses genom provisoriska anordningar. Således förordar utredningen att medel beräknas för fortsatt dubbling av såväl överdirektörstjänsten som byråchefstjänsterna på administrativa byrån och socialbyrån. Såvitt gäller fångvårdsstyrelsens personal under byråchefspanet finner utredningen någon minskning av den nuvarande personalen icke kunna komma i fråga. Beträffande de centrala nämndernas kanslier anför utredningen, att en viss förstärkning — med nuvarande organisation och arbetsuppgifter för nämnderna — torde få anses ofrånkomlig. Utredningen föreslår för interneringsnämndens del att en tillfällig biträdestjänst inrättas. I stället torde ett belopp av 8 700 kronor, som för närvarande utgår för extra skrivhjälp åt nämnden, kunna indragas. Utöver dessa provisoriska personalförstärkningar erfordras dock medel för att tillgodose såväl fångvårdsstyrelsens som nämndernas behov av arbetskraft vid särskild arbetsbelastning. En medelsreserv av lämpligt avvägd storlek bör stå till Kungl. Maj:ts förfogande för dylika ändamål. Utredningen vill icke motsätta sig att den på sätt styrelsen föreslagit bestämmes till 70 000 kronor. Emellertid förutsätter utredningen att det arvode å 18 000 kronor, som för närvarande utgår till den tillfälligt anställda byggnadstekniker, vilken har till uppgift att biträda styrelsen i fråga om den byggnadstekniska förvaltningen av fångvårdens anstalter, skall bestridas från den föreslagna medelsreserven i stället för att såsom nu belasta särskilt anslag.

Departementschefen

En arbetskraftförstärkning av fångvårdsstyrelsen har, såsom till riksdagen tidigare redovisats (jfr II ht 1958, s. 90 och 91), befunnits erforderlig alltsedan våren 1956. Denna förstärkning har i avvaktan på resultatet av 1955 års fångvårdsstyrelseutredning hittills givits provisorisk karaktär. Då fångvårdsstyrelseutredningen först inom den närmaste tiden kommer att slutföra sitt uppdrag, kan något förslag till definitiv personalorganisation icke framläggas i 1959 års statsverksproposition.

Det alltjämt ökande fångantalet med därav stigande arbetsbörda gör det under sådana förhållanden nödvändigt att jämväl för budgetåret 1959/60 bereda Kungl. Maj:t möjlighet till de provisoriska personalförstärkningar som prövas erforderliga. Jag anser att anslaget av detta skäl bör uppräknas med ytterligare 60 000 kronor. Av sagda belopp torde 18 000 kronor — enligt fångvårdsstyrelseutredningens förslag — få användas att avlöna en byggnadstekniker, som hittills varit anställd med utnyttjande av medel från fastighetsfondens stat.

Jag tillstyrker fångvårdsstyrelsens hemställan om ett belopp av 3 000 kronor för att med anlitande av särskild expertis upplägga förvaltningsekonomisk statistik för styrelsens verksamhet.

Vidare bör under anslaget uppföras en särskild post å 10 700 kronor till kompensation för höjda folkpensionsavgifter. Övriga utgifter av automatisk karaktär föranleder en uppräkning med 9 100 kronor.

Anslaget bör alltså höjas med (60 000 + 3 000 + 10 700 + 9 100) 82 800 kronor.

Anslaget beräknas sålunda:

avlöningar till ordinarie tjänstemän oförändrat 637 100 kronor;
arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, oförändrat 15 600 kronor;
avlöningar till icke-ordinarie personal 887 400 (+ 67 300) kronor;
rörligt tillägg 236 200 (+ 4 800) kronor;
kompensation för höjda folkpensionsavgifter 10 700 (+ 10 700) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 1 787 000 (+ 82 800) kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) fastställa följande avlöningsstat för fångvårdsstyrelsen, att tillämpas under budgetåret 1959/60:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> ..	637 100
2. Arvoden och ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	15 600
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal	887 400
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	236 200
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	10 700
Summa kronor	1 787 000

b) till *Fångvårdsstyrelsen*: *Avlöningar* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 787 000 kronor.

[34] 2. *Fångvårdsstyrelsen*: *Omkostnader*

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	178 400	199 833
1958/59 (statsliggaren s. 132)	215 000	
1959/60	240 000	

Enligt gällande omkostnadsstat för fångvårdsstyrelsen har anvisats bland annat 47 000 kronor till reseersättningar (44 418), 12 000 kronor till bränsle, lyse och vatten (10 673) och 145 000 kronor till övriga expenser (137 582), varav 15 000 kronor för engångsutgifter.

Y r k a n d e n

Fångvårdsstyrelsen (skr. 25/8 1958) hemställer, att anslaget höjes med 25 000 kronor.

	Ökning
1. Reseersättningar	13 000
2. Bränsle, lyse och vatten	2 000
3. Övriga expenser	10 000
	25 000

M o t i v

1 och 2. Utvidgningen av anstaltsbeståndet innebär en avsevärt ökad re-severksamhet för fångvårdsstyrelsens tjänstemän. Ökningen under posten till bränsle, lyse och vatten föränledes av att nya tjänsterum tillkommit.

3. För löpande utgifter begäres en ökning med 12 000 kronor, huvudsakli-gen föränledd av ökade utgifter för telefon samt för städning av de nya tjänsterummen. För centrala fångregistret och straffregistret erfordras ett engångsbelopp av sammanlagt 13 000 kronor för anskaffning av mappar, kar-tonger, skåp och hyllor m. m. till centrala fångregistret och straffregistret. Från posten avgår ett belopp av 15 000 kronor, avseende engångsutgifter för budgetåret 1958/59.

Departementschefen

I enlighet med fångvårdsstyrelsens yrkanden föreslår jag, att posterna till reseersättningar, till bränsle, lyse och vatten samt till övriga expenser uppräknas med respektive 13 000, 2 000 och 25 000 kronor. Beträffande pos-ten till övriga expenser har därvid räknats med engångskostnader till ett belopp av 13 000 kronor mot för budgetåret 1958/59 15 000 kronor.

Anslaget bör alltså bestämmas till (215 000 + 13 000 + 2 000 + 25 000 -- 15 000) 240 000 (+ 25 000) kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsstyrelsen*: *Omkostnader* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 240 000 kronor.

[35] 3. Fångvårdsanstalterna: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	23 944 300	25 702 857
1958/59 (statsliggaren s. 132)	30 640 500	
1959/60 förslag	34 447 900	

Till en början vill jag anmäla dels skrivelse från fångvårdsstyrelsen (15/11 1958) angående anstaltsorganisation för ungdomsgruppen, dels ock skrivelse från fångvårdens byggnadskommitté (12/11 1958) om tillgodose-
ende av platsbehovet inom säkerhetsräjongen samt över dessa skrivelser be-
gärda remissyttranden.

Fångvårdsstyrelsen anför, såvitt angår *ungdomsgruppen*, bland annat följande.

Tillkomsten av de nya anstalterna i Mariefred och Hällby innebär en förstärkning av ungdomsgruppen med tillhoppa 180 platser. Denna omständighet kan aktualisera frågan om ändrad anstaltsorganisation för ungdomsgruppen.

Nya anstalter bör enligt vad all erfarenhet visar beläggas successivt. Detta synes särskilt påkallat vid ett ianspråktagande av anstalter för ungt, ofta svårbehandlat och rymningsbenäget klientel. Styrelsen utgår alltså därifrån, att ifrågavarande anstalter kommer att fyllas endast i långsam takt och att en fullbeläggning av anstalterna troligen icke kan komma ifråga förrän de varit i bruk minst ett halvår.

Antalet ungdomsfängelse ådömda män befinner sig liksom andra klientelgrupper för närvarande i ökning. Vid tiden för ungdomsgruppens tillkomst uppskattades det för ungdomsfängelseklientelet erforderliga antalet platser till 174 (II ht 1956 s. 82). Den 1 september 1958 utgjorde antalet in-
tagna ungdomselever (bortsett från principutskrivna och långtidspermitterade) 253; den 1 oktober var antalet 260 och den 1 november 283. Motsvarande antal vid samma tidpunkter år 1957 utgjorde respektive 208, 217 och 233. Sammanlagda antalet nyintagna (alltså ej återintagna) ungdomselever under tiden januari—oktober vart och ett av åren 1954—58 utgjorde

1954	121
1955	131
1956	146
1957	167
1958	203

Den nuvarande anstaltsorganisationen för ungdomsfängelseklientelet framgår av nedanstående sammanställning

Anstalt	Platsantal (exkl. häkttnings-, mottagnings-, sjuk-, isolerings- och reservplatser)
Skenäs	72
Aspliden	13
Roxtuna	55
Hildero	15
Björkahemmet	10
Uppsala	40
Ystad	30
Nyköping	22
Herrestad	18
	275

En viss ehuru jämförelsevis obetydlig överbeläggning råder alltså för tillfället inom ungdomsgruppens ungdomsfängelsesektor.

Anstalten i Västerås (39 platser) är för närvarande den enda ungdomsgruppen tillhörande anstalten som användes för ungt ordinärt klientel.

I och med att anstalterna i Hällby och Mariefred inom kort kan tagas i anspråk för ungdomsgruppens räkning, därvid Hällbyanstalten (90 platser) är avsedd för ungdomsfängelseklientel, skulle följaktligen vid en siffermässig uppskattning förutsättningar föreligga att i enlighet med de ursprungliga organisationsplanerna till förmån för annat klientel friställa vissa för ungdomselever nu utnyttjade anstalter. Med hänsyn till att såsom nämnts de båda nya anstalterna bör beläggas långsamt och i etapper samt antalet ungdomsfängelse ådömda synes vara i stigande, vill styrelsen emellertid i dagens läge icke förorda någon radikalare omläggning i förhållande till nu bestående ordning. Styrelsen anser att det för närvarande på sin höjd kan bli fråga om att friställa *en* av anstalterna i Uppsala, Ystad eller Nyköping.

I valet mellan nämnda tre anstalter måste bland annat beaktas angelägenheten av att mottagningsförfarandet inom ungdomsfängelsesektorn anordnas på lämpligast möjliga sätt. Hittills har, sedan Nyköpingsanstalten i augusti 1956 härjades av eld, anstalten i Uppsala fungerat såsom mottagningsavdelning för ungdomsfängelseklientelet. Starka skäl talar enligt styrelsens mening för ett bibehållande tillsvidare av denna anordning. Sålunda har Uppsalaaanstalten med sina för ungdomselever reserverade 40 platser ett för ändamålet lämpligt platsantal; antalet nyintagna ungdomselever under oktober månad i år uppgick till icke mindre än 33. Styrelsen håller för sannolikt att, om den nu inträffade ökningen av antalet ungdomsfängelse ådömda blir bestående eller fortsätter, anstalten i Nyköping med sina 20 ungdomsfängelseplatser icke kommer att förslå såsom mottagningsanstalt. Anstalten i Ystad kan enligt fängvårdsstyrelsens mening på grund av sin belägenhet — sitt stora avstånd till övriga ungdomsanstalter — icke komma i fråga. Icke heller bör, anser styrelsen, en eller två paviljonger på den nya Hällbyanstalten utnyttjas för mottagningsfall — åtminstone icke i förestående uppbyggnadsskede och innan erfarenhet kunnat vinnas om anstaltens lämplighet överhuvud såsom ungdomsanstalt. Vidare vill styrelsen såsom en i sammanhanget väsentlig omständighet framhålla, att Uppsalaaanstalten har förmånen att för undersökning av de nydömda tillgodogöra sig en framstående rättspsykiaters samlade erfarenhet och betydande intresse för uppgiften. Med understrykande av angelägenheten av att anstalten i Uppsala utrustas med för ändamålet oundgängligen erforderlig assistent- och skrivpersonal — till vilken fråga fängvårdsstyrelsen i det följande återkommer — vill styrelsen förorda att denna anstalt tillsvidare utnyttjas såsom mottagningsavdelning för ungdomsfängelseklientelet.

Då det gäller att avgöra vilken av anstalterna i Ystad eller Nyköping som lämpligast kan ifrågakomma för annat klientel än ungdomselever, vill styrelsen med hänsyn bland annat till ungdomsfängelsetraditionen i Ystad och det mellan denna anstalt och sinnessjukavdelningen vid fängvårdsanstalten i Malmö etablerade samarbetet stanna för att föreslå Nyköpingsanstaltens friställande för annat klientel. Ehuru enligt styrelsens mening vissa skäl talar för att sistnämnda anstalt borde reserveras för det stigande antalet unga förvarade, finner styrelsen likväl med hänsyn till tidigare fattade beslut om anstaltens användning naturligtast att den tillsvidare utnyttjas för unga intagna med tidsbestämt straff.

För sistnämnda klientelkategori skulle alltså inom ungdomsgruppen stå till förfogande anstalterna i Mariefred (90 platser), i Västerås (39 platser) och i Nyköping (22 platser) med ett sammanlagt platsantal av 151. Så länge differentieringsmöjligheterna för gruppens unga tidsbestämt dömda är på detta sätt begränsade, synes det icke vara erforderligt att tillsvidare ge Nyköpingsanstalten eller någon annan av de nämnda tre anstalterna karaktären av mottagningsavdelning.

I den av 1956 års riksdag för bland annat anstalten i Uppsala antagna personalorganisationen består den administrativa personalen vid anstalten av en anstaltsdirektör, en social kurator, ett kanslibitråde och ett biträde i reglerad befordringsgång. Organisationen är därvid avpassad med hänsyn till anstaltens planerade användning för ungt klientel med tidsbestämt straff. Sedan anstalten emellertid såsom tidigare anmärkts måst fortfarande användas för ungdomsfängelse ådömda, har Kungl. Maj:t genom brev den 14 december 1956 föreskrivit bland annat att vid envar av anstalterna i Uppsala och Ystad finge, så länge anstalterna användes för ungdomsfängelse, vara anställd en assistent under förutsättning att motsvarande antal kanslibiträdestjänster vid fängvårdsstaten hölls obesatta. Med hänsyn till att Uppsalaanstalten därutöver fått fungera såsom mottagningsanstalt för ungdomsfängelseklientel har fängvårdsstyrelsen emellertid tvingats från tid till annan bevilja viss extra arbetskraft. Bland annat har sålunda ett ytterligare biträde i reglerad befordringsgång måst anställas vid anstalten för utskrift av läkarens och övrig undersökningspersonals utlåtanden rörande de nyintagna. Den på grund av Kungl. Maj:ts ovannämnda bemyndigande anställd assistenten har så gott som uteslutande tagits i anspråk för räkenskapsgörömmål. Arbetsstrycket vid anstalten har såsom fängvårdsstyrelsen tidigare i andra sammanhang framhållit under de senaste två åren varit synnerligen pressande till men för verksamheten och för den disponibla personalens hälsotillstånd. När nu antalet nyintagna ungdomselever tenderar att stiga och de utökade differentieringsmöjligheterna inom ungdomsfängelsesektorn gör mottagningsförfarandet än mer betydelsefullt, måste styrelsen i anslutning till sitt tidigare nämnda förslag om Uppsalaanstaltens fortsatta utnyttjande såsom mottagningsanstalt enträget hemställa, att anstalten erhåller mot arbetsuppgifterna svarande antal tjänster.

Ungdomsgruppens organisatoriska utformning är ännu icke definitivt given. Det vårdmässiga utfallet av de två nya anstalternas infogande i systemet låter sig för närvarande icke förutses. Fängvårdsstyrelsen har i tidigare sammanhang för sin del uttalat starka betänkligheter mot en koncentration av ett så stort antal kriminellt belastade ungdomar till anstalterna Hållby och Mariefred. I vad mån styrelsens farhågor varit berättigade eller överdrivna kan icke bedömas förrän anstalterna en tid varit i bruk. En försiktig beläggningspolitik är under alla förhållanden till en början nödvändig. Fängvårdsstyrelsen finner icke anledning för närvarande ingå på frågorna om annan centralanstalt för gruppen och om ändrat mottagningsförfarande.

Skiljaktig mening. Tillförordnade byråchefen Fornander, med vilken biträdande överdirektören Annell förenat sig:

»Om- och nybyggnadsarbetena vid Skenäsanstalten äro numera avslutade. Ökningen i antalet nyintagna ungdomsfängelseelever gör emellertid, att Skenäsanstalten icke kan såsom avsett fungera såsom mottagningsanstalt. Annan anstalt måste alltså övertaga centralanstaltens funktion såsom mottagningsanstalt.

Mottagningsförfarandet för unga straff- och fängelsefångar skall enligt 1956 års riksdags beslut ske vid anstalten i Nyköping. Bibehållandet av en särskild mottagningsanstalt jämväl för ungdomsfängelseklientelet skulle enligt min mening innebära en olycklig splittring för anstaltsgruppens ledning.

Vid övriga anstaltsgrupper sker mottagningsförfarandet i slutan anstalt. Erfarenheterna från ungdomsklientelet visar att så bör ske för detta klientel jämväl i fortsättningen. Bland de slutna anstalterna har jag stannat för att föreslå Hällbyanstalten. Viss tveksamhet har förspotts om möjligheterna att i full utsträckning kunna utnyttja de nya 90-mannaanstalterna i Hällby och Mariefred. Denna tveksamhet synes mig motivera, att ungdomsgruppens ledning placeras så att den kan närmare följa anstaltens beläggningsförhållanden. Jag anser därför att Hällbyanstalten bör bli centralanstalt för ungdomsgruppen. Med dess byggnadssätt kan man lätt skilja på de intagna, som undergå behandlingsundersökning, och sådana intagna, som av skilda skäl böra vistas å slutan anstalt.

Därest en provisorisk lösning bör ske av mottagningsförfarandet, synes mig Nyköpingsanstalten före Uppsalaanstalten böra få utnyttjas såsom mottagningsanstalt med hänsyn till dess närhet till centralanstalten Skenäs.

Uppsalaanstalten bör enligt min mening så snart som möjligt frigöras för att mottaga unga straff- och fängelsefångar från norra och östra anstaltsgrupperna.»

Över fångvårdsstyrelsens skrivelse har *ungdomsfängelsenämnden* (skr. 1/12 1958) anfört bland annat följande.

Nämnden anser att det icke för närvarande kan med någon säkerhet beräknas när någon av de nuvarande ungdomsanstalterna i Uppsala, Ystad och Nyköping kan bli disponibel för annat klientel.

Beträffande valet av den anstalt, som — i den mån det visar sig möjligt — bör i första hand frigöras från ungdomsfängelseklientelet, anser nämnden i likhet med fångvårdsstyrelsen att anstalten i Nyköping därvid bör komma i fråga.

Likaså instämmer nämnden i fångvårdsstyrelsens förslag att anstalten i Uppsala fortfarande skall vara mottagningsanstalt för de till ungdomsfängelse dömda. Utöver de skäl som fångvårdsstyrelsen anfört vill nämnden som sin uppfattning framhålla att, så länge ungdomsanstalter av äldre typ fortfarande måste användas för en avsevärd del av ungdomsfängelseklientelet, det torde vålla mindre olägenheter att låta någon av dessa anstalter tjänstgöra som mottagningsavdelning och till fullo utnyttja de moderna anstalterna för den egentliga behandlingen av klientelet än att taga en eller flera av de moderna anstalterna i anspråk för mottagningsändamål.

I fråga om personalförstärkning vid Uppsalaanstalten tillstyrker ungdomsfängelsenämnden fångvårdsstyrelsens framställning. Nämnden förutsätter härvid att assistenten, så långt det är möjligt, befrias från räkenskaps- och ärendemål och därigenom beredes tid att ägna sig åt de egentliga behandlingsuppgifterna.

Fångvårdsdirektören i ungdomsråjungen har i utlåtande (2/12 1958) framhållit bland annat följande.

Mot del av fångvårdsstyrelsens majoritet framställda förslaget har jag intet annat att erinra än att yppa betänklighet mot möjligheten att redan nu taga Nyköpingsanstalten i anspråk för tidsbestämt ungdomsklientel. Med tanke dels på den mycket stora tillströmningen av ungdomsfängelseinterner — den största sedan institutets tillkomst — dels på nödvändigheten av att

fylla Hällbyanstalten försiktigt och successivt synes det mig icke vara välbetänkt att omedelbart förändra Nyköpingsanstaltens klientelmässiga karaktär. Jag vill därför hemställa, att ungdomsanstalten i Nyköping tills vidare måtte få nyttjas för sitt nuvarande ändamål, i avvaktan på att erfarenheter hinner att vinnas beträffande Hällbyanstaltens ibruktagande samt under fortsatt observation av mottagningsanstaltens på sista nästan oavbrutet stegrade intagningsantal.

Reservanternas förslag, att göra Hällby till kombinerad centralinstitution och mottagningsanstalt för ungdomsråjungen, förefaller att för närvarande icke vara praktiskt genomförbart. Mot förslaget talar tungt vägande skäl, såväl rent vårdtekniska som ekonomiska. Måhända är det tillräckligt att här erinra om det förhållandet, att Hällbyanstalten konstruerats med tyngdpunkt på verkstädernas utbildningsmöjligheter — enligt mottot »anstalten kring fabriken» — och att den värdefulla yrkesutbildning, som verkstäderna förutsättes komma att meddela, endast skulle kunna effektivt nyttiggöras av halva antalet klienter, därest elevmottagningen bleve förlagd till Hällby. Minst två av de fyra paviljongerna inom anstaltsområdet skulle nämligen i så fall komma att beläggas med nykomlingar, som under mottagningstiden (nu nedbringad till cirka en månad) av tidsbrist icke kunde förväntas tillägna sig någon nämnvärd yrkesutbildning därstädes.

Vidare stöter det känslan för kontinuitet och konsekvens att på vaga grunder och med stöd av en så svävande motivering, som den reservanternas åberopat, vilja förlägga centralanstalten för ungdomsgruppen till Hällby, just vid en tidpunkt, då staten nedlagt mellan 4—5 miljoner kronor på gruppens största anstalt, Skenäs, för att göra den ändamålsenlig som centralanstalt för ungdomsråjungen — med allt vad detta inneburit av omfattande och kostsamma nybyggnader, främst för att uppföra erforderliga familjebostäder åt samtliga råjongtjänstemän.

Fångvårdens byggnadskommitté har i sitt förslag om tillgodoseende av platsbehovet i *säkerhetsråjungen* anfört bland annat följande.

Kungl. Maj:t har den 18 juni 1958 med riksdagen förordnat, att de nya fångvårdsanstalter, som är under uppförande i Mariefred och Hällby, skall utnyttjas för ungdomsråjungen. Dessa anstalter hade från början avsetts såsom säkerhetsanstalter. För säkerhetsgruppen medför beslutet sålunda bland annat, att det icke nu blir möjligt att, såsom avsikten varit, efter avslutad utbyggnad av centralanstalten Hall och tillkomsten av Mariefreds- och Hällbyanläggningarna nedlägga den nuvarande verksamheten vid huvudparten av gruppens övriga anstalter, som är omodern och mindre lämpliga för den vårdform de skall betjäna. För att fullfölja riksdagens beslut år 1950 om fångvårdens nydaning torde därför frågan om ytterligare nybyggnader för säkerhetsgruppen få upptagas till prövning, vilket enligt kommitténs uppfattning bör ske så snart förhållandena medger detta.

Antalet manliga förvarade har på senare tid varit i stigande. För föregående och innevarande år redovisar fångvårdsstyrelsen följande antal:

	1957	1958		1957	1958
1 januari	430	504	1 juli	451	494
1 februari	420	500	1 augusti	456	488
1 mars	438	502	1 september	471	494
1 april	445	518	1 oktober	479	507
1 maj	433	501	1 november	476	519
1 juni	447	491	1 december	480	

De i säkerhetsgruppen ingående anstalterna har nu tillhopa 383 platser (exkl. häktesplatser och vissa andra specialplatser). Därest i säkerhetsgruppen den 1 november 1958 skulle ha ingått hela förvaringsklientelet, hade platsantalet i denna grupp sålunda — utan överbeläggning av platserna — behövt ökas med (519—383) 136. Vid den beräkningen av platsbehovet har emellertid hänsyn icke tagits till att hela utrymmet erfarenhetsmässigt icke kan utnyttjas, då en del av platserna icke kan beläggas på grund av tillfälliga luckor med anledning av utskrivningar och förflyttningar m. m. I själva verket hade därför det erforderliga antalet platser behövt uppräknas med några 10-tal.

Inom kort kommer säkerhetsgruppen att tillföras 72 platser, nämligen vid den nya förlägningspaviljongen på Hall, vilken beräknas kunna beläggas successivt från slutet av december 1958. Härigenom blir det möjligt att i viss omfattning till Hall överföra sådana förvarade som nu måste omhändertagas i anstalter ingående i grupperna för ordinärt fångklientel.

Då det angivna platsstillskottet uppenbarligen icke är tillfyllest och då den planerade administrationsbyggnaden med bl. a. 35 mottagningsplatser vid Hall på grund av den begränsade medelstillgången icke torde kunna bli färdig att tagas i bruk förrän tidigast omkring årsskiftet 1960/61, har kommittén undersökt möjligheterna att, i avvidan på att tillräckligt antal platser åstadkommes genom nybyggnader, under en övergångstid såsom säkerhetsanstalt ta i anspråk någon anstalt, som nu ingår i råjong för ordinärt fångklientel. Föremål för överväganden har därvid varit anstalterna i Falun, Gävle, Karlskrona och Kristianstad.

Kommittén stannade slutligen för anstalten i Gävle. Sedan ombyggnadsarbetena vid Ulriksforsanstalten nu fortskridit så långt, att anläggningen inom kort torde helt kunna tagas i bruk, vilket innebär en ökning av antalet platser från 64 till 132, synes norra råjongen vara den anstaltsgrupp, som lättast kan avstå en anstalt till säkerhetsgruppen.

Platsantalet vid Gävleanstalten utgör 50, varav 9 avses för häktade. De sistnämnda platserna torde jämväl i fortsättningen få användas för häktade. Andra intagna än häktade sysselsättes med snickeri (20—25 platser), skrädderi (10—12 platser), terapi- och handräckningsarbeten. Någon omläggning av arbetsorganisationen synes icke vara påkallad för närvarande.

Personalen vid anstalten utgöres av en direktör, en uppsyningsman, en överkonstapel, nio vaktkonstaplar, tre yrkesmästare, en arbetsterapeut, ett kanslibiträde, ett kontorsbiträde, en vaktkonstapel (kvinnlig) och ett ekonomibiträde. En omläggning av verksamheten kommer att medföra behov av viss personalförstärkning. Med utgångspunkt från gällande normer för säkerhetsanstalt av motsvarande storlek vill kommittén föreslå, att den förändrade Gävleanstalten tillföras en kurator A 12 och ytterligare 3 vaktkonstaplar A 8. Psykiatriskt utbildad läkare bör därjämte knytas till anstalten såsom konsult. Vid personalberäkningen har förutsatts att till anstalten icke skall förläggas det mest svårbehandlade klientelet. Personalförstärkningen medför en årlig kostnadsökning av i runt tal 55 000 kronor, varav på arvode till nyss nämnda läkare belöper 3 600 kronor. Kommittén vill erinra därom, att i gällande personalplan är upptagen en anstaltsdirektör A 21 som chef för anstalten i Gävle, under det att säkerhetsanstalt av samma storlek som styresman har en föreståndare A 17. Kommittén vill anmäla, att ledamöterna Pettersson och Serenander uttalat att som chef även för den förändrade Gävleanstalten borde vara en anstaltsdirektör A 21. Kommitténs majoritet har funnit sig icke böra göra något uttalande i denna lönefråga.

Fångvårdsstyrelsen har över förslaget yttrat bland annat följande.

Fångvårdsstyrelsen har icke något att erinra mot kommitténs förslag att fångvårdsanstalten i Gävle övergångsvis tages i anspråk såsom säkerhetsanstalt.

I personalorganisationen för fångvårdsanstalten i Gävle ingår en befattning såsom anstaltsdirektör i Ao 21. Tjänstens nuvarande lönegradsplacement, som tillkom genom beslut av 1957 års riksdag, är motiverad av anstaltens användning för visst specialklientel — ungdomar med tidsbestämt straff. Den omständigheten att anstalten nu tillfälligtvis får ett annat, ingalunda mindre svårskött klientel torde med hänsyn till att anstaltens ianspråktagande såsom säkerhetsanstalt uttryckligen är avsett såsom ett provisorium icke böra påverka löneställningen för styresmannatjänsten. Tjänstens ordinarie innehavare har av fångvårdsstyrelsen förordnats såsom anstaltsdirektör i Ag 23 vid fångvårdsanstalten i Norrtälje; en nedflyttning av Gävletjänsten skulle göra tjänsteinnehavarens ställning såtillvida prekär som Norrtäljetjänsten vid bifall till styrelsens förslag om Norrtäljepersonalens extraordinariesättning kan komma att på nytt ledigförklaras. Övervägande skäl talar alltså enligt styrelsens mening för ett tillsvidare oförändrat bibehållande av lönegradställningen för styresmannatjänsten vid fångvårdsanstalten i Gävle.

Över byggnadskommitténs förslag har *interneringsnämnden* anfört bland annat följande.

Den 7 februari 1958 har nämnden avgivit yttrande i anledning av väckt förslag att de båda anstalter i Mariefred och Hällby, som byggts såsom säkerhetsanstalter, i stället skulle utnyttjas för yngre fångar. Nämnden har därvid uttryckt sitt beklagande över förslaget att beröva säkerhetsgruppen det beslutade nytillskottet av platser men förklarat sig, om det icke vore möjligt att bygga den av fångvårdsstyrelsen då föreslagna nya anstalten för yngre brottslingar, icke motsätta sig att Hällbyanstalten tills vidare toges i bruk för ungdomsklientelet. Däremot förklarade nämnden, under hänvisning till att den nya 72-mannapaviljongen vid Hall ej ens komme att täcka det dåvarande underskottet av platser inom säkerhetsgruppen, det oundgängligen nödvändigt att anstalten i Mariefred bibehölles för förvaringsklientelet's räkning. Emellertid kommer båda anstalterna enligt Kungl. Maj:ts beslut att tagas i anspråk för yngre fångar.

Sedan nämnden avgav sitt yttrande av den 7 februari 1958 har platsbristen för säkerhetsklientelet ytterligare förvärrats genom att antalet till förvaring dömda stigit. Följden har blivit att ett avsevärt antal dylika under lång tid nödgas undergå förvaring på vanliga fångvårdsanstalter, vilket måste anses vara ur olika synpunkter synnerligen olämpligt. Det har inträffat att en förvarad, som under åtta månader varit intagen på vanlig fångvårdsanstalt, begärt nåd från återstoden av förvaringsstraffet under åberopande av att han i verkligheten undergått frihetsstraff och därför egentligen borde komma i åtnjutande av sedvanlig villkorlig frigivning.

Enligt det nu föreliggande förslaget skall ytterligare ett av våra mera än hundraåriga fängelser, som byggts för fångförvaring enligt en gången tids system, genom en namnförändring omvandlas till säkerhetsanstalt på samma sätt som tidigare skett med flera andra fängelser t. ex. i Karlstad, Kalmar, Västervik och Hudiksvall. Interneringsnämnden förstår väl det föreliggande nödläget som gör att alla tillgängliga resurser måste utnyttjas med hänsyn till det stigande fångantalet och noterar med tillfredsställelse att

kommittén själv anser att fråga blott är om en övergångstid. Sådana tider brukar emellertid ofta tendera att bli mycket långa, och nämnden kan icke underlåta att starkt understryka nödvändigheten av att de ursprungliga riktlinjerna för fångvårdens byggnadsprogram icke övergives utan att frågan om ersättningsbyggnader för de anstalter i Mariefred och Hällby, som frångått nämndens klientel, med det snaraste upptages. Vad som nu föreslagits av byggnadskommittén ser nämnden alltså som en ren nödlösning. De siffror som kommittén själv anfört talar för övrigt för att tillskottet av ett 40-tal platser icke är tillräckligt.

När nu ytterligare en fängelseanstalt skall omvandlas till förvaringsanstalt har interneringsnämnden för sin del icke något att i och för sig erinra mot förslaget att använda anstalten i Gävle, bland annat därför att anstalten ligger närmare huvudanstalten å Hall än någon av de övriga anstalter som kommittén haft under övervägande.

Y r k a n d e n

A. *Fångvårdsstyrelsen* (skr. 25/8 1958) hemställer, att anslaget höjes med 4 394 300 kronor.

	Ökning
1. Tjänsteförändringar	
a) Överförande från extra till extra ordinarie stat av tjänsterna vid fångvårdsanstalten i Tidaholm	89 976
b) Överförande från extra till extra ordinarie stat av tjänsterna vid fångvårdsanstalten i Norrtälje	89 772
c) Överförande av vissa extra ordinarie tjänster till ordinarie stat 5 föreståndare Ae 15—Ao 15, 5 yrkesmästare Ae 12—Ao 12, 5 arbetsterapeuter Ae 9—Ao 9, 10 förste förmän Ae 9—Ao 9, 10 förmän Ae 8—Ao 8, 25 vårdare Ae 8—Ao 8	—
d) Efteröversyn av viss arbetsledarpersonal inom ungdomsgruppen 1 assistent Ae 16—arbetsassistent Ae 17 (Västerås, skolchef), 2 yrkesmästare Ae 12—yrkeslärare Ae 15/16 (Hällby och Mariefred, båda svagströmsarb.), 3 yrkesmästare Ae 11—yrkeslärare Ae 15/16 (Hällby, Mariefred, båda plastarb., och Herrestad, snickeri), 1 yrkesmästare Ae 11—förste yrkesmästare Ae 13 (Roxtuna, bilmek. arb.), 8 yrkesmästare Ae 9—förste yrkesmästare Ae 13 (2 Uppsala, snickeri och mek. arb., 1 Västerås, mek. arb., skolverkstaden; 2 Hällby, mek. arb. och träindustri; 2 Mariefred, mek. arb. och träind.; 1 Herrestad, snickeri), 1 yrkesmästare Ag 9—förste yrkesmästare Ag 13 (Ystad, mek. arb.), 3 yrkesmästare Ae 9—Ae 12 (Västerås, mek. arb., träningsverkstaden; Hällby, mek. arb.; Mariefred, mek. arb.)	57 618
e) Arbetsledare vid kolonien Grötingen (å kapitalbudgeten för 1959/60 begäres medel till mek. verkstad vid kolonien) 1 förman Ag 8—yrkesmästare Ae 11 och 1 förman Ag 8—yrkesmästare Ae 9	5 172

	Ökning
f) 6 eldare Ae 7—reparatörer Ae 8; vaktkonstaplar A 8 med tillsyn över värmeanläggningar bör erhålla tjänstebestämmningen reparatörer	3 816
g) 10 förste förmän A 9—jordbruksföreståndare A 11 (kolonierna Sörbyn, Åby, Mäshult, Smälteryd, Ollestad, Lingatan, Skogsgård, Ödevata, Singeshult, Orretorp), samt 1 förste förmän Ae 9 — trädgårdsmästare Ae 11 (kolonien Tygelsjö)	15 624
h) 1 ekonomibiträde Ag 4—Ag 5 (Hälsingborg)	456
2. Personalförstärkningar m. m.	
a) Personal på grund av ändrad disposition av fångvårdsanstalten i Växjö m. m. (jfr i det följande under särskilda yrkanden 2) . .	154 213
b) Personal med anledning av föreslagen utbyggnad av kolonien Åby 1 yrkesmästare Ae 11 (snickeri; jfr kapitalbudgeten 1959/60) . .	14 328
c) Utökning av arbetsledarpersonalen vid fångvårdsanstalten å Härlanda 2 yrkesmästare Ae 11 (finkonfektion och läderindustri), 5 yrkesmästare Ae 9 (2 finkonfektion, 2 diversearb. och 1 läderindustri)	92 916
d) 1 social kurator Ae 12 (Svartsjö)	15 120
e) 21 överkonstaplar Ae 10 (21 kolonier)	299 263
f) 6 kontorister Ae 9 (hos råjongingenjörerna)	77 112
g) 4 kanslibiträden Ae 7 och 1 biträde rb (hos råjongkamrerarna)	55 740
h) Vakande nattvakt vid vissa mindre anstalter (jfr II ht 1957 s. 99) 7 vaktkonstaplar Ae 8, 4 vårdare Ae 8 jämte vikariemedel	141 095
i) 1 förman Ag 8 (Älgberget)	11 004
j) 1 förman Ag 8 (Bogesund; f. n. å spec. staten för jordbruksdrift)	11 004
k) 1 förman Ag 8 (Gustavsström; f. n. å spec. staten för jordbruksdrift)	11 004
l) 4 förste förmän Ae 9 (Falun, Karlskrona, Vänersborg, Örebro; f. n. å spec. staten för jordbruksdrift)	51 408
m) 2 förmän Ae 8 (Skogsgård; f. n. spec. staten för jordbruksdrift)	24 432
n) 1 kanslibiträde Ae 7 (Roxtona)	11 580
o) 1 fångvårdsassistent Ae 17 (psykiatriska avd. å Långholmen) . .	20 568
p) Ökade medel till fritidsledare	10 000
q) Ökad personalutbildning (för dels aspiranter i tillsynstjänst, dels redan anställd personal i vaktkonstapel- och vårdargrad)	127 312
3. Arvoden och särskilda ersättningar	
a) Arvode till förste läkaren vid Roxtona	1 800
b) Höjd ersättning till kroppssjukläkare	200 000
c) Arvode till rådgivande psykiater vid fångvårdsanstalterna i Hällby och Mariefred	8 400
d) Höjd ersättning för undervisning i skolämnen m. m.	6 000

Ökning

4. Omräkning

a) 1958 års lönerrevision för viss fångvårdspersonal (jfr prop. 1958: B 1. bil. 2)	62 476
b) Personal vid fångvårdsanstalten i Tidaholm (halvt år)	530 140
c) Personal vid fångvårdsanstalten i Norrtälje	32 293
d) Provisorisk personalförstärkning vid fångvårdsanstalten i Tidaholm	115 542
e) Personal för de numera såsom ungdomsanstalter disponerade säkerhetsanstalterna i Hällby och Mariefred	302 210
f) Personal för kvinnoanstalten Hinseberg	286 057
g) 1 bokhållare Ae 15—intendent Ae 19 (Roxtuna)	4 320
h) 1 köksföreståndare Ae 10 (Skogome)	13 752
i) 1 vaktkonstapel Ae 8—maskinist Ae 9 (Ulriksfors)	636
j) 2 vårdare Ae 8 (Ystad)	24 432
k) 1 vårdare Ae 8 (Nyköping)	12 216
l) Personal för genomförande av beslutad arbetstidsförkortning ..	1 201 813
m) Tjänstetidsbefordran	1 632
n) Kompensation för höjda folkpensionsavgifter; avr. +18	199 998
	4 394 300

B. *Särskilda yrkanden.* Fångvårdsstyrelsen (skr. 27/10, 6/11, 14/11, 17/11, 27/11 1958); beträffande punkten 4 i det följande, ungdomsfängelsenämnden (skr. 1/12 1958) och fångvårdsdirektören i ungdomsräjongen (skr. 2/12 1958); beträffande punkten 5 i det följande, fångvårdens byggnadskommitté (skr. 12/11 1958).

Ökning

- Ytterligare personal m. m. vid kolonien Rödjan och fångvårdsanstalten i Mariestad
1 överkonstapel Ao 10 — uppsyningsman Ao 12 (Rödjan), 1 yrkesmästare Ae 11 och 1 yrkesmästare Ae 9 (båda Mariestad; snickeri) samt 1 vaktkonstapel Ae 8 (Rödjan) 40 944
- Ändrad disposition av fångvårdsanstalten Hinseberg på grund av brand (jfr 2 a) i det föregående) 160 046
- Ytterligare personal vid kolonien Torhult i samband med utökning av platsantalet
1 yrkesmästare Ae 11, 1 förste förman Ae 9 samt 1 biträde rb .. 36 600
- Ungdomsräjongen*
Ytterligare personal vid fångvårdsanstalten i Uppsala i samband med dess fortsatta användande som mottagningsanstalt för ungdomsfängelse ådömda
1 assistent Ag 17 samt 1 biträde rb 26 500

5. *Säkerhetsräjongen*

- a) Ytterligare personal m. m. på grund av utbyggnad av fångvårdsanstalten å Hall med en 72-mannapaviljong
 1 social kurator Ag 12 (Norrköping), 1 yrkesmästare Ag 11, 1 arbetsterapeut Ag 9—yrkesmästare Ag 9, 2 yrkesmästare Ag 9, 1 översköterska Ag 9, 1 reparatör Ag 8, 2 vaktkonstaplar Ag 8, 1 ekonomibitråde Ag 4, arvode å 4 200 till rådgivande psykiater samt vikariemedel (härjämte begäres 1 biträde rb från Hall till Norrköping) 112 497
- b) Ytterligare personal m. m. vid fångvårdsanstalten i Gävle i samband med provisorisk omändring av anstalten till säkerhetsanstalt
 1 anstaltsdirektör Ao 21—föreståndare Ao 17, 1 social kurator Ag 12, 3 vaktkonstaplar Ag 8, arvode å 3 600 till rådgivande psykiater samt vikariemedel 52 513
-
- 429 100

M o t i v

A. *Fångvårdsstyrelsens petita*

Fångvårdsstyrelsen redovisar inledningsvis från skilda personalorganisationer m. fl. inkomna framställningar, som berör förevarande anslag. Styrelsen förklarar sig emellertid i petita för budgetåret 1959/60 ha sökt iakttaga anbefalld sparsamhet och därför endast i mindre omfattning kunnat upptaga ifrågavarande framställningar.

1. a) och 1. b). Personalen vid fångvårdsanstalterna i Tidaholm och Norrtälje är för budgetåret 1958/59 upptagen å extra stat. (Jfr II ht 1957 s. 100 och 102; 1958 s. 115.) Då anstalterna har permanent karaktär, bör personalen överföras till extra ordinarie stat.

1. c). Antalet icke-ordinarie tjänster i förhållande till antalet ordinarie är i vissa tjänstegrader så högt, att — utöver längre väntetider till ordinarie — rekryteringshämmande dubbelinnehav av tjänster uppstått i alltför stor omfattning.

1. d). Fångvårdsstyrelsen finner sig — med hänsyn till den verkstads-mässiga undervisningens betydelse för de ungas resocialisering — böra ånyo framföra förslag rörande uppflyttning i lönegrad av viss arbetsledarpersonal inom ungdomsgruppen. Förslaget om inplacering i lönegrad 13 av andre mannen vid angivna verkstäder motiveras med att innehavaren måste ha samma kompetens som yrkesläraren för att under dennes frånvaro kunna leda undervisningen.

1. e). Fångvårdsstyrelsen har begärt medel för uppförande av mekanisk verkstad med 18—20 arbetsplatser vid kolonien Grötingen. För arbetsledning i verkstaden erfordras två yrkesmästare, en i Ae 11 och en i Ae 9.

1. f). Fångvårdens eldare, som i sitt arbete i panncentralerna har endast intagna till hjälp, har med hänsyn härtill tidigare haft placering i dåvarande lönegrad 11, d. v. s. en lönegrad över eldare inom statsförvaltningen i övrigt. På grund av att lönegraderna 10 och 11 i nya löneplanen sammansla-

gits (lönegrad A 7) har den tidigare åtskillnaden med hänsyn till arbetets egenart försvunnit.

1 g). På skäl som styrelsen i framställning för budgetåret 1958/59 anför samt under återopande av vissa vid såväl 1957 som 1958 års riksdag i ämnet väckt motioner (I: 481/1957 samt I B: 100 och II B: 144/1958) samt herr Ivar Johanssons m. fl. reservation till statsutskottets utlåtande nr B 14 år 1958, vill styrelsen på nytt framföra sitt i 1958 års statsverksproposition icke tillstyrkt yrkande om uppflyttning av ifrågavarande förste förmans-tjänster. Av en jämförelse med lönesättningen för arbetsledarpersonalen vid fångvårdens verkstadsdrift framgår, att någon differentiering i lönesättningen särskilda verkstadsgrenar emellan icke förekommer för personal upp till den nu ifrågavarande 11 lönegraden. Något sakligt skäl för att här sätta driftsledare inom jordbruket i särklass och placera dem i lägre lönegrad än fångvårdens arbetsledare inom andra yrkesgrenar finns icke. Statsmakternas ställningstagande till denna angelägenhet framstår därför för de närmast berörda som en orättvisa och uppfattas av en vidare krets såsom en nedvärdering av det arbete som utföres inom fångvårdens jordbruk.

1 h). Avlösaren för köksföreståndaren vid fångvårdsanstalten i Hälsingborg är ekonomibiträde i Ag 4. Enligt vedertagna principer bör den nästanvarige vid en anstalt med så många vårdplatser (170) placeras i Ag 5.

2 a). Fångvårdsanstalten i Växjö föreslås i samband med ibruktageandet av den nya kvinnoanstalten i Frövi disponerad huvudsakligen för manligt klientel.

2 b). Vid utbyggnad av kolonien Åby från 26 till 42 platser och anordnande av snickeridrift vid kolonien för 20 intagna kräves två arbetsledare, varav en i A 9 finnes disponibel och en ny i Ae 11 erfordras.

2 c). Sedan Skogomeanstalten tagits i bruk disponeras å Härlanda friställt platsutrymme för sådant klientel, som behöver organiserat verkstadsarbete. 70 nya arbetsplatser beräknas vara tillgängliga den 1 maj 1959, varav 30 i finkonfektion, 20 i läderindustri (i första hand omändring av marschskodon för försvaret) och resten, cirka 20, i diversearbete.

2 d). Förslaget är en upprepning av framställningar för budgetåren 1957/58 och 1958/59.

2 e). Yrkandet har framförts jämväl i äskanden för budgetåret 1958/59 (jfr II ht 1958, s. 102) och i det följande anslagspunkten 40.

2 f). Fångvårdens organisationskommitté föreslog i sitt betänkande angående räjongplanens fullföljande (SOU 1955: 40, s. 52—53) inrättande av kontoristtjänster för expeditionshjälp åt räjongingenjörerna. Förslag i ämnet har avvisats av Kungl. Maj:t vid behandling av förslag till anslags-äskanden till 1956, 1957 och 1958 års riksdagar. Utvidgningen av anstaltsorganisationen ställer ingenjören inför nya sysselsättningsproblem, vars bemästrande i många fall kräver hans frånvaro från centralanstalten i ökad grad. Detta medför givetvis att ingenjören får mindre tid över att sköta sin uppgift såsom arbetsföreståndare å centralanstalten, i vilken egenskap han har att planlägga och organisera arbetet å dess verkstäder. Då ingenjören dessutom är engagerad i behandlingsplaneringsarbetet i enlighet med grunderna för räjongplanen, synes det nödvändigt att så mycket som möjligt avkoppla honom från rent rutinarbete i vad avser ekonomiska redovisningar m. m.

2 g). Expeditionspersonalen vid centralanstalterna inom anstaltsgrupperna för vanligt fångförvar har — bortsett från fångvårdsanstalten å Långholmen — varit oförändrad alltsedan anstaltsgrupperingens genomförande år 1954. Tillkomsten av nya stora anstaltsenheter medför en betydande kvantitativ ökning i arbetet för kamrerarkontoren å centralanstalterna — nya tjänstemän att avlöna och nya räkningar å driftkostnader. Styrelsen hemställer om ett kanslibitråde till varje kamrerarkontor inom anstaltsgrupperna för vanligt fångförvar att sysselsättas främst med avlöningsuträkning och andra kvalificerade arbetsuppgifter.

2 h). Jfr II ht 1957, s. 99.

2 i)—m). För här nämnda anstalter bör ytterligare arbetsledare till följd av ökat platsantal upptagas på personalplanen och ersätta mera tillfälligt anställd arbetskraft.

2 n). I utlåtande över förste vice talmannen M. Skoglunds utredning angående Røxtunaanstaltens ledning hemställde styrelsen om bemyndigande att få anställa ytterligare ett kanslibitråde vid anstalten, att ställas till intendentens förfogande. Styrelsens hemställan bifölls icke av Kungl. Maj:t vid meddelandet av föreskrifter den 18 juni 1958 angående Røxtunaanstaltens ledning. Styrelsen får ånyo framföra sitt yrkande om ett kanslibitråde, vilket bör givas extra ordinarie anställning.

2 o). I samband med avgivande av rättspsykiatriska utlåtanden har behovet av framför allt biträde med det psykometriska arbetet blivit allt mer påtagligt, enär läkarna icke hinner utföra alla behövlige tests. Innehavaren av befattningen bör ha psykologisk skolning med specialinriktning på psykometri. Hans huvudsakliga arbetsuppgift bör vara att biträda läkarna i diagnostiken, d. v. s. att utföra de olika tests som är behövlige för undersökningarna.

2 q). Jfr i det följande anslagpunkten 36 mom. 13.

3 a). Genom brev den 18 juni 1958 har Kungl. Maj:t tillerkänt innehavaren av tjänsten såsom förste läkare vid ungdomsanstalten Røxtuna ett årligt arvode av 1 800 kronor med skyldighet för innehavaren att ansvara för kroppssjukvården vid anstalten.

3 b). Styrelsen finner det vara ett allvarligt missförhållande att fångvårdens anstalter som följd av gällande ersättningsbestämmelser till kroppssjukläkarna vid fångvårdsanstalterna i ökad utsträckning saknar fast läkare och att såväl personal som intagna därför ställes utanför fortlöpande medicinsk kontroll.

3 c). Genom beslut den 18 juni 1958 har Kungl. Maj:t beslutat, att fångvårdsanstalterna i Hållby och Mariefred skall användas för ungdomsklientel. Vid anstalterna bör finnas anställd en rådgivande psykiater. Styrelsen räknar nämligen med att överläkaren vid ungdomsanstalten Røxtuna icke skall medhinna tillsyn av de nya anstalterna.

4 d). Personaluppsättningarna vid fångvårdsanstalterna i Norrtälje och Tidaholm har beräknats med utgångspunkt från att television utnyttjas för bevakningsändamål. Fångvårdens byggnadskommitté har angivit det ökade personalbehovet, om television ej utnyttjats, till 10 vaktkonstaplar. Television kommer emellertid att på prov utnyttjas endast vid den ena av anstalterna. Styrelsen beräknar därför medel till 10 vaktkonstaplar för en av anstalterna under budgetåret 1959/60.

4 e). Jfr prop. 1958: 106, statsutsk. utl. 1958: 95.

4 g). Genom brev den 18 juni 1958 har Kungl. Maj:t medgivit, att bokhållartjänsten i Ae 15 vid ungdomsanstalten Roxtuna från och med budgetåret 1958/59 utbytes mot en intendenttjänst i Ae 19 (jfr II ht 1958, s. 108—109).

4 l). Personalorganisationen vid de enskilda fångvårdsanstalterna grundar sig på principer, vilka efter förslag av 1951 års fångvårdsutredning godkändes av 1952 års riksdag. De intagnas arbetstid, fritid och vilotid m. m. regleras av ett normaldagschema. Detta schema har också legat till grund för den beräkning av personalbehovet vid de olika anstalterna, som verkställdes av utredningen och senare blivit i allt väsentligt godkänd. Härigenom har bevakningspersonalen under den tid, då de intagna sysselsättes inom arbetsdriften, reducerats till det minimum, som erfordras för tillsyn av häktade, handräckningsfångar, bestraffade och sjuka. För behovet av diversetjänst, som alltid är mycket svårt att precisera, har beräknats en knapp tidsmarginal. Åt fångtransporter har anslagits så litet anslagen timmar, att huvudparten av transportererna kommit att fullgöras på övertid.

Nämnda förhållanden har här anförts för att klargöra, att det icke finns någon »bufferttid» att utnyttja om arbetstiden avkortas. Den beslutade arbetstidsförkortningen kan därför icke genomföras utan att anstalterna erhåller en avsevärd personalförstärkning.

B. Särskilda yrkanden

1. Kolonien Rödjan förestås för närvarande — närmast under anstaltsdirektören vid fångvårdsanstalten i Mariestad — av en överkonstapel. Den mer än fördubblade beläggningskapaciteten kommer att medföra ett meransvar för föreståndaren å kolonien. Styrelsen vill erinra om att föreståndaren för den till fångvårdsanstalten å Svartsjö anknutna kolonien Kungsgården (med 50 platser) har ställning såsom föreståndare i lönegraden 13 och att föreståndaren för det till östra anstaltsgruppens centralanstalt anslutna frigångshemmet i Nacka (med 8 platser) har ställning såsom uppsyningsman i lönegraden 12. De nya förläggningsplatserna vid kolonien är avsedda för intagna, som sys-selsättes inom Mariestadsanstaltens jordbruksdrift, för närvarande inhysta å den slutna delen av anstalten. Arbetsmöjligheter måste därför ordnas för de 20-tal intagna vid själva fångvårdsanstalten, som sålunda icke kan placeras i jordbruksarbete. Detta kan ske dels genom utökning av antalet arbetsplatser i fångvårdsanstaltens snickeriverkstad från 10 till 20, dels ock genom anordnande av en diverseverkstad å fångvårdsanstalten för 10 intagna. För arbetsledning erfordras en yrkesmästare i lönegrad 11 för snickeriverkstaden, å vilken redan är placerad en yrkesmästare i lönegrad 9, och en yrkesmästare i lönegrad 9 för diversearbetena. Antalet vaktkonstaplar vid kolonien medger för närvarande endast tillsyn under de intagnas fritid. Den mer än fördubblade beläggningskapaciteten gör det nödvändigt med anställandet av en diversevaktkonstapel, dels för avlösning av koloniens föreståndare, dels för utförandet av transporter till huvudanstalten, läkare, sjukhus, m. m., dels ock för att biträda föreståndaren med sådana göromål — såsom in- och utskrivning, förråd m. m. — som styresmannen vid självständiga kolonier biträdes med av sin ställföreträdare.

3. Den totala ökningen av antalet intagna har gjort det angeläget att undersöka olika utvägar att öka platstillgången. Härvid har befunnits möjligt att inom befintliga lokaliteter öka platsantalet vid kolonien Torhult till 42 å 45. Läget på arbetsmarknaden gör, att arbetet vid ett platsantal av 42—45 intagna icke kan inriktas enbart på skogs- och andra grovarbeten.

Även med hänsyn till att klientelet vid denna koloni till stor del hör hemma i städer och industrisamhällen, bör sysselsättningen delvis inriktas på verkstadsarbete. Styrelsen räknar därför med 27—30 intagna för skogs- m. fl. arbeten, 8—10 intagna i verkstadsarbete och 4—6 intagna för olika handräckningsarbeten. Vid sina överväganden om lämpligt verkstadsarbete har styrelsen stannat för plastsömnad.

4. Se i det föregående s. 70 och 71.

5. a). Fångvårdsdirektören har i sin skrivelse framfört förslag om assistent- och kuratorspersonal till större antal än vad fångvårdsbyggnadsutredningen föreslagit i sitt betänkande I den 8 december 1954 om anstalter för förvarade och internerade. Fångvårdsstyrelsen vill erinra om att Kungl. Maj:t den 7 februari 1958 tillsatt en sakkunnig för att utreda principerna om fångvårdsanstalternas förseende med annan personal än tillsynspersonal. I avvaktan på utredningens resultat vill fångvårdsstyrelsen icke föreslå personal efter andra än hittills tillämpade grunder.

Fångvårdsbyggnadsutredningens byggnadsprogram för Hallanstalten, centralanstalt för säkerhetsgruppen, innefattar jämväl uppförande av mottagningsavdelning, vilken torde bli färdig först om ett par år. Då intill dess fångvårdsanstalten i *Norrköping* synes böra fortsätta att vara mottagningsanstalt för förvaringsklientelet har i det följande behovet av administrationspersonal bedömts från denna utgångspunkt.

Enär från och med den 1 januari 1957 behandlingsjournaler skall uppläggas jämväl för förvaringsklientelet har arbetssituationen vid anstalten i *Norrköping* blivit synnerligen kritisk; anstalten har nämligen icke erhållit någon personalförstärkning för det omfattande arbete som sålunda tillkommit.

I den preliminära personalplanen i II ht 1957 upptogs två yrkesmästare och en arbetsterapeut.

Sysselsättningen i förrådsbyggnaden planeras för 30 intagna och inriktas på snickeri. Sysselsättningen inom paviljongbyggnaden inriktas på olika diversearbeten och planeras för 30—35 intagna, varav 20 intagna i särskild lokal. Återstående intagna skulle sysselsättas med handräckningsarbete. Fångvårdsstyrelsens förslag innebär en ökning i förhållande till det preliminära förslaget med fyra yrkesmästare samt slopande av en arbetsterapeut. För bevakningspersonal begäres ytterligare en vaktkonstapel på grund av arbetstidsförkortning. Översköterska finns ej upptagen i den preliminära planen liksom icke heller en biträdande förrådsförvaltare (vaktkonstapel), en reparatör och ett ekonomibiträde.

Samtliga slutna sidoanstalter inom säkerhetsgruppen har, i avvaktan på att centralanstalten blir fullt utbyggd, arvodesanställda psykiatrer, medan vid centralanstalten å Hall den psykiatriska vården ombesörjes av överläkaren vid det närbelägna Håga sjukhus.

5. b). Se i det föregående s. 73 och 74.

Yttrande över A

Statskontoret — som endast haft att yttra sig över punkterna 2 a), 2 g) och 2 i)—m) samt 3 c) — vill icke motsätta sig, att ett belopp av förslagsvis högst 20 000 kronor ställes till förfogande för förstärkning av råjongkamrerarnas expeditioner, och har icke något att erinra mot att den för kolonien Älgberget fastställda personalorganisationen utökas med en

förman. Ämbetsverket har icke heller någon erinran mot att psykiatrisk kontroll av de vid anstalterna Hällby och Mariefred intagna utövas av arvodesanställda läkare.

Departementschefen

På fångvårdsstyrelsens i det föregående redovisade förslag till ungdomsgruppens organisation har Kungl. Maj:t den 19 december 1958 förordnat, att för tiden fram till den 30 juni 1959 fångvårdsanstalten Nyköping skall inom ungdomsgruppen utnyttjas för unga intagna med tidsbestämt straff samt att fångvårdsanstalten Uppsala alltjämt skall vara mottagningsanstalt för ungdomsfängelse ådömda. Därest erfarenheterna av beslutets verkningar visar sig goda, torde Kungl. Maj:t senare få förlänga beslutet att omfatta tiden efter den 1 juli 1959.

Kungl. Maj:t har vidare i beslut samma dag funnit gott förklara, att, såsom fångvårdens byggnadskommitté föreslagit, fångvårdsanstalten Gävle tills vidare skall vara säkerhetsanstalt.

Vad beträffar yrkade tjänsteförändringar får jag anföra följande.

Mot överförande från extra till extra ordinarie stat av tjänsterna vid fångvårdsanstalterna Tidaholm och Norrtälje, som båda tages i bruk under budgetåret 1958/59, har jag ingen erinran. Med hänsyn till sedvanliga beräkningsgrunder för icke-ordinarieposten under anslaget bör uppräknings- ske med 172 200 kronor.

Jag vill vidare tillstyrka att följande extra ordinarie tjänster inom fångvården överföres till ordinarie stat, nämligen

tre föreståndare Ae 15—Ao 15
två yrkesmästare Ae 12—Ao 12,
två arbetsterapeuter Ae 9—Ao 9,
fyra förste förmän Ae 9—Ao 9,
tre förmän Ae 8—Ao 8 och
tio vårdare Ae 8—Ao 8.

Därest mekanisk verkstad vid kolonien Grötingen kommer att uppföras (jfr kapitalbudgeten), bör utbyte ske av dels en förman Ag 8 mot en yrkesmästare Ae 11, dels ock en förman Ag 8 mot en yrkesmästare Ae 9.

Under hänvisning till vad chefen för civildepartementet denna dag anført vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor föreslår jag att ett ekonomibiträde Ag 4 vid fångvårdsanstalten Hälsingborg uppflyttas till Ag 5.

Till följd av kolonien Rödjans utbyggnad, varigenom dess beläggningskapacitet fördubblats, förordar jag att en överkonstapel i Ao 10 utbytes mot en uppsyningsman i Ao 12.

Kostnaderna för ändring av lönegrad för nyssnämnda fyra tjänster uppgår till 7 200 kronor.

Övriga förslag till tjänsteförändringar kan jag icke biträda.

I fråga om personalförstärkningar får jag anföra följande.

Under budgetåret 1958/59 har fångvårdsanstalternas personalorganisation ytterligare utvidgats och tjänster vid de nya anstalterna successivt tillsatts. Sålunda omfattade den gällande personalorganisationen den 1 oktober 1958

2 095 befattningshavare mot 1 880 respektive 1 506 vid samma tidpunkt åren 1957 och 1956.

Den personalförstärkning under budgetåret 1958/59 vid fångvårdsanstalten Långholmen, varom Kungl. Maj:t förordnat i enlighet med riksdagens beslut, torde erfordras jämväl under budgetåret 1959/60. Förstärkningen omfattar en biträdande fångvårdsdirektör i Ag 25, en fångvårdsinspektör i Ag 23 och en kamrerare i Ag 19.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade chefen för justitiedepartementet den 29 november 1957 förste vice talmannen i riksdagens andra kammare John Martin Skoglund att såsom sakkunnig — med beaktande av vad som anförts av riksdagens år 1956 församlade revisorer och av statsutskottet vid 1957 års riksdag (utlåtande nr 2 s. 36) — skyndsamt utreda frågan om den lämpligaste organisationen av Røxtunaanstaltens ledning i medicinskt och administrativt hänseende. Utredningsmannen har den 29 mars 1958 till statsrådet och chefen för justitiedepartementet överlämnat den begärda utredningen. Efter vederbörligt remissförfarande har Kungl. Maj:t den 18 juni 1958 i anledning av förslaget funnit gott medgiva att från och med budgetåret 1958/59 en tjänst som intendent i lönegraden Ae 19 inrättas vid anstalten, föreskrivit att från den dag då intendentstjänsten vid anstalten tillsatts tjänsten som bokhållare i lönegraden Ae 15 skall indragas samt förklarat att till innehavaren av tjänsten såsom förste läkare må utgå ett årligt arvode av 1 800 kronor med skyldighet för denne att ansvara för kroppssjukvården vid anstalten. Anslaget bör med anledning härav uppräknas med sammanlagt 6 100 kronor.

Beträffande personalorganisationen vid Røxtuna torde också böra bringas till riksdagens kännedom att anstaltsnämnden till Kungl. Maj:t inkommit med en den 22 oktober 1958 dagtecknad hemställan att Kungl. Maj:t måtte förklara vårdpersonalen vid anstalten skyldig deltaga i elevernas måltider i den utsträckning som styresmannen bestämmer samt att personalen icke skall betala ersättning för de måltider som de vid fullgörande av denna skyldighet intager. Anstaltsnämnden har i skrivelsen hänvisat till att den ordningen, att eleverna intager sina måltider tillsammans med en vårdare, hör till de av riksdagen godkända grundprinciperna för vården vid anstalten (SOU 1950: 47 s. 46, prop. 1951: 122 s. 24 och statsutskottets utlåtande 1951: 170 s. 7) och att denna ordning tillämpats sedan anstalten togs i bruk. Fångvårdsstyrelsen har tillstyrkt anstaltsnämndens hemställan.

Därest riksdagen intet har att erinra torde den ifrågavarande personalen beredas möjlighet att erhålla fri kost i samband med fullgörande av skyldighet att deltaga i måltid på sätt anstaltsnämnden föreslagit.

Beträffande övriga personalförstärkningar vid *redan befintliga anstalter* får jag anföra följande.

Vad beträffar arbetsledarpersonalen finner jag mig böra tillstyrka inrättandet av nya tjänster i de fall att nya eller omändrade verkstäder beräknas kunna tagas i bruk under nästa budgetår. Sålunda torde under den an-

givna förutsättningen böra inrättas en yrkesmästartjänst (snickeri) i Ae 11 vid kolonien Åby, fem yrkesmästartjänster vid Härlandaanstalten, två i Ae 11 (finkonfektion, läderindustri) och tre i Ae 9 (två för finkonfektion, en för läderindustri) och två yrkesmästartjänster (snickeri) vid Mariestadsanstalten, en i Ae 11 och en i Ae 9. Kostnaderna för nämnda åtta tjänster uppgår till sammanlagt 108 700 kronor.

Arbetsledartjänster synes mig också erfordras vid anstalter, där skogsarbete, trädgårdsarbete och vägarbete utgör permanenta arbetsgrenar. Följaktligen torde inrättas fyra förste förmanstjänster i Ae 9 (skogsarbete) vid anstalterna Falun, Karlskrona, Vänersborg och Örebro samt fem förmans-tjänster, två i Ae 8 (skogsarbete) Skogsgård, tre i Ag 8, en (skogs- och trädgårdsarbete) Bogesund, en (skogs- och vägarbete) Gustavsström och en (skogsarbete) Älgberget. Av dessa nio tjänster motsvarar åtta arbetskraft som hittills bekostats med statsmedel från fångvårdens arbetsdrift. Anslaget bör höjas med 108 900 kronor.

Jag anser av säkerhetsskäl att vakande vakt bör införas vid vissa smärre anstalter och kolonier (jfr II ht 1957 s. 99). I detta syfte föreslår jag att sju vaktkonstapel-tjänster i Ae 8 och en vårdartjänst i samma lönegrad inrättas, vilket innebär en kostnadsökning med 102 600 kronor.

Behovet av ytterligare en tjänst som vaktkonstapel i Ae 8 torde efter utbyggnad av kolonien Rödjan böra tillgodoses därstädes. Sedan balkongöppningarna med hänsyn främst till brandfaran igenlagts inom Ystads- och Nyköpingsanstalterna erfordras en förstärkning med tre vårdartjänster i Ae 8, en i Nyköping och två i Ystad. Kostnaderna utgör tillhopa 48 900 kronor.

Vid igångsättandet av verksamheten vid Skogomeanstalten begärdes icke någon tjänst som köksföreståndare, då det avsågs att till anstalten skulle köpas färdiglagad mat. Detta förfaringssätt har emellertid icke kunnat användas utan mat måste tillagas inom anstalten. Kungl. Maj:t har därför den 27 juni 1957 medgivit att en köksföreståndare i Ag 10 med föreskriven kompetens må finnas anställd vid anstalten. Då behovet av tjänsten är stadigvarande, bör den uppföras på stat som extra ordinarie i Ae 10 och anslaget till följd härav uppräknas med 13 800 kronor.

Två tjänster som social kurator i Ae 12 bör inrättas, varav en vid fångvårdsanstalten Svartsjö och en inom säkerhetsräjongen. Förstärkningen föranleder en höjning av anslaget med 30 200 kronor.

Fångvårdsstyrelsens yrkanden om biträdesförstärkning till räjongingen-jörerna och räjongkamrerarna vill jag i så måtto stödja att jag beräknar en medelsanvisning av för det förra ändamålet 25 000 kronor och för det senare 20 000 kronor.

För biträde vid psykiatriska avdelningen å Långholmen med det psyko-metriska arbetet vid avgivande av rättspsykiatriska utlåtanden torde anslaget uppräknas med 7 500 kronor.

Ökade medel till fritidsledare torde, såsom fångvårdsstyrelsen begärt, anvisas med 10 000 kronor.

Såsom styrelsen framhållit är det angeläget att personalutbildningen utökas med hänsyn till den starka ansvällningen av anstaltsorganisationen. Jag

är dock icke beredd att stödja styrelsens yrkanden i vidare mån än att jag föreslår att ytterligare två 5-veckorskurser för aspirantutbildning får anordnas. Kostnaderna härför beräknar jag under detta anslag till 70 000 kronor, med vilket belopp anslaget torde böra höjas.

Till fångvårdsstyrelsens framställningar om personalförstärkningar m. m. — avseende provisorium för Hinseberg (B 2) samt Torhult (B 3), Uppsala (B 4), Hall och Norrköping (B 5 a) är jag icke beredd att nu taga ställning på annat sätt än att jag förordar att anslaget uppräknas med ett belopp av 400 000 kronor — 285 000 kronor på icke-ordinarieposten och på posten till rörligt tillägg samt 115 000 kronor på posten nya anstalter och förläggningar. Det torde härefter få ankomma på Kungl. Maj:t att pröva förslagen och träffa erforderliga beslut.

Kungl. Maj:t torde ock bemyndigas att i fråga om Gävleanstalten (B 5 b) besluta om eventuella ändringar i personalorganisationen. Därvid torde kostnaden för de personalförstärkningar, som kan vara motiverade, få bestridas inom nyssnämnda medelsreserv.

De ökade avlöningskostnaderna vid redan befintliga anstalter utgör sammanlagt (6 100 + 108 700 + 108 900 + 102 600 + 48 900 + 13 800 + 30 200 + 25 000 + 20 000 + 7 500 + 10 000 + 70 000 + 400 000) 951 700 kronor. Antalet nyinrättade tjänster uppgår till trettio två.

Jag övergår härefter till att närmare behandla fångvårdsstyrelsens förslag för *nya anstalter*.

Den för Tidaholmsanstalten av riksdagen år 1957 antagna personalplanen (II ht 1957, s. 100), bör, såsom anmälts redan till 1958 års riksdag, i stort sett tillämpas jämväl för Norrtäljeanstalten (jfr II ht 1958, s. 115).

Tidaholmsanstaltens personalplan med de jämkningar som föranletts av 1957 och 1958 års riksdagsbeslut är följande.

Antal	Tjänst	Lönegrad
1	anstaltsdirektör	Ag 23
1	arbetsassistent	Ag 17
1	fångvårdsassistent	Ag 17
1	bokhållare	Ag 15
1	förste yrkesmästare	Ag 13
1	social kurator	Ag 12
1	uppsyningsman	Ag 12
1	köksföreståndare	Ag 11
7	yrkesmästare	Ag 11
8	överkonstaplar	Ag 10
1	arbetsterapeut	Ag 9
2	förste förmän	Ag 9
1	kontorist	Ag 9
1	maskinist	Ag 9
6	yrkesmästare	Ag 9
1	reparatör	Ag 8
27	vaktkonstaplar	Ag 8
1	kanslibiträde	Ag 7

Antal	Tjänst	Lönegrad
1	ekonomibiträde	Ag 5
2	kontorsbiträden	Ag 1—Ag 5
1	telefonist rb	Ag 1—Ag 5

Kostnaden uppgår för helt budgetår till 867 400 kronor. Eftersom hittills under anslaget endast beräknats medel för halvt budgetår bör anslaget för budgetåret 1959/60 uppräknas med 433 700 kronor.

Då den huvudsakliga sysselsättningsgrenen vid denna anstalt är mekanisk industri, medan motsvarande sysselsättning vid Norrtäljeanstalten är träindustri, blir arbetsledarpersonalens sammansättning vid de båda anstalterna något olika.

För Norrtäljeanstalten bör därför, med beaktande av vad i det föregående (s. 83) anförts om överförande av tjänsterna på extra ordinarie stat, följande personalplan tillämpas.

Antal	Tjänst	Lönegrad
1	anstaltsdirektör	Ae 23
1	arbetsassistent	Ae 17
1	fångvårdsassistent	Ae 17
1	bokhållare	Ae 15
1	förste yrkesmästare	Ae 13
1	social kurator	Ae 12
1	uppsyningsman	Ae 12
1	köksföreståndare	Ae 11
6	yrkesmästare	Ae 11
8	överkonstaplar	Ae 10
1	arbetssterapeut	Ae 9
2	förste förmän	Ae 9
1	kontorist	Ae 9
1	maskinist	Ae 9
7	yrkesmästare	Ae 9
1	reparatör	Ae 8
27	vaktkonstaplar	Ae 8
1	kanslibiträde	Ae 7
1	ekonomibiträde	Ae 5
2	kontorsbiträden	Af 1—Ae 5
1	telefonist rb	Af 1—Ae 5

Kostnaden uppgår, förutom den förut redovisade kostnaden för överföring till extra ordinarie stat, till 866 200 kronor. Någon uppräknings av anslaget erfordras emellertid ej. För budgetåret 1958/59 förutsattes nämligen kostnaderna för Norrtäljepersonalen ingå i anslagsposten Avlöningar till personal vid nya anstalter och förläggningar (jfr II ht 1958 s. 115). I stället erhålles en besparing av 3 600 kronor.

För båda anstalterna har antalet vaktkonstaplar inom personalorganisationen beräknats med utgångspunkt från att television utnyttjas för bevakning. En dylik anläggning är emellertid ännu beslutad endast såsom försöksanläggning för Norrtäljeanstalten. I avvaktan på erfarenheterna av televisionsbevakning vid sistnämnda anstalt, torde provisoriskt tio vaktkonstaplar få anställas vid Tidaholmsanstalten (jfr II ht 1958, s. 124). Kostnaderna för denna förstärkning uppgår till 115 500 kronor.

Vid 1958 års riksdag fattades beslut om åtgärder för att avhjälpa platsbristen inom fångvårdens ungdomsråjong (jfr prop. 1958: 106, statsutsk. utl. 1958: 95). Kungl. Maj:t har den 18 juni 1958 på grundval av riksdagens beslut förordnat om Hällby- och Mariefredsanstalternas användning för ungdomsklientel och i samband därmed, inom ramen för de medel som för budgetåret 1958/59 tidigare anvisats för de båda anstalterna, fastställt nya personalplaner. Dessa personalplaner bör nu underställas riksdagen för godkännande. De grundar sig med vissa reduktioner på förslag från fångvårdens byggnadskommitté (jfr nyssnämnda prop. 1958: 106). Till jämförelse anges den personal som riksdagen tidigare medgivit för anstalterna såsom säkerhetsanstalter.

Mariefred

Säkerhetsanstalt	Ungdomsanstalt
1 anstaltsdirektör A 21	1 anstaltsdirektör A 23
—	1 arbetsassistent A 17
1 assistent A 17	2 assistenter A 17
—	2 yrkeslärare A 15/16
—	1 husföreståndare A 13
—	1 social kurator A 12
—	5 tillsynsmän A 12
1 uppsyningsman A 12	—
1 yrkesmästare A 12	1 yrkesmästare A 12
1 yrkesmästare A 11	1 yrkesmästare A 11
1 köksföreståndare A 10	—
—	5 förste vårdare A 10
4 överkonstaplar A 10	—
1 arbetsterapeut A 9	—
2 förste förmän A 9	—
—	1 förste förmän A 9
1 kontorist A 9	1 biträdande husföreståndare A 9
4 yrkesmästare A 9	1 kontorist A 9
1 reparatör A 8	3 yrkesmästare A 9
25 vaktkonstaplar A 8	1 reparatör A 8
1 kanslibitråde A 7	23 vårdare A 8
1 kontorsbiträde A 1—5	1 kanslibitråde A 7
1 telefonist A 1—5	1 kontorsbiträde A 1—5
1 ekonomibitråde A 4	1 telefonist A 1—5
	1 ekonomibitråde A 4

Ökad medelsanvisning påkallas sålunda för följande tjänsteförändringar och personalökningar:

- 1 anstaltsdirektör Ae 21—23
- 1 arbetsassistent Ae 17
- 1 assistent Ae 17
- 1 förste förmän Ae 9 — yrkeslärare Ae 15/16
- 1 yrkesmästare Ae 9 — yrkeslärare Ae 15/16
- 1 köksföreståndare Ae 10 — husföreståndare Ae 13
- 1 social kurator Ae 12
- 1 uppsyningsman Ae 12 — tillsynsman Ae 12
- 4 överkonstaplar Ae 10 — tillsynsmän Ae 12
- 5 vaktkonstaplar Ae 8 — förste vårdare Ae 10

- 1 biträdande husföreståndare Ae 9
- 20 vaktkonstaplar Ae 8 — vårdare Ae 8
- 3 vårdare Ae 8.

Sedan en arbetsterapeuttjänst i Ae 9 utgår ur personalorganisationen upptar den nya personalplanen för Mariefredsanstalten sex tjänster utöver den tidigare.

För *Hällbyanstaltens* del innebär Kungl. Maj:ts beslut i första hand samma personalförändringar som vid Mariefredsanstalten och därutöver en utökning med 2 assistenter Ae 17 och 1 ekonomibiträde Ae 4.

Då överläkaren vid Røxtuna icke kan medhinna tillsyn av Hällby och Mariefred vill jag i detta sammanhang förorda en uppräknings av arvodesposten under anslaget med 8 400 kronor för arvode av 4 200 kronor till rådgivande psykiater vid vardera anstalten.

Förslagen innebär en sammanlagd medelsökning för de båda anstalterna med 310 600 kronor.

Sammanfattningsvis innebär de av mig förordade förslagen för personal vid nya anstalter att för budgetåret 1959/60 nittiotvå nya tjänster inrättas. De totala kostnaderna uppgår till (433 700 — 3 600 + 115 500 + 310 600) 856 200 kronor.

För riksdagen torde jämväl böra anmälas, att Kungl. Maj:t förordnat om inrättande av två kolonier för intagna med tidsbestämt straff, Torhult i Älvsborgs län genom beslut den 31 maj 1957 och Rönås i Malmöhus län genom beslut den 28 mars 1958. Personalplaner för anstalterna har fastställts med utnyttjande av den reserv för två 50-mannakolonier, som anvisades av 1953 och 1954 års riksdagar. Dessa personalplaner torde underställas riksdagen.

För Torhult har följande personalplan fastställts:

- 1 föreståndare Ae 15,
- 1 överkonstapel Ae 10,
- 1 förste förman Ag 9,
- 1 förman Ag 8,
- 3 vaktkonstaplar Ag 8 samt
- 1 ekonomibiträde Ag 5.

Planen för Rönås är följande:

- 1 föreståndare Ae 15,
- 1 yrkesmästare Ae 11,
- 1 överkonstapel Ae 10,
- 1 arbetsterapeut Ae 9,
- 1 förman Ag 8,
- 3 vaktkonstaplar Ag 8,
- 1 biträde för skriv- och kontorsgöromål samt
- 1 ekonomibiträde Ag 5.

Fångvårdsstyrelsen har med anledning av den arbetstidsförkortning, som skall genomföras från och med den 1 juli 1959, begärt en förstärkning av anslaget med 1 270 261 kronor. Förstärkningen omfattar följande personal:

5 tillsynsmän A 12, 19 överkonstaplar A 10, 57 vaktkonstaplar A 8, 12 vårdare A 8, 2 reparatörer A 8 samt 3 ekonomibiträden A 4.

Med samma skäl har fångvårdsstyrelsen delvis motiverat sin begäran om 21 överkonstaplar vid kolonier. Detta yrkande innebär en medelsanvisning av 299 263 kronor. Under förevarande anslag skulle ett bifall till nyssnämnda förstärkningar medföra en anslagshöjning av sammanlagt 1 550 984 kronor. I enlighet med vad som anförts vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor kan ställning icke nu tagas till frågan om reglering av kostnaderna för den beslutade arbetstidsförkortningen från och med den 1 juli 1959. Jag räknar dock i detta sammanhang med en reserv på 1 550 000 kronor, avsedd att stå till Kungl. Maj:ts disposition för bestridande av härav föranledda kostnader.

Under posten arvoden och särskilda ersättningar torde ytterligare 6 000 kronor anvisas till ersättning för undervisning i skolämnena m. m.

Övriga yrkanden under denna punkt kan jag icke tillstyrka.

På grund av automatiska utgiftsökningar bör anslaget uppräknas med 64 100 kronor, huvudsakligen till följd av beslut vid 1958 års riksdag angående ändrad lönegradsplacering för vissa tjänster m. m.

Slutligen torde under anslaget få uppföras en särskild post å 200 000 kronor till kompensation för höjda folkpensionsavgifter.

Anslaget bör alltså höjas med $(172\,200 + 7\,200 + 951\,700 + 856\,200 + 1\,550\,000 + 6\,000 + 64\,100 + 200\,000)$ 3 807 400 kronor.

Av de i det föregående av mig tillstyrkta förändringarna å ifrågavarande anslag torde, som nämnt, under den från och med budgetåret 1957/58 uppförda posten Avlöningar till personal vid nya anstalter och förläggningar beräknas 115 000 kronor, utgörande den del av beloppet å 400 000 kronor som avses till Hall- och Norrköpingsanstalterna enligt under punkten B redovisade yrkanden. Däremot torde kostnaderna för anstalterna Tidaholm och Norrtälje från och med budgetåret 1959/60 få belasta icke-ordinarieposten. Anmärkas bör slutligen att av det på grund av arbetstidsförkortningens genomförande upptagna beloppet en summa av 95 000 kronor beräknats falla på posten Avlöningar till personal vid nya anstalter och förläggningar.

Anslaget b e r ä k n a s sålunda:

avlöningar till ordinarie tjänstemän 10 697 000 (+ 300 700) kronor;
arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, 652 200 (+ 16 200) kronor;

avlöningar till personal vid nya anstalter och förläggningar 2 726 300 (+ 1 105 500) kronor;

avlöningar till övrig icke-ordinarie personal 15 886 400 (+ 3 778 900) kronor;

rörligt tillägg 4 286 000 (+ 617 100) kronor;

kompensation för höjda folkpensionsavgifter 200 000 (+ 200 000) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 34 447 900 (+ 3 807 400) kronor.

I p e r s o n a l f ö r t e c k n i n g e n bör vidtagas de ändringar, som föranledes av vad jag i det föregående anført och föreslagit.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning under budgetåret 1959/60, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för fångvårdsanstalterna, som föranledes av vad fördragande departementschefen i det föregående anfört;

b) fastställa följande avlöningsstat för fångvårdsanstalterna, att tillämpas under budgetåret 1959/60:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	10 697 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	652 200
3. Avlöningar till personal vid nya anstalter och förläggningar, <i>förslagsvis</i>	2 726 300
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	15 886 400
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	4 286 000
6. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	200 000
Summa kronor	34 447 900

c) till *Fångvårdsanstalterna*: *Avlöningar* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 34 447 900 kronor.

[36] 4. Fångvårdsanstalterna: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	11 417 700	12 781 922
1958/59 (statsliggaren s. 140)	13 084 700	
1959/60 förslag	15 692 700	

Gällande omkostnadsstat

	Anvisat	Nettoutgift 1957/58
Sjukvård m. m. för personal	50 000	44 996
Reseersättningar	500 000	698 596
Expenser		
Bränsle, lyse och vatten	2 600 000	2 373 407
Övriga expenser	405 000	384 990
Övriga utgifter		
Inköp och underhåll av inventarier	226 000	224 393
Inköp och underhåll av bilar	95 000	75 000

	Anvisat	Nettoutgift 1957/58
Renhållning av fängelseområden och fängelselokaler	375 000	419 941
Utpisning	4 500 000	4 463 410
Beklädnad och sängkläder	1 500 000	1 314 302
Hälso- och sjukvård	800 000	840 755
Undervisning och fritidssysselsättning	195 000	184 614
Bibliotek vid fångvårdsanstalter	36 000	26 510
Omkostnader för permitterade, frigivna och utskrivna	630 000	616 301
Utbildning av personal	92 700	91 888
Diverse utgifter	110 000	80 807
Fångtransport	825 000	770 760
Tjänstedräkt åt befattningshavare	70 000	102 841
Understöd åt intagnas familjer	75 000	68 405

Y r k a n d e n

Fångvårdsstyrelsen (skr. 25/8 1958) hemställer, att anslaget höjes med 2 004 300 kronor enligt följande sammanställning.

	Ökning
1. Sjukvård m. m. för personal	5 000
2. Reseersättningar	350 000
3. Bränsle, lyse och vatten	400 000
4. Övriga expenser	110 000
5. Inköp och underhåll av inventarier	34 000
6. Inköp och underhåll av bilar	40 000
7. Renhållning av fängelseområden och fängelselokaler	125 000
8. Utpisning	500 000
9. Hälso- och sjukvård	100 000
10. Undervisning och fritidssysselsättning	15 000
11. Bibliotek vid fångvårdsanstalter	4 000
12. Omkostnader för permitterade, frigivna och utskrivna	70 000
13. Utbildning av personal	136 300
14. Fångtransport	25 000
15. Tjänstedräkt åt befattningshavare	40 000
16. Driftkostnader för televisionsbevakning	50 000
	2 004 300

M o t i v

Fångvårdsstyrelsen har vid beräkningen av anslaget tagit hänsyn till belastningen för budgetåret 1957/58 å de skilda posterna samt tillkomsten av nya anstalter. Där icke dessa eller andra särskilda omständigheter givit anledning till avvikelser, har flertalet poster uppräknats schablonmässigt under antagande av en fortsatt, icke alltför markerad stegring av fångantalet.

1. Ökningen föranledes av den utvidgade personalorganisationen.

2. Avsaknaden av personalbostäder vid nya anstaller, som redan tagits i bruk eller som kan förväntas bli färdiga under budgetåret 1958/59, föranleder avsevärda kostnader för traktamenten och flyttningssättningar. Vidare medför den byggnadsverksamhet, som bedrivs i fångvårdens regi, betydande kostnader för resor och traktamenten till byggnadsarbetsledare och kontrollanter.

4. De nya fångvårdsanstalterna Lärbro, Ulriksfors, Hällby, Mariefred, Tidaholm, Norrtälje, Hinseberg, Hall och Skenäs samt eventuella provisoriska kolonier ökar medelsbehovet.

6. För löpande underhåll av bilar begäres en uppräknings av posten med 15 000 kronor. För inköp av fyra nya bilar erfordras ett belopp av 70 000 kronor mot 45 000 kronor för budgetåret 1958/59, d. v. s. en ökning med 25 000 kronor. Sammanlagt skulle alltså posten behöva höjas med 40 000 kronor.

13. Medel begäres till viss utökad personalutbildning för olika kategorier befattningshavare inom fångvården (jfr II ht 1956 s. 85 f och 121). Beträffande aspirantutbildningen för personal i tillsynstjänst framhåller fångvårdsstyrelsen, att erfarenheterna av utbildningen har varit avgjort gynnsamma och att resultaten av de teoretiska kursproven betecknas såsom mycket goda. Det är emellertid önskvärt dels att tiden för den teoretiska kursundervisningen, för närvarande tillhoppa fem veckor, förlänges och dels att varje år ett större antal aspiranter kan få utbildas. Det förstnämnda önskemålet anser sig styrelsen av besparingsskäl böra ställa något på framtiden. Utomordentligt angeläget är däremot, framför allt med hänsyn till anstaltsorganisationens förestående starka ansvällning, att utbildningsmöjligheter beredes ett större antal aspiranter än nuvarande trettio. Det totala utbildningsbehovet vid anstalterna i Norrtälje, Tidaholm, Mariefred och Hällby omfattar ett hundratal befattningshavare. Styrelsen föreslår, att detta behov tillgodoses genom att under budgetåret 1959/60 tre femveckorskurser får anordnas för nämnda personal. Kostnaderna härför uppgår till 90 000 kronor. Vidare upprepar fångvårdsstyrelsen sina i anslagsäskandena för budgetåret 1958/59 framförda yrkanden, att medel beräknas för en treveckorskurs för fortsatt utbildning av den i fångvården redan anställda personalen i vaktkonstapels- och vårdargrad, att styrelsen beredes möjlighet att såsom ett komplement till den av fångvården ordnade kursverksamheten tilldela befattningshavarna vissa stipendier samt att fångvårdsstyrelsens kostnader för efterutbildningskurser i rättspsykiatri för läkare och socialassistenter å rättspsykiatrisk avdelning vid sinnessjukhusen och vid fångvårdsanstalterna, vilka för närvarande utgår från anslagsposten Diverse utgifter, i stället skall bestridas från posten Utbildning av personal (jfr II ht 1958 s. 118 under p. 13). De sammanlagda kostnaderna med anledning av dessa förslag uppgår till 24 000 kronor. Slutligen erinrar fångvårdsstyrelsen om att Kungl. Maj:t genom beslut den 7 juni 1946 och den 19 september 1952 bemyndigat styrelsen att medgiva ordinarie och extra ordinarie befattningshavare vid fångvårdens verkstadsdrift eller dess jordbruks-

drift, till ett sammanlagt antal av högst 15 årligen, tjänstledighet med oavkortad lön, under en tid av högst sex veckor för år och befattningshavare, för deltagande i sådana utom fångvårdsstyrelsen anordnade kurser, som av styrelsen prövas erforderliga för den fackliga utbildningen. Då antalet befattningshavare inom fångvårdens arbetsdrift starkt ökat, hemställer styrelsen att medgivandet måtte utsträckas att omfatta tjugufem befattningshavare. De härigenom ökade kostnaderna beräknas till 22 300 kronor.

16. Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 18 april 1958 må television försöksvis utnyttjas för bevakningsändamål vid fångvårdsanstalten i Norrtälje (jfr II ht 1958 s. 125). Det av styrelsen begärda beloppet, 50 000 kronor, avser driftskostnaderna för televisionsanläggningen under budgetåret 1959/60.

Skiljaktig mening. Biträdande överdirektören *E. Annell* och t. f. byråchefen *N.-U. Fornander* har — under hänvisning till vad strafflagberedningen anfört i sitt slutbetänkande med förslag till skyddslag (SOU 1956: 55; 4 kap. 3 §) — ansett att fångvårdsstyrelsen bort hemställa om medel till anordnande av försök med anstalt för unga åtalade och villkorligt dömda.

Departementschefen

Med hänsyn till de i det föregående redovisade belastningssiffrorna och en väntad ytterligare ökning av fångantalet är det nödvändigt att förevarande anslag uppräknas. Jag förordar, att följande poster under anslaget höjes med det för varje post angivna beloppet.

	Ökning
Sjukvård m. m. för personal	5 000
Reseersättningar	350 000
Bränsle, lyse och vatten	400 000
Övriga expenser	120 000
Inköp och underhåll av inventarier	24 000
Renhållning av fängelseområden och fängelselokaler	125 000
Utspisning	1 000 000
Hälso- och sjukvård	200 000
Undervisning och fritidssysselsättning	15 000
Bibliotek vid fångvårdsanstalter	4 000
Omkostnader för permitterade, frigivna och utskrivna	70 000
Utbildning av personal	60 000
Diverse utgifter	15 000
Fångtransport	100 000
Tjänstedräkt åt befattningshavare	40 000
Driftkostnader för televisionsbevakning	50 000
Summa kronor 2 578 000	

Posten till inköp och underhåll av bilar är för budgetåret 1958/59 upptagen till 95 000 kronor, varav 45 000 kronor såsom engångskostnad för anskaffning av tre bilar. Jag föreslår att posten uppräknas med 30 000 kronor.

Härefter kommer posten att uppgå till 125 000 kronor, varav 65 000 kronor för löpande utgifter och 60 000 kronor såsom engångsbelopp för anskaffning av fyra bilar. Övriga förslag av fångvårdsstyrelsen är jag icke beredd att biträda.

I enlighet med det anförda bör anslaget bestämmas till (13 084 700 + 2 578 000 + 30 000) 15 692 700 kronor, vilket innebär en ökning med 2 608 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
att till *Fångvårdsanstalterna: Omkostnader* för budget-
året 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 15 692 700 kronor.

[37] 5. Fångvårdsanstalterna: Maskin- och verktygsutrustning m. m.

	Anslag
1959/60 förslag	2 300 000

I gällande riksstat har för maskin- och verktygsutrustning vid befintliga fångvårdsanläggningar och nya sådana upptagits ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 25/8 1958) hemställer om ett anslag för budgetåret 1959/60 å 1 178 000 kronor.

Medel begäres i annat sammanhang till uppförande av verkstäder vid kolonierna Grötingen (mekanisk verkstad), Rönås (mekanisk verkstad) och Åby (snickeriverkstad). Till maskinutrustning för dessa verkstäder beräknas nu (140 000 + 140 000 + 136 000) 416 000 kronor. För maskinutrustning till den omdisponerade fångvårdsanstalten i Växjö erfordras ett belopp av 27 000 kronor. För anskaffning av två mindre bussar äskas tillhoppa 35 000 kronor. Vidare begäres ett belopp av 350 000 kronor för komplettering av maskinutrustning vid befintliga anstalter i samband med arbetsdriftens utbyggnad och rationalisering. Slutligen föreslår styrelsen, att ett belopp av 350 000 kronor skall finnas tillgängligt såsom medelsreserv vid ett under budgetåret 1959/60 starkt ökat fångantal.

Tillhoppa skulle alltså för budgetåret 1959/60 erfordras (416 000 + 27 000 + 35 000 + 350 000 + 350 000) 1 178 000 kronor.

Fångvårdens byggnadskommitté (skr. 5/9 1958) hemställer under förvarande anslag om sammanlagt 3 000 000 kronor.

Kostnaderna för anskaffning av maskiner och verktyg m. m. till centralanstalten Hall (utbyggnadsetapperna I och II), anstalterna Hällby och Mariefred, sidoanstalterna Tidaholm och Norrtälje samt centralanstalten Hinseberg uppskattades av kommittén i prisläget den 1 juli 1956 till sammanlagt 4 505 000 kronor (jfr II ht 1958 s. 122; SU utl. 2 p. 37). Från nämnda tidpunkt beräknas utrustningskostnaderna ha ökat med cirka 7 procent eller med sammanlagt 315 000 kronor. Sedan hittills anvisade medel fråndragits, skulle för dessa anstalter erfordras ytterligare ett belopp av

2 220 000 kronor. För budgetåret 1959/60 begäres till utrustning vid centralanstalten Kumla 800 000 kronor.

Medelsbehovet enligt kommitténs förslag uppgår alltså till (2 220 000 + 800 000) i runt tal 3 000 000 kronor.

Under anslaget äskas således av fångvårdsstyrelsen och fångvårdens byggnadskommitté tillhopa (1 178 000 + 3 000 000) 4 178 000 kronor.

Departementschefen

Fångvårdsstyrelsen och fångvårdens byggnadskommitté har för budgetåret 1959/60 under förevarande anslag begärt sammanlagt 4 178 000 kronor.

Såsom jag senare denna dag under kapitalbudgeten kommer att anmäla är jag icke beredd att nu i detalj taga ställning till de olika förslag, som fångvårdsstyrelsen under detta anslag kostnadsberäknat till 416 000 kronor. För ändamålet torde böra beräknas ett belopp av 275 000 kronor. För komplettering av maskinutrustningen vid redan befintliga anstalter samt för inköp av bussar m. m. torde anvisas ett belopp av 300 000 kronor.

Fångvårdens byggnadskommitté har för genomförande av utrustningsprogrammet vid de olika nya anstalterna för budgetåret 1959/60 begärt 3 000 000 kronor. I och för sig har jag intet att erinra emot de totala utrustningskostnaderna för de skilda projekten i programmet, men självfallet bör alla möjligheter till besparingar tillvaratagas. Jag anser att ett belopp av 1 725 000 kronor får vara till fyllest för budgetåret 1959/60. Vid reduktion av det begärda beloppet har jag utgått från att 800 000 kronor för centralanstalten Kumla icke erfordras nästa budgetår. Icke heller de 395 000 kronor som beräknats för Hinsebergsanstalten för nästa budgetår torde annat än till ett mindre belopp bli behövliga sedan denna anstalt härjats av eld och dess färdigställande försenats ett år.

Anslaget skulle alltså uppföras med (275 000 + 300 000 + 1 725 000) 2 300 000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Maskin- och verktygsutrustning m. m.* för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 2 300 000 kronor.

[38] 6. Fångvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av inventarier m. m.

	Anslag
1959/60 förslag	1 200 000

I gällande riksstat har upptagits ett reservationsanslag å 1 600 000 kronor för engångsanskaffning av inventarier m. m. Beloppet är avsett för utrustning av befintliga fångvårdsanläggningar och nya sådana.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 25/8 1958) hemställer om ett anslag för budgetåret 1959/60 av 501 000 kronor. Beloppet äskas för fångvårdsanstalterna i allmänhet.

För modernisering av köksutrustningen vid ett tiotal äldre fångvårdsanstalter samt för upprustning av anstalternas inventariebestånd beräknas ett medelsbehov av 200 000 kronor. I sina anslagsäskanden under förevärande anslag för budgetåret 1958/59 redovisade fångvårdsstyrelsen ett behov av fritidsinventarier — pianon, orglar, filmprojektorer och bildbandsapparater — till en sammanlagd kostnad av 226 000 kronor (jfr II ht 1958 s. 123). För budgetåret 1959/60 begäres ett belopp av 50 000 kronor för sistnämnda ändamål. För centralradioanläggningar vid tre fångvårdsanstalter erfordras tillhoppa 25 000 kronor. Vidare förordar styrelsen, med hänsyn till den snabba utvecklingen på televisionens område och gjorda erfarenheter från anstalter, där television kommit till användning för fritidsunderhållning, att 30 000 kronor beräknas för inköp av televisionsapparater vid vissa öppna anstalter. Slutligen hemställs om en medelsreserv å 196 000 kronor under anslaget.

Tillhoppa skulle alltså för budgetåret 1959/60 erfordras (200 000 + 50 000 + 25 000 + 30 000 + 196 000) 501 000 kronor.

Fångvårdens byggnadskommitté (skr. 5/9 1958) hemställer under förevärande anslag om tillhoppa 1 800 000 kronor.

Kostnaderna för inventarieutrustning vid centralanstalten Hall (utbyggnadsetapperna I och II), anstalterna Hällby och Mariefred samt sidoanstalterna Tidaholm och Norrtälje har tidigare enligt prisläget den 1 juli 1956 — med undantag för televisionsutrustning m. m. till Norrtäljeanstalten — beräknats till sammanlagt 3 240 000 kronor. Med ledning av redan verkställda upphandlingar bedömes utrustningskostnaderna från nämnda tidpunkt ha ökat med cirka 5 procent, men det stegrade medelsbehovet begränsas efter revidering av utrustningsplanerna till 70 000 kronor. Till utrustning för gymnastikhus vid anstalterna Mariefred och Hällby begäres 40 000 kronor för vardera anstalten. För nyanskaffning av inventarier till kvinnoanstalten Hinseberg erfordras ett med 45 000 till 475 000 kronor reducerat belopp. Härvid har hänsyn tagits till värdet av dels sådan utrustning, som kan överflyttas från anstalten i Växjö, sedan den upphört att fungera som kvinnoanstalt, och dels befintliga inventarier vid den nuvarande kolonien Hinseberg. Sedan hittills för anstalterna Hall, Mariefred, Hällby, Tidaholm, Norrtälje och Hinseberg anvisade medel från dragits, skulle för dessa anstalter erfordras ytterligare 1 210 000 kronor. Slutligen begäres för budgetåret 1959/60 ett belopp av 600 000 kronor till inventarier för centralanstalten Kumla. Sedan alla möjligheter till besparingar iakttagits, bedömes de i prisläget den 1 juli 1956 för anstalten uppskattade totalkostnader för dylik utrustning, 1 700 000 kronor, trots inträdda prisökningar förslå.

Medelsbehovet enligt kommitténs förslag uppgår således till (1 210 000 + 600 000) i runt tal 1 800 000 kronor.

Under anslaget äskas alltså av fångvårdsstyrelsen och fångvårdens byggnadskommitté tillhoppa (501 000 + 1 800 000) 2 301 000 kronor.

Skiljaktig mening. Fångvårdsfullmäktigen G. Karlsson har vid behandlingen av fångvårdsstyrelsens anslagsäskanden under förevarande anslag anmält, att han — så länge televisionen icke vunnit samma spridning bland befolkningen som för närvarande radion — icke anser sig kunna biträda förslaget om anskaffande av televisionsapparater för fritidsändamål på fångvårdens anstalter.

Statskontoret avstyrker fångvårdsstyrelsens förslag om anskaffande av televisionsapparater för fritidsändamål på fångvårdens anstalter.

Departementschefen

Det redovisade medelsbehovet under förevarande anslag för budgetåret 1959/60 uppgår till 2 301 000 kronor.

Vad gäller fångvårdsstyrelsens framställningar är jag icke beredd stödja förslaget om inköp av televisionsapparater till vissa anstalter. För de av styrelsen angivna övriga ändamålen torde ett sammanlagt belopp av 200 000 kronor få förslå.

Mot det av fångvårdens byggnadskommitté angivna utrustningsprogrammet och dess totala kostnader har jag i och för sig intet att erinra.

Det av kommittén för budgetåret 1959/60 begärda beloppet, 1 800 000 kronor, torde emellertid kunna minskas med 600 000 kronor, avsedda för centralanstalten Kumla (jfr föregående anslagspunkt). Då därtill utrustningsprogrammet för Hinsebergsanstalten i viss mån försenas, föreslår jag att för de av kommittén anmälda behoven i första hand beräknas ett belopp av tillhopa 900 000 kronor.

Viss ytterligare medelsanvisning för angivna eller andra ändamål kan därutöver bli erforderlig, varför jag föreslår att anslaget för budgetåret 1959/60 uppföres med 1 200 000 kronor. Självfallet bör alla möjligheter till besparingar tillvaratagas.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av inventarier m. m.* för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 1 200 000 kronor.

[39] 7. Fångvårdsanstalterna: Anskaffning, montering och transport av baracker m. m.

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	600 000	164 031
1958/59 (statsliggaren s. 143)	500 000	
1959/60 förslag	800 000	

För ifrågavarande ändamål har anslag anvisats sedan budgetåret 1946/47 (1953/54).

Fångvårdsstyrelsen (skr. 25/8 1958) hemställer, att anslaget för budgetåret 1959/60 uppräknas med 500 000 kronor. Till förläggnings- och förrådsutrymmen samt arbets- och fritidslokaler inom ramen för den bestående anstaltsorganisationen begäres ett oförändrat belopp av 500 000 kronor. Därutöver föreslås, att en medelsreserv å 500 000 kronor ställes till förfogande för lokaler, som kan behöva anskaffas vid ett starkt ökat fångantal.

Departementschefen

Baracker har inom fångvården använts för att på åtskilliga sätt komplettera anstaltsbeståndet. De har sålunda utnyttjats till förläggning för de intagna, till personalbostäder samt till expeditions-, verkstads- och förrådsutrymmen m. m.

Med hänsyn till den under hösten 1958 åter starkt accentuerade ökningen av fångantalet är det angeläget att hastigt uppkommande behov av lokaler kan tillgodoses, att tillfälliga anstalter snabbt kan anordnas och befintliga anstaltsområden effektivt utnyttjas. Av dessa skäl förordar jag, att anslaget för budgetåret 1959/60 uppföres med 800 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fångvårdsanstalterna: Anskaffning, montering och transport av baracker m. m.* för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 800 000 kronor.

[40] 8. Fångvårdsanstalterna: Driftkostnader för tillfälliga förläggningar

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	994 500	1 039 485
1958/59 (statsliggaren s. 143) ..	1 242 800	
1959/60 förslag	1 340 000	

Anslag för tillfälliga förläggningar inom fångvården beviljades första gången för budgetåret 1954/55 med 865 000 kronor i samband med att medel ställdes till förfogande för anskaffning och utrustning av tillfälliga förläggningar. Anslagen var avsedda för drift och inrättande av sju förläggningar för sammanlagt 210 intagna. Då driftkostnadsanslaget under budgetåren 1954/55—1958/59 endast periodvis utnyttjats för det ursprungligen avsedda antalet förläggningar, har de av automatiska utgiftsstegringar betingade anslagshöjningarna kunnat till viss del begränsas. För närvarande är sex tillfälliga förläggningar i bruk.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 25/8 1958) hemställer, att anslaget höjes med 159 400 kronor. Med anledning av att fångvårdsstyrelsen i sin petitaskrivelse angående anslag till fångvårdsanstalterna för budgetåret 1959/60 föreslagit, att överkonstapelstjänster skall finnas inrättade vid kolonier och förläggningar, bör under förevarande anslag medel beräknas för avlöning åt sju överkonstaplar. Kostnaderna härför uppgår till 122 160 kronor. Vidare bör såsom kompensation för höjda folkpensionsavgifter upplagas ett belopp

av 5 000 kronor. På omkostnadssidan föreslås en sammanlagd ökning av 32 200 kronor.

Anslagsbehovet skulle således uppgå till (1 242 800 + 122 160 + 5 000 + 32 200) i runt tal 1 402 200 kronor.

Departementschefen

Förevarande anslag är avsett att täcka driftkostnaderna för tillfälliga förläggningar. Jag är icke beredd biträda fängvårdsstyrelsens förslag att vid envar av ifrågavarande tillfälliga förläggningar skall få anställas ytterligare en överkonstapel. Däremot vill jag förorda, att en reserv å 50 000 kronor upptages under anslaget avsedd att i första hand täcka uppkommande avlöningskostnader i samband med arbetstidsförkortningens genomförande. Vidare bör under anslaget uppföras en särskild förslagsvis betecknad post till kompensation för höjda folkpensionsavgifter å 5 000 kronor.

Jämväl vissa omkostnadsposter under anslaget torde behöva höjas. Jag föreslår att följande poster uppräknas med det för varje post angivna beloppet.

	Ökning
Bränsle, lyse och vatten	20 000
Inköp och underhåll av inventarier	1 600
Utspisning	20 000
Beklädnad och sängkläder	9 000
Diverse utgifter	1 600
	Summa kronor 52 200

Å andra sidan torde posten till reseersättningar bära minskas med 10 000 kronor.

I enlighet med det anförda bör anslaget alltså uppföras med (1 242 800 + 50 000 + 5 000 + 52 200 — 10 000) 1 340 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fängvårdsanstalterna: Driftkostnader för tillfälliga förläggningar* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 340 000 kronor.

[41] 9. Ersättning för vård av fångar på anstalter, som ej tillhör fängvården, m. m.

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	67 000	81 144
1958/59 (statsliggaren s. 144)	81 600	
1959/60 förslag	88 900	

Från anslaget bestrides dels ersättning till föreningen Skyddsvärnet i Stockholm för omhändertagande på Björkahemmet av elever, som permit-

terats från ungdomsanstalt, och dels avgifter för inackordering i enskilda hem av sådana ungdomselever. Medelsbehovet har för Björkahemmet beräknats till 76 600 kronor och för inackorderingsavgifter till 5 000 kronor.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 25/8 1958) hemställer, att anslaget uppräknas med 7 300 kronor för att vid Björkahemmet skall kunna anställas en deltidstjänstgörande befattningshavare med social utbildning.

Skiljaktig mening. T. f. byråchefen N.-U. Fornander har anmält, att han väl anser en förstärkning av Björkahemmets personal erforderlig men att denna förstärkning — särskilt med hänsyn till brandfaran — skall beräknas för att möjliggöra vakande nattvakt vid hemmet.

Departementschefen

Fångvårdsstyrelsen har begärt en uppräkning av anslaget med 7 300 kronor för att sätta Skyddsvärnet i Stockholm i tillfälle att vid Björkahemmet anställa ytterligare en deltidstjänstgörande befattningshavare med social utbildning och erfarenhet. Hemmet, som mottager tio elever, har visat sig vara av stort värde för omhändertagande av intagna, vilka försökspermitterats från ungdomsfängelse. Enligt vad jag under hand inhämtat har hemmets föreståndare med de personalresurser som står till buds — tre och en halv befattningshavare — så ringa fritid och vilotid, att ständiga ombyten på föreståndarposten förekommer. Det är tydligt att viss personalförstärkning erfordras. Jag vill därför tillstyrka, att anslaget uppräknas med 7 300 kronor, vilket motsvarar en höjning av ersättningen per elev och dag med 2 kronor. För nästa budgetår beräknas i enlighet med det anförda ett belopp av 83 900 kronor för verksamheten vid Björkahemmet och såsom hittills 5 000 kronor till avgifter för inackordering i enskilda hem av personer, som ådömts ungdomsfängelse.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning för vård av fångar på anstalter, som ej tillhör fångvården, m. m.* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 88 900 kronor.

[42] 10. Interneringsnämnden

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	27 500	37 232
1958/59 (statsliggaren s. 144)	37 000	
1959/60 förslag	39 000	

Enligt gällande stat för interneringsnämnden har 29 000 kronor beräknats för dagarvoden till ordförande och ledamöter (29 766) samt 8 000 kronor för reseersättningar (7 466).

Fångvårdsstyrelsen (skr. 25/8 1958) hemställer, att anslaget med hänsyn till belastningen å posten till dagarvoden för budgetåret 1957/58 samt de höjda järnvägstaxorna uppräknas med (1 000 + 500) 1 500 kronor.

Departementschefen

Då det synes motiverat, att posterna till dagarvoden och till reseersättningar uppräknas med respektive 1 500 och 500 kronor, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Interneringsnämnden* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 39 000 kronor.

[43] 11. Ungdomsfängelnsnämnden

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	14 000	20 054
1958/59 (statsliggaren s. 144)	24 000	
1959/60 förslag	25 000	

Enligt gällande stat för ungdomsfängelnsnämnden har bland annat beräknats 17 000 kronor för dagarvoden till ordförande och ledamöter (15 316).

Fångvårdsstyrelsen (skr. 25/8 1958) hemställer, att anslaget uppföres med oförändrat belopp.

Departementschefen

Posten till dagarvoden synes böra uppräknas med 1 000 kronor. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ungdomsfängelnsnämnden* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 25 000 kronor.

[44] 12. Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	1 103 800	1 094 906
1958/59 (statsliggaren s. 145)	1 248 700	
1959/60 förslag	1 417 100	

Sedan en skyddskonsulentorganisation av mindre omfattning inrättats under år 1942, ansg 1943 års riksdag medel till en organisation, omfattande 13 skyddskonsulenter och 5 skyddsassistenter. Utbyggnaden av organisationen har därefter, i enlighet med vad riksdagen vid flera tillfällen ansett önskvärt, skett i etapper. Beslut om personalförstärkningar har sålunda fattats av 1947, 1950, 1952, 1953, 1955 och 1957 års riksdagar (jfr II ht 1957 s. 118). Genom beslut av 1957 års riksdag tillfördes organisationen fyra konsulenter, fyra assistenter och fem biträden, varefter personalen omfattar 23 skyddskonsulenter, varav 12 i A 19 och 11 i A 21, 25 skyddsassistenter, 6 kanslibiträden och 4 biträden för skriv- och kontorsgöromål.

Y r k a n d e n

Fångvårdsstyrelsen (skr. 25/8 1958) hemställer, att anslaget höjes med 335 000 kronor. Äskandena innefattar förslag till genomförande av ytterligare en etapp i utbyggnaden av skyddskonsulentorganisationen.

	Ökning
1. Tjänsteförändringar	
a) 1 skyddsassistent Ae 17 — skyddskonsulent Ae 19 (Kristianstad)	3 144
b) 3 biträden rb Ae 5 — kanslibiträden Ae 7 (Stockholms distrikt, Kopparbergs distrikt, Västernorrlands distrikt)	3 180
2. Personalförstärkningar	
a) 1 skyddskonsulent Ae 19 (Eskilstuna)	19 044
b) 5 skyddsassistenter Ae 17 (2 Stockholms distrikt, 2 Göteborgs distrikt, 1 Västgöta-Dals distrikt)	89 640
c) 8 kanslibiträden Ae 7 (Kristianstads—Blekinge distrikt, Jönköpings—Kronobergs distrikt, Kalmar distrikt, Göteborgs distrikt, Örebro distrikt, Västmanlands distrikt, Jämtlands distrikt, Västerbottens distrikt)	83 712
d) 6 biträden rb Ae 5 (Södermanlands distrikt, Upplands distrikt, Nordvästra Skånes distrikt, Värmlands distrikt, Gävleborgs distrikt, Norrbottens distrikt); å andra sidan kan medlen för extra skrivhjälp minskas med 20 000 kronor	35 464
3. Medel till vikarier	30 570
4. Utbildningskurs för skyddskonsulenter och skyddsassistenter ..	10 507
5. Psykiatrisk rådgivning	6 000
6. Omräkning	
a) 1958 års lönerevision	36 606
b) Löneklassuppflyttningar	7 464
c) Kompensation för höjda folkpensionsavgifter (avr. + 69) ..	9 669
	335 000

M o t i v

Fångvårdsstyrelsen framhåller inledningsvis, att den nu föreslagna utbyggnadsetappen med hänsyn till utfärdade besparingsdirektiv präglas av särskild återhållsamhet. Således begränsas den fortgående distriktsdelningen till att omfatta två nya distrikt. Den arbetshjälp i form av assistent- och biträdespersonal, som i övrigt begäres, sammanhänger med en önskan att ytterligare rationalisera arbetet på skyddskonsulentexpeditionerna, med tillkomsten av nya större anstalter inom några distrikt, med det stora antalet kriminalvårdsfall i storstadsdistrikten och med vissa mellansvenska och nordligare distrikts geografiska utbredning. Den nuvarande organisationens otillräcklighet har tvingat skyddskonsulenterna att eftersätta vissa betydelsefulla arbetsuppgifter som instruktionsenligt åligger dem. Särskilt föreligger ett behov av ökad kontakt med personer, lämp-

liga som övervakare och tillsynsmän. Styrelsen är dock angelägen betona, att det ifrågasatta personaltillskottet icke bör ses endast såsom en av ökade och utvidgade arbetsuppgifter motiverad förstärkning utan främst såsom ett led i en av statsmakterna från början åsyftad, alltjämt pågående och långt ifrån avslutad successiv utbyggnad av organisationen.

1. Skåne-Blekinge distrikt föreslås delat i två distrikt. Kristianstads län utom de båda Åsbodomsagorna skulle jämte Blekinge län bilda Kristianstads-Blekinge distrikt och den nuvarande i Kristianstad placerade assistenttjänsten i Ae 17 därvid utbytas mot en konsulenttjänst i Ae 19. Den återstående delen av det gamla distriktet föreslås erhålla benämningen Malmö distrikt.

1. b), 2. c) och 2. d). Fångvårdsstyrelsen framhåller att drygt hälften av expeditionerna inom skyddskonsulentorganisationen alltjämt saknar heltidsanställt biträde. Göromål av rutinkaraktär måste därför i stor utsträckning ombesörjas av vederbörande skyddskonsulenter och skyddsassistenter. Biträdesorganisationen behöver med anledning härav förstärkas med ytterligare biträdestjänster. Styrelsen finner det motiverat att vid expeditioner, där biträdet under konsulentens eller assistentens tjänsteresor självständigt kan få lov att handlägga vissa enklare ärenden, biträdesbefattningen är placerad i kanslibiträdesgrad. Vid bifall till förslaget om en utvidgad biträdesorganisation torde under anslaget beräknade medel för extra skrivhjälp kunna nedräknas med 20 000 kronor.

2. a). Södermanlands-Östergötlands distrikt föreslås uppdelat i två distrikt. Södermanlandsdelen av distriktet, i vilken arbetet ombesörjes av en i Eskilstuna placerad skyddsassistent, bör därvid brytas ut och bilda ett eget distrikt med en skyddskonsulent och en skyddsassistent. Till stöd härfor anföres bland annat, att tillkomsten av de nya anstalterna för unga i Hällby och Mariefred torde komma att medföra en starkt ökad arbetsbelastning å expeditionen i Eskilstuna.

2. b). För distrikten i Stockholm och Göteborg begäres med hänsyn till den ökade arbetsbördan en förstärkning med tillhoppa fyra skyddsassistenter. Vidare föranleder tillkomsten av den nya anstalten i Tidaholm, att Västgöta Dals distrikt behöver ytterligare en skyddsassistent.

4. och 5. Yrkandena framfördes även i anslagsäskandena för budgetåret 1958/59 (jfr II ht 1958 s. 132 p. 1 d och 1 e).

Y t t r a n d e

1956 års eftervårdsutredning. Då fångvårdsstyrelsens framställning synes väl motiverad och ett bifall till densamma icke torde föregripa resultatet av utredningens arbete, biträder utredningen styrelsens förslag. Utredningen understryker värdet av utbildningskurser för skyddskonsulentorganisationens befattningshavare samt av ökade möjligheter för nämnda organisation att utnyttja psykiatrisk rådgivning.

Statistiska uppgifter

I likhet med tidigare år har under hösten 1958 verkställt en undersökning inom justitiedepartementet beträffande övervaknings- och tillsynsverksamheten. Denna undersökning visar i huvudsak följande.

Enligt införskaffade uppgifter stod den 1 oktober 1958 10 533 villkorligt dömda under övervakning och 1 271 villkorligt frigivna under tillsyn (89,2 % respektive 10,8 % av sammanlagda antalet).

Övervakning och tillsyn ombesörjdes i 4 658 fall (39,5 %) av personer, yrkesmässigt verksamma inom socialvården, därav 336 fall (2,8 %) av skyddskonsulenter eller skyddsassistenter, 1 224 fall (10,4 %) av tjänstemän vid skyddsvärnsföreningar, varav 446 belöpte på föreningen i Stockholm och 625 på föreningen i Göteborg, samt 3 098 fall (26,3 %) av tjänstemän vid fängvårdsanstalter, anstalter tillhörande barnvården, vårdanstalter för alkoholmissbrukare och arbetsförmedlingar, eller av andra socialvårdstjänstemän.

Antalet övervakare och tillsynsmän var 6 411. Av dessa hade 6 199 1—5 uppdrag vardera, 148 6—10 uppdrag, 37 11—15 uppdrag, 12 16—20 uppdrag, 6 26—50 uppdrag, 8 51—75 uppdrag och 1 76—100 uppdrag.

En jämförelse med motsvarande uppgifter avseende läget den 1 oktober 1957 visar bland annat, att antalet villkorligt dömda under övervakning ökat med 5,6 % från 9 973 till 10 533 och att antalet villkorligt frigivna under tillsyn minskat med 1,2 % från 1 287 till 1 271.

Beträffande fördelningen av uppdragen mellan de olika kategorierna av socialvårdstjänstemän inbördes samt mellan dessa tjänstemän och övriga uppdragstagare har i förhållande till föregående år såväl antalet uppdrag utförda av personer, yrkesmässigt verksamma inom socialvården, som antalet uppdrag utförda av tjänstemän vid skyddsvärnsföreningar ökat.

Antalet övervakare och tillsynsmän har ökat med 2,4 %. Antalet personer med mer än 50 uppdrag har ökat från 8 till 9, medan någon person med mer än 100 uppdrag i likhet med föregående år icke har funnits.

Departementschefen

Enligt riksdagens beslut har utbyggnaden av skyddskonsulentorganisationen hittills skett i etapper. Senast har viss förstärkning skett genom beslut vid 1957 års riksdag.

Betydelsen av en god och effektiv kriminalvård i frihet har på senare tid framstått allt klarare. I den kriminalpolitiska diskussion som förts, bland annat, i anslutning till strafflagberedningens i december 1956 avgivna slutbetänkande har behovet av att förbättra resurserna för den öppna kriminalvården starkt framhävts.

Fängvårdsstyrelsen har för budgetåret 1959/60 hemställt att Södermanland—Östergötlands och Skåne—Blekinge distrikt skall uppdelas, att Stockholms- och Göteborgsdistrikten skall förstärkas med sammanlagt fyra assi-

stenter, att Västgöta—Dals distrikt skall erhålla en assistent samt att flera kanslibiträdestjänster och mera skrivhjälp tillföres organisationen.

Med hänsyn till vad jag nyss anfört är det angeläget att utöka organisationen. Fångvårdsstyrelsens yrkande om uppdelning av nämnda två distrikt innebär emellertid en upprepning av förslag som ingick i framställningarna för budgetåret 1957/58. Ett flertal nya fångvårdsanstalter har emellertid sedan dess tillkommit. Det torde vara motiverat att fångvårdsstyrelsen närmare undersöker vilka behov som nu är mest angelägna och redovisar resultatet i petita.

Behovet av en uppdelning av Södermanland—Östergötlands distrikt synes dock efter färdigställandet av de nya för ungt klientel avsedda anstalterna Hällby och Mariefred klart ådagalagt, varför denna uppdelning bör genomföras redan från och med budgetåret 1959/60. Östergötland och Södermanland torde böra bilda var sitt distrikt med skyddskonsulent placerad i respektive Norrköping och Eskilstuna.

Vidare anser jag att tjänster för två assistenter och fyra kanslibiträden bör nyinrättas. Fördelning av de nya assistenttjänsterna torde få ankomma på Kungl. Maj:t.

De nya konsulent-, assistent- och kanslibiträdestjänsterna bör inrättas som extra ordinarie och placeras i Ae 19, respektive Ae 17 och Ae 7.

Med hänvisning till vad chefen för civildepartementet anfört vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor bör tre kontorsbiträden uppflyttas till kanslibiträden i Ae 7.

Anvisade medel för skrivhjälp torde uppräknas med 3 500 kronor.

Övriga yrkanden under denna punkt kan jag icke tillstyrka.

De i det föregående föreslagna åtgärderna medför en kostnadsökning av 115 600 kronor, varav 11 800 kronor vikariemedel.

På grund av automatiska utgiftsförändringar bör anslaget vidare uppräknas med 44 100 kronor, huvudsakligen till följd av beslut vid 1958 års riksdag angående ändrad lönegradsplacering för vissa tjänster m. m.

Slutligen bör under anslaget uppföras en särskild post å 8 700 kronor till kompensation för höjda folkpensionsavgifter.

Anslaget bör alltså höjas med $(115\,600 + 44\,100 + 8\,700)$ 168 400 kronor.

Anslaget b e r ä k n a s sålunda:

avlöningar till ordinarie tjänstemän 316 200 (+ 5 300) kronor;

avlöningar till icke-ordinarie personal 922 300 (+ 134 900) kronor;

rörligt tillägg 169 900 (+ 19 500) kronor;

kompensation för höjda folkpensionsavgifter 8 700 (+ 8 700) kronor.

Anslaget uppföres alltså med 1 417 100 (+ 168 400) kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) fastställa följande avlöningsstat för skyddskonsulentorganisationen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60:

Avlöningsstat

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	316 200
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal	922 300
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	169 900
4. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	8 700
Summa kronor	1 417 100

b) till *Skyddskonsulentorganisationen*: *Avlöningar* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 417 100 kronor.

[45] 13. Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	252 000	264 871
1958/59 (statsliggaren s. 145)	264 500	
1959/60 förslag	315 200	

Enligt gällande omkostnadsstat för skyddskonsulentorganisationen har anvisats bland annat 125 000 kronor till reseersättningar (117 427) och 133 300 kronor till expenser (145 272).

Y r k a n d e n

Fångvårdsstyrelsen (skr. 25/8 1958) hemställer, att anslaget höjes med 95 000 kronor.

	Ökning
1. Reseersättningar	30 000
2. Bränsle, lyse och vatten	15 000
3. Övriga expenser	45 000
4. Utbildning av personal	5 000
	95 000

M o t i v

1. Ökningen betingas av höjda järnvägstaxor m. m., föreslagna personalförstärkningar och ökade traktamentskostnader.

2. Då ett flertal skyddskonsulentdistrikt från och med budgetåret 1957/58 fått vidkännas kostnader för uppvärmning av förhyrda expeditiionslokaler, föreslås att under expensposten upptages en delpost för bränsle, lyse och vatten å 15 000 kronor. Vid beräkningen av medelsbehovet har hänsyn tagits till värmekostnaderna under budgetåret 1957/58.

3. För löpande utgifter begäres en uppräknig med 5 000 kronor. Vidare erfordras 40 000 kronor för anskaffning av möbler och inventarier på grund av begärda personalförstärkningar.

4. Kostnaderna för resor och traktamenten i anledning av den av styrelsen under nästföregående anslagspunkt föreslagna kursen beräknas till 4 000 kronor, varjämte ett belopp av 1 000 kronor upptagits såsom bidrag till föreläsningskostnader m. m.

Departementschefen

Posten till reseersättningar torde böra höjas med 17 000 kronor.

I enlighet med fångvårdsstyrelsens förslag tillstyrker jag, att under expensposten uppföres en delpost till bränsle, lyse och vatten å 15 000 kronor.

Beträffande övriga expenser förordar jag en uppräknig med 18 700 kronor, varav för engångsutgifter 14 000 kronor. Då jag under närmast föregående anslagspunkt icke funnit mig kunna tillstyrka fångvårdsstyrelsens yrkande om medel till utbildningskurser för personal inom skyddskonsulentorganisationen, erfordras icke heller under förevarande anslag någon medelsanvisning för ändamålet.

Anslaget bör alltså uppföras med (264 500 + 17 000 + 15 000 + 18 700) 315 200 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 315 200 kronor.

[46] 14. Övervakning av villkorligt dömda

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	900 000	1 113 824
1958/59 (statsliggaren s. 146)	1 500 000	
1959/60 förslag	1 500 000	

Från anslaget bestrides arvoden till övervakare över villkorligt dömda samt ersättning till ledamot i övervakningsnämnd, vilken icke är lagfaren befattningshavare vid den domstol som tillsatt nämnden, för deltagande i sammanträde med nämnden.

Jag hemställer, i enlighet med förslag av *fångvårdsstyrelsen* (skr. 25/8 1958), att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Övervakning av villkorligt dömda* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 500 000 kronor.

[47] 15. Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl.

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	180 000	234 058
1958/59 (statsliggaren s. 146)	300 000	
1959/60 förslag	300 000	

Jag hemställer, i enlighet med förslag av *fångvårdsstyrelsen* (skr. 25/8 1958), att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl.* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kronor.

[48] 16. Kurser för övervakare, tillsynsmän och förundersökare

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	2 000	5 048
1958/59 (statsliggaren s. 146)	3 000	
1959/60 förslag	8 000	

Jag hemställer, i enlighet med förslag av *fångvårdsstyrelsen* (skr. 25/8 1958), att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kurser för övervakare, tillsynsmän och förundersökare* för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 8 000 kronor.

[49] 17. Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl.

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	500 000	499 995
1958/59 (statsliggaren s. 146)	650 000	
1959/60 förslag	850 000	

Enligt de av Kungl. Maj:t beträffande anslaget utfärdade bestämmelserna må detta användas för att understödja eller eljest hjälpa villkorligt dömda personer samt personer som frigives eller utskrivs från fångvårdens anstalter ävensom, om särskilda skäl därtill föreligger, åtalade som kan antagas erhålla villkorlig dom.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 25/8 1958) hemställer, att under anslaget såsom en beredskapsåtgärd anvisas en medelsreserv av 100 000 kronor och att anslaget således uppföres med 750 000 kronor.

1956 års eftervårdsutredning anmäler, att utredningen har för avsikt att inom den närmaste tiden avge förslag angående revision av nuvarande bestämmelser om arbetspremier för de på fångvårdsanstalt intagna. Därvid torde även frågan om kostnader i samband med frigivning och dessas fördelning å bl. a. förevarande anslag komma att beröras. Mot fångvårdsstyrelsens förslag har eljest utredningen, som under rådande förhållanden finner en medelsreserv under anslaget högst önskvärd, intet att erinra.

Departementschefen

I rådande läge måste anspråken på förevarande anslag bli synnerligen kännbara. Fångvårdsstyrelsen har också hemställt om en medelsreserv under anslaget av 100 000 kronor. Jag finner det vara av största vikt, att en

dylik reserv står till förfogande men vill beräkna densamma till 250 000 kronor. Då anslaget för budgetåret 1958/59 höjdes med 50 000 kronor utöver vad fångvårdsstyrelsen för sagda budgetår föreslagit, anser jag emellertid uppräknningen kunna inskränkas till 200 000 kronor. Anslaget torde alltså böra uppföras med 850 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl.*
för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 850 000 kronor.

[50] 18. Bidrag till svenska skyddsförbundet

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	255 000	255 000
1958/59 (statsliggaren s. 147)	255 000	
1959/60 förslag	255 000	

Ifrågavarande anslag användes i huvudsak för utgivande av bidrag till skyddsföreningar, anslutna till svenska skyddsförbundet.

Jag hemställer, i enlighet med förslag av *fångvårdsstyrelsen* (skr. 25/8 1958), att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till svenska skyddsförbundet* för budgetåret
1959/60 anvisa ett anslag av 255 000 kronor.

F. Diverse**[51] 1. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Fångvårdsstyrelsens delfond**

	Anslag
1958/59 (statsliggaren s. 147)	2 552 000
1959/60 förslag	3 694 000

Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet i annat sammanhang anför angående ersättning till fångvårdsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Fångvårdsstyrelsens delfond* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 3 694 000 kronor.

[52] 2. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond

	Anslag
1958/59 (statsliggaren s. 150)	1 084 000
1959/60 förslag	1 130 000

Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet i annat sammanhang anför angående ersättning till byggnadsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 130 000 kronor.

[53] 3. Ersättning till domänverkets fond för upplåten mark

	Anslag
1958/59 (statsliggaren s. 150)	121 900
1959/60 förslag	137 400

Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet i annat sammanhang anför angående ersättning till domänverkets fond för upplåten mark hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till domänverkets fond för upplåten mark* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 137 400 kronor.

[54] 4. **Ersättning till försvarets fastighetsfond för fångvårdsanstalten i Hälsingborg**

	Anslag
1958/59 (statsliggaren s. 150)	45 000
1959/60 förslag	45 000

Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet i annat sammanhang anför angående ersättning till försvarets fastighetsfond för fångvårdsanstalten i Hälsingborg hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till försvarets fastighetsfond för fångvårdsanstalten i Hälsingborg* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 45 000 kronor.

[55] 5. **Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m.**

	Anslag
1957/58	30 000
1958/59 (statsliggaren s. 150)	100
1959/60 förslag	100

Ifrågavarande bidragsverksamhet handhaves, i enlighet med vad som förutsattes då anslag för ändamålet första gången begärdes (II ht 1946 s. 115 f.), av en särskild nämnd, kallad nämnden för utgivande av förvaltningsrättsliga publikationer.

Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 4 februari 1949 skall till statsverket inflytande inkomster av verk, som utarbetats eller utgivits med bidrag från detta anslag, tagas till uppbörd på anslaget.

Med hänsyn till förefintlig behållning å anslaget hemställer jag, i enlighet med förslag av *nämnden för utgivande av förvaltningsrättsliga publikationer* (skr. 17/9 1958), att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m.* för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor.

[56] 6. **Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m. inom privaträttens område**

Under denna rubrik har sammanförts de å riksstaten för budgetåret 1958/59 upptagna förslagsanslagen Bidrag till internationella byrån i Bern för

skydd av litterära och konstnärliga verk (anslag 11 500 kronor), Bidrag till internationella institutet för unifiering av privaträtten (3 000 kronor) och Bidrag till Haagkonferensens för internationell privaträtt permanenta byrå (16 000 kronor). I följande uppställning anges — sammanlagda — anslagen för ifrågavarande ändamål.

	Anslag
1957/58	30 500
1958/59 (statsliggaren s. 151)	30 500
1959/60 förslag	31 500

Med hänsyn till inträffad kostnadsökning är en uppräknig av bidraget till internationella institutet för unifiering av privaträtten erforderlig. Bidraget, som utgått med oförändrat belopp alltsedan dess tillkomst budgetåret 1946/47, torde böra höjas med 1 000 kronor till 4 000 kronor. Beträffande de båda andra bidragen beräknar jag oförändrad medelsanvisning.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m. inom privaträttens område* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 31 500 kronor.

[57] 7. Bidrag till Nordisk årsbok m. m.

	Anslag
1957/58	10 000
1958/59 (statsliggaren s. 151)	100
1959/60 förslag	100

Med hänsyn till att hittills under anslaget Bidrag till Nordisk årsbok anvisade medel ännu icke behövt tagas i anspråk torde under förevarande anslagspunkt för budgetåret 1959/60 böra upptagas ett formellt belopp av 100 kronor.

Jag vill i detta sammanhang anmäla, att från Nordiska rådets sida föreligger en rekommendation, nr 2/1957, angående utgivande av en nordisk rättsfallssamling. Därest för Sveriges del kostnader för detta ändamål skulle uppstå under budgetåret 1959/60, föreslår jag att de får bestridas från förevarande anslag och att anslagsrubriken till följd härav något jämkas. Någon särskild uppräknig av detta skäl erfordras ej. Vid utgången av budgetåret 1958/59 eventuellt förefintlig behållning å anslaget Bidrag till Nordisk årsbok torde överföras till rubricerade anslag.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till Nordisk årsbok m. m.* för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor.

[58] 8. Uppgående av gränsen mot Norge m. m.

Anslag

1959/60 förslag 250 000

Sedan riksgränsen mot Norge blivit uppgången under åren 1929 och 1930, träffades den 9 december 1932 mellan svenska och norska regeringarna överenskommelse att tiden mellan gränsröjningarna skulle utgöra 25 år. De båda regeringarna överenskom sedermera om uppskov till år 1959 med uppgången, dock under förbehåll att uppskovet icke skulle utgöra hinder för sådana provisoriska åtgärder i syfte att tydliggöra gränsen, vilka kunde befinnas erforderliga i avvaktan på den allmänna gränsuppgången. Den 16 augusti 1954 förordnade Kungl. Maj:t, att provisorisk röjning och eventuellt erforderlig utmärkning av riksgränsen mot Norge skulle genom kartverkets försorg och med en representant för Norges geografiske oppmåling som kontrollant utföras under år 1954 vid vissa gränsavsnitt i Dalsland och Värmland. Dessa provisoriska röjningar genomfördes av svenska kartverket år 1954. Under tiden därefter har ytterligare förberedande arbeten utförts. Enligt beslut av riksdagen har Kungl. Maj:t bemyndigats att av medel från det å riksstaten för budgetåret 1956/57 uppförda reservationsanslaget Uppgående av gränsen mot Finland m. m. täcka sistnämnda kostnader (jfr II ht 1956 s. 157 f och 1957 s. 137 f; SU utl. 1956: 2, p. 58 och 1957: 2, p. 60).

I skrivelse den 1 september 1958 har överdirektören och chefen för rikets allmänna kartverk, som av Kungl. Maj:t förordnats att i egenskap av svensk gränsöverkommissarie företräda svenska regeringen vid förberedande förhandlingar med representanter för norska regeringen rörande uppgång av riksgränsen mot Norge, anmält att såsom resultat av de gemensamma överläggningarna föreligger en plan för arbetenas tekniska genomförande ävensom en härpå grundad kostnadsberäkning. Enligt planen skall arbetet fördelas på fyra år, 1959—1962, varvid fältarbetet vartannat år utföres av Sverige och vartannat år av Norge. Enligt en preliminär kostnadsberäkning skulle de på Sverige belöpande kostnaderna under angivna år uppgå till 493 000 kronor. Redan under år 1959, då Sverige svarar för fältarbetena, uppkommer betydande kostnader. Dessa uppskattas till i runt tal hälften av de beräknade sammanlagda kostnaderna. Kostnader, som kan uppstå före ingången av budgetåret 1959/60, torde kunna förskottas av kartverket från anslaget Kartarbeten m. m.

Mot de preliminärt beräknade kostnaderna för gränsuppgången mot Norge torde icke vara något att erinra. Jag anser att medel för budgetåret 1959/60 bör anvisas endast för de gränsarbeten, som enligt den uppgjorda planen skall utföras av Sverige under år 1959, och föreslår att för ändamålet uppföres ett reservationsanslag av 250 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppgående av gränsen mot Norge m. m.* för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 250 000 kronor.

[59] 9. Kommittéer och utredningar genom sakkunniga

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	975 000	1 152 901
1958/59 (statsliggaren s. 151)	1 425 000	
1959/60 förslag	1 425 000	

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
att till *Kommittéer och utredningar genom sakkunniga* för
budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 1 425 000
kronor.

[60] 10. Extra utgifter

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	65 000	67 281
1958/59 (statsliggaren s. 151)	85 000	
1959/60 förslag	100 000	

Förevarande anslag belastas av vissa årligen återkommande utgifter av skilda slag, vilka icke ansetts vara av sådan natur, att särskilda anslag under andra huvudtiteln bort uppföras, och därjämte av ett flertal tillfälliga utgifter av engångskaraktär.

Från anslaget torde i fortsättningen även få bestridas kostnaderna för bidrag till Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab och till Tidskrift för kriminalvård, vilka bidrag för budgetåret 1958/59 utgått från särskilda anslag med respektive 5 000 och 2 000 kronor. Då därtill en viss uppräknig för de ändamål, som i övrigt skall tillgodoses från anslaget, torde vara erforderlig, föreslår jag att anslaget för budgetåret 1959/60 uppföres med 100 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
att till *Extra utgifter* för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

Sammanfattning

Huvudtitelns slutsumma, i den av 1958 års riksdag godkända riksstaten utgörande 116 146 200 skulle vid bifall till de i det föregående framställda förslagen för budgetåret 1959/60 komma att uppgå till 129 139 000 innebärande en höjning med 12 992 800

Förändringar inom huvudtitelns avdelningar framgår av följande sammanställning:

Avdelning	Anvisat 1958/59	Äskat 1959/60	Ökning
A. Justitiedepartementet m. m.	2 992 500	3 118 200	125 700
B. Justitiekanslersämbetet och riks- åklagarämbetet	634 500	710 500	76 000
C. Domstolarna	41 032 200	43 884 900	2 852 700
D. Rättegångsväsendet i allmänhet ..	10 279 200	12 006 500	1 727 300
E. Fångvården m. m.	55 856 000	62 605 800	6 749 800
F. Diverse	5 351 800	6 813 100	1 461 300
Summa kronor	116 146 200	129 139 000	12 992 800

Huvudtiteln utvisar en bruttoökning med 15,0 miljoner kronor, varav 10,1 miljoner kronor kan hänföras till anslagshöjningar av automatisk karaktär och 4,9 miljoner kronor till anslagshöjningar av icke-automatisk karaktär. Å andra sidan föreligger minskningar med 2,0 miljoner kronor, huvudsakligen av icke-automatisk karaktär. Huvudtitelns slutsumma visar sålunda en nettoökning med 13,0 miljoner kronor.

Av automatiska kostnadsstegringar beror cirka 2 miljoner kronor på att anslagen Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän, Ersättning åt domare, vittnen och parter, Kostnader enligt lagen om fri rättegång och Understöd för utomprocessuell rättshjälp uppräknats för att möta den väntade belastningen. Det ökade fångantalet och tillkomsten av tidigare beslutade nya anstalter har inverkat på flertalet anslag till fångvården, vilka till följd härav måst höjas med sammanlagt cirka 6 miljoner kronor.

Bland ökningar av icke-automatisk karaktär må under Domstolarna nämnas cirka 250 000 kronor för en ny ordinarie avdelning vid Svea hovrätt, cirka 500 000 kronor för ändrad biträdesorganisation vid hovrätter och häradsrätter och cirka 800 000 kronor för arbetskraftförstärkning vid häradsrätterna samt under Fångvården m. m. 200 000 kronor för understöd åt verksamhet för frigivna fångar.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Birgitta Liljefors

Register

till

Andra huvudtiteln för budgetåret 1959/60**A. Justitiedepartementet m. m.**

Sid.

Kronor

1 Statsråden utan departement m. m.: Avlöningar	583 400
3 Statsråden utan departement m. m.: Omkostnader	18 500
4 Justitiedepartementet: Avlöningar	1 871 800
5 Justitiedepartementet: Omkostnader	177 000
6 Justitiedepartementet: Svensk författningssamling	250 000
6 Lagberedningen	192 400
7 Ombuden för tillsyn av tryckta skrifter	25 500
	3 118 600

B. Justitiekanslersämbetet och riksåklagarämbetet

8 Justitiekanslersämbetet: Avlöningar	320 600
9 Justitiekanslersämbetet: Omkostnader	24 000
9 Riksåklagarämbetet: Avlöningar	339 900
11 Riksåklagarämbetet: Omkostnader	26 000
	710 500

C. Domstolarna

16 Högsta domstolen m. m.: Avlöningar	3 425 400
19 Högsta domstolen m. m.: Omkostnader	271 000
20 Regeringsrätten: Avlöningar	835 000
21 Regeringsrätten: Omkostnader	14 000
21 Regeringsrätten: Regeringsrättens årsbok	50 000
21 Hovrätterna: Avlöningar	9 312 000
33 Hovrätterna: Omkostnader	927 000
34 Häradsrätterna: Avlöningar	20 780 000
46 Häradsrätterna: Omkostnader	1 339 000
47 Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän	3 200 000
48 Häradsrätterna: Anskaffande av nya fastighetsböcker för landet	40 000
48 Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet	10 000
48 Vattendomstolarna: Avlöningar	2 949 900
51 Vattendomstolarna: Omkostnader	481 600
53 Tekniska hjälpmedel m. m. vid domstolsväsendet	110 000
54 Blanketter för domstolsväsendet	140 000
	43 884 900

D. Rättegångsväsendet i allmänhet

55 Ersättning åt domare, vittnen och parter	6 500 000
55 Kostnader enligt lagen om fri rättegång	3 900 000
55 Understöd för utomprocessuell rättshjälp	1 500 000

Sid.	Kronor
56 Tornedalens rättshjälpsanstalt	106 400
60 Efterutbildning inom rättegångsväsendet	100
	12 006 500

E. Fångvården m. m.

64 Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar	1 787 000
67 Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader	240 000
68 Fångvårdsanstalterna: Avlöningar	34 447 900
91 Fångvårdsanstalterna: Omkostnader	15 692 700
95 Fångvårdsanstalterna: Maskin- och verktygsutrustning m. m...	2 300 000
96 Fångvårdsanstalterna: Engångsanskaffning av inventarier m. m.	1 200 000
98 Fångvårdsanstalterna: Anskaffning, montering och transport av baracker m. m.	800 000
99 Fångvårdsanstalterna: Driftkostnader för tillfälliga förläggningar	1 340 000
100 Ersättning för vård av fångar på anstalter, som ej tillhör fång- vården, m. m.	88 900
101 Interneringsnämnden	39 000
102 Ungdomsfängelssenämnden	25 000
102 Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar	1 417 100
107 Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader	315 200
108 Övervakning av villkorligt dömda	1 500 000
108 Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl.	300 000
109 Kurser för övervakare, tillsynsmän och förundersökare	8 000
109 Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl.	850 000
110 Bidrag till svenska skyddsförbundet	255 000
	62 605 800

F. Diverse

111 Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Fångvårdssty- relsens delfond	3 694 000
111 Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadssty- relsens delfond	1 130 000
111 Ersättning till domänverkets fond för upplåten mark	137 400
112 Ersättning till försvarets fastighetsfond för fångvårdsanstalten i Hälsingborg	45 000
112 Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m.	100
112 Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m. m. inom privaträttens område	31 500
113 Bidrag till Nordisk årsbok m. m.	100
114 Uppgående av gränsen mot Norge m. m.	250 000
115 Kommittéer och utredningar genom sakkunniga	1 425 000
115 Extra utgifter	100 000
	6 813 100
	Summa 129 139 400

116 Sammanfattning

TREDJE HUVUDTITELN

UTRIKESDEPARTEMENTET

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1959.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM.

Ministern för utrikes ärendena anmäler de frågor, som tillhör regleringen av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel för budgetåret 1959/60; dock att de under punkterna 10 och 17 upptagna frågorna anmäles av statsrådet Lindström. Föredragandena anför därvid följande.

Såsom chefen för finansdepartementet vid anmälan av finansplanen redan framhållit, har det nuvarande statsfinansiella läget framtvingat stor restriktivitet vid behandlingen av anslagsbehoven för nästa budgetår. Med anledning härav har med avseende å samtliga utgifter under huvudtiteln alla möjligheter till besparingar prövats och i förekommande fall genomförts. En helt ny tjänst föreslås, nämligen en tjänst i Be 1. Beträffande utrikesförvaltningens avlöningsstat har indragning av vissa lägre tjänster samt nedräkningar av den administrativa personalens ortstillägg bidragit till att den totala avlöningsstaten blott ökar med 242 000 kronor (icke fullt 0,8 %) jämfört med det för innevarande budgetår anslagna beloppet för avlöningar, 31 394 000 kronor. Dessutom har för tredje budgetåret i rad en minskning kunnat genomföras av utrikesförvaltningens omkostnadsstat. Dessa åtgärder har lett till att jag för egentliga utgifter för utrikesförvaltningen kunnat begränsa mig till att föreslå en ökning med 128 000 kronor (omkring 1/3 %) av innevarande budgetårs anslag för detta ändamål, 39 298 000 kronor. Då likväl de totala utgifterna under denna huvudtitel ökar med 14,4 miljoner kronor (23,4 %), är detta främst att hänföra till de vidgade insatser i fråga om internationell hjälpverksamhet, som föreslås för nästkommande budgetår och för vilka redogörelse lämnas senare under punkten 10. Vid en jämförelse med huvudtitelns slutsumma å nära 76 miljoner kronor framgår, att anslagen till utrikesförvaltningen under huvudtitelns littera A endast utgör något mer än hälften av densamma.

A. Utrikesförvaltningen

[1] 1. Utrikesförvaltningen: Avlöningar

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	27 605 000	27 792 276
1958/59 (statsliggaren s. 153)	31 394 000	
1959/60 (förslag)	31 636 000	

I 1958 års statsverksproposition lämnades som Bihang till statsrådsprotokollet en förteckning över Sveriges lönade representation utomlands. De förändringar, som ägt rum sedan dess, torde här böra anmälas. Beskickningen i Damaskus har indragits till följd av tillskapandet av den Förenade Arabrepubliken. Med stöd av det av 1958 års riksdag lämnade bemyndigandet har en ny självständig beskickning upprättats i Rabat under ledning av ett beskickningsråd med sändebuds ställning. Denne har jämväl ackrediterats i Tunis. Vidare har sändebudet i Lissabon även ackrediterats i Monrovia och sändebudet i Djakarta även i Kuala Lumpur. Efter upprättandet av beskickningen i Rabat har den lönade tjänsteman, som förestått det olönade konsulatet i Casablanca, överförs till annan befattning.

Det olönade generalkonsulatet i Hamburg, som under senare år fått ökad betydelse för de svenska sjöfarts- och handelsintressena, torde från och med nästa budgetår böra uppföras som lönat generalkonsulat. Denna förändring är av rent formell natur och medför icke några kostnader för statsverket.

Sveriges lönade representation utomlands skulle härafter te sig på sätt framgår av förteckningen under *Bihang A*, vilket torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende.

Diplomatisk och konsulär personal

I motion till 1958 års riksdag (II: B 58) av herr Christenson i Malmö angående översyn och utredning av utrikesförvaltningens organisation har bland annat erinrats om, att en dylik översyn i vad avsåge kommersiella och handelspolitiska spørsmål föreslagits såväl i ett betänkande rörande vissa utrikeshandelsbefrämjande åtgärder som i den statliga utredningen angående de handelspolitiska arbetsformerna m. m. Motionären har vidare framhållit, att, ehuru tio år gått sedan dessa yrkanden framställdes, ingenting gjorts samt att den av mig i tredje huvudtiteln år 1953 åsyftade översynen verkställdes internt, men att de hittills uppnådda resultaten syntes vara, att departementschefen begärt nya tjänster. I statsutskottets utlåtande den 21 februari 1958 angående anslagen under tredje huvudtiteln (nr 3 s. 3) uttalades, att utskottet funnit det material, som legat till grund för anslagsberäkningarna, i flera avseenden icke ha varit så fullständigt, att utskottet på grundval därav kunnat bilda sig en klar uppfattning om det föreliggande

behovet i varje särskilt fall. Vid frågans behandling i riksdagen framhölls även från olika håll önskvärdheten av en mera fyllig redogörelse och motivering för anslagsäskandena.

Mot bakgrunden av det anförda har det synts mig angeläget att nu lämna en redogörelse beträffande utvecklingen i sin helhet av utrikesförvaltningens organisation och arbetsuppgifter alltsedan krigsslutet, med särskild hänsyn tagen till de tidigare nämnda utredningarna och vad som åtgjorts med anledning av desamma.

Vid ingången av budgetåret 1946/47 bestod utrikesförvaltningens diplomatiska och konsulära personal (med undantag för kanslist) av sammanlagt 176 personer, varav 42 sändebud (motsvarande), 34 byråchefer och råd, 35 förste sekreterare samt 65 andre sekreterare och attachéer. En viss utbyggnad hade då redan ägt rum såsom resultat av den s. k. Amerika-utredningens överväganden (prop. 1943:280). En uppställning över ifrågasvarande personal, avseende budgetåren 1946/47—1958/59 torde få fogas såsom *Bihang B* till statsrådsprotokollet i detta ärende.

Emellertid stod utrikesdepartementet efter andra världskrigets slut inför ökade arbetsuppgifter, i första hand till följd av återupprättandet och utbyggandet av vissa beskickningar, men även på grund av det vidgade internationella samarbetet. Vissa behov kunde åtminstone tills vidare mötas genom omdisponering av tillgänglig personal (III ht 1946 s. 11—14), men tillkomsten av Förenta Nationerna och Organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete nödvändiggjorde inrättande av nya befattningar (III ht 1948 s. 11, prop. 1948:258 och III ht 1949 s. 5 och 9).

Redan Amerika-utredningen hade förutsett nödvändigheten av en förstärkning av utrikesförvaltningens personalorganisation, särskilt i kommersiellt hänseende, för att möta de ökade krav, som efter kriget komme att ställas på densamma. Det visade sig också, att den dittills genomförda förstärkningen icke hade varit tillräcklig och framför allt haft karaktär av en mera provisorisk anordning.

Statsutskottet hade även i utlåtande den 9 mars 1948 angående anslagen under tredje huvudtiteln (nr 3 s. 3) framhållit, hurusom händelseutvecklingen under och efter kriget nödvändiggjort, att provisoriska anordningar måst vidtagas för tillgodoseende på ett nöjaktigt sätt av personalbehovet inom såväl utrikesdepartementet som utrikesförvaltningen i övrigt. Det vore, enligt utskottets uppfattning, därför i dåvarande läge knappast möjligt för riksdagen att klart överblicka och bedöma behovet av den personal, som på olika håll inom utrikesförvaltningen kunde finnas erforderlig. Det syntes utskottet fördenskull önskvärt att, så snart förhållandena det medgäve, denna förvaltning bleve föremål för översyn. I skrivelse den 17 mars 1948 (nr 3) lämnade riksdagen detta uttalande utan erinran och anmälde, att den fattat beslut i överensstämmelse med vad utskottet i utlåtandet föreslagit.

Vid föredragning den 29 oktober 1948 framhöll jag, under erinran om statsutskottets uttalande, att det visserligen enligt min uppfattning ännu

vore för tidigt att företaga en sådan allmän översyn av de spörsmål, som åsyftades i riksdagens skrivelse, men att dock en del speciella personal- och organisationsfrågor redan finge anses aktuella eller bli aktualiserade i en nära framtid. Såsom framginge av protokollet över handelsärenden för samma dag, den 29 oktober 1948, komme en särskild sakkunnigberedning att tillsättas för utredning av frågor angående beredning av handelstraktatsärenden och vad därmed sammanhänge. Denna utredning måste även beröra personalbehovet inom utrikesdepartementets handelsavdelning och jämväl särskilda spörsmål om utrikesrepresentationen i främmande länder. Jag erinrade i detta sammanhang om det betänkande, som särskilt tillkallade sakkunniga den 20 maj 1948 avgivit rörande vissa utrikeshandelsfrämjande åtgärder, och anförde i anslutning härtill, att det syntes lämpligt, om de sakkunniga, som chefen för handelsdepartementet sålunda fått bemyndigande att tillkalla, jämväl kunde företaga utredningar av särskilda frågor rörande utrikesförvaltningen. I enlighet härmed beslöt Kungl. Maj:t att åt ifrågavarande sakkunniga uppdraga att även utreda de särskilda frågor berörande utrikesförvaltningen, som ministern för utrikes ärendena kunde komma att överlämna till dem.

Ifrågavarande sakkunniga framlade den 1 november 1949 en utredning angående de handelspolitiska arbetsformerna, vari bland annat inledningsvis anfördes, att det vore naturligt, att den betydande ökning av utrikesförvaltningens arbetsuppgifter, som förhållandena medfört, också skapat svårigheter att inom den förefintliga kostnadsramen tillgodose personalbehovet. Visserligen hade det senaste decenniet medfört icke obetydliga förstärkningar på detta område, men det vore likväl uppenbart, att dessa icke varit tillräckliga för att fylla de ökade kraven. Flera andra länder, som med hänsyn till utrikeshandeln kunde jämföras med Sverige, hade för övrigt en betydligt större utlandsrepresentation än vårt land.

Personalorganisationens otillräcklighet hade icke minst kommit till uttryck vid de överläggningar, som de sakkunniga hållit med representanter för näringslivet. Från åtskilliga håll hade sålunda med stor skärpa betonats angelägenheten av en förstärkning såväl av beskickningarna i utlandet som av utrikesdepartementets handelsavdelning.

De sakkunniga hade verkställt en inventering av läget inom den yttre representationen och handelsavdelningen för att kunna precisera de ur handelspolitiska och kommersiella synpunkter i särskild grad aktuella personalbehoven. Härvid hade de utgått från den dåvarande situationen men förutsåge, att den handelspolitiska och kommersiella utvecklingen snart nog kunde komma att nödvändiggöra förstärkningar även i andra länder.

Det av de sakkunniga framlagda förslaget till förstärkning av såväl utrikesdepartementet som utrikesförvaltningen i övrigt (III ht 1950 s. 1), vilket lades till grund för särskild proposition till 1950 års riksdag (prop. 1950:153), syftade bland annat till inrättande av följande nya befattningar:

inom utrikesdepartementet

- 1 biträdande handelschef
- 1 handelsförhandlare
- 2 byråchefer
- 1 förste sekreterare
- 7 andre sekreterare

inom den yttre representationen

- 2 beskickningsråd (Montevideo och New Delhi)
- 1 förste beskickningssekreterare (Karachi)
- 2 förste vicekonsuler (Bombay och Melbourne)
- 1 beskickningssekreterare (Athen)
- 1 vicekonsul (Houston)

d. v. s. sammanlagt 2 befattningar i sändebudsgraden, 4 i rådsgraden, 4 i förste och 9 i andre sekreteraregraden.

Såsom framgår av vad jag anfört i propositionen (s. 13 o. 36) framstod det emellertid icke såsom möjligt att bereda utrymme för upprättandet av samtliga de befattningar, som föreslagits av de sakkunniga. Den av mig föreslagna och av riksdagen godkända förstärkningen kom därför att inskränka sig till en dubbling av tjänsten som chef för handelsavdelningen mot indragning av en tjänst som sändebud och finanssakkunnig, 1 konsuls- och 4 rådsbefattningar, 1 förste sekreterare- och 1 förste beskickningssekreterarebefattning, varav den förstnämnde övertogs från finansdepartementet, samt 1 andre sekreterare- och 1 vicekonsulsbefattning.

Trots att sålunda icke alla av de sakkunniga uttalade önskemålen kunde tillgodoses, innebar den genomförda utbyggnaden dock en effektivisering av utrikesförvaltningens verksamhet. Emellertid företogs följande år av besparingsskäl avsevärda inskränkningar i den statliga förvaltningsapparaten drabbande även utrikesförvaltningen. För dennas del innebar detta, att två sändebuds- och fyra rådsbefattningar ansågs böra indragas från och med budgetåret 1951/52, varigenom den året dessförinnan genomförda förstärkningen mer än utjämnades.

Det visade sig också snart, att departementets reducerade personalresurser icke i längden räckte till för att på ett tillfredsställande sätt omhänderha de alltmera ökade arbetsuppgifterna. I statsverkspropositionen till 1952 års riksdag (III ht s. 1) framhölls, att de genomförda indragningarna medfört vissa olägenheter. I syfte att bättre kunna bedöma den lämpligaste organisationen och överblicka behovet av erforderlig personal vid utrikesrepresentationen, hade inom departementet påbörjats en utredning för att närmare klarlägga omfånget av de olika arbetsuppgifter, som då fullgjordes av utlandsorganen. I statsverkspropositionen till följande års riksdag (III ht 1953 s. 1) anmäldes, att i samband med den sålunda företagna översynen en organisationsplan uppgjorts till ledning för disponeringen på längre sikt av utrikesförvaltningens diplomatiska och konsulära personal ävensom att planen ifråga gäve vid handen, att ett ökat personalbehov även framdeles kunde komma att göra sig gällande. Översynen hade även berört utrikesförvaltningens kanslistorganisation och utmynnat i vissa förslag angående kanslisternas lönegradsplacering samt inrättande av ett flertal nya kanslistbefattningar. Beträffande genomförandet av den nya kanslistorganisationen torde få hänvisas

till statsverkspropositionen till 1953 års riksdag (III ht s. 2) samt prop. 1953: 165.

Enligt den nyssnämnda, internt uppgjorda organisationsplanen borde utrikesförvaltningens diplomatiska och konsulära personal (med undantag för kanslist) då uppgå till sammanlagt 230 personer, varav 44 sändebud, 44 tjänstemän i byråchefs-/rådsgraden samt 142 sekreterare och attachéer. För budgetåret 1954/55 uppgick ifrågavarande personal till 199 personer, varav 41 sändebud (+ 3 dubblade tjänster såsom biträdande kabinettssekreterare och biträdande avdelningschefer), 38 tjänstemän i byråchefs-/rådsgraden samt 120 i sekreterare- och attachégraden. Sedan dess har av riksdagen medel beviljats för inrättande av 1 sändebuds- och 4 rådsbefattningar. Dessutom har 17 tjänster i förste sekreteraregraden samt i den reglerade befordringsgången tillkommit. Genom de av riksdagen sålunda beviljade tjänsterna har det blivit möjligt att i ökad omfattning beakta de krav, som den handelspolitiska utvecklingen under senare år ställt utrikesförvaltningen inför, samt att smidigt anpassa organisationen till efterkrigstidens ökade arbetsuppgifter även på andra områden.

Redan i statsverkspropositionen till 1946 års riksdag (III ht s. 15) framhölls, att de s. k. sjöfartskonsulatens befattning med tillvaratagande av det svenska sjöfolkets angelägenheter blivit alltmer omfattande, allteftersom den internationella sjöfarten utvecklats. Härutöver har emellertid tillkommit avsevärt ökade arbetsuppgifter dels genom utbyggnaden av sociallagstiftningen för svenska sjömän i utlandet (avseende bl. a. arbetsförmedling, arbetslöshetsunderstöd och sjukhjälp utom riket) liksom för svenska medborgare i allmänhet utomlands (III ht 1956 s. 1, 1957 s. 2 och 1958 s. 2), dels ock genom den för varje år stegrade utvecklingen av turisttrafiken, vilken medfört en avsevärd ökning i arbetsuppgifterna, främst för i västeuropeiska länder belägna beskickningar och konsulat, men även för den byrå inom utrikesdepartementet, som handlägger hithörande ärenden. Denna byrå, från och med den 1 januari 1959 benämnd *konsulära byrån*, har i samband med namnförändringen uppdelats på tre sektioner, nämligen arvssektionen, sjöfartssektionen och sociala sektionen (III ht 1958 s. 3). Ifråga om det internationella samarbetet, bland annat inom Förenta Nationerna och OEEC-organisationen, har tendensen till ökning av arbetsuppgifternas omfång och betydelse blivit alltmer befäst (III ht 1957 s. 2). Så är också fallet beträffande arbetet inom den juridiska byrån till följd av traktatväsendets fortgående utveckling (III ht 1958 s. 3). Jag får vidare hänvisa till vad jag tidigare anfört rörande det arbete, som bedrivs inom områdena för den internationella lufttrafiken samt atomenergin (III ht 1957 s. 2 och 1958 s. 2).

För innevarande budgetår uppgår personalen till sammanlagt 221 personer, varav 42 tjänstemän i sändebudsgraden (+ nämnda 3 dubbleringar), 42 i rådsgraden samt 137 sekreterare och attachéer. En detaljerad översikt av personalens placering den 1 oktober 1958 torde få fogas såsom *Bihang C* till statsrådsprotokollet i detta ärende.

I syfte att få en aktuell bild av behovet av diplomatisk och konsulär personal har en ny översyn påbörjats inom utrikesdepartementet för att söka

klarlägga omfånget av utrikesförvaltningens nuvarande arbetsuppgifter. Resultatet av denna undersökning torde i sinom tid böra redovisas för riksdagen tillika med förslag om därav eventuellt påkallade organisatoriska åtgärder.

Det står emellertid redan nu klart, att vissa nytillkommande arbetsuppgifter kräver en omedelbar personalförstärkning. I 1958 års statsverksproposition (III ht s. 2) framhöll jag bland annat, att ett starkt behov förelåg av en förstärkning av utrikesrepresentationen genom upprättandet av nya självständiga beskickningar i Nordafrika och Bortre Indien. Sedan 1958 års riksdag med anledning härav beviljat medel för en rådsbefattning har det, som jag nämnt tidigare, varit möjligt att upprätta en självständig beskickning i Rabat. Emellertid kvarstår fortfarande behovet av en självständig beskickning i Bortre Indien. Angelägenheten av att en sådan beskickning snarast inrättas har den senaste tiden ånyo understrukits från näringslivets sida. Jag får därför föreslå, att en ny post i rådsgraden inrättas, nämligen en tjänst i Be 1, närmast avsedd att placeras i Bangkok. Den nya beskickningens verksamhetsområde skulle omfatta — förutom Thailand — jämväl den intilliggande staten Burma. Nämnade två stater tillhör f. n. beskickningens i Peking, respektive beskickningens i New Delhi verksamhetsområden.

Alltsedan år 1948 har en svensk representant varit knuten till Förenta Nationernas Europakontor i Genève (prop. 1948: 258 s. 3 och 4). Intill 1952 har posten beklänts av tjänstemän, vilka utlånats från handelsdepartementet eller dåvarande handels- och industrikommissionen. Sedan behov gjort sig gällande att i Genève placera en tjänsteman, vilken skulle vara knuten till samtliga internationella organisationer i Genève av betydelse för Sverige, förordnades i april 1952 en förste sekreterare från utrikesdepartementet att tjänstgöra där som svensk delegerad för frågor rörande internationellt samarbete. Medel för hans avlöning beräknades under anslaget till Särskilda förhandlingar med främmande makter. Under de sex år som förflutit sedan dess har de internationella organisationernas verksamhet i Genève väsentligt ökat, vilket medfört en motsvarande ökning av arbetsuppgifternas betydelse och omfattning för den svenske representanten. De krav som numera ställes på denne är av sådan natur, att posten synes böra beklädas av en tjänsteman i rådsgraden. Flertalet andra länders representanter i Genève är sålunda placerade i denna eller högre grad. Jag föreslår därför, att ifrågasvarande arvodesbefattning förvandlas till en tjänst i Be 1 och att medel för tjänstemannens avlöning beräknas under utrikesförvaltningens avlöningsstat, varvid anslaget till Särskilda förhandlingar med främmande makter kan nedräknas med 50 000 kronor.

Tillkomsten av en gemensam marknad mellan de sex europeiska länder, som undertecknat Rom-fördraget, kommer otvivelaktigt att ställa ökade krav på vår handelspolitiska representation i dessa länder. Vare sig ansträngningarna att skapa ett europeiskt frihandelsområde vinner framgång eller samarbetet mellan OEEC-länderna som en följd av Rom-fördragets ikraftträdande får en annan inriktning, måste man räkna med att den svenska ex-

portindustrin kommer att möta skärpt konkurrens och nya avsättningsproblem, som kan medföra behov av ökat stöd från vår officiella representation i dessa länder. Denna utveckling kan komma att aktualisera frågan om en förstärkning av utlandsrepresentationen inom det berörda området.

Under hänvisning till vad chefen för civildepartementet anfört vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor torde sex tjänster som andre sekreterare, beskickningssekreterare eller vicekonsuler i Ao 19 böra utbytas mot sex tjänster som förste sekreterare, förste beskickningssekreterare eller förste vicekonsuler i Ao 23.

Såsom anfördes i statsverkspropositionen till 1958 års riksdag (III ht s. 3 och 4) företogs under 1957 inom utrikesdepartementet en översyn av hela kanslistorganisationen. Denna utredning utmynnade i vissa förslag till ändrade bestämmelser rörande den reglerade befordringsgången för kanslister. Sedan uppgörelse i frågan träffats mellan civildepartementet och vederbörande personalorganisation, framlades i proposition 1958: 158 bl. a. förslag till ny reglerad befordringsgång för kanslister inom utrikesförvaltningen, vilket godkändes av riksdagen (rskr B 11). Genom de nya bestämmelserna har 34 extra tjänstemän tillhörande den administrativa personalen överförts till den diplomatiska och konsulära personalen. Härigenom torde de under utrikesförvaltningens avlöningsanslag upptagna delposterna *Diplomatisk och konsulär personal: Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal* ävensom *Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän, Prisutjämningsstillägg* samt *Särskilda förmåner i övrigt* komma att överskridas under innevarande budgetår, vartill riksdagens bemyndigande erhållits. För nästkommande budgetår har avlöningsstaten uppgjorts med beaktande av här nämnda omplaceringar.

Med avseende å kanslistorganisationen föreslås, att en kanslisttjänst i Ao 15 inrättas inom den diplomatiska och konsulära personalen i utbyte mot en extra tjänst i Ag 14 inom den administrativa personalen.

I 1954 års statsverksproposition (III ht s. 1 och 2) framhölls, att genomförandet år 1953 av en ny kanslistorganisation bl. a. nödvändiggjorde vissa övergångsanordningar. I anslutning härtill får jag anmäla, att två kanslisttjänster å övergångsstat (III ht 1955 s. 3), en i Ao 14 samt en i Ao 11, indragits under innevarande budgetår. Tjänsterna torde avföras ur personalförteckningen och utbytas mot två kanslisttjänster i den reglerade befordringsgången.

Prisutjämningsstillägg. Den nuvarande ordningen med prisutjämningsstillägg till utrikesförvaltningens diplomatiska och konsulära personal tillkom genom beslut av 1939 års riksdag, då gällande avlöningssystem för denna personalkategori i det väsentliga fastställdes (III ht 1939 och prop. 1939: 28). Avsikten var främst att kompensera tjänstemännen för ökningsar av levnadskostnaderna på grund av stegrade priser och ändrade valutaförhållanden vid tjänstgöring utomlands.

De extraordinära förhållandena under och efter andra världskriget har

haft till följd, att de ordinarie förmånerna blivit alltmer otillräckliga utomlands. Allt större belopp till prisutjämningsstillägg har därför måst äskas och har även erhållits av riksdagen. För innevarande budgetår har beviljats ett anslag av 6 333 000 kronor.

Jag anser mig här böra lämna en sammanfattande redogörelse för principerna för prisutjämningsstilläggens fastställande.

I statsverkspropositionen till 1949 års riksdag (III ht s. 11) anmäldes, att det visat sig önskvärt att tillskapa ett särskilt organ med uppgift att förlöpande följa frågorna om de utomlands placerade tjänstemännens avlöningsförmåner ävensom att biträda ministern för utrikes ärendena vid deras beredning. I detta organ, utrikesförvaltningens lönenämnd, ingår representer för riksdagen, utrikes-, finans- och civildepartementen samt näringslivet.

Samtliga belopp, som utgår i form av prisutjämningsstillägg, fastställas halvårsvis av Kungl. Maj:t efter beredning av lönenämnden.

Efter prövning av utlandstjänstemännens individuellt redovisade levnadskostnader uträknar lönenämnden s. k. standardlöner för utlandsbefattningarna. Dessa standardlöner avser gifta tjänstemän utan barn, varför de reduceras om en befattning innehas av en ogift person. För barn utgår särskilda bidrag. För vissa högre befattningshavare ingår i utgiftsberäkningen även kostnader för representation i lämplig omfattning. Bostadskostnaderna, vilka ofta uppvisar stora variationer på grund av ändrad hyresnivå vid byte av tjänstemän, prövas särskilt.

Sedan standardlönen för en befattning bestämts av lönenämnden, ändras den i princip endast på grund av förändringar i levnadskostnadsindex och/eller växelkurs. Periodvis underkastas dock samtliga standardlöner förnyad prövning i nämnden.

Vid skifte på en befattning inträder den nytillträdande tjänstemannen i princip i den avgåendes standardlön, vilken kompletteras med hänsyn till individuella förhållanden beträffande barn och bostad.

Prisutjämningsstillägget beräknas så, att det tillsammans med övriga löneförmåner uppnår den nivå, som lönenämnden med hänsyn till kostnadsläget, befattningens krav och tjänstemannens familjeförhållanden på nyssnämnt sätt fastställt som skälig.

Systemet innebär även, att höjningar av lönenivån i Sverige icke automatiskt tillåtes komma utlandstjänstemännen till godo.

För budgetåret 1959/60 föreslår jag, att ett belopp av 7 033 000 kronor beräknas till anslagsposten *Diplomatisk och konsulär personal: Prisutjämningsstillägg*. I jämförelse med för innevarande år beviljade medel innebär detta en uppräknings med 700 000 kronor. Denna ökning är huvudsakligen föranledd av den av mig tidigare anmälda överföringen av 34 extra tjänstemän från utrikesförvaltningens administrativa personal till dess diplomatiska och konsulära personal. Överföringen beräknas medföra en ökning av förevarande anslagspost med omkring 400 000 kronor och en samtidig minskning av samma storleksordning av anslagsposten *Administrativ personal: Ortstillägg*. Återstoden av ökningen av förevarande anslagspost, 300 000 kronor, torde dels anlitas för tidigare nämnda rådsposter i Bangkok och Genève och dels tagas i anspråk för täckande av automatiska utgiftsstegringar.

Administrativ personal

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 februari 1958 har jag uppdragit åt en särskild utredningsman att utarbeta och framlägga förslag till bestämmelser rörande förvaltningen och redovisningen av de å riksstatens tredje huvudtitel anvisade medlen samt att inkomma med de förslag till organisatoriska förändringar inom utrikesdepartementets personalavdelning, som i samband därmed kan finnas påkallade. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 19 september 1958 har uppdraget utsträckt att avse dels att verkställa en sådan prövning av frågan om den lämpligaste ordningen för handläggningen av administrativa ärenden inom utrikesdepartementet, som av riksdagen ansetts befogad (SU 1958: B 34, rskr 1958: B 56), dels att göra en av riksdagen begärd översyn rörande formerna för utrikesdepartementets medelsförvaltning, i vad den avser åt departementet anförtrodda medel (SU 1958: B 55, rskr 1958: B 85). Utredningen har påbörjats. Med anledning av att under hösten 1958 misstanke uppkommit om oegentligheter inom räkenskapsväsendet vid en beskickning, har utredningsmannen anmodats att i särskild ordning företaga en översyn av organisationen för den medelsförvaltande verksamheten vid beskickningar och konsulat samt av gällande ordning för revision av dessa myndigheters kamerala redovisning. I avvaktan på resultatet av sistnämnda översyn har en förstärkning ansetts böra göras av den personal inom ekonomibyrån, som deltar i förenämnda revisionsarbete. Detta kan genomföras inom ramen för tillgängliga anslagsmedel.

Med hänsyn till den fortgående ökningen av arbetsuppgifterna inom utrikesförvaltningen torde fyra nya kontorsbiträdestjänster i reglerad befordringsgång böra inrättas för att täcka de mest angelägna behoven.

Tio tjänster såsom kontorister i Ae 9 samt en expeditiionsvakttjänst i Ag 8 bör överföras å ordinarie, respektive extra ordinarie stat.

Under hänvisning till vad chefen för civildepartementet anfört vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor bör följande tjänster uppflyttas, nämligen två kontorister i Ao 9 till kansliskrivare i Ao 10 samt fyra kontorsbiträden i reglerad befordringsgång till kanslibiträden i Ae 7.

De av mig framlagda förslagen påkallar en ökning av medelsbehovet med 62 784 kronor för två rådstjänster i Be 1, 24 480 kronor för uppflyttning av sex andre sekreterare i Ao 19 till förste sekreterare i Ao 23, 720 kronor för en kanslist i Ao 15 (varvid en tjänst i Ag 14 indrages), 34 512 kronor för fyra kontorsbiträden i reglerad befordringsgång samt 4 920 kronor för de i det föregående nämnda lönegradsförändringarna.

Vidare bör det under posten *Diplomatisk och konsulär personal* upptagna beloppet till *Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän: Prisutjämningstillägg* i enlighet med vad jag tidigare anfört uppräknas med 700 000 kronor. Under posten *Administrativ personal* uppfört belopp till *Ortstillägg* torde kunna minskas med sammanlagt 800 000 kronor. Det under förstnämnda anslagspost uppförda beloppet till *Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän: Särskilda förmå-*

ner i övrigt torde med hänsyn till förutsedd ökad belastning höjas med 200 000 kronor.

Under envar av posterna *Diplomatisk och konsulär personal*, *Administrativ personal* samt *Pressattachéer* har uppförts en förslagsvis betecknad anslagspost, benämnd *Kompensation för höjda folkpensionsavgifter*, som beräknats till 56 000, 36 000, respektive 2 000 kronor. Nettoökningen under delposterna till *Rörligt tillägg* förutses uppgå till 6 000 kronor, varjämte löneklassuppflyttningar samt uppflyttningar i reglerad befordringsgång beräknas föranleda automatiska utgiftsstegringar med sammanlagt 142 880 kronor. Å andra sidan har till följd av vidtagna besparingar beloppen till avlöningar åt ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän under posterna till *Diplomatisk och konsulär personal* samt *Administrativ personal* samtidigt kunnat minskas med 228 408 kronor.

Anslaget torde således höjas med (62 784 + 24 480 + 720 + 34 512 + 4 920 + 700 000 — 800 000 + 200 000 + 56 000 + 36 000 + 2 000 + 6 000 + 142 880 — 228 408) 241 888 kronor eller i runt tal 242 000 kronor och för nästa budgetår uppföras med 31 636 000 kronor. Anslaget bör fördelas på olika poster på sätt framgår av avlöningsstaten i efterföljande hemställan.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) godkänna följande personalförteckning för utrikesförvaltningen:

Personalförteckning

I. Diplomatisk och konsulär personal

A. Ordinarie tjänstemän:

Befattning	Lönegrad
1 sändebud såsom kabinetssekreterare	Bo 6
4 sändebud	Bo 6
7 sändebud	Bo 5
1 chef för rättsavdelningen	Bo 5 ¹ (Bo 4)
1 chef för handelsavdelningen	Bo 5 eller Bo 4
2 utrikesråd såsom avdelningschefer	Bo 4
25 sändebud eller generalkonsuler	Bo 4
1 protokollchef	Bo 1
34 byråchefer, beskickningsråd, handelsråd eller konsuler	Bo 1
46 förste sekreterare, förste beskickningssekreterare eller förste vicekonsuler	Ao 23
13 andre sekreterare, beskickningssekreterare eller vicekonsuler	Ao 19
12 förste kanslister	Ao 19
20 kanslister	Ao 15

¹ Så länge nuvarande befattningshavare innehar tjänsten.

B. Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än Ae 19:

Befattning	Lönegrad
1 sändebud	Be 4
9 byråchefer, beskickningsråd, handelsråd eller konsuler	Be 1
15 förste sekreterare, förste beskickningssekreterare eller förste vicekonsuler	Ae 23

C. Tjänsteman å övergångsstat:

1 kanslist	Ao 11
------------------	-------

II. Administrativ personal**A. Ordinarie tjänstemän:**

1 kansliråd och chef för arkivet	Bo 1
1 kansliråd och chef för ekonomibyrån	Bo 1
1 förste arkivarie	Ao 24
1 förste bibliotekarie	Ao 24
1 förste byråinspektör	Ao 23
1 arkivarie	Ao 21
1 förste revisor	Ao 21
1 revisor	Ao 19
1 kontorsskrivare	Ao 13
5 förste kansliskrivare	Ao 12
1 expeditjonsförman	Ao 10
15 kansliskrivare	Ao 10
36 kontorister	Ao 9
3 förste expeditjonsvakter	Ao 8
14 expeditjonsvakter	Ao 7
54 kanslibiträden	Ao 7
91 kontorsbiträden	Ao 5

B. Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än Ae 19:

1 förste kanslisekreterare	Ae 23
1 pressombudsman	Ae 23
2 översättare	Ae 23
1 arkivarie	Ae 21
1 intendent	Ae 21
1 redaktör	Ae 21

C. Tjänstemän å övergångsstat:

1 kamrerare	Ao 23
2 kanslister	Ao 11
4 kansliskrivare	Ao 10
1 kanslibiträde	Ao 7

III. Pressattachéer

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än Ae 19:

Befattning	Lönegrad
7 pressattachéer	Ae 23

b) godkänna följande avlöningsstat för utrikesförvaltningen att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60:

Avlöningsstat

I. Diplomatisk och konsulär personal	20 427 000
1. Avlöning till departementschefen, ministern för utrikes ärendena ...	52 000
2. Avlöningar till ordinarie tjänste- män, <i>förslagsvis</i>	4 582 000
3. Arvoden bestämda av Kungl. Maj:t	8 000
4. Exspektansarvoden bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	250 000
5. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	3 116 000
6. Särskilda löneförmåner till ordi- narie och icke-ordinarie tjänste- män	11 123 000
a. Representationsbi- drag till ministern för utrikes ären- dena	20 000
b. Representations- och hyresbidrag till vissa befattnings- havare i utrikes- departementet	20 000
c. Prisutjämningsstill- lägg	7 033 000
d. Särskilda förmåner i övrigt, <i>förslagsvis</i>	4 050 000
7. Rörligt tillägg, <i>förslags- vis</i>	1 240 000
8. Kompensation för höjda folkpen- sionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	56 000

II. Administrativ personal	7 908 000
1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	1 886 000
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal	3 236 000
3. Ortstillägg	1 930 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	820 000
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	36 000
III. Pressattachéer	511 000
1. Avlöningar till icke-ordinarie personal	180 000
2. Ortstillägg, <i>förslagsvis</i>	300 000
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	29 000
4. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	2 000
IV. Av vederbörande utlandsmyndigheter anställd personal	2 760 000
V. Ersättningar till expertis och tillfällig arbetskraft, <i>förslagsvis</i>	30 000
Summa kronor	31 636 000

c) till *Utrikesförvaltningen*: *Avlöningar* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 31 636 000 kronor.

[2] 2. Utrikesförvaltningen: Omkostnader

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	7 220 000	7 087 863
1958/59 (statsliggaren s. 156)	7 179 000	
1959/60 (förslag)	6 390 000	

Kungl. Maj:t har den 18 april 1958 fastställt följande omkostnadsstat för utrikesförvaltningen att tillämpas tills vidare under budgetåret 1958/59:

Omkostnadsstat

1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	140 000
2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	1 400 000
3. Flyttningersättningar, <i>förslagsvis</i>	850 000
4. Publikationstryck, <i>förslagsvis</i>	100 000
5. Fraktkostnader, <i>förslagsvis</i>	350 000
6. <i>Expenser, förslagsvis</i>	
Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	85 000
Övriga <i>expenser</i> :	
Telegram, telefon och annonsering, <i>förslagsvis</i> ..	1 300 000
Andra ändamål:	
a. för utrikesdepartementet, <i>högst</i>	719 000
b. för utrikesrepresentationen, <i>högst</i>	2 235 000
	4 339 000
	Summa kronor 7 179 000

Förevarande anslag torde för budgetåret 1959/60 beräknas på följande sätt.

Anslagsposterna till *reseersättningar, flyttningersättningar, bränsle, lyse och vatten* samt *telegram, telefon och annonsering* upptages till oförändrade belopp, varjämte anslagsposten till *fraktkostnader* med hänsyn till minskad belastning nedräknas med 50 000 kronor. Å andra sidan bör delposten *sjukvård* uppräknas med 60 000 kronor till följd av stigande belastning och delposten *publikationstryck* med 10 000 kronor med anledning av förutsedda merutgifter. De i omkostnadsstaten för nästkommande budgetår under 1—6 upptagna delposterna skulle härigenom öka med (— 50 000 + 60 000 + 10 000) 20 000 kronor.

Under posten till *övriga expenser, andra ändamål: för utrikesdepartementet* kan delposterna till *inköp och underhåll av kontorsmaskiner, tjänstefordon m. fl. inventarier* samt *prenumeration å tidningar och tidskrifter* bibehållas vid oförändrade belopp, medan delposten till *renhållning och städning* som en följd av övergång till varannandagsstädning inom en stor del av departementets lokaler torde kunna nedräknas med 7 000 kronor. På grund av automatiska utgiftsstegringar torde vidare delposterna till *skrivmaterialier, papper, blankettryck o. d.* samt *bokinköp för departementets bibliotek* höjas med 15 000, respektive 3 000 kronor. Därjämte torde delposten till *övriga ändamål* till följd av förutsedda merutgifter utgå med ett med 10 000 kronor förhöjt belopp.

Posten till *övriga expenser, andra ändamål: för utrikesdepartementet* kommer sålunda att öka med (— 7 000 + 15 000 + 3 000 + 10 000) 21 000 kronor.

Under posten till *övriga expenser, andra ändamål: för utrikesrepresentationen* beräknas delposten till *övriga omkostnader* till samma belopp som för budgetåret 1958/59, medan delposterna till *åkning i tjänsteärenden* samt *inköp, underhåll och drift av tjänstefordon* med hänsyn till det ökade anta-

iet tjänstefordon, respektive förmånliga villkor vid förnyelse av bilparken kan minskas med 10 000, respektive 50 000 kronor. Av skäl, för vilka jag kommer att senare redogöra, bör de för innevarande budgetår med 370 000 respektive 410 000 kronor uppförda delposterna till *inköp och underhåll av möbler m. fl. inventarier* samt *inköp av inventarier för tjänstebostäder* överföras till nästpåföljande anslag Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat. Återstående delpost, nämligen den till *ämbetsutgifter för olönade konsulat*, torde på grund av allt talrikare ersättningsanspråk från olönade konsuler för vissa författningsenliga utlägg i tjänsteärenden böra uppräknas med 10 000 kronor. Nettominskningen under posten till *övriga expenser, andra ändamål: för utrikesrepresentationen* kommer sålunda att uppgå till (— 10 000 — 50 000 — 370 000 — 410 000 + 10 000) 830 000 kronor.

I vad avser utgifter för anskaffande av tjänstebilar till beskickningar, delegationer och konsulat lämnas riksdagen härom årlig redogörelse (III ht 1946 s. 27; rskr 3). Under budgetåret 1957/58 har sålunda en tjänstebil för en kostnad av 6 400 kronor inköpts för OEEC-delegationen i Paris, varjämte tolv äldre bilar av driftsekonomiska skäl utbytt mot nya.

Enligt de sålunda framlagda förslagen skulle detta anslag minskas med (+ 20 000 + 21 000 — 830 000) 789 000 kronor, och jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utrikesförvaltningen: Omkostnader* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 6 390 000 kronor.

[3] 3. Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat

	Anslag
1957/58	150 000
1958/59 (statsliggaren s. 158)	150 000
1959/60 (förslag)	800 000

a) Såsom framhölls i statsverkspropositionen till 1957 års riksdag (III ht s. 10) beräknades behovet av inventarieanskaffning för kanslier och tjänstebostäder avseende de beskickningsanläggningar, som är under uppförande i New Delhi och Tokio, till sammanlagt omkring 500 000 kronor. Under varterdera av budgetåren 1957/58 och 1958/59 har för ifrågavarande ändamål anvisats ett belopp av 150 000 kronor. Dessa medel, sammanlagt 300 000 kronor, har under innevarande budgetår disponerats för avsedda ändamål. Då ifrågavarande byggnader kommer att vara inflyttningsklara under kalenderåret 1959, bör återstoden — 200 000 kronor — av det för inköp av inventarier erforderliga beloppet ställas till förfogande under budgetåret 1959/60.

b) Som jag tidigare anfört under omkostnadsstaten bör de i anslagsposten *övriga expenser, andra ändamål: för utrikesrepresentationen* ingående delposterna till *inköp och underhåll av möbler m. fl. inventarier* samt *inköp av inventarier för tjänstebostäder* överföras till förevarande reservationsan-

slag. Härigenom möjliggöres att anskaffningen av möbler och andra inventarier för utlandsmyndigheternas kanslier samt tjänste- och personalbostäder kan planläggas på längre sikt och på ett rationellare sätt.

Under innevarande budgetår har för dessa ändamål anslagits (370 000 + 410 000) 780 000 kronor. Med hänsyn till det statsfinansiella läget har det bedömts motiverat att för budgetåret 1959/60 sänka anslagsposterna till sammanlagt 600 000 kronor, varav 275 000 kronor är avsedda till inköp och underhåll av möbler m. fl. inventarier för utlandsmyndigheternas kanslier och 325 000 kronor till inköp av inventarier för tjänste- och personalbostäder.

Anslaget skulle sålunda uppgå till (200 000 + 600 000) 800 000 kronor, och jag hemställer att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inventarier för beskickningar, delegationer och konsulat* för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 800 000 kronor.

[4] 4. Ersättningar åt olönade konsuler

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	550 000	558 000
1958/59 (statsliggaren s. 158)	575 000	
1959/60 (förslag)	600 000	

För närvarande finnes 510 olönade svenska utlandsmyndigheter (generalkonsulat, konsulat eller vicekonsulat). Till 21 av dessa, vid vilka arbetsuppgifterna är av betydande omfattning, har en lönad tjänsteman tillhörande utrikesförvaltningen knutits. Vid övriga olönade representationer ombesörjes den konsulära verksamheten av vederbörande honorärkonsul.

Under budgetåret 1958/59 utgår tills vidare ersättning till 59 olönade konsuler. Endast i undantagsfall torde bidragen täcka alla de med konsulsbefattningen förenade kostnaderna.

Såsom framhållits i tidigare statsverkspropositioner, senast till 1958 års riksdag (III ht s. 10), har utrikesdepartementet under senare år i allt större omfattning ställts inför krav på ökad ersättning till de olönade konsulerna. Detta har framförallt gjort sig gällande vid tillsättande av nya konsuler. Vidare har ett antal konsuler, vilkas bidrag varit oförändrade en längre tid, inkommit med anspråk å högre ersättning och därvid åberopat fortgående prisstegringar.

För att i viss utsträckning tillgodose dessa krav på högre ersättningar torde anslaget böra uppräknas med 25 000 kronor. Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättningar åt olönade konsuler* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 600 000 kronor.

B. Bidrag till vissa internationella organisationer m. m.

[5] 1. Permanenta skiljedomstolens internationella byrå i Haag

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	4 000	3 562
1958/59 (statsliggaren s. 159)	4 000	
1959/60 (förslag)	4 000	

Sveriges bidrag för år 1957 uppgick till 3 562 kronor, vilket innebär en sänkning med 313 kronor jämfört med bidraget för år 1956. Anledningen till denna sänkning är att under år 1957 ytterligare fyra stater, nämligen Indien, Kambodja, Sovjetunionen och Österrike, anslutit sig till skiljedomstolen. För år 1958 har byråns utgiftsstat fastställts till 105 500 floriner mot 101 000 floriner för år 1957. En viss ökning av Sveriges bidrag kan sålunda förutses. Bidraget torde dock kunna beräknas till högst samma belopp som för innevarande budgetår. Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Permanent skiljedomstolens internationella byrå i Haag* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 kronor.

[6] 2. Förenta Nationerna

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	3 000 000	2 999 660
1958/59 (statsliggaren s. 159)	3 198 500	
1959/60 (förslag)	5 200 000	

Storleken av Sveriges bidrag till Förenta Nationerna för år 1959 kan tills vidare icke med full säkerhet avgöras. De uppgifter därom, som sannolikt kommer att föreligga vid tidpunkten för anslagsfrågans behandling i riksdagen, torde lämpligen få tillställas vederbörande utskott. En preliminär beräkning på grundval av nu kända förhållanden ger vid handen ett anslagsbehov av i runt tal 5 200 000 kronor, däri inberäknat Sveriges andel i Förenta Nationernas kostnader för dess vaktstyrka i Mellersta Östern.

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förenta Nationerna* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 5 200 000 kronor.

[7] 3. Organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete (OEEC)

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	1 200 000	1 321 794
1958/59 (statsliggaren s. 160)	1 400 000	
1959/60 (förslag)	1 700 000	

I Sveriges bidrag till organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete ingår belopp för dels själva organisationen, dels de till densamma anknutna transportministerkonferensen, produktivitetsinstitutet, europeiska atomenergiorganet och kontoret för vetenskaplig och teknisk personal, dels slutligen den för medlemsstaterna gemensamma fonden för publicitetsändamål i Amerikas Förenta Stater.

1. *Organisationens* utgifter, vilka ersättes genom bidrag av medlemsstaterna, uppgår i dess budget 1958/59 till 1 612 332 000 franska francs eller — främst till följd av den franska devalveringen i augusti 1957 — i runt tal 53 000 000 francs mindre än i föregående budget inklusive i mars 1958 fastställd tilläggsbudget. Enligt organisationens beslut den 11 juli 1958 utgör Sveriges bidrag 4,13 %, vilket innebär en minskning med 0,05 procentenhet jämfört med 1957/58. Bidraget utgör följaktligen 66 589 312 francs, motsvarande omkring 826 000 kronor. Vid fastställandet av nämnda medlemsbidrag har dock hänsyn icke tagits till konsekvenserna för innevarande budgetår av vissa redan beslutade löneförbättringar för sekretariatets personal liksom ej heller till det ävenledes beslutade inköpet av den för en eventuell ny sekretariatsbyggnad avsedda s. k. Oribus-tomten. För budgetåret 1959/60 torde ökade utgifter vara att emotse beroende dels på utvidgning av organisationens verksamhet, vilken blir särskilt påtaglig, om ett europeiskt frihandelsområde kommer till stånd, dels på kostnadsstegringar i Frankrike. För nämnda budgetår torde Sveriges bidrag till organisationen kunna beräknas till 1 120 000 kronor, varvid medräknats den på Sverige fallande andelen av köpeskillingen för Oribus-tomten, omkring 125 000 kronor. Härvid, liksom i fortsättningen, har hänsyn icke kunnat tagas till den ännu svårberäknade effekten av den nyligen genomförda devalveringen av den franska valutan. Det torde dock kunna förväntas, att de under detta anslag beräknade kostnaderna för Sveriges deltagande i OEEC:s verksamhet snarast har innebörden av maximisiffror, vilka kan komma att underskridas.

2. För *transportministerkonferensen*, vars sekretariat bekostas av organisationen, har Sveriges bidrag för 1958/59 fastställts till i runt tal 14 000 kronor. För budgetåret 1959/60 synes oförändrat belopp kunna upptagas.

3. Sveriges bidrag till *produktivitetsinstitutet* beräknas för budgetåret 1958/59 uppgå till omkring 365 000 kronor. För budgetåret 1959/60 kan förutses ett i stort sett oförändrat belopp.

4. För det nyupprättade *europeiska atomenergiorganet* har Sveriges bidrag för år 1958/59 fastställts till drygt 81 000 kronor. För nästa budgetår torde ett något större belopp, sannolikt omkring 90 000 kronor, vara att förutse.

5. För det likaledes nyupprättade *kontoret för vetenskaplig och teknisk personal* har Sveriges bidrag för innevarande budgetår bestämts till i runt tal 36 000 kronor. Från amerikansk sida föreligger ett erbjudande om höjning med 50 % av det amerikanska bidraget till denna verksamhet, vilket bidrag för närvarande uppgår till 500 000 dollar. Om detta erbjudande accepteras, torde minst en motsvarande höjning av de europeiska medlemsländernas bidrag bli påkallad. Å svensk sida anser man, att en utvidgning av verksamheten bör anstå till dess erfarenheter vunnits om innevarande års arbete. För budgetåret 1959/60 torde ett oförändrat belopp därför tills vidare kunna anslås, men det kan icke uteslutas, att en höjning blir erforderlig.

6. Vad slutligen angår den för medlemsstaterna gemensamma *fonden för publicitetsändamål i Förenta Staterna* utgör bidraget budgetåret 1958/59 60 000 kronor. För budgetåret 1959/60 föreligger ett budgetförslag, enligt vilket utgifterna skulle stiga med 20 %. Sveriges bidrag kommer enligt detta förslag att uppgå till omkring 72 000 kronor.

Det sammanlagda bidraget till OEEC för budgetåret 1959/60 beräknas sålunda — med tidigare anförd reservation — uppgå till (1 120 000 + 14 000 + 365 000 + 90 000 + 36 000 + 72 000) 1 697 000 kronor eller i runt tal 1 700 000 kronor. Jag hemställer följaktligen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 700 000 kronor.

[8] 4. Europarådet

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	391 000	387 971
1958/59 (statsliggaren s. 160)	400 000	
1959/60 (förslag)	400 000	

Storleken av Sveriges bidrag till Europarådet under budgetåret 1959/60 kan ännu icke med säkerhet bestämmas. De uppgifter därom, som sannolikt kommer att föreligga vid anslagsfrågans behandling i riksdagen, torde lämpligen få tillställas vederbörande utskott. Såvitt nu kan bedömas, torde bidraget emellertid ej komma att understiga innevarande budgetårs anslag. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Europarådet* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 400 000 kronor.

[9] 5. Särskilda förhandlingar med främmande makter

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	1 500 000	1 562 449
1958/59 (statsliggaren s. 160)	1 700 000	
1959/60 (förslag)	1 650 000	

Under detta anslag avlönas för närvarande det ständiga ombudet vid Sveriges ständiga representation vid Förenta Nationernas Europakontor i Genève. Som jag tidigare anfört under punkt 1 bör medel för avlönande av ifrågavarande tjänst fr. o. m. budgetåret 1959/60 utgå från avlöningsanslaget. Kostnaderna härför uppgår i runt tal till 50 000 kronor, varför en motsvarande nedräkning av anslaget synes vara möjlig. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Särskilda förhandlingar med främmande makter* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 650 000 kronor.

[10] 6. Bidrag till internationell hjälpverksamhet

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	9 200 000	10 238 656
1958/59 (statsliggaren s. 160)	8 900 000	
1959/60 (förslag)	20 875 000	

Vid ingången av budgetåret 1958/59 stod följande medel till förfogande:

Reservationsmedel från föregående budgetår	4 909 542
Anslag för budgetåret 1958/59	8 900 000
	Summa kronor 13 809 542

Av reservationsbeloppet 4 909 542 kronor har efter den 1 juli 1958 till flyktinghjälp och olika andra ändamål utbetalats 1 040 673 kronor. Dessutom avses 190 000 kronor utbetalas till arbetsmarknadsstyrelsen såsom ersättning för styrelsens kostnader i samband med mottagandet av flyktingar från läger i Grekland enligt Kungl. Maj:ts beslut den 2 maj 1958. För yrkesskolan vid Karachi har reserverats 1 480 000 kronor. Övriga utfästelser eller ännu ej utbetalade belopp — inbegripet ett mindre, ännu ej exakt fastställt överskott i vad avser det skandinaviska undervisningssjukhuset i Korea (jämför elfte huvudtiteln, punkt 203, s. 461) — uppgår till 2 198 869 kronor.

Utgifterna för budgetåret 1958/59 ävensom de förslagsvis beräknade utgifterna för budgetåret 1959/60 har sammanförts i följande tablå:

	Budgetåret 1958/59	Budgetåret 1959/60
1. Förenta Nationernas utvidgade verksamhet för tekniskt bistånd	4 500 000	15 550 000
Förenta Nationernas särskilda fond	—	
2. Förenta Nationernas barnfond (UNICEF)	1 100 000	1 350 000
3. Övrig internationell hjälpverksamhet	3 300 000	3 975 000
	Summa kronor 8 900 000	20 875 000

1. Förenta nationernas utvidgade verksamhet för tekniskt bistånd och särskilda fonden

1957/58	4 100 000 ¹
1958/59	4 500 000 ²
1959/60 (förslag)	15 550 000

De i Förenta Nationernas utvidgade verksamhet för tekniskt bistånd deltagande ländernas sammanlagda bidrag uppgick för kalenderåret 1957 till 31 miljoner dollar. Motsvarande siffra för 1958 utgör 32 miljoner dollar. För 1959 har uppgjorts ett biståndsprogram om 33 miljoner dollar.

Den särskilda fonden utgör en utvidgning av Förenta Nationernas verksamhet för tekniskt bistånd och är avsedd att lämna hjälp inom områden, som är väsentliga för de underutvecklade ländernas tekniska, ekonomiska och sociala utveckling, exempelvis undersökningar av vatten-, mineral- och krafttillgångar, upprättande av undervisningsinstitut för allmän förvaltning, statistik och teknologi samt av forsknings- och produktivitetscentra. Fonden har framvuxit såsom en kompromiss mellan de stater, som siktat mot upprättandet av en fond på 250 miljoner dollar för gåvohjälp och långfristiga lån till låg ränta (SUNFED), för vilket i korthet redogjorts i statsverkspropositionerna 1955 (III ht s. 17) och 1956 (III ht s. 19), och de stater, som i nuvarande läge ansett ett dylikt projekt alltför vittomfattande. För den särskilda fonden, som tillkommit genom Förenta Nationernas enhälligt antagna resolution den 14 december 1957 och som är avsedd att börja sin verksamhet den 1 januari 1959, har förutsetts en storleksordning av inemot 100 miljoner dollar per år genom frivilliga bidrag i första hand från Förenta Nationernas medlemmar.

I Förenta Nationernas utvidgade tekniska biståndsverksamhet har Förenta Staterna de båda senaste åren deltagit med ett till 15,5 miljoner dollar maximerat belopp, förutsatt att detta belopp år 1957 ej översteg 50 % av övriga länders bidrag och nästlidna kalenderår 45 %. Avsikten är att gradvis nedbringa Förenta Staternas bidrag till en tredjedel av den totala bidragssumman. I enlighet med denna tankegång har Förenta Staterna utfäst sig att för år 1959 lämna 38 miljoner dollar sammanlagt till Förenta Nationernas utvidgade tekniska biståndsverksamhet och till den särskilda fonden, förutsatt att den amerikanska andelen i båda fallen ej överstiger 40 % av den totala bidragssumman.

Föredraganden. Det torde vara uppenbart, att skillnaderna i levnadsstandard mellan industrialiserade och mindre utvecklade länder är ett av vår tids stora problem. För att hjälpa de mindre utvecklade länderna att i någon mån

¹ Återstående del (2 900 000 kr) av bidraget för kalenderåret 1957 samt del (1 200 000 kr) av bidraget för kalenderåret 1958.

² Återstående del (3 300 000 kr) av bidraget för kalenderåret 1958 samt del (1 200 000 kr) av det beräknade bidraget för kalenderåret 1959.

inhämta västerlandets ekonomiska och tekniska försprång framstår det som alltmer nödvändigt att de bättre lottade länderna ökar sin tekniska biståndsverksamhet. Detta bistånd bör, enligt den uppfattning som allmänt råder i Sverige, främst förmedlas genom Förenta Nationerna och dess organ för ändamålet.

Med hänsyn till de goda resultat, som uppnåtts genom Förenta Nationernas s. k. utvidgade program för tekniskt bistånd, är det önskvärt att dessa resultat befastes och utbygges samt att möjligheter skapas för en fortsatt verksamhet i ökad omfattning och på friare villkor. Den nya särskilda fonden är avsedd att bli ett viktigt sådant komplement till den hittillsvarande verksamheten.

Då såsom förut nämnts Förenta Staterna avser att låta sitt bidrag till Förenta Nationernas utvidgade verksamhet för tekniskt bistånd gradvis anpassas till en lägre procent av den totala bidragssumman och samma normer kommer att tillämpas på det amerikanska bidraget till den särskilda fonden, erfordras för den tekniska biståndsverksamheten att övriga länder dels ökar sina bidrag i motsvarande mån, dels ökar dem därutöver för att verksamheten skall kunna växa. Vidare är det önskvärt, att Sverige bidrager till den särskilda fonden i motsvarande utsträckning som till det utvidgade tekniska biståndsprogrammet. Jag föreslår därför, att bidraget till dessa båda grenar av teknisk biståndsverksamhet fastställs till 15 550 000 kronor, varvid beloppet torde fördelas med en tredjedel till den utvidgade tekniska biståndsverksamheten och två tredjedelar till den särskilda fonden.

2. Förenta nationernas barnfond (UNICEF)

1957/58	1 100 000 ¹
1958/59	1 100 000 ²
1959/60 (förslag)	1 350 000 ³

Fondens sammanlagda inkomster beräknas under kalenderåret 1958 komma att uppgå till omkring 22,4 miljoner dollar, varav från andra inkomstkällor än utlovade bidrag omkring 2 miljoner dollar. Förenta Staterna har utlovat ett maximibelopp av 11 miljoner dollar eller 52,5 % av den totala bidragssumman. Det förefaller emellertid sannolikt, att den amerikanska bidragsutfästelsen inte skall kunna fullt utnyttjas på grund av bristande bidrag från övriga medlemsländer. Utgifterna hade ursprungligen beräknats till 25 miljoner dollar.

¹ Återstående del (600 000 kr) av bidraget för kalenderåret 1957 samt del (500 000 kr) av bidraget för 1958.

² Återstående del (600 000 kr) av bidraget för kalenderåret 1958 samt del (500 000 kr) av det beräknade bidraget för kalenderåret 1959.

³ Återstående del (850 000 kr) av bidraget för kalenderåret 1959 samt del (500 000 kr) av det beräknade bidraget för kalenderåret 1960.

Även för kalenderåret 1959 har sikte tagits på en utgiftsbudget å 25 miljoner dollar. I inkomster har beräknats 22 miljoner dollar från bidragande länder och 2 miljoner i form av andra frivilliga bidrag. Inkomsterna kommer alltså i gynnsammaste fall att understiga utgifterna med 1 miljon dollar. Förenta Staterna har ställt i utsikt ett bidrag av 11 miljoner dollar, eller 50 % av den totala bidragssumman, om motsvarande bidrag från övriga länder uppnår samma belopp. För att så skall kunna ske måste en ökning av sistnämnda länders bidrag komma till stånd.

Föredraganden. Med hänsyn till önskvärdheten av att möjligheter skapas för UNICEF att minst i samma utsträckning som hittills fortsätta sin verksamhet, föreslår jag att bidraget höjes med cirka en fjärdedel eller 250 000 kronor till 1 350 000 kronor.

3. Övrig internationell hjälpverksamhet

Fördelningen under denna anslagspost framgår av följande tablå:

	Budgetåret 1958/59	Budgetåret 1959/60
a) Flyktinghjälp	1 315 000	1 515 000
b) Svenska institutets avdelning för tekniskt bistånd	265 000	300 000
c) Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd ..	1 570 000	1 750 000
d) Annan direkt svensk hjälpverksamhet	150 000	400 000
e) Katastrofhjälp och andra tillfälliga ändamål ..	—	—
f) Arvoden till ledamöter i vissa nämnder och kommittéer	—	10 000
Summa kronor	3 300 000	3 975 000

a. *Flyktinghjälp.* För kalenderåret 1958 utgjorde Sveriges kontantbidrag till Förenta Nationernas flyktingfond (UNREF) 600 000 kronor eller samma belopp som för 1956 och 1957. Ehuru fonden avses upphöra med utgången av 1958, kommer flyktingkommissariens verksamhet att fortsätta till den 31 december 1963.

I enlighet med en av Förenta Nationernas generalförsamling antagen resolution har dess ekonomiska och sociala råd (ECOSOC) upprättat en exekutivkommitté, bestående av 25 ledamöter, vilken från och med den 1 januari 1959 skall ersätta UNREF:s exekutivkommitté. Sverige har valts till medlem av den nya exekutivkommittén.

Beträffande omfattningen av och kostnaderna för mottagande i Sverige av flyktingar under 1958 hänvisas till uppgifter under femte och elfte huvudtitlarna, anslagen till *Understöd åt flyktingar m. m.* respektive *Kostnader för sjukvård m. m. åt vissa utlänningar.*

Den svenska andelen av Mellanstatliga kommitténs för europeisk migration (ICEM) förvaltningskostnader under kalenderåret 1958 utgjorde 402 628 kronor.

Till Förenta Nationernas hjälporgan för Palestina-flyktingar (UNRWA) lämnade Sverige för budgetåret 1958/59 ett bidrag av samma storlek som tidigare, nämligen 300 000 kronor. Dessutom har Sverige med anledning av en vädjan från Förenta Nationerna ställt ett belopp av 51 800 kronor till UNRWA:s förfogande såsom ett extra engångsbidrag för 1958.

b. *Svenska institutets avdelning för tekniskt bistånd.* För sin verksamhet för rekrytering av experter och mottagande av stipendiater m. m. i samband med Förenta Nationernas och fackorganens verksamhet för tekniskt bistånd har avdelningen för budgetåret 1958/59 beviljats ett anslag av 265 000 kronor.

c. *Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd.* För den verksamhet, som bedrivs av den svensk-pakistanska skolan för yrkesundervisning vid Karachi, har under budgetåret 1958/59 630 000 kronor utanordnats av de vid slutet av budgetåret 1957/58 under denna post till 2 110 000 kronor uppgående reservationsmedlen. För innevarande budgetår har 650 000 kronor anslagits.

För det svensk-etiopiska byggnadstekniska institutet i Addis Abeba har i samband med institutets verksamhet det för budgetåret 1957/58 anvisade anslaget av 500 000 kronor helt förbrukats. För budgetåret 1958/59 har anslagits 750 000 kronor, vilket belopp genom institutets ombildning från tre-årig till fyraårig läroanstalt och ökat antal elever kommer att tagas i anspråk i sin helhet. Härtill har av reservationsmedel måst anlitas ytterligare 150 000 kronor för att fylla behovet av lärare i praktisk byggnadsteknik samt en för institutet och det svensk-etiopiska barnsjukhuset gemensam administratör.

Centralkommittén anordnade med början i april 1958 en kurs för vidareutbildning i Sverige av iranska bergsingenjörer inom ämnesområdet metallurgi, främst gjuteri- och verkstadsteknik. Härför har ett belopp av 180 000 kronor utanordnats.

d. *Annan direkt svensk hjälpverksamhet.* Sveriges förenade studentkårer har under innevarande budgetår beviljats anslag med sammanlagt 136 440 kronor till möjliggörande för nitton indonesiska studenter att fortsätta eller påbörja studier i Sverige. Under budgetåret 1957/58 utanordnades vidare under denna anslagspost sammanlagt 219 832 kronor för Centralkommitténs stipendieverksamhet. För samma ändamål har hittills under innevarande budgetår utanordnats 97 390 kronor.

e. *Katastrofhjälp och andra tillfälliga ändamål.* Föreningen internationella arbetslag har till täckande av vissa kostnader i samband med utsändandet av ett antal frivilliga till arbetsläger i Sudan erhållit bidrag med 10 000 kronor, vilket belopp tagits från tillgängliga reservationsmedel.

Föredraganden. Inom posten *Flyktinghjälp* torde få beräknas bidrag till Förenta Nationernas flyktingkommissaries verksamhet med oförändrat 600 000 kronor, till Mellanstatliga kommitténs för europeisk migration (ICEM) förvaltningskostnader med 415 000 kronor och till Förenta Nationernas hjälporgan för Palestina-flyktingar (UNRWA) med oförändrat 300 000 kronor. För ytterligare flyktinghjälp har beräknats ett belopp av 200 000 kronor.

Svenska institutets avdelning för tekniskt bistånd torde för sin verksamhet under budgetåret 1959/60 behöva ett bidrag av 300 000 kronor. Højningen av bidraget har föranletts av den fortgående utvidgningen av nu existerande biståndsprogram samt av väntade nya arbetsuppgifter i samband med upprättandet av Förenta Nationernas särskilda fond och avdelningens medverkan i det numera av OEEC bedrivna »Third Country Training Programme».

Det för *Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd* uppförda beloppet 1 750 000 kronor innebär en højning med 180 000 kronor. Med hänsyn till de relativt stora reservationer, som finnes tillgängliga under denna post, har jag icke ansett mig böra för närvarande begära en större højning av anslaget. Det förutsättes likväl, att befintliga reservationsmedel får tagas i anspråk för nya biståndsprojekt, som är under förberedelse.

För *Annan direkt svensk hjälpverksamhet*, i första hand i form av stipendier, har uppförts 400 000 kronor, varav 150 000 kronor är avsedda för de indonesiska studenter, vilkas utbildning förmedlas av Sveriges förenade studentkårer, och 250 000 kronor för övriga stipendiater, av vilka flertalet föreslås av Centralkommittén.

Till bestridande av arvoden åt medlemmarna av Nämnden för internationella expert- och stipendieärenden samt Svenska UNICEF-kommittén har under anslagsposten *Arvoden till ledamöter i vissa nämnder och kommittéer* ett belopp av 10 000 kronor upptagits.

Beträffande *Katastrofhjälp* och *andra tillfälliga ändamål* torde tillgängliga medel under denna post, som vid slutet av budgetåret 1957/58 uppgick till 1 118 878 kronor — vissa utbetalningar har dock skett därefter — få anses fylla rimliga krav på beredskap, varför ytterligare anslag inte upptagits.

I den mån utgifterna under delposterna 1—3 visar sig icke komma att överensstämma med beräknade belopp, torde det få tillkomma Kungl. Maj:t att företaga en utjämning mellan utgiftsposterna inom ramen för disponibla medel.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till internationell hjälpverksamhet* för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 20 875 000 kronor.

[11] 7. Bidrag till Röda Korsets internationella kommitté

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	30 000	30 000
1958/59 (statsliggaren s. 160)	30 000	
1959/60 (förslag)	30 000	

Detta anslag bör för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp, och jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
att till *Bidrag till Röda Korsets internationella kommitté*
för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 30 000 kronor.

C. Diverse

[12] 1. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Beskickningsfastigheternas delfond

Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anfört angående ersättning till beskickningsfastigheternas delfond av statens allmänna fastighetsfond hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Beskickningsfastigheternas delfond* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 3 804 000 kronor.

[13] 2. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond

Med åberopande av vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anfört beträffande ersättning till byggnadsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 447 000 kronor.

[14] 3. Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	150 000	50 356
1958/59 (statsliggaren s. 161)	150 000	
1959/60 (förslag)	150 000	

Detta anslag bör för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp, och jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska medborgare* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 150 000 kronor.

[15] 4. Förstärkning av avkastningen av understödsfonden för rysslands-svenskar

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	55 000	55 000
1958/59 (statsliggaren s. 161)	50 000	
1959/60 (förslag)	45 000	

Antalet rysslandssvenskar, vilka erhåller understöd av till nämndens förfogande stående medel, har under senaste tolv månadersperiod nedgått med sammanlagt sex. Anslaget för nästkommande budgetår torde därför kunna nedräknas med 5 000 kronor. Jag hemställer följaktligen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förstärkning av avkastningen av understödsfonden för rysslandssvenskar* för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 45 000 kronor.

[16] 5. Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	1 554 500	1 554 409
1958/59 (statsliggaren s. 161)	1 698 000	
1959/60 (förslag)	1 763 000	

Kungl. Maj:t har den 18 april 1958 fördelat det för innevarande budgetår beviljade anslaget på följande sätt:

1. Bidrag till Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet	994 000
2. Bidrag till Svensk-amerikanska nyhetsbyrån	499 000
3. Bidrag till Svensk-internationella pressbyrån	145 000
4. Övrig upplysningsverksamhet	60 000
	Summa kronor 1 698 000

1. Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet

Svenska institutets budget för innevarande år förutser utgifter å sammanlagt 1 677 000 kronor. Dessa utgifter skall täckas dels av anslag från tredje huvudtiteln å 994 000 kronor, dels av anslag från åttonde huvudtiteln å 209 685 kronor till lektorats- och stipendieverksamhet samt föreläsarutbyte

och dels av skilda intäkter, främst privata medlemsavgifter. För nästkommande budgetår beräknas utgifterna stiga till 2 198 650 kronor. För deras bestridande begär institutet anslag från tredje huvudtiteln med 1 372 000 kronor, vilket i jämförelse med innevarande budgetårs anslag innebär en ökning med 378 000 kronor. Därutöver äskar institutet anslag från åttonde huvudtiteln med 354 000 kronor. Återstående utgifter beräknas bli täckta genom privata medlemsavgifter å omkring 375 000 kronor ävensom genom andra intäkter av bland annat bokförsäljning och försäljning av filmrättigheter.

I sitt anslagsäskande den 5 september 1958 framhåller institutet, att erfarenheterna under de senare åren ytterligare ådagalagt den väsentligt ökade roll, som allmän upplysningsverksamhet och kulturutbytesverksamhet kommit att spela i de internationella förbindelserna. Institutet understryker därjämte de svårigheter, som i rådande läge på åtskilliga håll möter de svenska exportindustrierna, vilket nödvändiggör väsentligt ökade upplysningsåtgärder. Det är institutets bestämda åsikt, att ett långsiktigt arbete att främja svensk export förutsätter en allmän upplysningsverksamhet av den art institutet bedriver såsom komplement till eller grundval för mera direkt exportfrämjande åtgärder. Institutet anser därför, att särskilt dess utställningsverksamhet bör utvidgas.

I förevarande sammanhang erinrar institutet om den utomordentliga betydelse som frågan om lokaler i Stockholm för institutet och andra organ för upplysningsverksamhet i utlandet intar. Institutet anhåller, att möjligheterna att lösa lokalfrågan genom anvisande av anslag till inköp eller iordningställande av lämplig fastighet snarast prövas.

Beträffande institutets huvudsakliga verksamhetsgrenar nämnes följande.

Filmverksamheten har under verksamhetsåret 1957/58 dragit en totalkostnad av 279 000 kronor. En kortfilm i färg om Linné har färdigställts och distribuerats i fyra olika språkversioner med 70 kopior. Av en kortfilm om fritidsverksamhet i Stockholm, framställd av Stockholms stad, har en engelsk språkversion ombesörjts i ett femtontal kopior. Därjämte har ett betydande antal filmkopior av andra filmer inköpts för distribution till institutets filmdepåer. Under innevarande budgetår kommer man att färdigställa en kortfilm rörande svensk järn- och ståltillverkning, en film om svenska skogen och en om svenska skolor och svensk undervisning. En pristävlan om en allmän Sverige-film har nyligen avslutats och beräknas under nästkommande budgetår resultera i en eller två nya kortfilmer. Dessutom planerar man en kortfilm om svensk konstindustri. För att två av nämnda filmer skall kunna realiseras och för att kopior av på annat håll färdigställda filmer skall kunna inköpas, erfordras i runt tal 300 000 kronor.

Under senare år har institutet högst väsentligt kunnat öka upplagorna på sina skrifter, vilket haft till följd en kraftig expansion av *publikationsverksamheten*. Under verksamhetsåret 1957/58 har fyra nya språkversioner av broschyren »Sweden» utkommit, och denna orienteringsskrift föreligger nu på elva olika språk med en sammanlagd upplaga av över en miljon exemplar.

En ny och väsentligt ökad upplaga av »Facts about Sweden» har ställts till upplysningsorganens förfogande. En illustrerad översiktssbok av svensk konstindustri har utgivits på fyra olika språk. Den tyska upplagan av denna skrift färdigställdes till Sverige-veckan i Düsseldorf i juni 1958, och för den skandinaviska konstindustriutställningen i Paris hösten 1958 har en fransk utgåva av samma skrift distribuerats. Boken »Die Schweden und ihr Schweden» — en bearbetning av »Introduction to Sweden» — utkom också till Sverige-veckan i Düsseldorf. För nästkommande budgetår planeras utgivning av ytterligare skrifter, bland annat en ny mindre skrift om Sverige avsedd för skolbarn, ävensom nytryckning av tidigare arbeten, beträffande vilka stark efterfrågan alltjämt råder. Den sammanlagda kostnaden för publikationsverksamheten beräknas till 232 000 kronor för budgetåret 1959/60.

Kostnaderna för icke-kommersiella *utställningar* skall enligt gällande riktlinjer bäras av institutet. Ofta är det enligt institutet icke möjligt att draga en klar gräns mellan kommersiella och icke-kommersiella utställningar, särskilt av den anledningen att icke-kommersiella utställningar visat sig vara nödvändiga inslag även i manifestationer, vilka har en klart kommersiell karaktär. För de närmaste åren överväger institutet olika Sverige-veckor och Sverige-manifestationer inom vissa för svenska produkter betydelsefulla avsattningsområden, såsom Benelux-länderna, Storbritannien och Tyskland. En utredning om en eventuell vandringsutställning av svenska konstindustriprodukter i Tyskland är i gång. Under innevarande budgetår har ett belopp av 100 000 kronor avsatts för utställningsändamål, d. v. s. samma belopp som under budgetåret dessförinnan. För den av institutet förutsedda utvidgningen av utställningsverksamheten anses en höjning till 250 000 kronor erforderlig.

I administrationskostnader förutses under nästkommande budgetår ökningsar om sammanlagt 30 800 kronor. Dessa ökningsar anges till del vara automatiska och till del hänföra sig till nyanställning av en kvalificerad arbetskraft för genomförande av uppgjort arbetsprogram.

Departementschefen. Inköp eller iordningställande av en fastighet eller lokaler för inrymmande av de olika organ, som handhar svensk upplysningsverksamhet i utlandet, är en betydelsefull fråga, som synes böra närmare utredas. Vad beträffar den av institutet föreslagna fortsatta utbyggnaden av upplysningsverksamheten, finner jag en sådan vara välgrundad, icke minst med tanke på den ständigt växande efterfrågan på material, särskilt film, och på åtgärder för upplysningsverksamhet och kulturutbyte. I nuvarande budgetära läge anser jag mig dock böra föreslå, att en anslagshöjning begränsas till 60 000 kronor. Institutets statsbidrag från denna huvudtitel för budgetåret 1959/60 skulle sålunda uppgå till ett sammanlagt belopp av 1 054 000 kronor.

2. Svensk-amerikanska nyhetsbyrån

Svensk-amerikanska nyhetsbyrån, som innevarande budgetår uppbär ett statsbidrag av 499 000 kronor, har i sina petita hemställt om ett med 121 000 kronor höjt bidrag. Højningen föranledes av en avsedd utökning av den redaktionella personalen såväl vid byråns Stockholms-kontor som dess kontor i New York ävensom av kostnadsökningar för hyra, informationsmaterial m. m.

Departementschefen. Svensk-amerikanska nyhetsbyråns hemställan om ett med 121 000 kronor förhöjt statsbidrag finner jag mig icke kunna tillstyrka. Jag föreslår därför, att såsom bidrag till byråns verksamhet under budgetåret 1959/60 anvisas ett oförändrat belopp av 499 000 kronor.

3. Svensk-internationella pressbyrån

Svensk-internationella pressbyrån uppbär för sin verksamhet under innevarande budgetår ett statsbidrag av 145 000 kronor. Sveriges allmänna exportförening har i skrivelse den 15 augusti 1958 anhållit om ett till 157 000 kronor höjt statsbidrag. Av den äskade højningen på sammanlagt 12 000 kronor avser 6 000 kronor bidrag till täckande av omkring hälften av beräknade automatiska kostnadsstegringar för löner och översättningsarvoden och 6 000 kronor bidrag till utgivande av en edition av byråns nyhetsmaterial på holländska språket, vilken totalt beräknas kosta 11 600 kronor per år.

Departementschefen. I nuvarande läge anser jag mig böra föreslå en anslagshøjning av 5 000 kronor. Byråns statsbidrag för budgetåret 1959/60 skulle sålunda uppgå till ett sammanlagt belopp av 150 000 kronor.

4. Övrig upplysningsverksamhet

Denna delpost, till vilken hänföres upplysningsverksamhet, som bedrivs av beskickningar, delegationer och konsulat, torde uppföras med oförändrat belopp 60 000 kronor.

Anslaget till Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige skulle enligt de framlagda förslagen ökas med (60 000 + 5 000) 65 000 kronor till 1 763 000 kronor och beräknas på följande sätt:

1. Bidrag till Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet	1 054 000
2. Bidrag till Svensk-amerikanska nyhetsbyrån	499 000
3. Bidrag till Svensk-internationella pressbyrån	150 000
4. Övrig upplysningsverksamhet	60 000

Summa kronor 1 763 000

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige* för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 1 763 000 kronor.

[17] 6. **Bestridande av resekostnader för inom Förenta Nationerna utsedda svenska stipendiater**

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	12 500	19 310
1958/59 (statsliggaren s. 161)	12 500	
1959/60 (förslag)	12 500	

Anslaget bör för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bestridande av resekostnader för inom Förenta Nationerna utsedda svenska stipendiater* för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 12 500 kronor.

[18] 7. **Utländska pressbesök**

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	30 000	21 850
1958/59 (statsliggaren s. 161)	30 000	
1959/60 (förslag)	30 000	

Förevarande anslag synes för nästa budgetår böra uppföras med oförändrat belopp. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utländska pressbesök* för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 kronor.

[19] 8. **Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor**

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	100 000	100 000
1958/59 (statsliggaren s. 161)	100 000	
1959/60 (förslag)	100 000	

För ifrågavarande ändamål har för innevarande budgetår anvisats sammanlagt 100 000 kronor, fördelade på följande sätt:

Utrikespolitiska institutet	75 000
Svenska FN-förbundet (tidigare Svenska FN-föreningen)	15 000
Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet	4 000
Svenska freds- och skiljedomsföreningen	3 500
Nordiska fredsförbundet	500
Sveriges studenters FN-förbund	1 500
Utrikespolitiska föreningen i Lund	500

Framställningar om ökade statsbidrag har inkommit från Utrikespolitiska institutet (+ 10 000), Svenska FN-förbundet (+ 10 000), Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet (+ 6 000), Svenska freds- och skiljedomsföreningen (+ 6 500), Sveriges studenters FN-förbund (+ 1 000) samt Utrikespolitiska föreningen i Lund (+ 250). Nordiska fredsförbundet har äskat ett oförändrat statsbidrag av 500 kronor. Begärda bidragsökningar avser huvudsakligen att täcka ökade kostnader för avlöningar och materialanskaffning ävensom för vidgad verksamhet.

Departementschefen. Jag är icke beredd att tillstyrka någon höjning av detta anslag och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor* för budgetåret 1959/60 anvisa ett anslag av 100 000 kronor.

[20] 9. Kostnader för vissa nämnder m. m.

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	10 000	12 580
1958/59 (statsliggaren s. 161)	10 000	
1959/60 (förslag)	15 000	

Med anledning av företagen höjning av kommittéarvoden föreslår jag, att förevarande anslag uppräknas med 5 000 kronor. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kostnader för vissa nämnder m. m.* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 15 000 kronor.

[21] 10. Extra utgifter

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	110 000	83 373
1958/59 (statsliggaren s. 161)	120 000	
1959/60 (förslag)	120 000	

Som framhölls i föregående års statsverksproposition (III ht s. 23) belastas detta anslag även med kostnader för vissa experters deltagande i inspektionsresor till underlydande konsulat. Under mars och april månader 1958 har sålunda en inspektions- och instruktionsresa företagits till vissa konsulat i Mellersta Östern, Turkiet och Grekland. Vunna erfarenheter har visat, att dylika expertresor ur många synpunkter är synnerligen värdefulla. För nästkommande budgetår förutses, liksom för nu löpande budgetår, utgifter i detta hänseende med 30 000 kronor.

Anslaget bör för instundande budgetår uppföras med oförändrat belopp. Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 120 000 kronor.

[22] 11. Tillfälliga representationskostnader

	Anslag	Nettoutgift
1957/58	75 000	62 540
1958/59 (statsliggaren s. 161)	110 000	
1959/60 (förslag)	110 000	

Detta anslag bör för nästa budgetår upptagas med oförändrat belopp, och jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tillfälliga representationskostnader* för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 110 000 kronor.

Sammanfattning

Tredje huvudtitelnslutsumma för budgetåret 1958/59 utgörande	61 488 000
kommer vid bifall till de av oss framställda förslagen att för budgetåret 1959/60 uppgå till	75 881 500
innebärande en ökning med	14 393 500

Huvudtiteln utvisar en bruttoökning med 16,4 miljoner kronor, medan de totala minskningarna uppgår till drygt 2 miljoner kronor. Nettoökningen utgör sålunda 14,4 miljoner kronor. Av bruttoökningen är omkring 12,4 miljoner kronor att betrakta såsom icke automatiska utgiftsstegringar, varav i det närmaste 12 miljoner hänför sig till anslaget Bidrag till internationell hjälpverksamhet. Den automatiska ökningen faller till största delen på anslaget till Förenta Nationerna och på avlöningsstaten.

Av anslagsnedräkningarna är i runt tal 60 % att räkna som automatik. De icke automatiska minskningarna är så gott som uteslutande att hänföra till avlönings- och omkostnadsanslagen.

Vad föredragandena sålunda med instämmande av statsrådets övriga medlemmar hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Pierre Bothén

Bihang A

Förteckning

över

beskickningar, delegationer samt vissa generalkonsulat och konsulat

Beskickningar:

Addis Abeba
 *Amman (Beirut)
 Ankara
 *Asunción (Buenos Aires)
 Athen
 *Bagdad (Teheran)
 *Bangkok (Peking)
 Beirut
 Belgrad
 Bern
 Bogotá
 Bonn
 Bryssel
 *Budapest (Prag)
 Buenos Aires
 *Bukarest (Moskva)
 Canberra
 Caracas
 *Ciudad Trujillo (Caracas)
 *Colombo (New Delhi)
 Djakarta
 Dublin
 *Guatemala (Mexico)
 Haag
 *Havana (Caracas)
 Helsingfors
 *Kabul (Moskva)
 Kairo
 Karachi
 *Khartoum (Addis Abeba)
 *Kuala Lumpur (Djakarta)
 Köpenhamn
 *La Paz (Santiago de Chile)
 Lima
 Lissabon
 London
 *Luxemburg (Bryssel)
 Madrid
 *Managua (Mexico)
 *Manila (Djakarta)
 Mexico
 *Monrovia (Lissabon)
 Montevideo

Moskva
 New Delhi
 Oslo
 Ottawa
 *Panamá (Bogotá)
 Paris
 Peking
 *Port-au-Prince (Caracas)
 Prag
 Pretoria
 *Quito (Bogotá)
 Rabat
 *Rangoon (New Delhi)
 Reykjavik
 Rio de Janeiro
 *Riyadh (Kairo)
 Rom
 *San José (Mexico)
 *San Salvador (Mexico)
 Santiago de Chile
 *Sofia (Moskva)
 *Tegucigalpa (Mexico)
 Teheran
 Tel Aviv
 Tokio
 *Tunis (Rabat)
 Warszawa
 Washington
 Wellington
 Wien

Delegationer:

Sveriges ständiga representation vid
 Förenta Nationerna i New York
 Sveriges ständiga representation vid
 Förenta Nationernas Europakon-
 tor i Genève
 Sveriges delegation hos Organisatio-
 nen för europeiskt ekonomiskt
 samarbete i Paris
 Sveriges delegation hos den euro-
 peiska kol- och stålunionens Höga
 Myndighet i Luxemburg

med * betecknad beskickning lyder under beskickning, angiven inom parentes.

Lönade konsulat:

Generalkonsulat:

Antwerpen

Berlin

Chicago

Hamburg

London

New York

San Francisco

Konsulat:

Gdańsk

Hongkong

Houston, Texas

Mariehamn

Minneapolis

**Olönade konsulat, som förestås av
lönad tjänsteman:**

Generalkonsulat:

Genua

Istanbul

Montreal

Konsulat:

Léopoldville
